

DORIAN GREYİN PORTRETİ

(roman)

Müəllifin ön sözü

Rəssam estetik gözəllik yaradan adamdır. Sənətin məqsədi özünü və sənətkarı cəmiyyətə tanıtmadır. Tənqidçi isə estetik gözəllikdən aldığı təəssüratını yeni forma, yaxud yeni vasitələrlə bölüşdürmək bacarığına malik adamdır.

Tənqidin ali, ya da aşağı forması – avtobioqrafiya növlərindən biridir. Estetik gözəlliyi olan şeylərdə eybəcər mənalar axtaran adamlar – əxlaqsız adamlardır; və bu tərbiyəsizlik heç də onları cazibəli göstərmir. Bu, böyük qüsurdur.

Estetik gözəlliyi olan şeylərdə ali mənə tapanlar mədəni adamlardır. Onlara ümid etmək olar. Onlar seçilmiş adamlardır və estetik gözəllikdə yalnız bir şeyi görürlər: gözəlliyi!

Yaxşı və yaxud pis kitab olmur; yaxşı və yaxud pis yazılan kitablar olur.

Vəssalam.

XIX əsr realizmə nifrət bəsləyir; bu, öz əksini güzgüdə görən Kalibanın¹ qəzəbinə bənzəyir.

XIX əsr Romantizmi sevmir; bu da öz əksini güzgüdə görməyən Kalibanın qəzəbidir.

Sənətkar üçün insanın əxlaqi həyatı onun yaradıcılıq mövzularından yalnız biridir, amma sənətin əxlaqiliyi natamam, qeyri-mükəmməl vasitələrin mükəmməl ifadəsindən ibarətdir. Sənətkar heç nəyi sübut etməyə çalışmır. Hətta danılmaz həqiqətləri də sübut etmək olar. Sənətkar əxlaq dərsi demir. Əgər sənətkarın belə bir niyyəti və cəhdi varsa, onda onu bağışlamaq olmaz; o, süni üslub yolu tutan adamdır. Sənətkarı qeyri-sağlam meyillərə vadar etməyin; o, azaddır, hər şeyi təsvir edə bilər.

Sənətkar üçün Fikir və Dil vasitədir. Xeyir və Şər isə onun yaradıcılığı üçün sənət materialıdır. Forma baxımından bütün sənətlərin örnəyi musiqi sənətidir.

Hissiyat baxımından götürsək, aktyorluq sənəti ən həssas sənətdir. Hər bir sənətdə üst qat və rəmz olur. Kim ki üst qatın dərinliyinə varmaq istəyir, riskə getmiş olur. Kim ki rəmzləri açmaq istəyir, o da risk etmiş olur. Sənət həyat deyil, güzgüdür və o güzgüyə baxanların əksidir. Əgər sənət əsəri mübahisə doğursasa, deməli, onda nəşə təzə bir şey, mürəkkəb və əhəmiyyətli bir şey vardır. Qoy tənqidçilər müxtəlif fikirlər söyləsinlər, onsuz da, sənətkar özünə sadıq qalacaqdır.

Biz insanı faydalı işlər gördüyünə və bundan heç də məmnun qalmadığına görə bağışlaya bilərik. Faydasız iş görən adamı da o zaman bağışlamaq olar ki, o, bu işi sevə-sevə, özü də ehtiraslı sevgi ilə görsün.

Hər bir sənət tamamilə faydasızdır.

Oskar Uayld

BİRİNCİ FƏSİL

Qızılgül­lərin kə­si­f ə­tri e­ma­lat­xa­na­nı bürü­mü­şü­dü; bağ­ça­dan xə­fif yay küləyi qalxanda bu qoxu açıq qapı­dan içəri girir, bi­hu­şedici yasə­mənlə ye­mişan kol­la­rının al-qırmızı gül­lə­rinin zə­rif rayihəsinə qarışaraq otağa dolurdu.

Lord Henri Votton fars də­rili di­vanın üstündə uzanmışdı, adəti üz­rə, pa­pi­rosu pa­pi­rosa calayırdı; tüstü bu­lud­ları arasından yalnız nə­fə­so­tu­nu gö­r­mək olurdu; bal ətirli bu qızı­lı tüt­ün to­pa­sı günəş şüaları altında alışıb-yanırdı; adama elə gəlirdi ki, otun titrəşən xırda bu­daq­cıqları bu kö­zə­rən ə­zə­mətin ağır­lı­ğına güclə tab gətirir. Hərdən iri pəncərənin uzun ipək pərdəsi arxasından oyan-buyana uç­uşan quşların şıltaq kölgələri görünür, havada ani olaraq ya­pon cizgi elementlərini xatırladırdılar; və bu zaman lord Henri öz sabit üslublarına uyğun hərəkət və hərəkətsizliyi sənət əsəri vasitəsilə verməyə çalışan uzaq Tokionun sarı­bə­niz rəssamlarını ya­dı­na salırdı. Alaq edilməmiş hündür otların arasına baş vuran, yaxud qızı­lı tozcuqlara bə­lən­miş əyri-üyrü doqquzdon kol­la­rının böyür-başına inadla və əsgəri intizamla dolanan arıların hirsli vızıltıları, sanki, sükutu bir qədər də üzücü edirdi; Londonun boğuş səs-küyü buraya, sanki, ər­ğə­nun¹ alətinin uzaq sə­da­ları kimi gəlib çatırdı.

Emalatxananın ortasındakı molbertdə qeyri-adi gözəllikdə boylu-buxunlu gənc bir oğlanın portreti vardı; molbertin qarşısında, bir az aralıda rəssamın özü oturmuşdu; bu, Bazil Holvard idi. Bir neçə il bundan qabaq onun qəfil itməsi London ictimaiyyətini həyəcana gətirmiş və demək olar, ağlagəlməz, qəribə fərziyyələrin yaranmasına səbəb olmuşdu.

Rəssam öz möhtəşəm əsərinə – füsunkar gəncin portretinə tamaşa edirdi; üzünə məmnun təbəssüm qonmuşdu. Lakin o, qəflətən yerindən sıçradı və gözlərini yumdu, barmaqları ilə kirpiklərini sıxdı, sanki, gözəl bir yuxu görürdü və onu yaddaşında saxlamaq üçün əlləşirdi, oyanmağa qorxurdu.

– Bazil, bu sənin ən gözəl əsəridir, – lord Henri tən­bəl-tən­bəl dilləndi, – mən deyərdim ki, sən heç vaxt belə gözəl əsər yaratmamışdın... Əlbəttə, bunu mütləq gələn il sərgiyə – Qrosvenora göndərməlisən. Akademiyaya göndərmə, ora qarışıq və gediş-gəlişi çox olan yerdir. Nə vaxt gedirsən, o qədər adam görürsən ki, şəkillər itib-batır, yaxud əksinə, o qədər şəkil olur ki, heç adamları da görə bilmirsən... Hər iki halda adam özünü narahat hiss edir. Buna görə də Qrosvenor daha münasib yerdir...

– Bu portreti heç bir yerə göndərməyəcəyəm, – deyərək rəssam özünəməxsus tərzdə başını arxaya döndərərək cavab verdi; onun bu adətinə vaxtilə Oksfordda oxuyan tələbə yoldaşları gülürdü. – Yox, yox, mən onu heç hara göndərməyəcəyəm...

Lord Henri təəccüblə qaşlarını çatdı; pa­pi­rosundan çıxan girdə mavi tüstü bu­ludcuqları arasından Bazilə baxdı.

– Nə dedin? Heç yerə göndərməyəcəksən? Axı niyə, əziz qardaşım? Bir səbəb varmı? Siz rəssamlar necə də qərribə adamlarsınız! Siz məşhurlaşmaq üçün əlləşib-vuruşursunuz, ad-san qazanırsınız; şöhrət əldə edəndən sonra onu atmaq istəyirsiniz, elə bil, o, sizə ağırlıq edir. Necə axmaq bir hərəkətdir! Səndən çox danışdırlarsa, əlbəttə, yaxşı hal deyil, amma heç danışmırlarsa, lap pisdir. Bax bu portret sənə daha çox şöhrət gətirəcək; sən İngiltərənin bütün cavan rəssamlarından yüksəkdə duracaqsan. Qoca sənətkarlar sənə qısqançlıqla baxacaqlar, əlbəttə, əgər hər hansı bir hisslə yaşamağa taqətləri qalıbsa...

– Bilirəm, mənə güləcəksən, – rəssam cavab verdi, – amma doğru sözumdür, mən bu əsəri sərgiyə çıxarmaq istəmirəm. Mən bu əsərə həm də öz canımı qoymuşam, özü də lap çox.

Lord Henri divanda yerini bir qədər rahatlayaraq güldü.

– Bilirdim ki, güləcəksən! Amma qəti sözumdür, vallah, doğru deyirəm...

– Canını qoymusan? Sən Allah, bəsdir görüm! Bilmirdim sən bu qədər lovğasan. Mən bu şəkildə sənə oxşar olan heç nə görmürəm; Bazil, mənim qarasaçlı, qaşqabaqlı dostumla bu cavan Adonis1 arasında heç bir bənzərlik yoxdur; bu gənc, sanki, fil sümüyü və qızılgül yarpaqlarından yaradılıb. Başa düş, Bazil, o, sanki, Narsisdir, sensə... Əlbəttə, sənə sifətində intellektual ifadə var... lakin gözəllik, əsl gözəllik o yerdə bitir ki, orada düşüncə, idrak başlanır. Düşüncə, fikir öz-özlüyündə şişkinliyin bir növüdür və hər hansı bir sifətin harmoniyasını pozur... İnsan düşünməyə başlayanda istər-istəməz burnu uzanır, yaxud alını tarım çəkilir, üzü eybəcər hala düşür. Sən bir fikir ver: hər hansı bir elm sahəsinin tanınmış xadiminə, gör onların sifəti necə eybəcərdir! Əlbəttə, istisnalar da var – bunları kilsə xadimləri haqqında demək olmaz! Axı onlar kilsədə sən deyən bir elə düşünməzlər; məsələn, səksənyəşli yepiskop danışır ki, cavan vaxtı, on səkkiz yaşında ona necə təsir ediblər, dinə-imana gəlməyindən ağız dolusu danışır – belə olan halda, əlbəttə ki, onun üzü, sifəti nuraniliyini saxlayar. Portretə gəlincə, sənə təsvir etdiyin cavan oğlan (onun adını nə üçünsə gizli saxlayırsan!) çox qəşəngdir, füsunkardır, deməli, o, heç vaxt heç nə barədə düşünmür. Buna tam əminəm. Görünür, onun heç beyni də yoxdur, Allahın yaratdığı cazibəli bir varlıqdır; gərək həmişə qabağımızda ola – qış vaxtı tamaşa etməyə gül tapmayanda ona baxaq, yay vaxtı isə ona baxarkən qızmış beynimizi sərinlədək. Bazil, sən Allah, özünə təsəlli vermə: sən o şəkildəkinə azca da olsa, oxşamırsan.

– Sən məni başa düşürsən, Harri, – rəssam dedi. – Əlbəttə, mən ona bənzəmirəm. Bunu səndən də yaxşı anlayıram. Bir də axı mən heç ona oxşamaq da istəməzdim. Nədir, çiynlərini çəkirsən? İnanmırsan mənə? Mən səmimi deyirəm. Fiziki və mənəvi cəhətdən mükəmməl olan adamların taleyində nəşə qaçılmaz bir şey olur – elə bir məşumluq olur ki, adama elə gəlir o, bütün tarix boyu kralların ayaqlarını büdrədib. Sənə elə gəlmirmi ki, elə ən salamatı budur ki, başqalarından fərqlənməyəsən. Bu dünyadan həmişə axmaqlar və eybəcərlər

fayda götürürlər. Onlar rahatca bardaş qurub sakitcə özgələrin mübarizəsinə tamaşa edə bilirlər. Onlar qələbə sevincinin nə demək olduğunu belə bilmirlər; onlar məğlubiyyət kədərindən də azad olunublar. Bu adamlar bizim hamımızın yaşamalması olduğumuz kimi yaşayırlar; həyəcənsiz-filansız, dinc, hər şeyə laqeyd. Onlar heç kəsi məhv etmir və heç kəs də onlara əl qaldırmır. Sən məşhursan, varlısan, Harri, mənim isə istedadım və təfəkkürüm var; hər halda, hansı dəyəərə malik olur-olsun, sənətim var, Dorian Qreyin isə gözəlliyi var! Allahın bizə bəxş etdiyi bütün bu qabiliyyətlərə görə biz nə vaxtsa cavab verəcəyik, ağır məhrumiyyət və əziyyətlərlə cavab verməli olacağıq.

– Dorian Qrey dedin? Hə, deməli, portretdəki adam Dorian Qreydir? – lord Henri Holvarda tərəf gələrək soruşdu.

– Bəli. Mən onun adını demək istəmirdim...

– Niyə ki?

– Necə deyim e?.. Çox sevdiyim adamların adlarını gizli saxlayıram, heç kəsə demirəm... Bu, ona bənzəyir ki, sənə əziz olan adamın hansısa parçasını özgələrə verirsən. Bilirsən, mən anadan olandan sirliyəm, gizli qalmaqı xoşlayıram. Mənə elə gəlir ki, bu, müasir həyatı bizim üçün sirli və maraqlı etməyin yeganə yoludur. Mən şəhəri tərk edəndə hara getdiyimi heç kəsə bildirmirəm. Desəm, vəssalam, bil ki hər ləzzətdən məhrum olacağam. Bu, əlbəttə, səfeh adətdir, bilirəm; lakin bu, mənim həyatıma hansısa şəkildə romantiklik də qatır. Yəqin, deyəcəksən ki, bu lap axmaqlıqdır, hə?

– Əlbəttə yox! – lord Henri etiraz etdi, – qətiyyətlə yox, əziz dostum! Görünür, yaddan çıxarmısan ki, mən evliyəm və evliliyin bir yaxşı cəhəti də budur ki, o, hər iki tərəf üçün – həm arvad, həm ər üçün – yalançı bir həyatı vacib hesab edir. Mən arvadımın harada olduğunu heç vaxt bilmirəm, mənim arvadım da mənim nə işlə məşğul olduğunu heç vaxt bilmir. Biz görüşən zaman (hərdən bir yerə qonaq gedəndə, ya da Hersoqun qəbulunda olanda görüşürük onunla!) bir-birimizə çox ciddi şəkildə hər cür absurd nağıllar söyləyirik. Arvadım bunu məndən daha yaxşı bacarır; o, heç vaxt tarixləri qarışdırmır, çaşmır, mən isə əksinə, aləmi qarışdırıram. Lakin o, mənim yalan dediyimi tutanda heç də özündən çıxmır, mənə açıqlanmır. Bu hətta mənim pisimə gəlir bəzən. Lakin o, demək olar ki, mənə əl salır, mənə gülür.

– Harri, ailə həyatın barədə belə danışmağın xoşuma gəlmir, – Bazil Holvard bağça qapısına sarı yeridi. – Mən inanıram ki, həqiqətdə sən yaxşı ərsən, lakin öz cəmərdliyindən utanırsan. Sən qeyri-adi oğlansan! Heç vaxt əxlaqi şey danışmırsan, heç vaxt qeyri-əxlaqi hərəkətlər də etmirsən. Sənin ədəbsizliyin, sadəcə, riyadır.

– Təbii olmaq, sadəcə, riyadır; və deyim ki, bu riyə insan tayfasının ən çox zəhləsini tökən pozadır, – lord Henri ucadan güldü; hər ikisi bağçaya çıxıb hündür dəfnə kolluğunun kölgəsi altındakı bambuq skamyasında oturdu. Günəşin

şəfəqləri işıldayan dəfnə yarpaqları üzərində oynayırdı. Otların üstündə görünən ağ qızçıqəyiləri titrəşirdi. Anı sükutdan sonra lord Henri saatına baxıb dedi:

– Bazil, bağışla, mən getməliyəm. Amma mənim sualıma cavab vermədin...

– Hansı sualına?

– Özün yaxşı bilirsən.

– Yox, Harri, bilmirəm... Yadıma sal...

– Nolar, yadına salaram. De görüm Dorian Qreyin portretini niyə göndərmək istəmirsən? Mən əsl səbəbi bilmək istəyirəm.

– Axı əsl səbəbi sənə dedim.

– Yox, demədin. Dedin ki, sən bu əsərə canını qoymusan, vəssalam. Uşaq başı aldadırsan?

– Harri, – Bazil Holvard Henrinin düz gözlərinin içinə baxdı. – Sevgiyə çəkilən hər bir portret rəssamın öz portretidir; demək olar ki, onu öz balası kimi sevir; əslində, bu portret rəssamın baxıb çəkdiyi adamınkı deyil; rəssam, əslində, pozada olan adama baxmır, o, özünü çəkir, kətan parçada özünü yaradır; buna görə də qorxuram ki, bu portret mənim sirrimi, içimi faş eləyər. Səbəb budur...

Henri güldü. Soruşdu:

– Bu sirr nədir belə?

– Hm, indi deyərəm, – Holvardın üzünə qayğılı bir çaşqınlıq qondu.

– Hə, de görüm, Bazil, səbrim tükənir...

– Əslində, burada deyiləsi bir şey də yoxdur, əziz dost, onsuz da, sən məni başa düşməyəcəksən... Bəlkə də, buna inanmayacaqsan.

Lord Henri güldü, əyilib otların üstündəki çəhrayı qızçıqəyilərləndən birini dərdi, sonra ona diqqətlə baxdı, üzünü dostuna tutub:

– Əminəm ki, səni anlayacağam, – dedi, sonra gülün qızılı-ağ dairələri olan dəşiciklərinə nəzər yetirdi. – Mən hətta ən inanılmaz, mürəkkəb şeyləri də başa düşürəm...

Xəfif külək ağacların çiçəklərini qoparıb yerə səpələyir, sanki, ulduzcuqlardan toxunmuş yasəmən kollarından qopan ağır salxımlar yuxulu sükunətin bu həssas havasında oynaya-oynaya yerə düşürdü. Divarın dibindən cırcıramanın səsi eşidildi; qəhvəyi qanadlı iynəcə havada dövrə vurdu... Lord Henriyə elə gəldi ki, o, Bazilin ürək döyüntülərini eşidir və söhbətin ardını dinləməyə tələsdi.

Nəhayət, rəssam bir qədər sükutdan sonra danışmağa başladı:

– Deməli, belə... Əhvalat, sadəcə, bundan ibarətdir ki, iki ay bundan öncə mən ledi Brandongildə ziyafətdə idim; sən bilirsən də, biz kasıb rəssam tayfası hərdənbir cəmiyyətdə görünürük ki, heç olmasa, camaat bilsin, vəhşi deyilik.

Sənin sözün olmasın, qara kostyumda və ağ qalstukda hər kəsi, hətta birja maklerini də ziyalı, mədəni adam kimi qəbul edirlər. Ledi Brandonun qonaq otağında mən, təxminən, on dəqiqə başdan-ayağa bəzənib-düzənmiş tanınmış dul qadınlarla, maraqsız alimlərlə söhbət etdim; birdən mənə elə gəldi ki, kimsə mənə

baxır. Mən başımı azca çevirib ilk dəfə olaraq onu – Dorian Qreyi gördüm. Bizim baxışlarımız toqquşdu və mən hiss etdim ki, rəngim ağarır. Mənim canımı instinktiv olaraq hansısa qorxu hissi bürüdü və bu zaman anladım ki, qarşımdakı adam elə bir nüfuz və cazibə qüvvəsinə malikdir ki, əgər mən onun təsir dairəsinə düşsəm, o, məni yerli-dibli udacaq; o, mənim qəlbimi, hətta sənətimi belə əlimdən alacaq. Mənsə həyatıma heç bir yad təsiri buraxmaq istəmirdim. Özün bilirsən, Harri, təbiətən mən necə azad adamam. Heç kəsdən asılı olmaq istəmirəm və ömrüm boyu da özüm özümün ağası olmuşam; hər halda, Dorian Qreyə rast gələndək mən həmişə azad sənətkar olmuşam. Amma birdən-birə bu.... bilmirəm necə izah edim... elə bil, hansısa daxili bir səs mənə pıçıldadı ki, mən həyatımın dəhşətli bir dönüşü ərəfəsindəyəm. Qəribə hisslər çulğadı canımı: sanki, duymağa başladım ki, tale mənə qeyri-adi kədər və sevinc yaşantıları hazırlayır. Özümü son dərəcə pis hiss etməyə başladım və qapıya tərəf getdim ki, oradan uzaqlaşım. Bunu, demək olar ki, qeyri-ixtiyari etdim, görünür, qorxmışdım... Əlbəttə, oradan qaçıb getmək mənə yaraşmazdı. Bu, qorxaqlıq idi. Bu məsələyə vicdanla yanaşsaq...

– Bazil, əzizim, vicdan və qorxaqlıq ikisi də mahiyyətcə eyni şeydir. “Vicdan” – qorxaqlığın rəsmi adıdır. Vəssalam.

– İnanmıram buna, Harri və düşünürəm ki, sən özün də buna inanmırsan...

Bununla belə, bilmirəm necə deyim, ola bilsin ki, bu, mənim həddən artıq qürurlu olmağımdan irəli gəlir; mən qapıya sarı tələsdim ki, çıxıb gedim oradan... Lakin qapının ağzında ledi Brandon məni gördü və ucadan müraciət etdi:

– Cənab Holvard, cənab Holvard, məncə, siz bu tezliklə çıxıb getməzsiz, elə deyilmi?

Bilirsən də, ledi Brandonun necə nüfuzedicisi səsi var?!

– Əlbəttə..., – lord Henri qızçıqəyinin xırda ləçəklərini uzun, əsəbi barmaqları arasında ovaladı, – o qadın əsl tovuzquşudur; tovuzquşunun gözəlliyindən başqa o qadında hər şey var...

– Hə... mən də ondan qurtula bilmədim. O, məni kübar dostlarının yanına apardı, məni ordenli-ulduzlu yüksək mənsəb sahiblərinə təqdim etdi, sonra hansısa iri diademalı və qarmaqburun yaşlı xanımlarla tanış etdi. Ledi Brandon məni hamıya əziz və yaxın dostu kimi təqdim edirdi, halbuki mən onunla yalnız ikinci dəfə idi görüşürdüm və görünür, o, məni öz “məşhurlar kolleksiyası”na daxil etmişdi. Mənə elə gəlir ki, həmin dövrdə hansısa rəsm əsərim uğur qazanmışdı; hər halda, o əsər barədə ucuz qəzetlər hay-küy qaldırmış, təriflər yağdırmış, ona on doqquzuncu əsrin ölməzlik patentini yapışdırmışdı. Nə isə, mən qəflətən həmin o gənclə üzbəüz qaldım; o, ilk baxışdan mənim qəlbimi qəribə duyğularla doldurmuşdu. O, mənə elə yaxın məsafədə durmuşdu ki, az qala, bir-birimizə toxunacaqdıq. Bu zaman qeyri-ixtiyari olaraq ledi Brandona dedim ki, bizi tanış etsin. Əslində, buna şüursuz bir hərəkət, ya da düşüncəsizlik demək olmazdı;

onsuz da biz vasitəçisiz də tanış olacaqdıq, bir-birimizlə söhbətləşəcəkdik. Mən buna əmin idim. Bunu sonradan Dorian da mənə dedi. O da dərhal belə hesab edib ki, bizim görüşümüz təsadüfün yox, taleyin işiymiş.

– Bəs ledi Brandon bu gözəl oğlanı necə təqdim etdi sənə? – lord Henri soruşdu, sonra əlavə etdi: – Mən onun xasiyyətinə bələdəm, hər bir qonağı barədə səthi məlumat verir; yadımdadır ki, bir dəfə o, məni ordenli, lentli, qırmızısıfət qoca bir əyanla tanış etdi; məni onun yanına aparanda yolda ayaqüstü qulağıma onun tərcümeyi-halı barədə elə sarsıdıcı təfərrüatlar pıçıldadı ki, bunu, az qala, ziyafətdəki qonaqların hamısı eşitdi. O vaxt mən, sadəcə, o qadından uzaqlaşdım. Mən adamları özgə köməyi olmadan tanımağı xoşlayıram. Ledi Brandon isə, elə bil, auksionda mal satır, qonaqlarını elə tərifləyir ki, adamın əti tökülür; ya onlar barədə ən məhrəm şeyləri üzə çıxarır, ya da sizin bilmək istədiyinizdən savayı hər şeyi söyləyir.

– Yazıq ledi Brandon! Harri, sən ona qarşı çox ciddisən! – Holvard dalğın halda bildirdi.

– Əzizim, o qadın öz evində “salon” açmağa çalışırdı, amma sadəcə, “restoran” alındı. Mən ona necə məftun ola bilərdim? Nə isə, sözüm onda yox, de görüm, mister Dorian Qrey barədə nə dedi sənə?

– Nəsə donquldadı, nə bilim “əntiqə oğlandır... biz onun yazıq anasıyla ayrılmaz rəfiqələr idik... indi yadımda deyil nə işlə məşğul olur... nə bilim, deyəsən, heç nə ilə məşğul olmur... yox... royalda çalışır... ah, əzizim mister Qrey, anan skripkada çalışır, elə deyil?” Bizim hər ikimiz gülməkdən özümüzü güclə saxladığımız; və bu da bizi bir-birimizə dərhal yaxınlaşdırdı.

– Həə, gülüş dostluğun başlanğıcı üçün pis deyil; sonu da gülüşlə qurtarsa, daha yaxşı olar, –gənc lord Henri növbəti gülü qopartdı. Holvard başını buladı.

– Harri, sən bilmirsən əsl dostluq necə olur! – rəssam sakitcə cavab verdi. – Əlbəttə, əsl düşmənçiliyin nə olduğu da sənə yaddır. Sən hamını sevirsən, hamını sevmək isə heç kəsi sevməmək deməkdir. Sənin üçün hamı eyni cürdür, hamıya qarşı səndə eyni cür etinasızlıq var.

– Sən mənə qarşı necə də ədalətsizsən! – lord Henri çımxırdı, şlyapasını bir qədər arxaya çəkib buludlara baxdı; yay səmasının firuzəyi dərinliklərində buludlar ötüb-keçir, parlaq ipək dolamasının dağılmış tellərinə bənzəyirdi. – Hə, hə, sən mənim haqqımda düz fikirləşmirsən. Mən adamların hamısına bir gözlə baxmıram, onları fərqləndirməyi bacarıram. Ən yaxın dostlarım xarici görünüşcə ən gözəlləridir, yaxşı nüfuza malik olanlar isə tanışlarımdır, düşmənlərim isə ən ağıllı adamlardır. Yəni mən təfəkkür adamlarını düşmənlərim, nüfuzlu adamları tanışları, görünüşcə ən gözəl adamları isə yaxın dostlarım hesab edirəm. Düşmənləri seçmək daha çox diqqət və ehtiyatlı olmağı tələb edir. Mənim düşmənlərim arasında bir nəfər də olsun axmaq adam yoxdur; hamısı düşüncə, təfəkkür adamlarıdır, kifayət qədər ziyalıdırlar və buna görə də məni

qiymətləndirməyi bacarırlar. Elə bilirsən mənim seçimim şöhrətpərəstliklə bağlıdır? Bir halda ki belə düşünürsən, qoy belə də olsun, elə belədir ki var...

– Harri, elədir, mən də belə düşünürəm. Yeri gəlmişkən, sənin kateqoriyalarına görə, mən, gərək ki, tanışların sırasında olmalıyam, hə?

– Əzizim Bazil, sən mənə tanışdan da artıqsan; dostdan bir balaca əskik, tanışdan artıq.

– Dostdan bir az əskik dedin? Belə çıxır ki, qardaş kimi bir şey, hə?

– Qardaş? Ah, belə demə, Bazil! Qardaşlarıma qarşı məndə heç bir zərif duyğular qalmayıb; böyük qardaşım ölmək fikrində deyil, kiçiklər isə bu barədə heç fikirləşmək belə istəmirlər.

– Harri! – Holvard qaşlarını çataraq onun sözünü kəsdi.

– Əziz dostum, əlbəttə, zarafat edirəm! Lakin mən, həqiqətən, qohumluq münasibətlərinə yaxşı baxmıram; bəlkə də, bu, ona görədir ki, nöqsanları eynilə bizdəki kimi olan adamları görməyə gözümüz yoxdur! Mən ingilis demokratlarını yaxşı başa düşürəm; onlar, belə deyək də, “yüksək təbəqəyə mənsub” adamların eyiblərindən hiddətlənirlər. Aşağı zümrənin adamları anlayırlar ki, sərxoşluq, axmaqlıq, əxlaqsızlıq onların üstünlükləri və imtiyazları olmalıdır; və əgər bizlərdən birimiz bu imtiyazlardan birinə malik olmuşuqsa, yaxud bu eyiblərdən birinə qurşanmışıqsa, deməli, həmin adam onların hüquqlarını pozur. Yazıq Soufark, məhkəmədə arvadından ayrılanda camaatın böyük narazılığına səbəb oldu; bu, demək olar ki, əntiqə bir səhnəydi. Lakin mən proletarların, heç olmasa, on faizinin düzgün yaşadığına da əmin deyiləm.

– Harri, sən bu danışdıqlarının heç biri ilə razı deyiləm; əlbəttə, sən özün də bunlara inanmırsan!

Lord Henri qəhvəyi saqqalına sığal çəkdi; sonra qara əlağacının ucunu dəri ayaqqabısının burnuna toxundurdu. Dedi:

– Sən əsl ingilissən, Bazil! Artıq ikinci dəfədir mənə irad tutursan. Belədirsə, hünərin var tipik bir ingilisə hansısa fikrini, ya bir düşüncəni söylə (mən sizə deyim ki, bu, çox böyük ehtiyatsızlıq olardı!), o, bu ideyanın düz, ya da səhv olmasının fərqinə varmayacaq! Heç vaxt! Onu bircə şey düşündürür: sən öz dediklərinə özün əminsənmi? İdeyanın əhəmiyyəti, yaxud dəyəri onun üçün heç nədir; onun üçün ən əsası budur ki, ideya müəllifi nə dərəcədə səmimidir, öz ideyasına nə dərəcədə inanır, vəssalam. Belə ki, ideyanın özü, sözün əsl mənasında, müstəqil əhəmiyyət kəsb edirsə də, onun müəllifi bu ideyaya inanmırsa, o, dəyərini itirir; çünki bu ideya onun arzu və istəklərini, ya da ehtiyac və zərərini ifadə etmir. Bir sözlə, mən səninlə siyasi, sosioloji və metafiziki məsələləri müzakirə etməyə hazırlaşmıram. Məni prinsiplərdən daha çox, adamların özləri maraqlandırır, ən maraqlısı bilirsən nədir – prinsipsiz insanlar! Gəl, yaxşısı budur, Dorian Qreydən danışaq. Tez-tez görüşürsünüz onunla?

– Hər gün. Mən onu bir gün görməsəm, özümü yaxşı hiss etmərəm. O, mənim üçün havadır, onsuz yaşaya bilmərəm...

– İşə bir bax! Möcüzədir, vallah! Mənsə elə bilirdim sən bütün ömrün boyu bircə öz sənətini sevecəksən!

– İndi mənim sənət əsərim tək-cə Doriandır, bütün sənətim odur! – rəssam ciddiyyətlə dedi. – Harri, bilirsən, bəzən düşünürəm ki, bəşər tarixində iki ən vacib məqam var: birincisi, sənətdə yeni ifadə vasitələrinin peyda olmasıdır, ikincisi isə sənət üçün yeni obrazların yaranmasıdır. Venesiyalıları üçün yağlı boya ilə çəkilən əsərlər necə qiymətli olubsa, yaxud antik yunan heykəltəraşlığında Antinosun üzü necə əbədiyyətə dönübsə, nə vaxtsa mənim üçün də Dorian Qreyin siması elə olacaq! Əlbəttə, mən onu yağlı boya ilə çəkirəm, onun eskizlərini yaradırəm, rənglərlə işləyirəm... məsələ heç də bunda deyil. O, mənim üçün naturadan çəkilən model, ya da adi bir varlıq deyil, daha üstündür. Demirəm ki, öz işimdən xoşum gəlmir; səni inandırırıam ki, belə bir füsunkar gözəllik qarşısında sənət acizdir. Sənətin həyatda əks etdirə bilmədiyi bir şey yoxdur; və mən bilirəm ki, Dorian Qreyə rast gəldiyim gündən bəri çəkdiyim rəsm yaxşı əsərdir, mənim yaradıcılıq həyatımda, demək olar ki, ən yaxşısıdır. Bilmirəm necə izah edim, görəsən, məni başa düşəcəksənmi? Onun şəxsiyyəti ilə tanışlıqdan sonra mənim sənətimdə tamamilə yeni bir üslub yarandı; o, mənim yeniliyimin açarı oldu! Mən indi ayrı cür çəkirəm, ayrı cür görürəm; həyatda hər şeyi ayrı cür təsvir edirəm, hər şey barədə ayrı cür düşünürəm. Mən indi incəsənətdə elə həyat yarada bilərəm ki, əvvəllər onu yaratmaq yollarını heç ağılıma belə gətirmirdim. “Düşüncə hakimlik edən zaman gündüzlər forma barədə xəyala dalırsan”. Bu sözləri kim deyib? Unutmuşam. Lakin bax eynilə beləcə Dorian Qrey də mənim xəyalım və arzum oldu. Bu oğlanı bircə dəfə görmək (o, mənim gözümdə oğlandır, baxmayaraq ki onun iyirmi yaşı var) mənim üçün bilirsən nə deməkdir! Ah, sən bunu bilməzsən! Onu görmək mənim üçün dünyaya bərabərdir. O heç özü də bilmədən mənim üçün hansısa yeni məktəbin çizgilərini yaradır. Elə bir məktəb ki, romantizmin və mükəmməl ellinizmin¹ bütün ehtiraslarını özündə cəmləşdirir. Ruhun və bədənə harmoniyası necə də gözəldir! Biz dəli olmuşuq, onları bir-birindən ayırmışıq! Biz gör nə yaratmışıq – vulqar realizm və boş, mənasız bir idealizm! Eh, Harri, Harri! Sən Dorian Qreyin mənim üçün nə olduğunu anlasaydın! Yadına gəlirmi, peyzaj vardı ha, o peyzaja görə Aqnyu mənə külli miqdarda pul təklif etmişdi, lakin mən onu satmadım! Yadına düşdü? O, mənim ən yaxşı şəkillərimdən biridir. Niyə, bilirsən? Mən onu çəkəndə Dorian Qrey mənim yanımdaydı. Onun hansısa gözəgörünməz təsiri oldu mənə! Mən ilk dəfə olaraq məhz o yanımda olanda adi meşə peyzajında möcüzə hiss etdim; o möcüzəni hey axtarırdım, amma tapa bilmirdim.

– Bazil! Sən məni heyrləndirirsən! Mən Dorian Qreyi görməliyəm!

Holvard ayağa durdu, bağçada gəzişməyə başladı. Bir qədər sonra Harriyə yaxınlaşıb dedi:

– Bura bax, Harri, Dorian Qrey, sadəcə, sənətdə mənim üçün hərəkətverici bir qüvvədir. Sən onda ola bilsin ki, heç nə görməyəsən, mən isə görürəm, hər şey görürəm... Mənim Dorianın təsviri olmayan o biri şəkillərim də var; o şəkillərdə Dorianın təsiri daha güclü hiss olunur. Sənə dediyim kimi, o, az qala, mənə yeni üslub pıçıldayır. Mən ona kəşf kimi baxıram, mən ona bir çox cizgilərin, zərif ton və rənglərin harmonik gözəlliyi kimi baxıram. Vəssalam.

– Onda bəs nə üçün sən onun portretini sərgiyə qoymaq istəmirsən? – lord Henri yenə soruşdu.

– Çünki mən qeyri-ixtiyari olaraq bu portretdə sənətkarın elə bir əlçatmaz məhəbbətini izhar etmişəm ki, heç Dorianın özünə bu barədə bir kəlmə belə deməyə cürət etməmişəm. Dorian bunu bilmir və heç vaxt da bilməyəcək. Lakin başqaları, ola bilsin ki, bunu anlasınlar və mən də ürəyimi onların bəsirətsiz və hər şeyi bilməyə can atan gözləri qarşısında süfrə kimi açam. Yox! Mən heç vaxt razı olmaram ki, onlar mikroskopla qəlbimə baxsınlar. İndi anladınmı, Harri? Bax bu kətan parçadakı şəklə mən qəlbimi qoymuşam, canımı qoymuşam...

– Amma bu şairlər ki var, onlar sənə kimi vicdanlı deyillər! Onlar yaxşı bilirlər ki, sevgidən, məhəbbətdən yazmaq sərfəlidir, buna tələbat çoxdur. Bizim günlərdə sınımış qəlb haqqında yazılara nəşriyyatlar daha çox maraq göstərir.

– Mən o şairlərə nifrət edirəm! – Holvard ucadan dedi. – Sənətkar gözəl sənət əsəri yaratmalıdır, ora öz şəxsi həyatını soxmamalıdır. Bizim zamanədə insanlar fikirləşirlər ki, sənət əsəri, haradasa, tərcümeyi-hal xarakteri daşmalıdır. Biz gözəlliyi dərk etmək qabiliyyətimizi itirmişik. Ümidvaram ki, nə vaxtsa dünyaya göstərəcəyəm ki, estetik gözəlliyi abstrakt hiss etmək nə deməkdir; və buna görə də dünya heç vaxt Dorian Qreyin portretini görməyəcək.

– Məncə, sən düz demirsən, Bazil, amma mən sənənlə mübahisə etməyəcəyəm. Mübahisəni yalnız çarəsiz adamlar edir. De görüm, Dorian Qrey səni çoxmu sevir?

Rəssam fikrə getdi.

– Dorian mənə bağlanıb, – rəssam bir qədər sükutdan sonra cavab verdi. – Bilirəm ki, mənə bağlanıb. Aydın görünür; mən ona hər vasitə ilə yarınıram. Mən ona lazım olmayan şeylər söyləyəndə qərribə məmnunluq duyuram. Doğrudur, bilirəm ki, sonradan peşman olacağam, amma sözlərimi deyirəm. Nə isə, mənə münasibəti yaxşıdır, biz bəzən bütün günü bir yerdə oluruq və min cür mövzudan danışırıq. Lakin hərdən mənə qarşı çox diqqətsiz olur, adama elə gəlir ki, o, mənə əzab verməkdən həzz alır. O zaman mən hiss edirəm ki, Harri, qəlbimi elə bir adama vermişəm ki, sanki, bu qəlb onun üçün dibçəkdəki gül kimidir, bəzək əşyasıdır və o da öz şöhrətpərəstliyini orada yalnız bircə yay mövsümü əyləndirib gedəcək.

– Bazil, yayda günlər uzun olur – lord Henri dodaqucu pıçıldadı. – Yəqin ki, sən Doriandan əvvəl yorulub əldən düşürsən. Nə qədər kədərli olsa da, şübhəsiz, Dahilik Gözəllikdən daha əbədidir. Buna görə də biz həddən artıq çalışırıq ki, aqlımızı, idrakımızı inkişaf etdirək. Yaşamaq uğrunda amansız mübarizədə biz istəyirik ki, heç olmasa, nəşə əbədi, möhkəm, davamlı bir şey saxlayaq; başımızı faktlarla və hər cür zirzibillə doldururuq; belə bir mənasız ümidlə ki, həyatda yerimizi tutub saxlayaq. Yüksək təhsil görmüş məlumatlı insan – bax budur müasir ideal! O, antikvar dükanına bənzəyir; burada hər cür zirzibil və toz basmış antik əşyalar var ki, əsl dəyərlərindən qat-qat artığına satılır. Hə, Bazil, hər halda, düşünürəm ki, dostundan ilk olaraq sən doyacaqsan, gözəl günlərin birində sən ona nəzər yetirib görəcəksən ki, onun gözəlliyinin harmoniyası sovuşub və qəflətən onun dərisinin rəngi səni bezikdirəcək, ya da boş bir şeyi sənə xoş gəlməyəcək. Sən onu ürəyində məzəmmətləyəcəksən, bunda onun özünü günahkar hesab edəcəksən; və günlərin bir günü ən ciddi şəkildə fikirləşəcəksən ki, o, sənin dostun, nədəsə səninlə pis davranıb. Onunla növbəti dəfə görüşəndə isə sən ona qarşı soyuq və laqeyd olacaqsan. Çox təəssüf ki, bu, belə olacaq və gələcək dəyişkənliyə yalnız acı təəssüf etmək olar. Sənin mənə indi danışdıqların bilirsən nədir? Xalis roman! Belə də demək olar ki, incəsənət kökənli roman! Və insan öz əvvəlki həyat romanını yaşayandan sonra bayağılaşır və çox təəssüf ki, maraqsız adam olur.

– Harri, sən Allah, belə demə! Mən bütün həyatım boyu Dorianın əsiriyəm! Sən məni başa düşə bilməzsən; axı sabit adam deyilsən!

– Eh, əziz Bazil, elə buna görə də mən sənin hisslərini daha yaxşı anlamağa qadirəm. Sevgiyə sədaqətli olan adamlar onun yalnız bayağı varlığıyla ilgilənirlər. Sevginin faciəsini isə xəyanət edənlər anlayırlar.

Lord Henri zərif, gümüşü siqar qutusunu çıxartdı, papiros yandırıb özündənrazı və məmnun bir görkəm aldı; o, sanki, bütün həyat fəlsəfəsini bircə ifadəyə yerləşdirmişdi.

İşıldayan yaşıl sarmaşığı yarpaqları üstündə sərcələr dolaşır, cəldəşir, buludların mavi kölgələri sürətlə uçuşan qaranquş dəstələrinin kölgəsi kimi otların üstündə qaçırdı. Bağçada həyat necə də gözəl idi! “Adamların hissləri onların düşüncələrindən daha maraqlı görünür!” Hər halda, bu, Henriyə belə gəlirdi. Henri düşünürdü ki, həyatda ən önəmli iki şey var – sənin qəlbin və dostlarının ehtirasları!

O, xəlvəti bir məmnunluqla yadına saldı ki, Bazil Holvardın yanında ləngidi və bununla da öz xalasının dəvət etdiyi darıxdırıcı səhər yeməyi mərasimini unutmuşdur. Yəqin ki, indi onun xalasının stolu ətrafında bu gün lord Qudbodi oturub; və bütün söhbətlər o barədə gedir ki, kasıblar üçün nümunəvi yeməxana və yataqxanalar açmaq lazımdır. Hər kəs öz xeyriyyəçilərini tərifləyir, halbuki onlar boş-boş guruldamaqdan başqa heç nə etmirlər; varlılar qənaətcilliyi təşviq

edir, əllərindən heç bir iş gəlməyən adamlar da əməyin şərəfli olduğundan ağız dolusu danışirlar. Nə yaxşı oldu ki, o, bu darıxdırıcı ziyafətə getmədi! Lord Henri xalası barədə düşünərkən nəsə xatırladı və üzünü Holvarda tutub dedi:

– Əziz dostum, yadıma bir şey düşdü...

– Nə?

– İndicə xatırladım... Dorian Qreyin adını harada eşitdiyimi...

– Harada eşitmişən? – Bazil qaşlarını çatdı.

– Mənə elə baxma, Bazil! Xalam Aqatagildə eşitmişəm... O deyirdi ki, bir cavan oğlan tapıb, guya, o da söz verib ki, İst Enddə1 xalama kömək edəcək. Gəncin adı da Dorian Qreydir. Amma deyim ki, o, mənimlə söhbətdə bir dəfə də Dorianın gözəl olduğunu demədi. Qadınlar – hər halda, səxavətli və xeyirxah qadınlar – gözəlliyə bir o qədər əhəmiyyət vermirlər. Xalam ancaq onu dedi ki, bu oğlan ciddi adamdır, xeyirxah ürəyi var; mən də dərhal təsəvvür etdim ki, bu adam eynəklidir, düz saçları, çil-çil bədəni və iri ayaqları var. Heyif, onda bilməmişəm ki, həmin Dorian sənin dostundur.

– Harri, elə mən də sevinirəm ki, sən bunu bilməmişən.

– Niyə belə deyirsən?

– İstəmirəm ki, siz tanış olasınız.

– Necə? İstəmirsən biz tanış olaq?

– Yox, istəmirəm!

Bu vaxt nökrə bağçaya girib:

– Ser, mister Dorian Qrey gəlib, – bildirdi.

– Bax belə... yaxşı oldu, sən məni elə indicə onunla tanış etməlisən... – Henri gülə-gülə dedi.

Rəssam nökrə sarı dönüb dedi:

– Parker, xahiş edin ki, mister Qrey bir qədər gözləsin. Bu saat gəlirəm...

Nökrə təzim edib çıxdı; Holvard lord Henriyə dedi:

– Dorian Qrey mənim ən yaxşı dostumdur; onun təmiz qəlbi, işıqlı ürəyi var. Sənin xalan düz deyib. Bax, Harri, onu korlama! Ona təsir eləməyi ağlına da gətirmə! Sənin ona təsirin pis nəticə verə bilər. Dünya genişdir, o qədər maraqlı adamlar var ki orada! Mənim yeganə sevimli dostumu əlimdən alma; o, mənim sənətimin ilhamverici mənbəyidir. Mənim rəssam kimi gələcək həyatım ondan asılıdır. Yadda saxla, Harri, mən sənə vicdanlı olmağına inanıram!

O, asta-asta danışdı; adama elə gəlirdi ki, sözlər qeyri-ixtiyarı onun ağzından süzülüb gəlir; o heç özü də bilmirdi nə danışdı.

– Nə boş-boş danışırısan? – lord Henri gülə-gülə dostunun sözünü kəsdi və Bazilin əlindən tutub onu evə dartdı.

İKİNCİ FƏSİL

Dorian Qrey emalatxanada royalın arxa tərəfində oturmuşdu, onları görmürdü və Şumanın “Meşə mənzərələri” albomunu vərəqləyirdi.

– Bazil, bunu mənə bir neçə günlüyə verin! – o, ucadan səsləndi. – Mən bunları öyrənmək istəyirəm! Əla şeylərdir!

– Verərəm, amma siz gərək bu gün yaxşı pozada durasınız!

– Eh, mən oturmaqdan təngə gəlmişəm; bilirsiniz, mən öz rəsmimin natural formasını heç istəmirəm! – Dorian şiltaqcasına geriye döndü və Lord Henrini görən kimi bir anlıq yanaqları qızardı və tələsik ayağa durdu.

– Bazil, üzr istəyirəm! Bilmirdim ki, sizin qonağınız var!

– Dorian, tanış olun, lord Henri Votondur! Oksfordda bir yerdə oxumuşuq... Elə indicə ona deyirdim ki, siz yaxşı, sözbəxan pozaçısınız, amma işləri korladınız...

– Mister Qrey, sizinlə tanış olmaq məmnuniyyətinin işlərin korlanmasına heç də dəxli yoxdur, – lord Henri dərhal dilləndi və yaxına gəlib əlini Dorianaya uzatdı. – Mən sizin barənizdə xalamdan çox eşitmişəm, siz onun sevimlisiniz... və qorxuram ki... onun qurbanlarından biri olasınız... – əlavə etdi.

– Oyy, mən indi ledi Aqatanın qara kitabına düşmüşəm, – Dorian uşaq sadəlövhliyi ilə Henriyə baxdı. – Ona söz vermişdim ki, ötən çərşənbə axşamı onunla birgə Vaytçapel klubuna gedək; unuttum... Biz onunla duet çalmalıydıq orada, üç duet... Bilmirəm indi nə olacaq? Onun gözüne görünməkdən çəkinirəm... Görəsən, mənə necə qarşılayacaq?!

– Eybi yox, mən sizi barışdıraram. Aqata xala sizi çox sevir və sizin onunla birlikdə konsertdə çıxış etməməyiniz də, mənə, bir elə vacib deyil. Yəqin, tamaşaçılar düşünüb ki, elə duet çalınır; axı Aqata xala çalanda adam elə bilir iki nəfər çalır...

Dorian gülümsədi.

– Mən tərəfdən heç də yaxşı olmadı, – dedi. – Bu, əlbəttə, ledi Aqata üçün də pisdir...

Lord Henri baxışlarıyla Dorianı süzdü. Bəli, o, doğrudan da, qəşəng, yaraşqlı cavan idi; incə büküslü al dodaqları, aydın mavi gözləri və qıvrım qızılı saçları vardı. Onun üzündə nəsə bir seyr vardı ki, adam dərhal ona inanmaq, etibar etmək istəyirdi; orada gəncliyin bütün səmimiyyəti və paklığı, məsumiyyət çoxşünluğu vardı. Ona baxan adama elə gəlirdi ki, həyat hələ bu gəncin təmiz qəlbini çirkəbə bulaşdırmayıb. Bazil Holvardın onu ilahiləşdirməsi təsadüfi deyilmiş!

– Sizin kimi gözəl bir gəncin xeyriyyəçiliklə məşğul olması mümkündürmü?

Xeyr, mister Qrey, mənə, mümkün olan iş deyil! Siz belə bir iş üçün çox zərifsiz! – lord Henri portsiqarını çıxarıb divanda əyləşdi.

Rəssam taxta parçası üstündə boyaları qarışdırır, fırçasını hazırlayırdı; onun üzündə narahatlıq vardı və lord Henrinin sonuncu eyhamlarını eşidən kimi dönüb ona baxdı və bir anlıq tərəddüddən sonra dedi:

– Henri, mən bu şəkli bu gün tamamlamaq istəyirəm... Bilmirəm, mənim barəmdə nə fikirləşirsən-fikirləş, kobud olsa da, sənin buradan çıxıb getməyin yaxşı olardı... İncimə, xahiş edirəm...

Lord Henri təbəssümlə Dorianı baxdı. Soruşdu:

– Mister Qrey, mən gedimmi?

– Oooo, yox, yox, lord Henri, getməyin, xahiş edirəm... Görürəm Bazilin bu gün kefi yoxdur, mənsə... o hirsələnəndə dözə bilmirəm... Həm də axı siz izah eləmədiniz: mən nə üçün xeyriyyəçiliklə məşğul olmamalıyam, hə?

– Bunu izah etməyə lüzum varmı, mister Qrey? Belə darıxdırıcı mövzu barədə gərək ciddi söhbət edəsən. Əlbəttə, bir halda ki siz mənim qalmağımı istəyirsiniz, onda mən getmirəm. Bazil, mənə, sən də etiraz etməzsən, yox? Sən özün mənə dəfələrlə demisən ki, şəklini naturadan çəkdiyin adamı kiminsə söhbətə tutmasını xoşlayırsan.

Holvard dodağını dişlədi. Dedi:

– Əlbəttə, qal; bir halda ki Dorian istəyir, getmə... Dorianın şıltaqlığına görə qanun onun özündən başqa hamı üçündür...

Lord Henri şlyapa və əlcəklərini götürdü.

– Bazil, təkidinə rəğmən, mən sizi tərk etməliyəm, – dedi. – Mənim bir nəfərlə Orlean klubunda görüşüm var. Sağ olun, mister Qrey. Bir gün vaxtınız olsa, Kurson-stritə gəlin, görüşək. Mən, demək olar ki, hər gün günortadan sonra saat beş üçün evdə oluram. Gəlmək istəsəniz, xahiş edirəm əvvəlcədən mənə yazıb bildirin, yoxsa məni evdə tapmasanız, narahat olaram...

– Bazil! – Dorian Qrey qışqırdı. – Əgər lord Henri getsə, mən də çıxıb gedəcəyəm! Siz işləyəndə heç vaxt ağzınızı açıb danışmırsınız və mən də səhnədə taxtanın üstündə durub qalmaqdan yoruluram; bütün günü gülümsəyib durmaq məni boğaza yığır. Ondan xahiş edin ki, getməsin!

– Harri, getmə! Dorian məmnun olar, qalsan, məni də məmnun edərsən, – Holvard rəsmə baxa-baxa bildirdi. – Düz deyir, mən işləyəndə heç vaxt danışmıram, hətta qulaq asmıram da... və bu, mənim bədbəxt pozaçılarım üçün dəhşətli dərəcədə darıxdırıcı olur. Xahiş edirəm, getmə, qal burada...

– Bəs Orlean klubunda görüş təyin etdiyim adam necə olsun?

Rəssam gülümsəyib dedi:

– Bunun vacib görüş olduğunu düşünmürəm, Harri. Xahiş edirəm, getmə, otur. Siz isə, Dorian, platformada əməlli oturun, çox da tərpənməyin, lord Henrinin dediklərinə də fikir verməyin; o, məndən başqa bütün dostlarına mənfi təsir göstərir.

Dorian Qrey əzabkeş görkəm alaraq platformanın üstünə çıxdı və narazı halda ah çəkərək lord Henriyə tərəf boylandı; Bazilin dostu onun xoşuna gəlmişdi. Bazillə Henri tamamilə ayrı-ayrı adamlar idi. Henrinin elə qəlbə yatan səsi vardı ki! Bir qədər sükutdan sonra o, Henriyə müraciətlə dedi:

– Lord Henri, siz, doğrudanmı, Bazilin dediyi kimi, adamlara mənfi təsir göstərirsiniz?

– Müsbət təsir, ümumiyyətlə, yoxdur, mister Qrey! Bütün təsirlər öz-özlüyündə qeyri-əxlaqidir – yəni elmi nöqteyi-nəzərdən onları ədəbsiz saymaq olar.

– Nəyə görə?

– Ona görə ki, başqasına təsir etmək o deməkdir ki, sən qəlbini ona verirsən. O da öz ağı ilə düşünür, öz ehtirasları ilə yaşayır. Onun yaxşı cəhətləri də özününkü olmur, günahları da – əgər dünyada günah deyilən bir şey mövcuddursa – özgədən gələn günahlardır. Bir növ, o, özgə bir musiqinin əks-sədası olur; sanki, onun üçün yazılmayan bir rol oynayan aktyor olur. İnsan həyatının məqsədi özünü ifadə etməkdir. Biz ondan ötrü yaşayırıq və burada mövcudluq ki, özümüzü göstərək, özümüzü ifadə edək. Amma bizim zamanədə insanlar özləri özlərindən qorxmağa başlayıblar. Onlar unutmuşlar ki, insanın ən ali vəzifəsi onun öz qarşısındakı vəzifəsidir. İnsan gərək öz vəzifəsini anlaya. Əlbəttə, onlar iltifat və xeyirxahlıq göstərirlər: acları yedizdirir, lütləri geyindirirlər. Lakin əslində, onların öz qəlbləri ac-yalavac və çılpacdır. Biz cəsurluq deyilən bir dəyəri itirmişik. Ola bilsin ki, bu keyfiyyət heç əzəldən bizlərdə olmayıb. İctimai fikirdən qorxmaq – bu, əxlaqın əsasıdır – Allahdan qorxmaq deməkdir və din də bu qorxu üstündə bərqərar olub; bax bu iki şeydir bizi idarə edən, bizə hakimlik edən. Və bununla belə...

– Dorian, xahiş edirəm, başınızı yana, bir qədər sağa əyin, – rəssam onun sözünü kəsdi. Sənətkar o qədər özünü unutmuşdu ki, Henrinin dediklərini eşitmirdi, lakin o, Dorianın üzündə bu vaxta qədər sezmədiyi ifadələri müşahidə etdi.

– Hə, deməyim odur ki, – lord Henri özünəməxsus yumşaq, alçaq tonla davam etdi; onu tanıyanların hamısı Henrinin danışanda incə əl hərəkətlərini yaxşı xatırlayırdı. – Mənə elə gəlir ki, əgər hər kəs öz həyatını dolğun yaşasa və hər bir arzusunu həyata keçirən zaman hər bir hissini, hər bir düşüncəsinin ifadəsinə dolğunluq qatsa, onda dünya nəşənin yeni bir impulsunu qazanar, biz də orta əsrlərin bütün xəstəliklərini unudar, ellinizm ideallarına qayıdarıq; bəlkə də, daha dəyərli və önəmli ideallarla yaşayırıq. Lakin təəssüf ki, bizim aramızdakı ən cəsur adam belə öz-özündən qorxur. Fədakarlıq bilirsiniz nədir? O, bizim həyatımızı faciəyə döndərən vəhşi dövrlərdən qalma bir şeydir. O, bizim həyatımızı kədərə, hüznə bələyir. Biz özümüz-özümüzü məhdudlaşdırdığımıza görə cəzalandırılmışıq. Boğmaq istədiyimiz hər cür istəyimiz qəlbimizdə dolaşır və bizi zəhərləyir. İnsan yanıb-qovrulanda isə günaha batmaqdan qurtulur, çünki istəyi həyata keçirmək – təmizlənməyə aparan yoldur. Bundan sonra təəssüf və peşmançılığın yalnız şirin ehtirası və şəhvətləri barədə xatirələr qalır. Nəfsdən azad olmağın yeganə yolu – ona meydan verməkdir. Əgər onunla mübarizə aparmaq ağılına gəlsə, qəlbin hər zaman qadağan olunmuş şeylərin üstündə qalacaq və sənə istək və arzuların əzab verəcək; çünki o istək və arzuları qadağan

edən dəhşətli qanunları sən yaratmısan və o qanunlar həmin istək və arzuları günah və cinayət kimi sayır. Kimsə deyib ki, dünyada ən böyük hadisələr insanın beynində baş verir. Mən də deyirəm ki, dünyanın ən böyük günahları beyində, yalnız insan beynində doğulur. Siz də, mister Qrey, özünüz gəncliyinizdə, yeniyetməlik çağlarınızda, öz ehtiraslarınızdan, istək və arzularınızdan qorxmusunuz; düşüncələriniz, ağılınıza gələn fikirləriniz sizi dəhşətə gətirib; siz bəzən elə istəklərlə yaşamısınız, elə yuxular görmüsünüz ki, onları xatırlayanda utandığınızdan qızarırsınız...

– Bircə dəqiqə, bircə dəqiqə! – Dorian Qrey donquldandı, – dayanın! Siz məni həyəcanlandırırsınız. Mən bilmirəm indi sizə nə cavab verim! Sizinlə mübahisə də eləmək olar, mülahizələrinizə cavab da vermək olar; amma bu dəqiqə mən buna hazır deyiləm. Danışmayın! Qoyun bir qədər fikirləşim. Ya da, nə isə... yaxşısı budur, bu barədə düşünməyim!

O, təxminən, on dəqiqə hərəkətsiz durdu; ağzı açıq, gözləri heyrətdən bərələ qalmışdı. Dorian dumanlı şəkildə hiss edirdi ki, onun içində hansısa yeni duyğular və fikirlər oyanır. Ona elə gəlirdi ki, bu duyğular çöldən yox, məhz onun içinin dərinliyindən baş qaldırır. Bazilin dostunun dedikləri, həm də təsadüfən, elə-belə söylədikləri sözlər, paradokslarla dolu sözlər, onun qəlbinin “sarı simlərinə” toxundu və bu vaxta qədər onlara beləcə toxunan olmamışdı; və indi o simlər titrəyir, coşqun təkanlarla yerindən oynayır.

İndiyə kimi onu yalnız musiqi riqqətə gətirmişdi; bəli, musiqi onun qəlbində dəfələrlə təlatümlər oyatmışdı və bu təlatümlər qarışıq və qayğısız həyəcanlarla müşayiət olunurdu. Lakin bu musiqi aydın deyildi, orada yeni dünyanın nəfəsi duyulmurdu, əksinə, qəlbdə xaos yaradırdı. Burada deyilən sözlər isə! Ah! Necə sadə və... dəhşətli sözlərdir! Onlardan qaça bilməzsən! Bu sözlər necə aydın, necə rəvan, necə çevik və amansız idi! Heç kəs onlardan canını qurtara bilməz! Bu sözlərdə şeytani bir ovsun var! Onlar insanın qeyri-müəyyən istəklərinə gözə çarpacaq, hiss ediləcək bir forma verir; onların öz musiqisi var, lütnyal və violanın şirin səsləri var! Yalnız sözlər! Deyin görüm həyatda sözdən sanballı və real qüvvə olan nəşə varmı? Yox! O, Dorian, hələ yeniyetməlik çağlarında çox şeyləri başa düşmürdü! İndi isə anlayır. Həyat birdən-birə onun üçün rəngarəng boyalarla parladı. Ona elə gəlirdi ki, od-alovun içiylə addımlayır. Necə olub ki, bu vaxta qədər bunu hiss etməyib?

Lord Henri onu incə təbəssümlə izləyirdi; hansı məqamda, nə vaxt susmaq lazım olduğunu yaxşı bilirdi. Dorian Qrey onu daha çox maraqlandıрмаğa başladı; Henri sözlərinin gənc oğlana necə təsir etməsi təəssüratından özü də heyretə gəldi. On altı yaşı olanda oxuduğu bir kitab yadına düşdü; həmin kitab onun gözlərini açmışdı, əvvəllər bilmədiyi şeyləri ona öyrətmişdi. Ola bilsin ki, Dorian da eyni anları yaşayır! Necə oldu ki, onun elə-belə, qarasına havaya atdığı ox hədəfə dəydi? Ah! Bu oğlan necə də sevimlidir!

Holvardın başı şəklə qarışmışdı; o, həmişəki kimi, parlaq və füsunkar boyalardan istifadə edir, sənətdə parlaq istedadın əlaməti sayılan möcüzəli və təbii boya elementlərindən incəlik və ustalıqla istifadə edirdi. Araya çökən sükutu hiss etmirdi.

– Bazil, mən belə durmaqdan yorulduam, – Dorian Qrey birdən sükutu pozdu. – Havaya çıxmaq istəyirəm, bura boğanaqdır, ürəyim sıxılır...

– Bağışlayın, dostum, mən şəkil çəkəndə hər şeyi unuduram. Bu gün siz yaxşı durdunuz, tərpənmədiniz. Mən də istədiyim cizgiləri götürdüm. Siz heç vaxt belə yaxşı durmamışdınız. Nə gözəl tapıntı – yarıaçıq dodaqlar, gözlərdə parlaqlıq... Bilmirəm Harri nədən naqqallıq eləyirdi, amma deyim ki, sizin üz cizgilərinizin dəyişilməsinə o səbəb oldu. Heyrətedici ifadələr vardı sifətinizdə! Görünür, sizə komplimentlər yağdırırmış, hə? Siz onun heç bir sözünə inanmayın.

– Yox, o, mənə ayrı şeylər söyləyirdi. Bəlkə, buna görə də mən onun heç bir sözünə inanmıram.

– Amma qəlbinizdə inandınız, – lord Henri dalğın-dalğın ona baxdı. – Elə mən də bağçaya çıxmaq istəyirəm. Studiya çox istidir. Bazil, de, bizə sərin bir şey versinlər içməyə... meyvə şirəsi olsa, pis olmaz...

– Əlbəttə, əlbəttə... Harri, zəngi bas, qoy Parker gəlsin, mən deyərəm bir şey gətirər... Bir azdan mən də sizə qoşularam, qoy fonu qurtarım... Amma Dorianı çox yubatma. Bu gün nəşə işləmək istəyirəm... Bu portret mənim şedevr əsərim olacaq. Hətta bu formada da artıq o, heyrət doğurur...

Lord Henri bağçaya çıxdı və gördü ki, Dorian Qrey başını yasəmən kolları arasına soxub, üzünü gül topalarının sərin qoxusu içində gizlədib; sanki, cavan oğlan yasəmən güllərinin ətrini sərin, qırmızı şərab kimi içinə çəkirdi. Henri Dorianı yaxınlaşdı, əlini onun çiyninə qoydu. Astaca dedi:

– Əsl işi siz görürsünüz, belə yaxşıdır... Adamın qəlbini belə şeylər sakitləşdirir; qəlbi yalnız güllərdən aldığı duyğular sağalda bilir.

Dorian diksindi və geri çəkildi. O, papaqsız idi və yarpaqlar onun qıvrım, sarışın saçlarına qarışıb onları oxşayırdı. Gözləri yuxudan qəfil oyanan adamın gözləri kimi qorxu içində idi; zərif burun pərələri gərginlik içində qalxıb-enir, çəhrayı dodaqları hansısa sirli həyəcanla titrəyirdi.

– Hə, bax belə, mister Qrey, – lord Henri davam etdi, – həyatın belə bir böyük sirrini bilmək lazımdır – öz qəlbinizə duyğularla şəfa verin, duyğularınız isə qoy qəlbiniz vasitəsilə şəfa tapsın. Siz füsunkar bir varlıqsınız. Siz düşündüyünüzdən çox, bilmək istədiklərinizdən az bilirsiniz.

Dorian Qrey tutuldu və baxışlarını yerə dikdi. Belə bir hündürboy, yaraşıqlı cavan adamın onun yanında durması xoşuna gəlmişdi. Onun romantik, zeytun rəngli gözləri və yorğunluq ifadə edən səsi Dorianı maraqlandırdı. Onun yumşaq və həlim səsinə nəşə vardı və bu, ovsuna bənzəyirdi. Onun soyuq, ağ, çiçək kimi zərif əllərində qəribə və gizli bir cazibə vardı. O danışanda əlləri də, sanki, musiqi

kimi danışdı; onun səsi, hərəkətləri zərif musiqi ahəngini xatırladırdı; adama elə gəlirdi ki, bu adamın əlləri də, hərəkətləri də bir dildə danışır, zərif, incə bir dildə. Lakin Dorian ondan qorxdı və daha sonra bu qorxudan özü də utanmağa başladı. Nə üçün yad bir adam onun qəlbinə aid olan şeyləri ona açıb izah etməliydi? Axı o, Bazillə aylardır dostluq edir, bu müddət ərzində onların arasında olan dostluq onu heç dəyişdirməyib! Birdən bu yad adam peyda olur və... demək olar ki, həyatın sirrini ona açır! Hər halda, axı ondan nə üçün qorxsun ki? O ki məktəbli oğlan, ya da məktəbli qız deyil! Lord Henridən qorxmaq, sadəcə, mənasız bir şeydir!

– Gəlin bir az kölgədə əyləşək, – lord Henri dedi. – Budur, Parker də bizə sərinləşdirici içki gətirir. Əgər siz günün altında dursanız, dəriniz korlanar və Bazil də sizi daha çəkməz... Gərək özünüzü gündən qoruyasınız, sizə yanmaq olmaz.

– Nolacaq ki? – Dorian Qrey güldü və bağın qurtaracağındakı skamyanın küncündə əyləşdi.

– Hər şey ola bilər, mister Qrey, hər şey!

– Niyə ki?

– Çünki siz füsunkar gəncliyinizi yaşayırsınız və gənclik ən dəyərli var-dövlətdir, onu gərək qoruyasınız.

– Lord Henri, mən belə düşünmürəm.

– Əlbəttə, siz indi belə düşünürsünüz. Vaxt gələcək, qocalanda, ya da siz qırıq basmış çirkin bir qocaya dönəndə, alnınızda qırıqlar çoxalanda, ehtiraslar isə öz işgəncəli alovuyla dodaqlarınızı qurudanda – bax onda siz bunu daha yaxşı başa düşəcəksiniz. İndi siz harada olursunuzsa, dünyadan ləzzət alırsınız və hamını da öz gözəlliyinizlə heyran edirsiniz. Lakin bu, həmişə olmayacaq... Mister Qrey, sizin əsrarəngiz və füsunkar simanız var. Qaşqabağınızı sallamayın, mən düz deyirəm. Gözəllik Dahinin görünüş formalarından biridir və mənə elə gəlir ki, o, dahilikdən də yüksəkdə durur; çünki gözəllik başa düşülmək, izahat tələb etmir. Bu, bizi əhatə edən aləmin ən nəhəng hadisəsi sayılan günəş işığı kimi bir şeydir; yaxud bahar fəslidir, tutqun suların üstünə düşən ayın gümüşü qalxanıdır; biz ona Ay deyirik. Gözəllik müzakirə olunmur. Onun ən yüksək hakimiyyət hüququ var və ona malik olan adamları kral edir. O, ən böyük hökmdardır. Siz gülürsünüz? Eh, siz o gözəlliyi itirəndə daha gülməyəcəksiniz. Bəzən deyirlər ki, Gözəllik – yalnız səthi bir şeydir; ola bilsin, bu belədir! Lakin o, düşüncə, fikir kimi səthi, bihudə deyil. Mənə elə gəlir ki, Gözəllik möcüzələr möcüzəsidir. Bilirsiniz, yalnız boş, dardüşüncəli adamlar xarici görünüşə əhəmiyyət vermirlər; xarici görünüşə görə adamlara qiymət verməyənlər dayaz adamlardır. Əslində isə həyatın və dünyanın ən böyük sirri gözlə görünən şeylərdədir, yəni gözə görünməyən şeylər deyil.

Bəli, mister Qrey, allahlar sizə iltifat göstərüb. Lakin allahlar verdiklərini tezliklə

alırlar. Sizin qarşınızda əsl həyat, dolğun və gözəl həyat yaşamağa o qədər də çox vaxtınız qalmayıb. Sizin gözəlliyiniz gəncliyinizlə birgə gedəcək; və siz günlərin bir günü qəflətən anlayanda ki gənclik uçub gedib və o gözəllikdən doyunca istifadə etməmişiniz, bu ötən xatirələr sizi ən ağır məğlubiyyət işgəncəsindən də pis incidəcək. Hər ötən ay sizi bu ağır gələcəyə sürükləyir. Zaman sizi qısqanır; o, allahların sizə bəxş etdiyi qızılgüllərə, zanbaqlara hücum edir. Yanaqlarınız saralıb-solacaq, sallanacaq, gözləriniz dumanlanacaq... Siz dəhşətli dərəcədə əzab çəkəcəksiniz... Ah! Nə qədər ki gəncliyiniz sizinlədir, onu anlayın! Ömrünüzün qızıl günlərini yelə verməyin, cansıxıcı möminlərə qulaq asmayın, düzəlməz şeyləri düzəltməyə çalışmayın! Həyatınızı dövrümüzün yalançı idealları və sısqəməqədlərinə qurban verməyin. Yaşayın! Gözəl həyat yaşayın! Öz həyatınızı yaşayın! Heç nəyi əldən buraxmayın, həmişə, hər zaman təzə bir duyğu axtarıb tapmağa çalışın. Heç nədən də qorxmayın! Yeni gedonizm – bax bizim əsr bizdən bunu tələb edir! Siz onun görünən simvolu ola bilərsiniz! Sizin kimi adam üçün qeyri-mümkün olan heç bir şey yoxdur! Həyat, dünyayı-aləm qısa müddətə sizə məxsusdur. Mən elə ilk baxışdan anladım ki, siz hələ özünüzü tanımırırsınız, özünüzü başa düşmürsünüz! Sizdəki çox şey məni əsir-yesir etdi və mən duydum ki, sizə özünüzü dərk etməkdə kömək göstərməliyəm. Düşündüm: “Əgər bu həyat faydasız və səmərəsiz ötüşsə, faciə olar!” Axı sizin gəncliyiniz sürətlə ötüb-keçir! Sadə çöl gülləri quruyur, sonra yenə tumurcuqlayır, çiçək açır. Gələn yay iyunda nəfəsotu yenə indiki kimi qızılı rəngdə olacaq. Gələn ay ağ əsmə kolları üstündə yenə ulduz-ulduz qönçələr allanacaq, hər il yaşıl gecələrdə yarpaqları arasından ulduz tumurcuqlar boylanacaq. Lakin biz isə gəncliyimizi geri qaytara bilməyəcəyik. Heç vaxt! İnsan iyirmi yaşında olanda onun nəbzi bərkdən, sevinclə döyünür, lakin qocalanda o nəbz zəifləyir, bədən gücdən düşür, hisslər sönür. Biz bir zaman qorxduğumuz ötən illərin ehtiraslı, odlulu xatirələri əlində dözülməz marionetlərə dönürük; o zaman biz bizi şirnikləndirən, başdan eləyən şeylərə güzəştə getməyə cürət etmirdik. Gənclik! Ah, gənclik! Dünyada ona tay ola biləcək ikinci bir ömür varmı?!

Dorian Qreyin heyranətli baxışları Henriyə zillənmişdi və o, mü sahibini acgözlüklə dinləyirdi. Yasəmən budağı onun barmaqları arasından sürüşüb çinqıl torpağın üstünə düşdü. Bu an azğın bir arı vızıldaya-vızıldaya budağın başına dolanmağa başladı. Sonra budağın ləçəkləri arasında eşələndi, ulduz çiçəkləri bir-bir sordu. Dorian bu mənzərəni elə diqqətlə seyr etdi ki, elə bil, orada nəse maraqlı bir şey tapmışdı; hərdən biz də ən vacib şeylər haqqında düşünməkdən qorxanda, ya da bizə naməlum olan yeni duyğular təlatümünə düşəndə belə edirik; belə vaxtlarda hansısa qorxunc fikir beynimizə girir və bizi təslim olmağa vadar edir. Arı uçub getdi. Sonra Dorian gördü ki, arı sarmaşıq gülünün gövdəsinə girdi. Gül əsdi, titrədi, sonra zərif-zərif yellənməyə başladı.

Birdən Holvard emalatxana qapısı ağzında göründü və çox yüksək əhvali-ruhiyyə ilə öz qonaqlarını studiyaya çağırdı. Lord Henri və Dorian bir-birinə baxıb gülümsədilər.

– Hə, sizi gözləyirəm, – rəssam qışqırdı. – Gəlin bura! Bu saat iş üçün ən münasib vaxtdır. Otaq işıqlıdır. İçkilərinizi də götürün özünüzlə.

Onlar durub yavaş-yavaş emalatxanaya sarı yeridilər. İki ağ-yaşıl kəpənək yanlarından uçub getdi; bağın küncündəki armud ağacının üstündə oturan qaratoyuq oxumağa başladı. Lord Henri dedi:

– Mister Qrey, mənimlə tanışlıqdan məmnunsunuzmu? – və düz Dorianın gözünün içinə baxdı.

– Əlbəttə, çox şadam buna. Lakin bilmirəm həmişəmi belə məmnun olacağam, ya yox?!

– “Həmişə!” Bu, nə qədər dəhşətli bir sözdür! Mən bu sözü eşidəndə diksinirəm. Bu sözü daha çox qadınlar xoşlayır. Onlar hər hansı bir romanı uzatmağa, onu əbədi etməyə can atdıkları üçün korlayırlar onu! Mənası yoxdur bu sözün! Şiltaqlıqla əbədi sevgi ehtirası arasındakı yeganə fərq ondadır ki, şiltaqlıq ondan bir qədər uzunömürlü olur.

Onlar emalatxanaya girdilər. Dorian Qrey əlini lord Henrinin çiyninə qoydu.

– Əgər belədirsə, onda qoy bizim dostluğumuz da şiltaqlıq olsun, – pıçıldadı və öz cəsarətindən qızardı. Sonra platformaya qalxıb pozada durdu.

Lord Henri hörmə kresloda oturub Dorianı müşahidə etməyə başladı. Otağın sükutunu yalnız Holvardın tez-tez kətan parçaya toxundurduğu fırçasının yüngül səsi və arabir molbertdən aralanaraq gah sağa, gah da sola atdığı addım səsləri pozurdu; bunu ondan ötrü edirdi ki, çəkdiyi əsərinə bir qədər uzaqdan baxsın. Günəşin zərrin şəfəqləri açıq qalmış qapıdan içəri düşürdü; havada oynayan qızılı toz dənəciklərini günəş işığı zolaqlarında görmək olurdu. Otağın içini büsbütün qızılgüllərin xoş ətri bürümüşdü. Təxminən, bir saatdan sonra Holvard dayandı; beləcə – səssiz-səmirsiz uzun müddət Dorian Qreyə baxdı, daha sonra yenə şəkllə baxdı; uzun fırçasının ucunu dişləyib qaşlarını çatdı, nəhayət, ucadan dedi:

– Tamam! Hazırdır! – və portretin sol küncünə əyilib uzun, qırmızı hərflərlə öz imzasını qoydu.

Lord Henri yaxın gəldi, şəkli daha yaxşı görmək istəyirdi; bu, doğurdan da, gözəl bir sənət əsəri idi və canlıydı; rəsmdəki Dorianla həyatdakı Dorian arasında heyrətedici oxşarlıq vardı; adam buna lap mat qalırdı.

– Əzizim Bazil, səni ürəkdən təbrik edirəm! – lord Henri sevincək bildirdi. – Müasir rəssamlıqda mən hələ belə gözəl əsər görməmişəm. Bura gəlin, mister Qrey, özünüz baxın, özünüz də qiymət verin.

Dorian yuxudan qəflətən oyanan adam kimi səksəndi və platformadan düşərək:

– Doğrudan hazırdır? – soruşdu və yaxına gəldi.

– Əlbəttə, şəkil tamamlanıb, – rəssam cavab verdi, – və bu gün siz çox gözəl durdunuz. Buna görə sizə sonsuz təşəkkürümü bildirirəm.

– Buna görə mənə təşəkkür eləmək lazımdır, – lord Henri müdaxilə etdi. – Düz demirəm, mister Qrey?

Dorian cavab vermədi; molbertin yanından sakitcə ötüb, boylanıb geridəki şəkklə baxdı. O, şəkli görəndə qeyri-ixtiyari olaraq dala çəkildi, məmnunluqdan alışıbyandı. Onun gözləri bəxtəvərcəsinə gülür, işıq saçırdı; elə bil, o, ilk dəfə idi özünü görür və tanıyırdı. Dorian, sanki, donmuşdu, düşüncələrə qərq olmuşdu və dumanlı şəkildə dərk edirdi ki, Holvard ona nəsə deyir, lakin o, rəssamın sözlərinin mənasına varmırdı; öz möhtəşəm gözəlliyinin duyğusu, sanki, ona bir kəşf kimi gəlirdi, elə bil, indicə öz gözəlliyini dərk elədi. Əvvəllər heç vaxt bunu hiss etməmişdi. Bazil Holvardın komplimentləri ona dostluğun ecazkar qüdrətindən doğan məstlik kimi görünürdü. O, bu sözlərə qulaq asırdı, gülürdü, onları unudurdu. Bu sözlər ona təsir etmirdi. Sonra lord Henri Votton peyda oldu və onun gənclik haqqındakı qəribə, təntənəli himnini dinlədi; gəncliyin su kimi axıb tezliklə gedəcəyi barədə amansız xəbərdarlıqlarını eşitdi. Bu, əlbəttə, onu həyəcanlandırırdı, yatmış duyğularını oyatdı və indi, bax burada o, öz şəklinə baxanda, öz gözəlliyinin sevimli əksini görəndə onun qarşısında, sanki, heyranedicə bir gələcək bütün çılpalıqlı ilə canlandı; o, lord Henrinin dediyi gələcək barədə düşündü. Bəli, gün gələcək, onun sifəti qırıqlanıb sallanacaq, gözlərinə duman çökəcək, onların rəngi də solacaq, mütənasib bədən quruluşu itəcək, korlanıb əcaib bir görünüş alacaq. İllər onun dodaqlarının al rəngini və saçlarının qızılı rənglərini də sovurub aparacaq. Onun qəlbini və ruhunu formalaşdıran həyat... bədənini məhv edəcək. O, eybəcər hala düşəcək, hamı ondan qaçacaq; o, qorxunc və miskin bir varlığa dönəcək.

Bütün bunları düşündükcə, elə bil, kimsə qəflətən onun ürəyinə xəncər soxdu; Dorian qəlbində dəhşətli bir ağrı hiss etdi və içindəki bütün tellər, sanki, birdənbirə əsməyə başladı; gözləri qaraldı, göz yaşları baxışlarını dumanlatdı. Ona elə gəldi ki, kiminsə buz əli düz onun ürəyinin başına qoyuldu.

– Nədir, bəyənmədiniz? – Holvard Dorianın başa düşülməyən sükutunu görüb soruşdu.

– Əlbəttə, bəyənir, – lord Henri onun əvəzinə cavab verdi. – Onu kim bəyənməz ki? Müasir incəsənətdə bu portret ən gözəl əsərlərdən biridir. Nə qədər desən, bu əsərə verərəm. Bu portreti mən almalıyam.

– Henri, bunu sənə verə bilmərəm, o, mənimki deyil...

– Kiminkidir bəs?

– Dorianındır...

– Xoşbəxt adamdır, vallah...

– Necə kədərlidir! – gözlərini hələ də öz portretindən çəkməyən Dorian Qrey ah çəkdi. – Necə böyük bir kədərdir, aman Allah! Mən qocalacağam, qorxunc bir

məxluq olacağam, amma mənim portretim əbədi cavan qalacaq! Bu portret hətta bu yay günündən də cavan qalacaq, həmişəlik cavan olacaq! Ah, necə böyük bir dərdidir! Kaş əksinə olaydı hər şey! Kaş bu portret qocalaydı, mənə əbədi cavan qalaydım! Bundan ötrü mən hər şeyimi verərdim, hər şeyimi! Heç nəyimi əsirgəməzdim! Qəlbimi də verərdim bundan ötrü!

– Bazil, əlbəttə, belə bir şeyin baş verməsi sənin ürəyincə olmaz! – lord Henri ürəkdən güldü. – Onda rəssamın işləri zor olardı!

– Əlbəttə, mən bunun qəti əleyhinə olardım! – Holvard cavab verdi.

Dorian Qrey dönüb düz onun gözlərinin içinə baxdı.

– Hə, Bazil, mənə də elə gəlir ki, siz bunun əleyhinə olarsınız! Çünki siz öz sənətinizi dostlarınızdan çox istəyirsiniz. Mən sizin üçün yaşıl bürünc heykəlcikdən başqa bir şey deyiləm! Yox, yox, mənə, siz o heykəlciyi də məndən çox sevirsiniz! Mən bunu cəsarət edib sizə deyirəm!

Rəssam təəccüblə Dorianı baxdı; sanki, o, əvvəlki adam deyildi, gözlərinə inana bilmirdi. Ona nə olmuşdu belə? Dorian hirsli görünürdü, sifəti alışıb-yanırdı, yanaqları qıpqırmızı qızarmışdı.

– Əlbəttə, əlbəttə, mən heç də sizin üçün dəyərli deyiləm, – Dorian davam etdi, – bax siz fil sümüyündən olan Hermes¹, ya da elə Favni² məndən daha çox sevirsiniz. Siz onları həmişəlik sevəcəksiniz. Bəs mənə? Siz mənə nə vaxta kimi seəcəksiniz, hə? Çox güman ki, üzümdə peyda olan ilk qırışığı görünəndək... Bəli, mən indi başa düşürəm ki, insan öz gözəlliyini itirən zaman hər şeyini itirir, hər şeyini! Lord Henri tamamilə doğru deyir – bizim ömrümüzün yeganə qiymətli dəyəri gənclikdir. Görsəm ki qocalıram, özümü öldürəcəyəm!

Holvardın rəngi ağardı və o, Dorianın qolundan tutdu.

– Dorian, özünü də gəl! – qışqırdı. – Siz nə danışırırsınız! Belə şeyləri dilinizə gətirməyin! Mənim sizdən başqa əziz dostum olmayıb və olmayacaq! Bu nədir, birdən-birə o cansız əşyalara qısqanırsınız? Siz onlardan da qiymətlisiniz, eşidirsinizmi!?

– Gözəlliyi əbədi olan hər şeyə paxıllığım tutur! Hətta bax bu portretə, sizin çəkdiyiniz bu rəsm əsərinə də paxıllığım tutur, onu qısqanıram özümə! Axı nə üçün bu cansız şəkil itirməyə məhkum olduğum gözəlliyimi özündə əbədi saxlamalıdır, nə üçün? Hər ötən an mənim ömrümdən nəyisə alır və aparıb verir bax bu şəkə! Ah, bu nədir belə?! Kaş əksinə olaydı, Allah! Kaş mən şəkil olaydım, biz onunla yerimizi dəyişə biləydik! Mən əbədi cavan olmaq istəyirəm axı! Siz onu nə üçün çəkmisiniz? Vaxt gələcək, o, mənə güləcək, mənə ələ salacaq!

Dorianın yanaqlarından isti göz yaşları axırdı; o, Holvardın əlini itələdi, divana sərələndi və üzünü balışın altında gizlətdi.

– Harri, bax, bu, sənə işindir! Sən elədin! – rəssam hirsle çımxırdı. Lord Henri çiyinlərini çəkib dedi:

– Bu, sadəcə, həqiqi Dorian Qreyin sözləri idi, vəssalam!

– Düz deyil!

– Düz deyilsə, bəs mənim günahım nədir axı?

– Gərək sən gedəydin buradan...

– Mən ki sənin xahişinlə qaldım... – lord Henri etiraz etdi.

– Harri, mən eyni vaxtda iki əziz dostumla münasibətlərimi korlamaq istəmirəm, başa düşürsən? Lakin hər ikiniz mənim bu gözəl əsərimi gözümdən saldınız. Mən bu portretə nifrət edirəm! Mən onu məhv edəcəyəm! Onsuz da, bu şəkil kətdən və rəngdən ibarətdir, vəssalam! Razi olmaram ki, bu portret bizim hamımızın həyatını zəhərləsin!

Dorian Qrey balışın altından başını çıxarıb nəmli gözlərini rəssama dikdi; onun rəngi ağarmışdı. Rəssam hündür, pərdəli pəncərə yanında iş stoluna tərəf yeridi. Görəsən, nə etmək fikrindədir? Stolun üstü səliqəsiz idi; burada üst-üstə yığılmış boya qabları, quru fırçalar hara gəldi səpələnmişdi. Görünür, o, nəşə axtarırdı. Hə, budur, o, uzun, ağzı iti rəssam bıçağını axtarırdı, tapdı! O, portreti doğram-doğram etmək istəyir!

Dorian hıçqıra-hıçqıra divandan dik atıldı, Holvarda sarı yürüdü və əlindən bıçağı qapıb onu emalatxananın uzaq bir küncünə tolazladı.

Qışqırdı:

– Bazil, lazım deyil! Eləmə, bu, cinayət olar!

– Dorian, siz, hər halda, mənim əsərimi dəyərləndirirsiniz, buna sevinirəm, – rəssam soyuqqanlıqla dedi və sanki, təəccübdən və heyrətdən ayıldı. – Elə bilirdim xoşunuza gəlməyib...

– Dəyərləndirmək nədir? Mən ona vurulmuşam! Bazil, o, mənim bir parçamdır! Elə bil, mən onu içimdə hiss edirəm!

– Çox yaxşı oldu! Onda siz hələ yaşsınız! Quruyan kimi sizə lak çəkərlər, ramkaya salarlar, sonra da evə göndərlər. Bax o zaman özünüzlə nə istəsəniz edərsiniz.

Rəssam qapıya tərəf yeridi və zəngi basdı ki çay gətirsinlər.

– Dorian, çay gətirsinlər də sizə, hə? Henri, sənə də? Yoxsa sənə çay-zad lazım deyil, hə?

– Mən adi ləzzətləri çox xoşlayıram, – lord Henri dilləndi. – Onlar mürəkkəb xarakterlər üçün sonuncu sığınacaq yeridir. Amma mən dramatik səhnələri yalnız teatrda xoşlayıram. Sizin hər ikiniz nə qədər mənasız, boş adamlarsınız!

Maraqlıdır, görəsən, kim icad eləyib ki, insan ağıllı heyvandır?! Gör nə tələsik verilən tərifdir! İnsanın ağıldan başqa nəyi desən var! Mahiyyətə mən buna sevinirəm, bu, elə də pis cəhət deyil! Lakin sizin portret üstündə dalaşmağınız mənim xoşuma gəlmir! Bazil, yaxşı olar ki, siz onu mənə verəsiniz. Bu axmaq cavan oğlan onu istəmir, amma mən, həqiqətən, bu شکli götürmək istərdim!

– Bazil, əgər siz o şəkli mənə verməsəniz, mən sizi heç vaxt bağışlamayacağam! – Dorian qışqırdı, – və heç kəsin də mənə “axmaq oğlan” deməyə haqqı yoxdur!

– Dorian, axı mən dedim ki, şəkil sizinkidir, mən onu sizə vermişəm, bunu hələ işə başlamamışdan qərara almışdım.

– Mister Qrey, inciməyin, – lord Henri dedi, – siz özünüz də bilirsiniz ki, özünüzü gic kimi apardınız və axı bir də... siz özünüz də etiraz etməzsınız ki, sizə çox gənc desinlər.

– Lord Henri, bu gün səhər, bəlkə də, beləydi. Amma indən belə mənə gənc deyənlərə möhkəm etiraz edəcəyəm...

– Ah! Hə, bu gün səhər... Amma görün səhərdən bəri nələri yaşadınız!..

Qapı döyüldü, xidmətçi çay sinisi ilə içəri girdi və ortalıqda xırda bir yapon stolu açdı. Fincan və boşqabların cingiltisi eşidildi, Georq dövründən qalma iri çaydanın cızıltısı gəldi; xidmətçinin dalınca gələn oğlan əlindəki yumru çini qabları stolun üstünə düzdü. Dorian Qrey stola yaxınlaşdı, özünə çay süzdü. Bazil və lord Henri də tələsmədən stola sarı əyilib maraqla boşqabların qapağını qaldırıb baxdılar.

– Gəlin axşam teatra gedək, – lord Henri təklif etdi. – Maraqlı tamaşalar çoxdur, biz hansınasa gedə bilərik. Doğrudur, mən bir nəfərə söz vermişdim ki, onunla Uaytın restoranında nahar edəcəyəm, lakin ona xəbər verib naharı təxirə salmaq olar, ya da deyərəm ki, nasazam; o, mənim köhnə dostumdur, elə bilirəm məni düzgün başa düşər.

– Mənim sürtük geyinməkdən zəhləm gedir, – Holvard mızıldandı. – Adam onu geyəndə darıxır!

– Elədir, – lord Henri təsdiqlədi, – indiki kostyumlar çox pisdir, adamın canını sıxır. İndi qüsurdan başqa həyatımızda nə var ki!

– Harri, Dorianın yanında belə şeylər danışma!

– Hansı Dorianı deyirsən? Şəkildəkini, yoxsa bizə çay süzən Dorianı?

– Hər ikisini!

– Lord Henri, mən böyük məmnuniyyətlə sizinlə teatra gedərdim... – gənc oğlan bildirdi.

– Çox gözəl, deməli, gedirik.... Bazil, sən necə, gəlibsənmi?

– Yox, yox, mən gələ bilmərəm....İşlərim çoxdur.

– Onda biz, mister Qrey, ikimiz gedirik.

– Hə, çox istərdim.

Rəssam dodağını dişlədi, çay fincanını ağzına aparıb portretə yaxınlaşdı.

– Mən həqiqi Dorianla qalacağam burada, – kədərlə şəkli baxdı.

– Həqiqi Dorian odur bəyəm? – Dorian Qrey də narazı halda portretə yaxınlaşdı. – Yəni, doğrudanmı, mən ona oxşayıram?

– Əlbəttə, bu, elə sən özünsən!

– Ah, Bazil, necə gözəldir!

– Hər halda, zahirən oxşarsınız... və portretdə siz həmişəlik belə qalacaqsınız, – Holvard ah çəkdi. – Elə bunun özü də az iş deyil.

Lord Henri ucadan dedi:

– Bu adamlar axı nə üçün sabitlik dalınca qaçır, bilmirəm! Aman Allah, axı hətta sevgidə belə bir sabitlik yoxdur! Bu, olsa-olsa, fizioloji bir məsələdir! Bizim iradəmizdən heç bir asılılığı yoxdur! Cavan adamlar sədaqətli olmaq istəyirlər, amma ola bilmirlər; yaşlı adamlar sevgiyə xəyanət etmək istərdilər, amma o halları qalıbmı? Bax məsələ yalnız bundadır, vəssalam...

– Dorian, siz teatra getməyin, – Holvard dedi. – Mənimlə qalın, birlikdə nahar edərik.

– Yox, Bazil, qala bilmərəm.

– Niyə?

– Çünki lord Henriyə söz vermişəm, onunla gedəcəyəm.

– Elə bilirsiniz, sözünüzün üstündə durmasanız, Vottonun sizə münasibəti dəyişəcək? O özü heç vaxt verdiyi sözə əməl etmir. Çox xahiş edirəm, onunla getməyin.

Dorian Qrey güldü, başını yellədi.

– Sizə yalvarıram, Dorian, getməyin! – Bazil bir daha təkrar etdi.

Dorian tərəddüdlə lord Henriyə baxdı; Henri bic-bic gülümsəyir, onların söhbətinə qulaq asırdı.

Dorian pıçıldadı:

– Bazil, mən getməliyəm!

– Özünüz bilərsiniz, – Holvard stola yaxınlaşdı və fincanını stolun üstünə qoydu.

– İndi ki belədir, onda vaxt itirməyin. Gecdir, siz hələ əyninizi dəyişməlisiniz.

Xudahafiz, Harri. Sağ ol, Dorian. Sabah gələrsiniz, hə?

– Mütləq!

– Yadınızdan çıxmaz ki?

– Yox, əlbəttə!

– Hə, bir də... Harri!

– Nə var, Bazil?

– Səhər bağda səndən bir şey xahiş etmişdim... onu yaddan çıxartma!

– Nə barədə? Tamam yadımdan çıxıb...

– Bax a! Mən sənə etibar edirəm.

– Elə mən özüm də özümə etibar etmək istərdim! – lord Henri hırıldadı. – Gəlin gedək, mister Qrey, arabam bayırda gözləyir, sizi evinizə apara bilərəm. Hələlik, Bazil. Bugünkü görüşümüz çox maraqlı oldu.

Qonaqlar gedəndən sonra rəssam, sanki, ağırlaşdı, özünü divanın üstünə atdı; onun üzünə əzablı bir ağrı qonmuşdu.

ÜÇÜNCÜ FƏSİL

Növbəti gün saat birin yarısında lord Henri Votton Kurzon küçəsini burulub Albani küçəsinə döndü; o, dayısı lord Fermora baş çəkmək istəyirdi. Lord Fermor yumşaqxasiyyətli adam idi, lakin bu qoca subayın sərtliyi də vardı; camaat arasında o, xudbin kimi ad çıxarmışdı, çünki bu adamdan heç bir xeyir görmürdülər; amma yüksək təbəqənin adamları arasında lord Fermor səxavətli və xeyirxah kimi tanınırdı; ona görə ki, lord onu əyləndirən hər kəsə böyük həvəslə qonaqlıq verirdi. Onun atası Madriddə İngiltərənin səfiri olmuşdu; hələ o vaxt kraliça İzabella I cavan idi, heç Prim o vaxt gündəlikdə yox idi; ani şıltaqlıq ucbatından lord Fermorun atası istefa verdi və diplomatik xidmətdən uzaqlaşdı; əslində, buna səbəb onun Parisə səfir göndərilməməsi olmuşdu və o da buna etiraz edərək işdən getdi; bu vəzifəyə onun tam hüququ çatırdı; mənəbi, adı-sanı, tənəbəl həyatı, diplomatik xəbərlərin hazırlanmasında yaxşı təcrübəsi, əyləncələrə hədsiz meyilli olması buna əsas verirdi.

Atasının katibi olmuş oğul Fermor da işdən getdi; o vaxt hamı bunu ağilsızlıq hesab etdi və bir neçə ay sonra irsi titul qazanan oğul böyük zadəganlıq sənəti sayılan bikaçılığı ciddi şəkildə öyrənməyə başladı. Onun şəhərdə iki böyük evi vardı, lakin o, kirayələdiyi mebelli mənzildə yaşamağa üstünlük verdi; çünki belə bir mənzildə yaşamaq daha qayğısız idi; o, səhər yeməyini və naharını tez-tez klubda edirdi. Mərkəzi qraflıqda özünün bir neçə kömür mədəni vardı, onlara diqqəti artırmağa başladı; sənayenin bu sahəsinə onun qeyri-sağlam marağı sübut etdi ki, belə bir sahibkarlıq məşğuliyyəti ona imkan verəcək ki, öz sobasını odunla yandırсын; əsl centlmenlərə xas xüsusiyyətdir! Siyasi əqidəsinə görə o, mühafizəkar idi, lakin bu, mühafizəkarların hakimiyyətdə olduqları dövrdə deyildi; həmin dövrdə o, mühafizəkarları qızgın söyür, onları radikalların güruhçu dəstəsi adlandırırdı. O, öz otaq xidmətçisi ilə çox böyük qəhrəmanlıqla dalaşır, onunla çox sərt rəftar edirdi. O, öz növbəsində, qohum-əqrəbasını da qorxudur, onları təftiş edirdi. Belə bir adamı yalnız İngiltərə doğa bilərdi; buna baxmayaraq, o heç də İngiltərədən razı deyildi və həmişə deyirdi ki, ölkə məhvə doğru gedir. Onun prinsipləri əskidənqalma prinsiplər idi, lakin bəzi mülahizələri ilə razılaşmaq da olardı.

Lord Henri otağa girəndə dayısını qalın ov gödəkcəsində gördü; qoca ağzında siqar “Tayms” qəzetini oxuyur, bəzən isə qəzetin yazdığına etiraz əlaməti olaraq dodaqaltı donquldanırdı.

– Harri, sənsən? – qoca təəccübləndi. – Belə tezdən nə əcəb gəlmisən? Mən elə bilirdim siz modabazlar yuxudan günorta saat ikidən tez durmursunuz və saat beşə kimi gözə görünürsünüz?!

– Corc dayı, inanın, məni bura belə tez çəkib gətirən yalnız qohumluq hissləridir. Sizdən bir şey istəyəcəyəm...

– Yəqin, pul olar, hə? – lord Fermor üz-gözüni turşutdu. – Yaxşı, gəl otur görüm, nə istəyirsən? İndiki cavanlar elə bilirlər ki, pul hər şey deməkdir.

– Elədir, – lord Henri təsdiqlədi və pencəyinin düyməsini açdı, – və onlar böyüyə-böyüyə bunu daha yaxşı anlayırlar. Lakin mən pul istəmirəm. Corc dayı, pul o adamlara lazım olur ki, onlar borc ödəməyə adət ediblər, amma mən heç vaxt borcumu ödəmirəm. Kredit ailədə kiçik oğulun yeganə kapitalıdır; və bu kapitalla da yaxşı yaşamaq mümkündür. Bundan başqa, mənim işim Dartmur ticarətçiləri ilədir, təbii ki, onlar məni təchizat məsələlərində heç vaxt incitmirlər. Sizin yanınıza məlumat almaqdan ötrü gəlmişəm, əlbəttə, əhəmiyyətlişindən ötrü yox, əhəmiyyətsiz informasiyadan ötrü gəlmişəm...

– Sən məndən hansı informasiyanı ala bilərsən axı? İngiltərənin “Mavi kitab”ında1 hər şey yazılıb da... Doğrudur, indi bu kitabda ağızlarına gələni yazırlar, amma necə olsa... Harri, bilirsən də, mənim vaxtımda, diplomat olanda bu məsələlər daha yaxşı həll olunurdu. İndi eşitmişəm ki, diplomatları işə götürməmişdən onları imtahan edirlər... İmtahanı verən adamlar işə qəbul olunur... Hə də, onlardan nə gözləyirsən bəs? İmtahan boş şeydir, ser, başdan-ayağa mənasız bir işdir. Əgər sən, həqiqətən, centlmənsənsə, sənə nəyi öyrədəcəklər ki? Elə öz bildiklərin bəsidir. Əgər centlmen deyilsənsə, onda biliklərə yiyələnmək sənə üçün zərərliyədir.

– Mister Dorian Qrey “Mavi kitab”a düşməyib, Corc dayı, – lord Henri ehtiyatsız bir cümlə işlətdi.

– Mister Dorian Qrey kimdir? – lord Fermor ağarmış əyri qaşlarını çataraq soruşdu.

– Elə mən də bunu sizdən öyrənmək istəyirəm, Corc dayı! Əslində, onun kim olduğu mənə bəllidir. O, sonuncu lord Kelsonun nəvəsidir. Anası Devero olub – ledi Marqaret Devero. Mən istərdim ki, siz onun anası barədə mənə məlumat verəsiniz. O qadın haqqında nə bilirsiniz? O, kimə ərə getmişdi? Axı siz vaxtilə Londonun bütün yüksək mənşəb sahiblərini tanıyırdınız?! Ola bilsin, o qadını da tanıyasınız. Mən mister Qreylə çox maraqlanıram, onunla təzəcə tanış olmuşam.

– Kelsonun nəvəsi deyirsən? – qoca ucadan dedi. – Kelsonun nəvəsi! Hə, əlbəttə! Əlbəttə! Mən onun anasını çox yaxşı tanıyırdım! Hətta onun xaç suyuna salınma mərasimində də iştirak etmişəm. Marqaret Devero! O, qeyri-adi gözəl bir qız idi! O, ağzından süd iyi gələnin birinə qoşulub qaçanda bütün kişiləri qəzəbləndirmişdi. Özü də yoxsulun biriylə qaçmışdı! Oğlan piyada alayının zabitiydi, deyəsən; ya da nə bilim, ona oxşar bir şey idi... Əlbəttə! Yadıma düşür! Elə bil, dünən olub! Yazıq oğlan, bir neçə ay idi evlənmişdilər, dueldə öldürüldü... O vaxt çirkin sayıələr də gəzirdi bu barədə. Deyirdilər ki, guya, Kelso hansısa belçikalı bir avaranı, əclafın birisini tutub qəsdən göndərüb ki, öz kürəkənini təhqir etsin; başa düşürsən, onu satın alıbmış ki, gedib qızının ərini ictimai yerdə təhqir etsin...və o əclaf da həmin cavan zabiti dueldə güllələdi, işi

də beləcə bitirdilər... Sonra Kelso qızını qaytarıb gətirmişdi evə; və uzun müddət öz klubunda yalnızca bifişteksini yeyirdi... Mənə danışdırlar ki, qızını evə gətirəndən sonra qızı ölənədək onu dindirməyib. Ah... yadıma gəlir... Necə çirkin bir iş olmuşdu! Və onun qızı da tez həyatdan getdi, heç birçə il çəkmədi. Deməli, sən deyirsən o qadının oğlu qalıb? Mən bunu unutmuşdum. Necə oğlandır? Anasına oxşayırmı? Oxşayırsa, deməli, gözəl olmalıdır...

– Hə, çox qəşəng oğlandır, – lord Henri təsdiqlədi.

– Ümidvaram ki, o, yaxşı əllərə düşəcək, – qoca davam etdi. – Mənim bildiyimə görə, Kelsodan ona yaxşı pul qalıb, əlbəttə, əgər baba, həqiqətən, ona miras qoyubsa... Onun anasının da pulu qalmışdı. Bütün Selbi mülkləri babasından qadına qalmışdı. Qadının babası Kelsoya nifrət edirdi, Kelsoya tamahkar deyirdi. Kelso, doğrudan da, simicin biriydi, nəfsdən itiydi. Bir dəfə Madridə gəlmişdi; mən onun əvəzinə utanıb yerə girdim. Kraliça məndən bir neçə dəfə soruşdu ki, bu ingilis zadəganı kimdir belə? O, yolpu lu üstündə daim faytonçularla höcətləşirdi. Onun haqqında hətta lətifələr də qoşmuşdular. Mən düz bir ay utandığımdan çölə çıxı bilmədim. Ümid edirəm ki, o, öz nəvəsinə qarşı belə xəsislik etməyib.

– Bunu deyə bilmərəm, – lord Henri cavab verdi, – Dorian hələ yeniyetmədir. Lakin düşünürəm ki, o, varlı olacaq. Selbi mülkləri onun adına keçib, özü mənə dedi... Deməli, deyirsiniz ki, onun anası çox gözəl idi?

– Çox gözəl idi, Harri! Mən həyatımda onun kimi sevimli qadın görməmişdim. Hələ indiyə kimi də anlamıram ki, onu belə bir izdivaca girməyə nə vadar etmişdi. Axı o, kimə istəsəydi, ərə gedə bilərdi. Karlinqton ondan ötrü ölürdü. Lakin məsələ bunda idi iki, qadın çox romantik idi. Onların nəslindən olan qadınların hamısı romantik olub. Kişiləri isə sən deyən yaraşıqlı olmayıb, amma qadınları çox sevimli olublar. Karlinqton özü mənə danışdı ki, o, Marqaretə diz çöküb yalvarıbmış. Qadın ona gülübmüş... O vaxt Londonun bütün qızları Karlinqtondan ötrü ölürdülər... Hə, yeri gəlmişkən, Harri, bu evlilik məsələsindən danışarkən yadıma düşdü: atan mənə Dartmur barədə nəsə dedi, guya o, Amerikalı bir qızla evlənmək istəyir, hə? Məgər ingilis qızları ona azlıq edir?

– Corc dayı, bilirsiniz, indi amerikalı qızla evlənmək dəbdədir...

– Amma mən ingilis qızları ilə evlənməyin tərəfdarıyam... – lord Fermor əli ilə mizi döyəclədi.

– İndi camaat amerikalılara üstünlük verir...

– Amma mənə deyiblər ki, onlar çox davam gətirə bilmirlər, – dayısı donquldandı.

– Uzun get-gəllər onları yorur; lakin deyim ki, cıdırda at çapanda maneələri veclərinə almırlar... Nə isə... inanmıram ki, Dartmurun şansı olsun...

– Valideynləri kimdir? – lord Fermor soruşdu.

– Valideynləri var ki? – lord Henri başını buladı. – Amerikalı qızlar öz valideynlərini çox məharətlə gizlədirlər; bizim ingilis xanımları isə öz keçmişlərini gizli saxlayırlar...

– Gərək ki, onun atası donuz əti ixracatı ilə məşğul olur?

– Corc dayı, mən Dartmura görə istərdim belə olsun. Deyirlər, Amerikada siyasətdən sonra donuz əti ixracatı ikinci yerdə gedən gəlirli bir işdir.

– De görüm, onun amerikalı qızı gözəldirmi?

– O, özünü gözəl kimi aparır; Amerika qadınlarının əksəriyyətinin adətidir. Bu da onların gözəlliyinin bir sirridir.

– Axı bu amerikalı qadınlar öz evlərində, ölkələrində niyə oturmurlar? Axı bizə elə hey təlqin edirlər ki, Amerika qadınlar üçün cənnət məkanıdır.

– Elədir ki var! Elə buna görə də onlar ulu nənələri Həvvə kimi cənnətdən çıxmağa çalışırlar, – lord Henri izah etdi və xudahafizləşib dedi: – Hələlik, Corc dayı, mən getməliyəm, bir az da yubansam, lança gecikərəm. İstədiyim informasiyanı verdiyiniz üçün sizə təşəkkür edirəm. Mən həmişə təzə dostlarım barədə hər şeyi bilmək, köhnələri barədə isə heç nəyi eşitmək istəmirəm.

– Harri, harada lanç edəcəksən?

– Aqata xalanın yanında. Mən özüm xahiş elədim ki, mister Qrey və mən lança gələcəyik. Dorian onun yeni xeyriyyəçilərindəndir.

– Belə de! Onda Aqata xalana da ki, məni öz xeyriyyə məqsədli çağırışları ilə bir də narahat etməsin. Mən bezmişəm onun xeyriyyəçilik təhriklərindən. Bu qadın elə bilir mənim ayrı işim-gücüm yoxdur; məgər mən onun axmaq-axmaq xeyriyyəçilik işlərinə pul verməliyəm?

– Oldu, Corc dayı, deyərəm! Qorxuram xeyri olmaya! Filantropplar o qədər xeyriyyəçilik işlərinə aludə olurlar ki, axırda insanlıqlarını itirirlər. Onları fərqləndirən xarakterik cəhət də elə budur.

Qoca zadəgan razılıqla yerində qurcalandı, sonra xidmətçiyə zəng vurub dedi ki, qonağı yola salsın.

Lord Henri üstüörtülü bazarla Berlington küçəsinə çıxdı və oradan Berkeley meydanı istiqamətinə döndü. O, Dorian Qreyin valideynləri barədə eşitdiklərini yadına saldı. Eşitdiyi tarixçə ümumi xarakter daşısa da, qeyri-adiliyinə və az qala, müasir romantikliyinə görə onu vəcdə gətirmişdi. Gözəl bir qız hər şeyi dəli bir sevgiyə qurban vermişdi! Bir neçə həftəlik xoşbəxtlik xain bir cinayətlə sona çatmışdı; daha sonra ayların iztirabları, sarsıntı və məşəqqətlər içində uşağın doğulması baş vermişdi. Ananı ölüm aparmışdı, uşağın nəsibinə isə yetimlik və qəlbi daş olan qocanın amansızlığı düşmüşdü. Bəli, bu, maraqlı bir tale qismətidir və o, cavan Dorianı daha sərfəli, daha dolğun əks etdirir; hər görünən gözəllikdə hansısa faciə gizlənir! Ən gözəl gülü yetişdirmək üçün gərək əziyyət çəkəsən; çiçəklərin açılması doğuş ağrıları kimi bir şeydir, gərək onu da yaşayasan ki, doğula biləsən.

...Dorian dünən gecəki naharda necə füsunkar idi, ilahi! Onlar klubda qarşı-qarşıya oturmuşdular; oğlanın gözlərində günəş parlayırdı, azca aralanmış dodaqlarına həyəcanla birgə xəfif təbəssüm qonmuşdu; şamdanların qırmızı abajurlarının kölgəsi onun üzünə ecazkar qızılgül rəngi qatmışdı, onun füsunkar gözəlliyi bu təntənədən məst olub oynayırdı. Bu oğlanla söhbət etmək çox nadir skripkada çalma kimi bir şey idi; barmaqların bir balaca toxundusa, səs çıxarırdı, hər toxunuşun öz ahəngi vardı.

...Başqa bir adam üzərində öz təsir gücünü yoxlamaq necə də maraqlıdır! Heç bir iş bunun qədər maraqlı ola bilməz! Öz qəlbinin qanını başqa bir qəlbə köçürəsən və qəlbini onun qəlbində yatırasan, düşüncə və fikirlərinin əks-sədasını eşidəsən, bir anlıq duyasan ki, oradan gənclik ehtirası və musiqisi eşidilir! Öz coşqun həvəs və ehtiraslarını başqa birisinə ötürmək qərribə rayihə, yaxud zərif bir nəşədir; burada əsl həzz var, bəlkə də, bu, ən böyük səadət sevincidir ki, bizim dardüşüncəli və bayağı əsrimizdə insan övladına onun qəbahətli hissləri və primitiv arzuları ilə birgə bəxş olunub. Bazilin emalatxanasında xoşbəxt təsadüf nəticəsində görüşüb tanış olduğu bu oğlan, doğrudan da, fəvqəladə gözəlliyə malik bir varlıq idi; hər halda, ondan daha çox nəşə ecazkar bir məxluq çıxardı. Onda hər şey vardı – cazibə qüvvəsi, lətafət, gəncliyin qar kimi təmizliyi və gözəlliyi; o gözəlliyi ki, qədim yunanlar onu mərmər üzərinə həkk etmişdilər; ondan nə istəsən düzəltmək olardı – allahlarla vuruşan div də, oyuncaq da! Heyif ki, belə bir gözəllik saralıb-solmağa məhkumdur!

... Bəs Bazil? Psixoloji baxımdan o, çox maraqlı adamdır; rəssamlıq sənətində yeni üslub, həyatı yeni tərzdə görmək bacarığı! Bütün bunlar onun həyatında bir adamın qəflətən peyda olmasıyla yaranmışdı; həmin şəxsin özünün bundan xəbəri belə yox idi; mürgülü meşələrdən sonsuz səhraya uçub gələn lal və görünməz bir ruh qəflətən rəssamın gözlərinə görünmüşdü; bu ruh lap Driada1 kimiydi; o, bundan heç də qorxmadı, çünki uzun illər axtarışda olduğu qəlbinə elə bir ilhamlı bəsirət verilmişdi ki, o, bütün heyrətedici sirləri belə açmağa qadir idi; şeylərin, əşyaların adi forma və məzmunu, sanki, ona dolğun və canlı görünürdü; o, indi bunların hamısında hansısa qeyri-adi simvolik mənalar tapırdı; sanki, bütün hər şey rəssam üçün ayrı bir formaya – daha mükəmməl, daha dolğun formaya, dumanlı xəyallardan reallığa çevrilirdi; bütün bunlar qeyri-adi dərəcədə qərribə idi. Belə hallar keçmiş zamanlarda da baş vermişdi; məsələn, “insan təfəkkürü özü bir sənətdir” deyən Platon ilk olaraq bu möcüzə barədə düşünüb. Bəs Bunarotti necə? Məgər o, öz silsilə sonetlərini rəngli mərmər daşların üzərində oyaraq əks etdirmədimi? Lakin bizim günlərdə bu, qərribə görünür...

Bəli, lord Henri bu qənaətə gəldi ki, Dorian, onun mükəmməl portretini yaratmış rəssam üçün özünün də xəbəri olmadan kim idisə, o da Dorian Qrey üçün elə olmalıdır; o, Dorianı məftun etməyə çalışır, daha doğrusu, bu işin yarısını, demək

olar ki, görüb; və o çalışacaq ki, bu ecazkar gəncin ruhu ona məxsus olsun! Bu Məhəbbət və Ölüm oğlunda nəsə bir ovsun var!

Birdən lord Henri dayandı və gözlərini evlərə dikdi. Xalasının evini xeyli ötüb-keçmişdi, öz-özünə güldü və geri döndü. Lord Henri qaranlıq dəhlizə girəndə ev xidmətçisi ona dedi ki, hamı artıq yemək otağındadır. O, şlyapasını və əlağacını xidmətçilərdən birinə verib içəri keçdi.

– Həmişəki kimi gecikirsən, Harri, – xalası onu görcək başını bulaya-bulaya ucadan dedi.

Henri üzr istədi və dərhal nəsə bir səbəb uydurub xalasının böyründəki boş stulda əyləşdi, gələn qonaqları gözdən keçirdi. Stolun küncündə oturan Dorian utana-utana başını tərpətdi, yanaqlarına məmnunluq qızartısı çökdü. Qarşı tərəfdəki stulda hersoginya Harley oturmuşdu; gözəl və ehtiraslı bir xanım idi; öz zümrəsinin sevimlisinə çevrilmişdi; qadın elə bir memarlıq nümunəsi idi ki, hersoginyadan daha çox şən və yumşaq xanım təsiri bağışlayırdı; müasir tarixçilər ona “əndamlı, ətli-qanlı qadın” deyirdilər. Hersoginyanın yanındakı ser Tomas Burdon idi, parlamentin radikal üzvüydü; ictimai-siyasi həyatda o, öz liderinin sadıq köməkçisi kimi çıxış edirdi, şəxsi həyatında isə bunu demək olmazdı; o, mətbəx dəlisiydi, daha doğrusu, hamıya məlum belə bir müdrik qaydaya riayət edirdi: konservatorlarla birgə nahar elə, liberallarla birgə düşün!

Xanım Harleyin sol tərəfində Tredleydən olan mister Erskin oturmuşdu, yaşlı centlmen idi; həddən artıq nəzakətli və səliqəli görünüşü vardı; cəmiyyət arasında onu sakit, danışmayan adam kimi tanıyırdılar. Hətta bir dəfə özü bu barədə ledi Aqataya demişdi ki, o, otuz yaşına qədər deməli olduğu hər şeyi deyib qurtarıb, daha deyiləsi sözü qalmayıb. Henrinin öz yanında missis Vandelör oturmuşdu, xalasının köhnə rəfiqəsiydi, həqiqətən, müqəddəs bir qadın idi, lakin zövqsüz, diqqəti cəlb edən paltar geyinmişdi; onu kitabın yaman gündə düzəldilmiş üz qabığına bənzətmək olardı. Xoşbəxtlikdən, qadının o biri qonşusu lord Faudel idi; ortayaşlı, ağıllı bir kişiydi, lakin qabiliyyəti orta səviyyəliydi; primitiv və darıxdırıcı bir adam idi; belə adamlar nazirin ümumilər palatasındakı hesabat məruzəsini xatırladırlar; bu adamla missis Vandelör arasındakı söhbət çox ciddi şəkil almışdı; elə lordun sözlərinə görə, əslində, bütün yaxşı adamlar bağışlanmaz səhvlər edirlər və bu səhvlərdən heç kəs tamamilə qurtula bilmir.

– Lord Henri, biz yazıq Dartmur barədə danışırıq, – hersoginya başını əyib mehrbancasına səsləndi. – Necə bilirsiniz, o, cazibəli amerikalı qızla, həqiqətən, evlənəcəkmiz?

– Məncə, evlənəcək, hersoginya; qız ona ərə getməyə qərar verib.

– Bu dəhşətdir ki! – ledi Aqata təəccübləndi. – Buna mütləq mane olmaq lazımdır!

– Mən mötəbər mənbələrdən eşitmişəm ki, qızın atası qalantereya malları, nə bilim, min cür xırdavat ticarəti ilə məşğul olur, – ser Tomas Burdon həqarətli bir əda ilə bildirdi.

– Ser, mənim əmim deyir ki, o, donuz əti idxalı ilə məşğul olur...

– Min cür xırdavata bax! Bu, nə deməkdir belə? – hersoginya əllərini qaldırıb təəccüblə soruşdu.

– Amerika romanlarıdır, – lord Henri kəklik ətindən götürüb öz boşqabına qoydu. Hersoginya karıxdı, bilmədi nə desin.

– Əzizim, ona qulaq asma, – ledi Aqata yüngülcə hersoginyaya toxundu, – o, heç vaxt heç nəyi ciddi söyləmir.

– Amerika kəşf olunanda... – radikal lord söhbətə başladı və... sonra dalınca boş və darıxdırıcı faktlar gətirməyə başladı. Mövzunu başa çatdırmağa çalışan bütün adamlar kimi o da ona qulaq asanları üzdü. Hersoginya ah çəkdi, üstünlüyündən istifadə edərək başqalarının sözünü kəsirdi.

– Kaş heç o Amerika kəşf olunmayaydı! – hersoginya səsini qaldırdı. – Axı amerikalı qızlar bizim qızların bütün adaxlılarını əlindən alır! Belə olmaz, bu rüsvayçılıqdır!

– Mən deyərdim ki, Amerika hələ tamam kəşf olunmayıb, – mister Erskin qeyd etdi. – Amerika təzəlikcə aşkar edilib.

– Ah! Mən o ölkənin qadınlarını görmüşəm, – hersoginya qeyri-müəyyən tonda cavab verdi. – Boynuma almalıyam ki, onların əksəriyyəti çox gözəldir. Onlar çox yaxşı da geyinirlər. Bütün pal-paltarlarını da Parisdən alırlar. Kaş mən də onlar kimi edəydim...

– Belə bir məsəl var: yaxşı amerikalılar öləndən sonra Parisə gedirlər, – ser Tomas istehza ilə güldü.

– Doğrudan? Bəs pis amerikalılar öləndən sonra hara gedirlər? – hersoginya maraqlandı.

– Amerikaya, hara gedəcəklər ki?! – lord Henri qımıldandı.

Ser Tomas qaşlarını çatdı, üzünü ledi Aqataya tutub dedi:

– Sizin bacınız oğlu o böyük ölkəyə qarşı yaman yanlış fikirdədir! Mən oranı başdan-ayağa maşınla gəzmişəm; inandırırım sizi ki, iltifatlı direktorların sayəsində gəzdiyim o ölkə çox sivildir və oradan çox şey öyrənmək olar.

– Məgər təhsilli və maarifçi adam olmaq üçün mütləq gərək Çikaqonu görəsən? – mister Erskin şikayətləndi. – Belə bir səyahətə özümü layiq bilmirəm.

Ser Tomas əlini yellədi.

– Tredleyli mister Erskin üçün dünya onun kitab rəfləridir. Biz isə praktik adamlarıq, şeyləri görməyi xoşlayırıq, onlar haqqında oxumağı yox. Amerikalılar həddən artıq maraqlı adamlardır. Onlar çox böyük sağlam təfəkkürə malik xalqdır. Düşünürəm ki, elə Amerika xalqını fərqləndirən əsas xarakterik cəhət də

budur. Bəli, mister Erskin, onlar tamamilə sağlam düşüncəli insanlardır. Sizi əmin edirəm ki, amerikalı heç vaxt axmaq hərəkətlərə yol verməz.

– Necə dəhşətlidir, aman Allah! – lord Henri səsinə ucaldı. – Mən heyvani gücə birtəhər dözə bilərəm, lakin mənasız düşüncəyə tamam dözümsüz oluram.

Mühakimədən istifadə etməkdə nəyə bir alçaqlıq var. Bu, o deməkdir ki, sən ağlını satırsan, idraka xilaf çıxırsan.

– Başa düşürəm, siz bununla nə demək istəyirsiniz? – ser Tomas qızardı.

– Mən sizi başa düşdüm, lord Henri! – mister Erskin gülümsədi.

– Paradoksların öz gözəlliyi var, amma... – baron söhbətə davam etmək istədi.

– Məgər bunlar paradoks idi? – mister Erskin soruşdu. – Mən belə düşünürəm...

Nə isə... ola bilsin, düzdür. Paradokslar həyat haqqında həqiqətləri açır. Reallığı görmək üçün gərək biz görək ki, o, tarım çəkilməmiş kanatda necə balans yaradır. Həqiqətin necə akrobatik gedişlər etdiyini gördükdən sonra biz onun haqqında mühakimə yürüdə bilərik.

– İlahi, bu kişilər mübahisə etməyi necə də sevirlər! – ledi Aqata ah çəkdi. –

Nədən danışdığınızı heç cür anlaya bilmirəm. Harri, sənə isə çox əsəbiləşmişəm.

Nə üçün sən bizim əziz Dorian Qreyi İst Enddə mənimlə işləmək fikrindən daşındırırsan, hə? Səni əmin edirəm ki, o, bizə çox gərəkli xidmətlər göstərə bilər. Onun çalmağını hamı xoşlayar.

– Mənsə istəyirəm ki, o yalnız mənim üçün çalsın, – lord Henri güldü və gözü ilə Dorianı aradı; baxışları küncdə oturan Dorianın sevinc dolu baxışlarıyla toqquşdu.

– Görürsən, Harri, Uaytçappeldə nə qədər bədbəxt var?! – ledi Aqata davam etdi.

– Mən məşəqqətdən başqa bütün kədərlərə şərikəm, – lord Henri çiynlərini çəkərək bildirdi, – mən insanın dərdinə şərik ola bilmərəm. Bu, çox sarsaq işdir, eybəcərlik və rüsvayçılıqdır; adamı dəhşətə gətirir və istismar edir, əzir. Dərdə, kədəre ümumi baxışda hansısa bir qeyri-sağlam münasibət var. Gərək parlaq rənglərə, gözəlliyə şəfqət göstərsən, həyatın sevinclərinə şərik olasan; insan gərək həyatın qaranlıq və dumanlı tərəflərindən mümkün qədər az danışsın.

– Axı İst End çox ciddi bir problemdir, – ser Tomas nüfuzədi tonla başını buladı.

– Əlbəttə, – cavan lord Henri cavab verdi, – bu axı quldarlığın problemidir və biz də qulların könlünü almaqla, onları əyləndirməklə çalışırıq ki, bu məsələni həll edəək.

Qoca siyasətçi gözlərini Henriyə zillədi, uzun zaman onu nəzərləri altında saxladı.

– Bəs siz, əvəzində nə təklif edirsiniz? – qoca soruşdu. Lord Henri gülüb dedi:

– Mən İngiltərədə havadan başqa heç nəyi dəyişmək istəməzdim. Fəlsəfi seyrçilikdən də tamamilə məmnunam. Lakin on doqquzuncu əsr ona görə iflasa uğradı ki, mərhəməti həddən artıq səxavətlə israf etdi. Buna görə də mənə elə gəlir ki, biz həqiqətə yalnız elmlə çata bilərik. Emosiyalar ona görə yaxşıdır ki,

bizi bu həqiqət yolundan sapındırır, elm isə ona görə yaxşıdır ki, orada emosiya yoxdur.

– Axı bizim üzərimizə ağır məsuliyyət də düşür! – missis Vandelör söhbətə ürəksiz girişdi.

– Çox ağır bir məsuliyyət! – ledi Aqata təsdiq etdi.

Lord Henri mister Erskinə tərəf boylanıb dedi:

– Bilirsiniz, bəşəriyyət yer üzündəki rolunu çox şişirdir. Bu, dünyanın elə ilk əsas günahıdır. Əgər, belə deyək ki, ibtidai insanlar gülməyi bacarsaydılar, onda tarix başqa cür olardı.

– Siz məni sakitləşdirdiniz, – Hersoginya yerində qurcalandı, – hər dəfə mən sizin xalanızın yanına gələndə özümü günahkar hiss edirdim ki, İst Endlə maraqlanıb-eləmirəm. Deməli, mən onun gözlərinə dik baxa biləcəyəm, qızarıb-eləmədən, hə?

– Qızarmaq qadın sifətinin yaraşığıdır, hersoginya, – lord Henri vurğuladı.

– Yalnız gənc qadının, – hersoginya etiraz etdi. – Mənim kimi qoca bir qarı qızarıb, əlbəttə, bu, pis əlamətdir. Eh, lord Henri, kaş yenidən cavan olmağın sirrini mənə deyə biləydiniz!

Lord Henri bir qədər düşündükdən sonra soruşdu:

– Cavanlıqda buraxdığınız ən böyük səhvi yadınıza sala bilərsinizmi, hersoginya?

– Eh, o qədər səhv buraxmışam ki! Hansını deyim?

– Onda o səhvləri yenə buraxın! – lord Henri ciddiləşdi. – Gəncliyi qaytarmaq üçün onun şiltaqlıqlarını təkrar etmək kifayətdir.

– Nə gözəl nəzəriyyədir! – Hersoginya heyrləndi. – Mən mütləq bunu təcrübədən keçirəcəyəm.

– Bu nəzəriyyə təhlükəlidir! – ser Tomas dodaqlarını sıxaraq donquldandı. Ledi Aqata isə, sadəcə, başını buladı və qeyri-ixtiyari gülümsədi. Mister Erskin susmuşdu, qulaq asırdı.

– Bəli, – lord Henri davam etdi, – bu, elə həyatın ən böyük sirlərindən biridir. Bizim günlərdə adamların əksəriyyəti qul düşüncəsinin sürüşkən formasından ölür; və çox gec anlayırlar ki, həyatda bizim təəssüf etmədiyimiz yeganə şeylər bizim səhvlərimizdir.

Hamı gülüşdü.

Lord Henri isə özünəməxsus şəkildə bu fikir ətrafında oynamağa başladı; gah fantaziyasına güc verir, gah ortaya atdığı ideyanı istədiyi istiqamətə yönəldir, gah da ona min cür don geyindirib, yenidən əvvəlki parlaqlıq qatırdı; o, öz təxəyyülünü paradokslarla qanadlandırıb onu əlvan boyalarla daha cazibəli etməyə çalışırdı. Bu divanəlik ideyasının tərənnümü göylərə qalxıb fəlsəfənin zirvəsinə yüksəlmişdi; fəlsəfə özü gənclik eşqinə bürünmüşdü və nəşənin dəli avazıyla xumarlanırdı; o, ehtiraslı şərab pərisinə bənzəyirdi və sarmaşıq çələngi kimiydi; azıb özündən çıxaraq həyat təpələri başına dolanır, ağı başında olan

astagəl Silenusa l lağ edirdi. Faktlar ürkmüş meşə ruhları kimi uçub uzaqlara getmişdi. İdeyanın çılpaq ayaqları müdrik Ömər Xəyyamın oturduğu üzüksıxan nəhəng daşın üstünə çıxmışdı; və üzümün şırıldayan şirəsi bu çılpaq ağ ayaqların ətrafında al-qırmızı dalğalar yaradır, sonra da maili qara çənin divarları boyunca axıb gedirdi. Bu, bir orijinal, parıltılı improvizə idi. Lord Henri hiss etdi ki, Dorian Qrey gözlərini ona zilləyib və ona qulaq asanlar arasında elə bir adam var ki, onun şüurunun əsir etmək istəyir; bu adam onun hazır cavablığını, düşüncəsini daha da itiləyir, nitqinə bəlağət qatırdı. Henrinin söylədikləri cəzbedici, fantastik və məsuliyyətsiz idi. O, öz dinləyicilərini yoldan çıxarırdı, lakin onlar Henrinin dediklərinə gülür, ondan həzz alır və qeyri-ixtiyari olaraq onun fantaziyalarının dalınca uçurdular; Henri ona qulaq asanları ovsunlamışdı. Dorian Qrey gözlərini Henridən çəkmirdi, ona heyranlıqla qulaq asır, arabir dodaqları qaçırdı; onun qaralan gözlərindəki heyrət arabir dalğınlıqla əvəz olunurdu.

Nəhayət, reallıq əsrin bürüncəyində xidmətçi formasında otağa daxil oldu; xidmətçi hersoginyaya dedi ki, xanımın minik faytonu qapı ağzında gözləyir.

Hersoginya əllərini arxasına aparıb yelləndərək mülayimcəsinə söyləndi:

– Ah! Çox heyif! Mən getməliyəm! Mən kluba ərimin dalınca gedib, onu hansısa sarsaq bir yığıncağa aparmalıyam. Villinin mənzilinə, ərim orada sədrlik edəcək... Geciksəm, hirsələnəcək, mənə qalmaqaldan qaçmağa çalışıram; xüsusilə bu şlyapa başımda olanda; o çox şişkindir, kəskin bir söz onu partlada bilər. Yox, mən getməliyəm, əzizim Aqata! Xudahafiz, lord Henri! Siz çox valehedici insansınız, adamı yoldan yaman çıxarırsınız. Bilmirəm sizin baxışlarınız barədə nə deyim?! Gərək bizə nahara gələsiniz. Çərşənbə axşamı necədir? Məşğul deyilsiniz ki?

– Hersoginya, sizin üçün mən hər şeyi təxirə salmağa hazıram, – lord Henri xanıma təzim etdi.

– Ah! Çox gözəl! Həm də çox pisdir, Henri! – qadın gülümsədi. – Deməli, danışdıq, gəlibsiz...

Hersoginya ledi Aqata və digər xanımların müşayiəti ilə otağı tərk etdi.

Lord Henri yenidən öz yerini tutanda mister Erskin stolunu ona yaxın çəkdi və əlini Henrinin çiyinə qoyaraq dedi:

– Sizin danışdıqlarınız bütün kitablardan maraqlıdır. Niyə də bunları yazmayasınız?

– Mister Erskin, mən kitab oxumağı daha çox sevirəm və buna görə də kitab yazmıram. Əlbəttə, roman yazmaq yaxşı olardı, əntiqə bir roman yazmaq olardı! Uçan fars xalçası kimi fantastik bir şey yazmaq olar! Lakin bizim İngiltərədə yalnız qəzet oxuyurlar, ensiklopedik lüğət və dərslikləri oxuyurlar, vəssalam. İngilislər ədəbiyyatın gözəlliyini o biri xalqlardan az başa düşürlər.

– Məncə, düz deyirsiniz, – mister Erskin cavab verdi. – Mən özüm haçansa ədəbiyyata maraq göstərirdim, yazırdım, sonradan atdım... İndi isə, mənim gənc

dostum – icazə verin, sizi belə çağırım – sizə bir sualım var: bizə söylədiklərinizə özünüz də inanırsınızmı?

– Mən nə dediyimi heç özüm də xatırlamıram indi, – Lord Henri gülümsədi. – Nədir, cəfəngiyat söyləmişəm?

– Əlbəttə! Məncə, siz çox təhlükəli adamsınız! Əgər bizim əziz hersoginyada nəşə bir dəyişiklik baş versə, onda bütün günahları sizdə görəcəyik... Lakin mən sizinlə həyat barədə söhbət etmək istərdim. Mənim nəslimdən olan adamlar çox darıxdırıcı bir ömür sürmüşlər. Nə vaxt gördünüz ki, London bezikdiricidir, gəlin Tredleyə, mənim yanıma. Orada mənə öz Nəşə Fəlsəfənizi izah edərsiniz, özü də əla Burqund şərabı içə-içə... bu şərabdən məndə hələ də var... saxlamışam.

– Böyük məmnuniyyətlə. Tredleydə olmaq xoşbəxtliyinə nəsib olmaq istərdim, özü də belə bir mehriban, qonaqpərvər ev sahibi və onun kitabxanası ilə tanış olmaq çox xoş olardı.

– Gəlsəniz yaxşı olar, bizi şərəfləndirmiş olarsınız, – qoca cəntlmen təzim etdi. – İndi qoy gedim sizin çox hörmətli xalanızla xudahafizləşim... Mən Atenuma getməliyəm. Bu vaxtlar biz orada mürgü vururuq.

– Hamınız, eləmi?

– Əlbəttə, qırx nəfərik, qırx dənə də kreslomuz var! Bu minvalla biz İngiltərənin Akademik Ədəbiyyatı olmağa hazırlaşırıq.

Lord Henri qəhqəhə ilə güldü.

– Mən də parka gedirəm, – deyib ayağa durdu.

Qapıya yaxınlaşanda Dorian Qrey onun əlinə toxundu və pıçıldadı:

– Mən də sizinlə gəlmək istəyirəm...

– Məncə, siz Bazil Holvardın yanına getməliydiniz, – lord Henri sualedici nəzərlərlə gənci süzdü.

– Mən sizinlə getmək istəyirəm... hə, hə, məncə, sizinlə getmək daha yaxşıdır.

İcazə verirsinizsə... Mənimlə söhbət eləməyə söz verirsinizmi? Heç kəs sizin kimi maraqlı söhbət eləmir.

– Oooooo! Mən bu gün çox danışdım... – lord Henri təbəssümlə etiraz etdi. – İndi yalnız baxmaq istəyirəm, həyata tamaşa eləmək istəyirəm. Vəssalam. Gəlin gedib birlikdə baxaq, etiraz etmirsinizsə....

DÖRDÜNCÜ FƏSİL

Bir ay ötdü; günlərin birində, günorta vaxtı Dorian Qrey lord Henrinin Mayferdəki evinin kiçik kitabxanasında kresloda oturmuşdu. Bura çox gözəl idi, palıd ağacından hazırlanmış yaşıl zeytun rəngli hündür panellər, sarı haşiyəli və yapma naxışlı tavan otağa xüsusi yaraşır verirdi; qırmızı kərpici xatırladan döşəmə boyu ipəkdən toxunmuş uzunsəçaqlı fars xalçası sərilmişdi. Xırda taxta masanın üstündə kiçik bir statuetka qoyulmuşdu, onun yanında Klovis Evenin

cildlədiyi "Les Cent Nouvelles"1 kitabı vardı; kitabın müəllifi hansısa fransız Marqaret Valua idi; üz qabığı qızılı qızçıçəyilər ilə örtülmüşdü. Bu gülü kraliça özünün emblemi seçmişdi. Daş sobanın üstündəki iri Çin mavi vazalarının içində qırmızı zanbaqlar görünürdü. Xırda pəncərə şüşələri boyunca Londonun yay gününün ərik rəngli işığı düşürdü.

Lord Henri evdə deyildi, hələ qayıtmamışdı. Bir qayda olaraq o, həmişə gecikərdi və hesab edirdi ki, dəqiqlik vaxtın oğrusudur. Gənc Dorian xeyli pəjmürdə oturmuşdu, bir qədər əvvəl kitab rəflərinin birindən götürdüyü Manon Leskotun illüstrasiyalı nəfis nəşrini dalğın-dalğın vərəqləyirdi. Saat əqrəbləri aram-aram çıqqıldayırdı, sanki, XIV Lüdovikin vaxtındakı kimi vururdu. Bu, Dorianı bezdirdi. Hətta bir-iki dəfə çıxıb getmək istədi.

Nəhayət, o, qapı kandarında ayaq səsləri eşitdi; qapı açılan kimi Dorian donquldandı:

– Harri, nə yaman gec gəldiniz?

– Mister Qrey, təəssüf ki, Harri deyil, – cingiltili bir səs gəldi.

Dorian cəld geri boylandı və ayağa durdu.

– Bağışlayın! Elə bildim...

– Elə bildiniz mənim ərimdir? Onun arvadıdır gələn... İcazə verin, özümü təqdim edirəm... Mən artıq sizi tanıyıram, şəkillərinizi görmüşəm. Ərimdə sizin, səhv etmirəmsə, on yeddi şəkliniz var.

– On yeddi olmaz, ledi Henri!

– Olsun on səkkiz! Mən bu yaxınlarda sizi onunla birgə operada gördüm.

Qadın danışarkən əsəbiliklə gülürdü və Doriana diqqətlə baxır, oynayan, mavi, çağırışlı gözlərini ondan çəkmirdi. Qəribə qadın idi; əyin-başı elə idi ki, deyirdin bəs indicə kiməsə dəlicəsinə vurulub, ehtirasdan və çılgınlıqdan od tutub yanır.

Ledi Votton tez-tez kiməsə vurulurdu və oxu dərhal daşa dəyirdi; buna görə də o, hələ də xəyalpərvərliyini saxlamışdı. Qadın çalışırdı ki, tərəvətini saxlasın, lakin alınmırdı, əvəzində adamda pinti təəssürat yaradırdı. Onun adı Viktoriya idi, kilsəyə getməyi çox xoşlayırdı; kilsə onun səcdə etdiyi yerə çevrilmişdi.

– Görünür, "Lohenqrin" operasında, eləmi?

– Elədir, Lohenqrində gördüm. Mən Vaqnerin musiqisini sevirəm; onunku o birilərinkindən daha yaxşıdır. O qədər səs-küylü musiqidir ki, adam teatrda bütün gecəni bir-biriylə söhbət edərkən və kənar adam da o söhbəti eşitməz. Bu da böyük bir üstünlükdür, elə deyilmi, mister Qrey?

Qadının nazik dodaqları yüngülcə və narahat-narahat aralandı və o, uzun tısbağaşəkilli qayçıyı götürüb kağız kəsmək istədi. Dorian təbəssümlə başını buladı.

– Bağışlayın, mən sizinlə razı ola bilmərəm, ledi Henri. Mən həmişə musiqiyə diqqətlə qulaq asıram, əlbəttə, əgər o, yaxşıdırsa. Lakin əlbəttə, pis musiqi eşidəndə gərək söhbət edəsən.

– Aha, belə de! Bu, Harrinin fikridir, elə deyilmi, mister Qrey? Mən həmişə Harrinin fikirlərini onun dostlarından eşidirəm. Yalnız bu yolla mən onları tanıya bilirəm... Musiqiyə gəlin... Elə fikirləşməyin ki, mən onu sevmirəm. Yaxşı musiqi üçün ölürəm, lakin o, məni həddən artıq romantizmə kökləyir. Pianoçulara Allah kimi baxıram, hətta bir könüldən min könülə dərhal aşiq oluram onlara... Hər halda, Harri belə deyir. Heç özüm də bilmirəm onların nəyi məni cəzb edir. Bəlkə, onlar xarici vətəndaşlardır, ona görə? Axı onlar mənə hamısı xaricdən gəlib? Hətta İngiltərədə doğulanlar da tədricən əcnəbi olurlar, düz demirəm? Ağıllı iş görürlər, bu, onların sənətinə yaxşı nüfuz gətirir, onların sənətini kosmopolit¹ edir. Elədirmi, mister Qrey? Yəqin, siz mənim heç bir gecəmdə iştirak etməmişiniz? Mütləq gəlin. Mən səhləb çiçəkləri sifariş etmirəm, buna mənim gücüm də çatmaz; lakin əcnəbilərə qarşı səxavətliyəm; onlar mənim qonaq otağıma şairanə gözəllik gətirirlər. Ooooo, budur, Harri də gəldi! Harri! Mən sənə otağına girdim ki, nəşə soruşam səndən – bilmirəm, nəşə soruşacaqdım – gördüm mister Qrey oturub burada. Biz onunla musiqi barədə maraqlı söhbətlər etdik və fikirlərimiz də tamam üst-üstə düşdü... amma... yox, mənə, bizim fikirlərimiz tamam müxtəlifdir. Buna baxmayaraq, o, çox gözəl müsahibdir, onu burada görməyimə çox şadam...

– Əzizim, mən də çox şadam, – lord Henri qara, əyri qaşlarını qaldırdı, gah arvadına, gah da Dorian Qreyə gülümsədi. – Bağışlayın, gecikdim, Dorian. Mən Vardor küçəsiylə gəlirdim, orada qədimi bir zərxara parçası gördüm və istədim onu alam; düz iki saat qiymətini öldürməklə məşğul idim. İndi camaat hər şeyin qiymətini yaxşı bilir, lakin deyim ki, əsl dəyərin nə olduğunu bilmir.

– Təəssüf ki, sizi tərk edəcəyəm, – ledi Henri araya çökmüş bir anlıq sükutu pozaraq dilləndi. Qadın həmişəki kimi qəflətən və yersiz güldü. – Mən hersoginyaya söz vermişəm ki, onunla birlikdə maşın sürüm. Xudahafiz, mister Qrey, sağ ol, Harri! Görək ki, siz çöldə nahar edəcəksiniz? Elə mən də. Bəlkə, ledi Tornberigildə görüşdük...

– Yəqin ki, əzizim, – lord Henri cavab verdi və qapını arvadının arxasınca bağladı. Bütün gecəni yağış altında qalan cənnət quşunu xatırladan qadın otaqda özündən sonra yüngül yasəmən ətri qoyaraq uçub getdi; Henri dərhal papiros yandırır divana yayxandı.

– Dorian, mənim sizə məsləhətim: heç vaxt saçı saman rəngli qadınla evlənməyin!

– lord Henri bir-iki qullab vurandan sonra dedi.

– Niyə, Harri?

– Çünki onlar çox sentimental olurlar.

– Axı sentimental adamlar mənim xoşuma gəlir.

– Ümumiyyətlə, heç evlənməsəniz yaxşıdır... Kişilər yorulduqları üçün evlənilər; qadınlar isə hər şeylə maraqlandıqları üçün ərə gedirlər. Axırda izdivac hər ikisinə məyusluq gətirir.

– Nə vaxtsa evlənəcəyimi ağılıma belə gətirmirəm, Harri. Mən həddən artıq çox sevirəm. Bu da sizin aforizmlərdən biridir. Mən də sizin bütün məsləhətlərinizi həyata keçirirəm.

– Kimə vurulmusunuz belə? – lord Henri ani sükutdan sonra soruşdu.

– Bir aktrisaya, – Dorain Qrey qızardı. Lord Henri çiyinlərini çəkib dedi:

– Tamam mənasız bir başlanğıcdır...

– Siz onu görsəniz, belə deməzsəniz, Harri...

– O qız kimdir belə?

– Adı Sibil Veyndir...

– Eşitməmişəm.

– Onun haqqında heç kəs heç nə bilmir... Lakin əvvəl-axır onu hamı tanıyacaq... Çox istedadlı aktrisa.

– Mənim əziz dostum, qadın dahi olmur. Qadınlar yalnız dekorativ cinsdirlər. Onların dünyaya deməyə sözləri yoxdur, amma deyirlər, özü də çox gözəl deyirlər. Qadın materiyanın ruh üzərində qalibiyyət mücəssəməsidir, kişi isə düşüncənin əxlaq üzərində təntənəsini təcəssüm etdirir.

– Bunu necə dilinə gətirirsən, Harri?

– Əzizim Dorian, bu, həqiqətdir, inanın. Mən qadınları təhlil edirəm, ona görə bunu yaxşı bilirəm. Və onu deyim, bu, o qədər də çətin predmet deyil ki, öyrənməyəsən. Mən bu qənaətə gəlmişəm ki, qadınlar, əsasən, iki kateqoriyaya bölünürlər: boyasız və boyalı qadınlar. Birincilər bizə sərf edir, onlar daha faydalıdır. Əgər nüfuzlu adam olmaq istəyirsənsə, hörmət qazanmaq istəyirsənsə, onları şam yeməyinə dəvət elə. İkinci kateqoriyadan olan qadınlar çox gözəl olurlar. Lakin onlar bir səhv buraxırlar: onlar cavan görünmək üçün boyalanır, üz-gözlərinə rəng sürürlər. Bizim nənələrimiz rəng sürürdülər ki, gözəl və hazır cavab müsahib kimi görünsünlər. O dövrdə “rouge”¹ və “esprit”²in hər ikisindən birlikdə istifadə edirdilər. İndi isə belə deyil. Əgər qadın öz qızından on yaş cavan görünmək xətrinə dəridən-qabıqdan çıxıbsa, yaxud buna nail olubsa, deməli, o qadın bundan həzz alır. Onlardan ağıllı və zəkalı söhbətlər gözləməyin. Bütün Londonu axtarsan, söhbət etmək üçün cəmi beş qadın var; və onların ikisi də mötəbər cəmiyyətə layiq deyil. Nə isə... o dahi, istedadlı qızınız barədə danışın. Onu nə vaxtdan tanıyırsınız?

– Ah! Harri, sizin mühakimələriniz məni dəhşətə gətirir...

– Boş verin! Deyin görüm, o qızla neçə müddətdir tanışsınız?

– Üç həftə olar...

– Harada tanış olmusunuz?

– İndi deyərəm, Harri, amma Allah xatirinə, məni ruhdan salmayın... Əslinə qalsa, sizinlə görüşüb tanış olmasaydım, bu da mənim başıma gəlməzdi... axı siz mənə həyatda hər şeyi bilməyə ehtirasla can atmağın nə demək olduğunu anlatdınız. Bazilin yanındakı görüşümüzdən sonra mən rahatlıq tapa bilmirdim; mənim bütün

əzalarım yerindən oynamışdı, damarlarımdakı qan coşmuşdu. Bir gün Pikkadilli parkında gəzirdim; hər kəsə, yanımdan ötüb-keçən hər bir adama acgözlüklə baxırdım; onların hər birinə mənim dəli bir marağım vardı, bilmək istəyirdim ki, onlar necə yaşayır, bu həyatdan necə nəşə qoparırlar. Onlardan bəziləri məni özünə cəlb edirdi. Bəziləri isə məndə qorxu hissi yaradırdı. Elə bil, havada şirin bir zəhər vardı. Mən yeni təəssüratlar alovunda yanırdım... Və budur, bir gün axşamçağı, təxminən, saat yeddi radələrində mən London küçələrini yeni macəralar sorağında dolaşırdım; adam axtarırdım, sizin təsvir etdiyiniz kimi, mənfur və füsunkar günahları olan adamları. Təsəvvürümdə min cür şey canlandırırdım. Hətta məni gözləyən təhlükənin belə həsrətlə intizarını çəkirdim. Sizin o gecə, birlikdə ilk dəfə nahar etdiyimiz o gözəl gecə mənə dedikləriniz yadıma düşürdü; siz demişdiniz ki, həyatın əsl sirri gözəllik axtarışındadır. Heç özüm də bilmirdim nə istəyirəm, nəyi axtarıram, beləcə həmin gün evdən çıxıb İst End istiqaməti ilə getdim, çirkli küçələrin dolanbaclarında, yaşıllıqsız hüznü bulvarlarda azıb qaldım; nəhayət, doqquzun yarısı olanda mən xırda, miskin bir teatr binasının yanından ötürdüm; binanın girişində böyük bir qaz odluğu və zövqsüz afişalar vardı. Əynində gülünc jilet olan mənfur bir yəhudi (ömrümdə belə şey görməmişdim!) giriş qapısının ağzında dayanmışdı, zibil iyi verən siqar çəkirdi. Onun saçları yağlıydı, buruq-buruq idi və çirkli döşlüyünün üstündə möhtəşəm bir brilyant parıldaırdı. O, məni görən kimi soruşdu:

– Milord, sizə loja lazım deyil ki?

Sonra dərhal ehtiram əlaməti olaraq şlyapasını çıxarıb təzim etdi.

– Harri, o adamda nəşə vardı və mənə maraqlı göründü. Təsəvvür edin, Harri, o, eybəcər bir məxluq idi və bilirəm, mənə güləcəksiniz, lakin mən pul verib bilet aldım və lojaya keçdim. Hələ bu günə kimi bilmirəm ki, mən bunu nə üçün etdim; amma əziz Harri, əgər bunu etməsəydim... əgər bunu etməsəydim, mən həyatımın ən böyük romanını itirmiş olardım... Görürəm, gülürsünüz. Bu, yaxşı deyil axı, Harri!

– Mən gülmürəm, Dorian; hər halda, mən sizə gülmürəm! Lakin “həyatımın ən böyük romanı” demək lazım deyil. Siz deməliydiniz ki, bu, mənim həyatımın ilk romanıdır. Sizə həmişə vurulacaqlar, siz də daim sevgiyə mübtəla olacaqsınız. “A grande passion”¹ – o insanların üstünlüyüdür ki, onlar heç nə etmirlər, avara həyat sürürlər. Bu da ölkənin işləməyən sinfinin yeganə yoludur. Bundan qorxmayın. Sizin hələ qabaqda çoxlu gözəl macəranız olacaq. Bu, sadəcə, başlanğıcdır.

– Siz məni dayaz adam hesab edirsiniz? – Dorian Qrey səsinə ucaldı.

– Xeyr, düşünürəm ki, siz dərin hissiyyata malik adamsınız.

– Necə yəni? Nə demək istəyirsiniz?

– Mənim əzizim, hesab edirəm ki, dayaz adamlar məhz o adamlardır ki, bircə dəfə sevirilər həyatda. Onların, belə deyək də, sədaqəti, sabitliyi yalnız adətin

letargiyasıdır¹, yaxud da təxəyyüldən məhrum olmaq əlamətidir. Sevgiyə sədaqət – fikrin, düşüncənin ardıcılığı, sistemliliyi kimi, sadəcə, gücsüzlüyün sübutudur... Sədaqət! Sadıqlıq! Nə vaxtsa bu hissin də təhlili ilə məşğul olacağam! Onda mülkiyyət ehtirası var! Həyatda elə şeylər var ki, biz onlardan qurtula bilərik; əlbəttə, əgər onların özgələri tərəfindən mənimsənilməyəcəyinə əmin olsaq... Nə isə, sözünüzü daha kəsməyəcəyəm. Davam edin.

– Deməli, səhnənin yanındakı lojada oturdum, qarşımda yöndəmsiz solğun pərdə vardı. Mən zala göz gəzdirdim. Saxta bir təmtəraq gördüm, hər yanda kupidonlar² oturmuşdu, elə bil, ucuz toy tortunun üstünə bəzəkli oymalar həkk etmişdilər.

Qabaq və arxa cərgələr doluydu, lakin kreslolar qoyulmuş ilk cərgələr bomboş idi; balkon deyilən yerlər də boş idi, adam-zad gözə dəymirdi. Cərgələrarası satıcılar əllərində pivə və portağal şirələri gəzişir, demək olar, bütün tamaşaçılar ağızlarında qoz-fındıq marçıldadırdılar.

– Lap Britaniya dramının çiçəklənən şanlı günlərində olduğu kimi, hə?

– Görünür, beləydi! Orada özümü çox pis hiss etdim. Aradan çıxmaq barədə düşünürdüm ki, birdən gözüm afişaya sataşdı. Necə bilirsiniz, Harri, həmin gecə hansı pyesi qoymuşdular səhnəyə?

– “İdiot” olar, ya da “Günahsız lal adam”dan-zaddan. Bizim babalarımız belə pyesləri xoşlayırdılar. Dorian, mən yaşa dolduqca daha aydın başa düşürəm ki, bizim babalarımızın xoşladığı şeylər bizim üçün artıq yaramır. Həm sənətdə, həm də siyasətdə “les grandperes ont toujours tort”.³

– Harri, o pyes elə bizim üçün də çox faydalıdır, Şekspirin “Romeo və Cülyetta”sıydı; boynuma alıram ki, əvvəlcə Şekspirə yazığım gəlirdi; gör onu nə cür cındır bir teatrdə oynayırlar! Eyni zamanda, məni maraq götürdü; hər halda, gözlədim ki, görüm birinci hissəni necə oynayacaqlar. Orada sınıq-salxaq piano arxasında oturmuş cavan yəhudi vardı, bərbad bir orkestri idarə edirdi. Musiqi mənim o qədər zəhləmi tökdü ki, az qaldı zaldan qaçıb gedim. Nəhayət, pərdə açıldı, tamaşa başlandı. Romeonu kök bir kişi oynayırdı; yanmış qaşları, xırıltılı və müsibətli bir səsi vardı; pivə çəlləyini xatırladırdı. Merkutionu oynayan adam pis deyildi, komik rolu vardı, demək olar, məzhəkələrdə oynamağa vərdiş etmiş bir aktyor idi. O, özündən mətn uydurur və tamaşaçılarla yaxın təmas yaradırdı. Hər iki aktyor səhnənin özü kimi yöndəmsiz və mənasız görünürdü; elə bil, küçə tamaşası göstərirdilər. Amma Cülyetta!... Harri, sizə qız deyirəm! Təsəvvür edin ki, on yeddi yaşı var! Zərif bir gül çöhrəli, yunan qızları kimi tünd-qəhvəyi saçlarının hörükləri buruq-buruq, gözlərində bənövşə gülünün ehtirasları yanır, dodaqları qızılgül qönçələrinə bənzəyirdi. Belə bir sevimli məxluq heç vaxt görməmişdim! Siz demişdiniz ki, adamı heç bir pafos yerindən dəbərdə bilməz; amma gözəllik, yalnız gözəllik sənin gözlərini yaşartmağa qadirdir! Harri, sizə deyim, mənim gözlərim elə yaşarmışdı ki, o qızı səhnədə görə bilmirdim. Hələ bir onun səsinə demirəm! Aman Allah, onun səsi necə də məlahətli idi; mən belə səs

əşitməmişdim! Əvvəlcə o səs astadan, yavaş-yavaş gəlirdi, sonradan hər bir dərin və nəvazişli ifadəsi adamın qulaqlarında apaydın səslənirdi. Sonra bu səs bir qədər də ucaldı, elə bil, kimsə tütək, yaxud da uzaqda qaboy çalırdı. Səhnədəki bağda elə bir titrək coşqunluq vardı ki, elə bilirdin bu səs bülbülün səsidir, oxuyur. Elə anlar olurdu ki, görürdün bu səs skripka kimi ehtirasla çığırır. Siz, yəqin, bilirsiniz, səs adamı necə həyəcana gətirə bilər. Sizin və Sibil Veynin səslərini mən heç vaxt unuda bilmirəm! Gözlərimi yumanda o səsləri eşidirəm, onların hər biri adama ayrı-ayrı şeylər deyir. Mən bilmirəm hansının dalınca gedim! Axı mən o qızı necə sevməyim, hə? Harri, mən onu sevirəm! O, mənim həyatımdır. Mən onu hər axşam səhnədə görürəm. O, səhnədə bir gün Rozalind, bir gün İmocen olur. Mən onu tamaşada gah İtaliyada sərdabədə ölən görürəm, gah da öz sevgilisinin dodaqlarından zəhəri sümürən aktrisa kimi görürəm. Mən onu gənc oğlan kostyumunda, qolsuz, qısa kişi paltarında, əyninə kip oturmuş şalvarda, başında papaq Arden meşələrini dolaşan bir aktyor kimi görürəm; o, dəli olur, cinayətkar kralın yanına gəlir, ona sədəfotu və acı otlar verir. O günahsızdır, qısqanclığın qara əlləri onun nərmənazik boğazından yapışır. Mən onu səhnədə hər yaşda və hər paltarda görmüşəm. Adi qadınlar kiminsə təxəyyülünün fərqinə varmırlar. Onlar öz zaman çərçivələrindən kənara çıxmırlar. Heç bir ovsun onların şəklini dəyişdirməyə qadir deyil! Onların qəlbi də bizə şlyapaları kimi aydın görünür. Onların heç bir sirri olmur, onları asan tapmaq olar. Onlar səhərlər parklarda at çapırlar, çay süfrəsi arxasında naqqallıq edirlər. Onların üzündə şablon təbəssüm, hərəkətlərində məlum ədalar olur. Belə qadınlar açıq kitab kimidirlər, onları oxumaq asandır. Amma o aktrisa! O aktrisa heç kəsə bənzəmir, Harri! Axı niyə mənə deməmisiniz ki, yalnız aktrisanı sevməyə dəyər?

– Ona görə ki, mən özüm çoxlu aktrisa sevmişəm...

– Bilirəm hansılarını sevmisiniz... Üz-gözü və saçları rənglənmiş və eybəcər hala düşmüş aktrisaları...

– Niyə saçları rəngli, üz-gözü pudralı qadınları sevmirsiniz?! Onlarda hərdən elə füsunkarlıq olur ki!.. – lord Henri etiraz etdi.

– Doğrusu, sizə Sibil Veyn barədə danışmağıma peşman oldum!

– Siz mənə danışmaya bilməzdiniz, Dorian! Bütün həyatınız boyu nə edəcəksinizsə, mənə söyləyəcəksiniz!

– Elədir, Harri. Görünür, siz haqlısınız! Mən sizdən heç nəyi gizli saxlaya bilmirəm. Siz mənim üstümdə hansısa görünməz hakimiyyətə maliksiniz. Hətta əgər haçansa bir cinayət törətsəm belə, birinci gəlib sizə söyləyərdim! Məncə, siz məni başa düşərdiniz!

– Sizin kimi adamlar şiltaq günəş şüalarıdır, həyatımızı nura boyayır; onlar cinayət törətmirlər! Mənim haqqımdakı tərifə görə isə təşəkkür edirəm! Hə, indi davam edin.... Kibriti mənə verin, zəhmət olmasa. Təşəkkür edirəm... Deyin görüm, Sibil Veynlə münasibətləriniz hansı səviyyədədir?

Dorian Qrey sıçradı və qızarıb yandı, gözləri parıldadı, dedi:

– Harri! Sibil Veyn məlakədir!

– Dorian, elə məlakələrə görə toxunasan da! – lord Henri dedi, onun səsinə qəribə pafos duyuldu. – Deyin görüm niyə acığınız tutdu? Güman edirəm ki, o qız əvvəl-axır sizin olacaq. Sevən adam həmişə özünü aldadır və son nəticədə isə başqalarını da aldatmış olur. Buna da dünyada eşq romanı deyirlər. Yəqin, siz artıq o qızla tanış olmusunuz, hə?

– Əlbəttə. Onu artıq tanıyıram. Teatrda olduğum ilk gecə tamaşadan sonra qoca, eybəcər yəhudi mənim yanıma lojaya gəldi və mənə dedi ki, o, məni pərdənin arxasına aparıb həmin aktrisa ilə tanış edə bilər. Mən əsəbiləşdim və ona dedim ki, Cülyetta yüz illər bundan qabaq ölmüşdür və onun cənazəsi Veronadakı mərmər sərdabədə yatır. Qoca mənə təəccüb dolu baxışlarla baxırdı və yəqin, düşünürdü ki, mən çox içmişəm.

– Bəlkə də...

– Sonra məndən soruşdu ki, qəzetdə-zadda işləmirəm ki... Ona dedim ki, mən heç qəzet-filan da oxumuram. Görünür, o, çox məyus oldu və mənə dedi ki, bütün teatr tənqidçiləri ona qarşı tələ qururlar və onlar hamısı satqındır...

– Bax burada o, tamam haqlıdır. Görünür, əksər teatr tənqidçiləri ucuz qiymətə satılırlar.

– Elə, bəlkə, o qoca da düşünürmüş ki, həmin teatr tənqidçiləri onun cibinə uyğun deyillər... – Dorian güldü. – Söhbətə başımız qarışdı və bir də gördük ki, artıq teatrın işıqlarını söndürürlər və mən getmək istəyirdim; yəhudi mənə təkidlə siqar təklif etdi. İmtina etdim. Ertəsi gün axşam mən yenə teatra gəldim. Məni görən kimi qoca təzim etdi və bildirdi ki, mən sənətin səxavətli hamisiyəm. Qoca yəhudi Şekspirin ehtiraslı pərəstişkarı olsa da, xoşagələn adam deyildi. Bir dəfə hətta qürurla mənə söylədi ki, o, həmin bu “Bard”-a1 görə düz beş dəfə müflis olub. Və bunu da, görünür, özünün böyük xidməti hesab edirdi.

– Əzizim Dorian, bu, həqiqətən də, böyük xidmətdir. Əksər adamlar gündəlik məişət məsələlərinə görə müflis olurlar. Amma özünü poeziyaya, sənətə qurban verib iflasa uğramaq şərəfdir... Nə isə. Deyin görüm, ilk dəfə Sibil Veynlə nə vaxt danışdınız?

– Üçüncü gecə. O, Rozalindi oynayırdı. Nəhayət, özümü saxlaya bilmədim və pərdə arxasına getdim. Buna qədər mən ona bir buket gül dəstəsi tulladım və qız mənə baxdı, hər halda, mənə elə gəldi ki, o, mənə tərəf boylandı... Qoca yəhudi isə məndən əl çəkmirdi... görünür, qət etmişdi ki, məni nəyin bahasına olursa olsun, Sibillə tanış etsin. Mən də getdim. Mən heç də onunla tanış olmaq istəmirdim. Sizə qəribə gəlmirmi?

– Qətiyyən gəlmir!

– Niyə axı, Harri?

– Sonra deyərəm... İndi o qız barədə eşitmək istəyirəm...

– Sibil? Ah, o necə də zərif və utancaq idi! Uşaq məsumluğu vardı onda! Mən onun tamaşadakı ifası barədə öz fikirlərimi söyləyən zaman qız gözlərini əzəmətli təəccüblə açıb mənə baxırdı və mənə elə gəlirdi ki, o, qeyri-adi bir istedad olduğunu anlamırdı. Mənə elə gəlirdi ki, biz ikimiz də bir qədər həyəcanlı idik. Qoca yəhudi tozlu foyenin qapısı ağzında dayanıb gülümsəyir, bizə bəlağətli sözlər deyirdi; biz isə üz-üzə dayanıb bir-birimizə uşaq kimi baxırdıq. Qoca məni elə hey “Milord” çağırırdı, lakin mənə Sibili inandırmağa çalışırdım ki, mən lord-filan deyiləm. Qız isə sadəlövhcəsinə mənə dedi:

– Siz lorda yox, daha çox şahzadəyə bənzəyirsiniz. Bundan sonra mən sizi “Gözəl şahzadə” çağıracağam.

– Vallah, Dorian, miss Sibil kompliment deməyi bacarır...

– Yox, Harri, düz başa düşmürsünüz; mən onun üçün hansısa pyesin bir qəhrəmanıyam. Onun həyat barədə heç bir təsəvvürü yoxdur. Sibil anasıyla qalır; əzab-əziyyət görmüş, solğun bir qadındır; birinci gecə səhnədə qırmızı don geyərək Kapuletti rolunu oynayır və adama elə gəlirdi ki, bu qadın daha bəxtəvər günlər yaşayıb.

– Belələrinə rast gəlmişəm. Onları görəndə sıxılıram, – lord Henri mızıldandı, barmağındakı üzüklərini nəzərdən keçirdi.

– Yəhudi mənə o qızla bağlı tarixçəni danışmaq istəyirdi; lakin dedim ki, bu, məni maraqlandırmır.

– Düz də eləmisiniz. Özgə faciəsində nəşə həddən artıq bir miskinlik var.

– Məni Sibilin özü maraqlandırır. Nəyimə lazım onun ailəsi, hansı nəşildən çıxmağı? Onda hər şey mükəmməl idi, hər şey ilahiydi, başdan-ayağadək hər şey müqəddəs bir mələikə idi. Mən hər axşam gedib onun oyununa baxıram və hər tamaşadan sonra o daha cazibədar və füsunkar görünür.

– Həəəə. Bax buna görə siz daha axşamlar mənimlə nahar eləmirsiniz! Elə belə də düşünürdüm; düşünürdüm ki, siz, yəqin, kiməsə vurulmusunuz... Lakin bu... mənim gözlədiyim şey deyil.

– Əzizim Harri, az qala, hər gün biz ya səhər yeməyini birgə yeyir, ya da birlikdə şam edirik.... Bundan başqa, mən sizinlə bir neçə dəfə operaya da getmişəm, – Dorian etiraz elədi.

– Elədir, amma siz həmişə insafsızcasına gecikirsiniz.

– Neyləmək olar! Mən Sibili hər axşam görməliyəm! Heç olmasa, bir tamaşada, bir fraqmentdə görməliyəm. Görməsəm olmaz, onsuz yaşaya bilmirəm! Mən o füsunkar varlığın nərmənazik bədənində, sanki, fil sümüyündən hörülmüş qəlbini düşünəndə məni iltifatlı həyəcan hissləri bürüyür.

– Bu gün necə, Dorian, mənimlə nahar edərsinizmi?

Dorian başını bulayıb dedi:

– Bu axşam o, İmocendir. Sabah axşam isə Cülyetta olacaq...

– Bəs nə vaxt Sibil Veyn olur?

– Heç vaxt.

– Onda sizi təbrik etmək olar ki!..

– Siz necə də dözülməzsınız! Siz başa düşmürsünüz ki, o qızın içində dünyanın bütün məşhur qəhrəmanları yaşayır! O qız individual fərd deyil! Ondan da artıqdır! Siz gülürsünüz! Amma mən sizə deyirəm ki, o qız dahidir, istedad mücəssəməsidir! Mən onu sevirəm və elə etməliyəm ki, o da məni sevsin. Siz həyatın bütün sirlərini bilən adam kimi deyin görüm Sibil Veyni necə özümə heyran edim? Necə edim ki, o, mənə vurulsun? Mən Romeonu rəqib etmək istəyirəm, qoy o, qızı mənə qısqansın! Mən istəyirəm ki, dünyanın bütün ölənlər aşiqləri qəbirdən bizim sevgi dolu şaqraq gülüşlərimizi eşidib qəm dəryasına batsınlar! Qoy bizim ehtiraslarımızın nəfəsi onların ruhlarını titrətsin, oyadıb iztirab içində qovursun! İlahi, mən onu necə də çox sevirəm, Harri!

Dorian danışa-danışa otaqda var-gəl edirdi. Onun yanaqları əməlli-başlı allanmış, həyəcanı isə get-gedə coşurdu.

Lord Henri gizli məmnunluqla dostunu seyr edirdi. Bazil Holvardın emalatxanasındakı o utancaq oğlandan əsər-ələmət belə qalmamışdı! Onun bütün varlığı al-qırmızı çiçəklərin ləçəkləri kimi açılmışdı. Qəlbi öz gizli sığınacağından çıxmışdı, istəkləri isə qəlbi ilə görüşə tələsirdi.

– İndi nə etmək fikrindəsiniz? – nəhayət, lord Henri maraqlandı.

– İstəyirəm siz və Bazil bir dəfə mənimlə teatra gedəsiniz və qızın oyununa tamaşa edəsiniz. Əminəm ki, siz onun oyununa baxsanız, Sibilin dahi olduğunu görəcəksiniz. Sonra o qızı hansı yolla olur-olsun, o qoca yəhudinin əlindən almaq lazımdır. Qız onunla müqavilə bağlayıb – ən azı, üç il orada qalmalıdır; hər halda, iki il səkkiz ayı qalıb... Əlbəttə, mən o yəhudiyyə nəsə ödəməli olacağam. Haqq-hesab ödənildikdən sonra mən Sibili Vest End Teatrına aparacağam, onu insanlara tanıdacaq, şan-şöhrətli edəcəyəm... O, məni dəli etdiyi kimi, dünyanı da dəli edəcək...

– Eh, əzizim, bu mümkün deyil!

– Yox, mümkündür! Görəcəksiniz! Onun tək-cə gözəl aktyorluq istedadı yoxdur ki! O qızda parlaq fərd, şəxsiyyət gözəlliyi də var! Axı siz özünüz də mənə dəfələrlə demisiniz ki, dünyanı şəxsiyyətlər idarə edir, ideyalar yox!

– Yaxşı, teatra nə vaxt gedək?

– Qoy bir fikirləşim... Hə, bu gün çərşənbə axşamıdır. Gəlin sabaha təyin edək. O, sabah Cülyettanı oynayacaq.

– Danışdıq. Onda saat səkkizdə “Bristol”da görüşürük; mən Bazili özümə gətirərəm.

– Harri, səkkiz gecdir, yeddinin yarısında. Biz teatrda tamaşa başlanmazdan qabaq olmalıyıq. Siz onu gərək birinci pərdədə, Romeo ilə ilk görüş səhnəsində görəsiniz.

– Yeddinin yarısı? Belə tez niyə? Bir saat tez! Çay içəcəyik, yoxsa ingilis romanı oxuyacağıq? Yeddi olsa, yaxşıdır. Heç bir mötəbər adam yeddidən tez nahar etmir. Bəlkə, siz elə qabaqcadan Bazilin yanına gedəsiniz? Ya da, bəlkə, ona məktubla xəbər verim, hə?

– Oh! Əziz və sevimli Bazil! Düz bir həftədir mən onun gözüne görünmürəm! Bu, mən tərəfdən vicdansızlıq deməkdir! Axı o, mənim portretimi çəkib qurtarıb və mənə evə göndərüb; özü də elə gözəl çərçivəyə salıb ki! Düzdür, mən bu portretə bir qədər həsəd də aparıram; o, düz bir ay məndən cavandır; lakin boynuma alıram ki, o, məni heyran edib! Yaxşı olar ki, siz yazasınız ona! Mən onunla göz-gözü görmək istəmirəm; o danışanda mən darıxıram. O, mənə daim yaxşı məsləhətlər verir.

Lord Henri gülümsəyib dedi:

– Bəzi adamlar özlərinə çox lazım olan şeyləri böyük həvəslə özgülərə verirlər. Bax mən bunu ifrat alicənablıq adlandırıram.

– Bazil çox xeyirxah adamdır! Amma mənə, o, bir qədər meşşan təbiətlidir. Harri, mən səni tanıyandan sonra bunu özümçün kəşf elədim.

– Əzizim, görürsünüz, Bazil özündə olan bütün gözəl cəhətlərini sənətinə qoyur. Beləliklə, o, həyat üçün heç nə qoymur; yalnız mövhumat və əxlaq prinsiplərini, bir də sağlam düşüncələrini qoyub gedir. Mənim tanıdığım rəssamlar arasında yalnız istedadsızlar şəxsiyyətə sevimli olublar. İstedadlı sənətkarlar öz yaradıcılıqları ilə nəfəs alırlar və buna görə də onlar tamamilə maraqsız olurlar. Böyük şair – həqiqi böyük şair – həmişə ən cansıxıcı, bayağı adam kimi olur. İkincidərəcəli şairlər isə cazibədar, heyranedicilər adamlar olurlar. Onların şeirləri nə qədər zəif və bayağıdırsa, xarici görkəmləri və maneraları da bir o qədər cazibəli və təsirli olur. Əgər bir adam zəif sonetlər toplusu buraxıbsa, qabaqcadan demək olar ki, silinməz təəssürat oyadan adamdır. O, öz həyatına şeirlərinə gətirə bilmədiyi poeziyanı gətirir. Lakin digər şairlər isə poeziyanı kağıza köçürürlər; onların poeziyanı həyata gətirmək üçün cəsarətləri çatmır.

– Harri, bilmirəm, görəsən, dedikləriniz doğrudurmu? – Dorian Qrey tərəddüd içində soruşdu və qızılı qapağı olan ətir şüşəsini götürüb burun dəsmalına vurdu.

– Əgər siz deyirsinizsə, deməli, düz olmalıdır... Yaxşı, mən gedim. İmocen məni gözləyir. Sabahkı görüşümüzü yaddan çıxarmayın. Hələlik.

Dorian gedəndən sonra lord Henri qaşlarını çatıb fikrə getdi. Əlbəttə, o, başqa adamlardan daha çox Dorian Qreylə maraqlanırdı; oğlanın dəlicəsinə vurulması lord Henrinin qəlbində, azca da olsa, nə bir qısqanclıq, nə də təəssüf hissi oyatmamışdı. Əksinə, o, buna sevinirdi. İndi Dorian ona öyrənmək üçün daha maraqlı obyekt olmuşdu. Lord Henri hər zaman təbiətşünaslıq elminin metodlarına rəğbətlə yanaşmışdı, lakin bu elmin tədqiqat sahəsini darıxdırıcı və əhəmiyyətsiz hesab etmişdi. Öz şəxsi tədqiqatlarına o, öz üzərində viviseksiya ilə başlamışdı, sonra o, bu prosesi başqalarının üzərində aparmağa başladı. İnsan

həyatı! Bax bu idi onun yeganə dəyərli tədqiqat obyektı. Bu obyektlə müqayisəyə heç nə girə bilməzdi. Təbii ki, qaynar həyatı bütün əzab və sarsıntıları, həzz və iztirabları ilə birgə müşahidə edən tədqiqatçı şüşə maska geyinmiş üzləri müdafiə edə bilməzdi və boğucu tüstülərdən, dumanlı beyinlərdən və eybəcər obrazların təxəyyülündən, müdhiş yuxulardan qurtula bilməzdi.

Bu həyat sınaqlarında elə zərif zəhərlər meydana çıxır ki, onların xüsusiyyətlərini öyrənmək yalnız o zaman mümkün olur ki, gərək özün də zəhərlənəsən; burada elə qəribə xəstəliklər yuva salır ki, onların təbiətini anlamaq üçün gərək özün də xəstələnəsən. Bütün hallarda bu cəsur tədqiqatçını necə də böyük mükafat gözləyir! Dünyayı-aləm onun gözlərinə necə də qeyri-adi görünəcək! Ehtirasın heyramiz amansız məntiqini və idraki həyatın emosiyalarının çiçək kimi açılmasını müşahidə etmək, onlar harada birləşir, harada ayrılır, hansı nöqtədə birləşir və hansı nöqtədə uzaqlaşır – bax bütün bunları öyrənmək adama nə qədər zövq verir! Onun qiyməti neçəyədir, bunun nə dəxli var məsələyə? Öyrənilməmiş hər bir yeni hiss və duyğuya kim çox pul verər ki?!

Lord Henri başa düşürdü ki (bu fikirlərlə onun qara gözləri sevinc işartılarıyla yanırdı), məhz onun söylədikləri, onun musiqili, nəğməli səslə ifadə etdiyi sözləri Dorianın qəlbini təlatümə gətirmiş, onu eşqə mübtəla etmiş və o gözəl qızın qarşısında diz çökməyə məcbur etmişdi. Bəli, oğlan nəzərəcarpacaq dərəcədə onun yaratdığı varlığa çevrilib və Dorian məhz Henriyə görə həyatda erkən oyanıb. Məgər bu, nailiyyət deyilmi? Adi adamlar gözləyirlər ki, həyat özü onlar üçün öz sirlərini açsın; lakin çox az seçilmişlər var ki, onlar üçün həyatın sirləri erkən açılır; bəzən buna sənət kömək edir (özü də, əsasən, ədəbiyyat!); o, birbaşa insanın ağına və hisslərinə təsir göstərir. Lakin hərdən elə də olur ki, sənətin bu missiyasını öz üzərinə hansısa bir mürəkkəb qəlbli insan götürür; bu adamın özü də əsl sənət əsəridir; çünki həyat da poeziya kimi, yaxud heykəltəraşlıq və ya rəssamlıq kimi öz şah əsərlərini yaradır.

Bəli, Dorian erkən oyanmışdı. Onun ömrünün baharı hələ ötüb-keçməyib, lakin o artıq məhsul yığmağa başlayıb. Dorianda gəncliyin bütün həyatsevərliyi və coşqunluğu var, lakin o, utancaq olmağa başlayıb. Onu müşahidə etmək adama ləzzət verir! O, gözəl üz, füsunkar qəlb ilə, sanki, bir möcüzədir! Onun həyatı hansı sonluqla bitəcək, tale ona nə kimi qismət bəxş edəcək, dəxli yoxdur! Dorian elə bir pyes və misteriyaların ləşanlı qəhrəmanlarına bənzəyir ki, onların sevinci bizə yaddır, lakin onların iztirabları bizdə gözəlliyə qarşı sevgi hissləri oyadır. Onların ağırları qırmızı qızılgüllər kimidir.

Qəlb və bədən, bədən və qəlb! Bunlar necə də sirlidir! İnsanın qəlbində heyvani instinktlər yatır, bədən isə ruhi anlar hiss edir, ona ehtiraslı anlar duyumu bəxş olunub. Duyğular saflaşsın, idrak kütləşsə də bilər. Kim deyə bilər ki, bədəndə ehtiras nə vaxt susur və ya qəlbin şəhvəti nə vaxt danışmağa başlayır?

Psixoloqların mötəbər və nüfuzlu qənaətləri necə də dayazdır! Onların hansı birisi

həqiqətə daha yaxındır? Çox çətin məsələdir bunu demək! Doğrudanmı, insan qəlbi günah bürüncəyində olan yalnız bir kölgədir? Bəlkə, Cordano Brunonun dediyi kimi, bədən, əslində, insanın qəlbidir? Qəlbin bədənədən ayrılması da onların birləşməsi kimi bir sirdir.

Lord Henri düşünürdü: görəsən, biz psixologiya elmini haçansa dəqiq elmlər sırasına daxil edə biləcəyikmi? O, bizim daxili aləmimizin hər bir xırda və məhrəm hissini, duyğusunu, ehtirasını açmaq qabiliyyətinə malik ola bilərmə? Biz çox vaxt özümüz özümüzü başa düşmürük və çox nadir hallarda başqalarını anlayırıq. Burada təcrübə heç bir etik dəyər kəsb eləmir; adamlar təcrübəyə “öz səhvləri” adını veriblər. Əxlaq nəzəriyyəçiləri bir qayda olaraq təcrübəni ehtiyatlı olmaq, xəbərdarlıq vasitəsi kimi qəbul etmişlər; və onlar hesab etmişlər ki, o, xarakterin formalaşmasına təsir edir. Onlar təcrübəyə önəm verərək onu bizi öyrədən vasitə kimi təlqin etmişlər; çünki təcrübə məktəbdir, o, bizə yol göstərir – nəyi öyrənməli, nədən qaçmalıyıq? Lakin təcrübə hərəkətverici qüvvəyə malik deyil. Təcrübədə də insan şüurunda olduğu kimi az fəallıq var. Əslinə qalanda, təcrübə yalnız və yalnız bizim gələcəyimizin də keçmişimiz kimi olacağını nümayiş etdirir və deyir ki, biz həyatda bir dəfə qorxa-qorxa işlətdiyimiz günahı dəfələrlə təkrar edəcəyik; lakin növbəti dəfə böyük həvəs və sevinclə.

Lord Henri anlayırdı ki, ehtirasların elmi təhlilini yalnız eksperiment yoluyla aparmaq olar; əlbəttə, Dorian Qrey də burada, onun əlinin altında uyğun bir obyektidir; onu öyrənmək zəngin nəticələr vəd edir. Dorianın birdən-birə Sibil Veyni dəlicəsinə sevməsi çox maraqlı psixoloji fenomendir. Şübhə yox idi ki, burada marağın özü də rol oynamışdı: maraq və yeni duyğular təəssüratını yaşamaq ehtirası! Lakin bu sevgi, yeni təcrübələri yaşamaq həvəsi özü sadə məsələ deyil, çox mürəkkəb hisslərdir. Dorianda gəncliyin saf hissi instinktləri ilə doğulan duyğular onun özü üçün çox uzaq, əlçatmaz bir şey, həssaslıqdan uzaq bir şey idi və elə buna görə də daha çox təhlükəli idi. Təbiətini düzgün anlamadığımız məhz o ehtiraslardır ki, onlar bizim üzərimizdə daha güclü hakimiyyətə malikdir. Lakin təbiəti bizə məlum olan ehtiraslar çox zəif duyğulardır.

Çox vaxt bizə elə gəlir ki, başqaları üzərində təcrübə qazanırıq, əslində isə təcrübəni öz üzərimizdə qazanırıq.

Lord Henri beləcə düşünürdü; birdən qapının zəngi çalındı. Qulluqçu idi, xatırlatdı ki, nahar vaxtıdır, lord əynini dəyişməlidir. Lord Henri ayağa durdu və pəncərədən küçəni seyr etdi. Qürub edən günəşin ılıq qızılı şüaları qarşı tərəfdəki evin pəncərə şüşələrinin üstünə düşürdü və şüşələr közərməmiş metal parçası kimi işıldayırdı. Göy üzünü solğun çəhrayı rəngə boyanmışdı. Lord Henri isə öz yeni dostunun alovlu gəncliyi barədə düşünürdü və Dorianın taleyinin necə olacağını təsəvvürünə gətirməyə çalışırdı.

Gecəyarı, birə qalmış evə qayıdanda lord Henri artırmadakı stolun üstündə bir teleqram gördü. Dorian Qrey bildirirdi ki, nişan mərasimi olacaq və o, Sibil Veynlə evlənəcək.

BEŞİNCİ FƏSİL

– Anacan, ana, mən necə də bəxtəvərəm! – qız üzünü yorğun, sifəti solmuş qadının dizlərinə qoyub pıçıldadı; qadın miskin və səliqəsiz qonaq otağındakı yeganə kreslodə arxası işığa tərəf oturmuşdu. – Ah, mən necə də xoşbəxtəm, ana! – Sibil təkrar etdi, – sən də buna sevinməlisən!

Missis Veyn həyəcan içində solmuş nazik əllərini qızının başına qoyub dedi:

– Necə, nə dedin? Sevinmək? Sibil, əzizim, mən yalnız səni səhnədə oynayan görəndə xoşbəxt oluram. Sən səhnədən başqa heç nə barədə düşünməməlisən! Mister İsaak bizə çox yaxşılıq edib və biz ona hələ pul da borcluyuq.

Qız başını qaldırdı və üz-gözünü turşutdu.

– Pul? Nə pul? – ucadan səsləndi. – Eh, ana, ana! Axı pul boş şeydir! Məhəbbət puldan daha qiymətlidir.

– Mister İsaak qabaqcadan bizə avans vermişdi, əlli funt; o, bu pulu bizə borclarımızı ödəmək, Ceymsin yır-yığış edib gəlməsi üçün vermişdi. Yadından çıxıb? Sibil, əlli funt böyük məbləğdir. Mister İsaak da bizə qarşı çox diqqətcildir...

– Ana, o axı centlmen deyil! Gör mənimlə nə cür danışır?! Mən ona nifrət edirəm!

– qız qalxıb pəncərəyə sarı getdi.

– Bilmirəm o olmasaydı, biz nə cür dolanardıq?! – yaşlı qadın donquldanaraq etirazını bildirdi.

Sibil Veyn başını döndərüb güldü.

– Bundan sonra bizim ona ehtiyacımız yoxdur, ana! İndi bizim həyatımızda “Gözəl şahzadə” var – o, bizi idarə edir.

Qız birdən susdu. Sanki, sifəti qan rəngində oldu, yanaqları allandı. Tez-tez nəfəs almağa başladı, qönçə dodaqları aralandı: onlar titrəyirdi. Ehtirasın mülayim cənub küləyi əsdi və hətta qızın donunun xırda, nazik büküşləri arasında da hiss olundu. Sibil yumşaq səslə dedi:

– Mən onu sevirəm!

– Sarsaq uşaq! Ah, sarsaq uşaq! – anası tutuquşu kimi təkrar etdi. Qadın ucuz daş-qaşlarla bəzənmiş, qıc olmuş barmaqlarını tərpətdi, sözlərinə qəribə bir ahəng qatdı.

Qız yenə güldü. Onun gülüşü pərvazlanıb uçan quş sevincini xatırlatdı. Elə həmin sevinclə də gözləri işıq saçdı; və Sibil bir anlıq gözlərini yumdu, sanki, öz sirrini

gizlətmək istəyirdi. Qız gözlərini yenidən açanda artıq hər yan onun xəyalları ilə dumanlanmışdı.

Sısqə dodaqlı müdriklik nimdəş kreslodan boylanıb onunla danışdı; o, qıza ağıllı-kamallı və ehtiyatlı olmaq moizəsini oxuyur, qorxaqlıq kitabından ibrətamiz sözlər gətirərək özünü sağlam düşüncə kimi qələmə verirdi. Sibil qulaq asmırdı. O, sevginin könüllü əsiri olmuşdu, bu dəqiqələrdə o, yalnız deyildi, “Gözəl şahzadə”si ilə birlikdəydi. Qız xəyalında onun obrazını canlandırırmışdı, onu çağırırdı; qız qəlbi oğlanı axtarmağa göndərmişdi və qəlbi də oğlanı tutub gətirmişdi qızın yanına. Oğlanın öpüşləri hələ də qızın dodaqlarını alovlandırır, yanaqları nəfəsini isidirdi. Bununla belə, ağıl-kamal öz taktikasını dəyişdi və yoxlamanın, arayış toplamağın gərəkli olduğunu söylədi... Ola bilsin ki, bu cavan oğlan varlıdır. Əgər həqiqətən belədirsə, onda izdivac barədə düşünmək olar... Lakin Sibilin qulaqlarında məişət biciklərinin dalğaları sınır, hiylə oxları yan keçirdi. Qız yalnız incə dodaqların titrəyişini görür və gülümsəyirdi.

Birdən nəsə demək istədi, danışmaq ehtiyacı duydu. Dolğun sükut qızı incitdi və o çığdı:

– Ana, ay ana! Axı o, məni nə üçün belə çox sevir? Mən bilirəm onu nə üçün sevdiyimi! O çox füsunkardır, sevginin özü kimi gözəldir! Amma... bəs o, məndə nə görüb belə? Axı mən ona layiq deyiləm?! Hər halda, bilmirəm nə üçün? Mən ona layiq olmasam da, bundan utanmıram da... Mən öz məhəbbətimlə qürur duyuram! Mənim sevgim necə də vüqarlıdır! Ana, sən də mənim kimi sevmisən? De görüm, sən də mi atamı mənim “Gözəl şahzadə”mi sevdiyim kimi sevmisən? Yaşlı qadının ucuz kirşanın qalın qatları altından görünən üzü ağarmış, quru dodaqları ağrıdan bürüşmüşdü. Sibil özünü anasının üstünə atdı, onu qucaqlayıb öpməyə başladı.

– Ana, məni bağışla, – pıçıldadı, – Bilirəm, atamı xatırlamaq sənə ağır gəlir. Çünki sən onu qızgın məhəbbətlə sevardın. Xahiş edirəm, belə kədərli durma! Bu gün mən xoşbəxtəm! Sən də bax iyirmi il əvvəl beləcə xoşbəxt idin! Ana, mənim xoşbəxtliyimə mane olma! Qoy mənim xoşbəxtliyim uzunömürlü olsun!

– Qızım, sən hələ uşaqsan! Sevmək üçün hələ çox cavansan. Bundan başqa, sən o cavan oğlan barədə heç nə bilmirsən. Hətta onun adını belə bilmirsən. Bütün bunlar son dərəcə xoşagələndir deyil. Belə bir vaxtda Ceyms də Avstraliyaya gedir və mənim də qayğılarım artır... Buna görə də gərək bir qədər nəzərə alasan bunları. Hər halda, dediyim kimi, əgər o oğlan varlı olsa...

– Ah! Ana, xahiş edirəm, mənə mane olma! Mən xoşbəxt olmaq istəyirəm! Missis Veyn gözlərini Sibilə zillədi, sonra teatr səhnəsində nümayiş etdirdiyi yalançı aktyor hərəkətləriylə qızını qucaqlayıb bağrına basdı. Bu vaxt qapı aralandı və içəri iribədənli, bir qədər də biçimsiz gənc girdi; pırtlaşıq qara saçları, yekə əl-ayağı vardı. Onda zəriflik deyilən heç bir əlamət yox idi, bacısı ilə onun

arasında yerlə göy qədər fərq vardı. Onların belə doğma bacı-qardaş olmasına adamın inanmağı gəlmirdi.

Missis Veyn oğluna tərəf döndü, üzünün qırışığı açıldı, gülümsədi. Bu anlarda oğul tamaşaçı rolunu oynayırdı və qadın hiss etdi ki, onlar – ana və qızı maraqlı bir səhnə göstərirlər.

– Sibil, öpüşlərdən mənə saxla, anamı mən də öpmək istəyirəm axı... – oğlan zarafatla köks ötürdü.

– Cim, sən ki öpüşməyi sevmirsən! – qız uca səslə dilləndi. – Sən qoca ayı kimi bir şeyсэн!

Sibil yerindən qalxıb qardaşının boynuna sarıldı. Ceyms Veyn bacısını zərif baxışlarla süzüb dedi:

– Sibil, yola çıxmazdan əvvəl gedək bir az gözək. Yəqin, mən bir daha bu murdar Londona qayıtmayacağam və buna təəssüf də etmirəm.

– Belə demə, oğlum, – missis Veyn donquldandı, – pis-pis sözlər danışma! – ana ah çəkdi, sonra hansısa səhnə paltarını çıxarıb başladı onu yamamağa. Qadın bir qədər narazı görünürdü; onun oğlu Ceyms bir az əvvəlki təsirli səhnədə iştirak etməmişdi, etsəydi, yəqin ki, o səhnə daha effektiv olardı.

– Ana, qoy danışsın da! Məgər düz demir? – qız söyləndi.

– Oğlum, sən mənim ovqatımı təlx edirsən. Ümid edirəm ki, Avstraliyadan imkanlı adam kimi qayıdacaqsan. Müstəmləkələrdə yaxşı cəmiyyət tapa bilməzsən. Orada mötəbər cəmiyyət deyilən bir şey heç əzəldən də olmayıb... Buna görə də tüklənən kimi qayıt gəl evimizə, Londonda yurd sal, işə düzəl...

– “Yaxşı cəmiyyət”! Yaxşı cəmiyyətə bax bir! – Ceyms mızıldandı. – Gözüm aydın! Mənə çox da lazımdır? Pul qazanım e, əsas budur! Pul qazanım ki, sən də, Sibil də teatrdan gedə biləsiniz! Mən səhnəyə nifrət edirəm!

– Eeeee.... Cim, bəsdir də! Çox danışsın! – Sibil gülərək dedi. – Bəs deyirdin mənimlə gəzməyə çıxacaqsan? Pis olmazdı! Mən elə bilirdim sən dostlarınla vidalaşmağa getmək istəyirsən... Tom Hardiylə, bu lənətə gəlmiş trubkanı sənə bağışlayan o dostunla vidalaşmağa... Yox? Bəlkə, o Ned Lanqtonla, trubka çəkməyinə gülən o dostunla görüşəcəksən, hə? Yolqabağı mənimlə gəzməyə çıxmağın nə yaxşı olar! Hara gedək? Gəl parka gedək, yaxşı?

– Yox, əynim pisdir, – Ceyms narazı halda etiraz etdi. – Parka yalnız imkanlı adamlar gedir.

– Cim, fikir vermə! – qız qardaşının nimdaş paltosunun ətəklərini sığallayaraq pıçıldadı. Oğlan bir anlıq tərəddüd etdi. Nəhayət:

– Yaxşı, gedək, – dedi. – Amma tez geyin.

Sibil yüyürə-yüyürə sevincək yuxarı qalxdı və öz-özünə oxumağa başladı; onun balaca ayaqları yuxarı otağın döşəməsinə dəyir, oradan zərif tappıltılar eşidilirdi. Ceyms aşağıda var-gəl edirdi. Sonra kreslodə hərəkətsiz oturmuş anasına tərəf dönüb soruşdu:

– Ana, şeylərimi hazırlamısan?

– Hə, Cim, hər şey hazırdır! – ana cavab verdi.

Missis Veyn son aylar özünü pis hiss edirdi; o, öz sərt və kobud oğlu ilə təkbətək qalanda özünü daha pis hiss edirdi. Ana oğlu ilə hər dəfə üz-üzə gələndə təşviş və həyəcan keçirirdi. Tez-tez özünə sual verirdi: oğlu nədənsə şübhələnir ki?

Ceyms var-gəl edə-edə susurdu, dinib-danışmırdı, bu da ananın səbrini tükətdi.

Ana başladı giley-güzara, sonra məzəmmətə keçdi. Qadınlar hücumdan müdafiə olunmaq üçün həmişə danlağa keçirlər. Və onların hücumu çox vaxt qəfil və anlaşılmaz nəticə ilə bitir.

– Ceyms, Allah qoysa, dənizçi həyatı ürəyincə olar, – missis Veyn sözə başladı. – Sən özün bunu istəmişdin də... Hansısa vəkilin kontoruna girə də bilərdin.

Vəkillər hörmətli adamlardır, onları tez-tez yüksək dairələr qonaq çağırır.

– Ana, ofis və məmurluq işindən zəhləm gedir... – oğlan dedi. – Amma sən tamamilə düz deyirsən. Mən öz həyatımı özüm seçmişəm. Buna görə də öz həyatımı öz istədiyim kimi yaşayacağam. Amma ana, getməmişdən qabaq səndən bir xahişim var: Sibildən muğayat ol! Gözün üstündə olsun, ona bir bədbəxtlik-zad üz verməsin! Sən onu qorumalısan...

– Başa düşmədim?! Ceyms, nə üçün belə danışırısan? Əlbəttə, mən Sibili qoruyuram...

– Eşitmişəm, hansısa cənab hər gün axşam teatra gəlir və tamaşadan sonra pərdə arxasına keçib Sibillə görüşür. Düzdür? Buna nə deyirsən?

– Sən başa düşmədiyən şeylər barədə danışırısan, Ceyms. Bizim sənət elədir ki, tamaşaçı diqqəti tələb edir, aktyorlar belə şeylərə öyrəşiblər. Mənim özümə də vaxtilə gül buketləri verirdilər. O zamanlar insanlar bizim sənəti qiymətləndirməyi bacarırdılar. Sibilə gəlincə isə, deməliyəm ki... eh, bilmirəm hələ onun hissləri nə dərəcədə ciddidir. Amma o cənab ki var, cavan oğlanı deyirəm... şübhəsiz, əsl centlmendir. O, mənə qarşı çox nəzakətli davranır. Bundan başqa, görünür, o, varlıdır, Sibilə göndərdiyi çiçəklər də çox gözəldir...

– Amma sən heç onun adını da bilmirsən, eləmi? – oğlan çox sərt soruşdu.

– Yox, bilmirəm, – ana sakit tərzini pozmadan cavab verdi. – O, hələ bizə adını deməyib. Məncə, o, romantik oğlandır. Çox güman ki, o, zadəgan təbəqəsindəndir.

Ceyms Veyn dodağını dişlədi. Çımxırdı:

– Ana, Sibildən muğayat ol dedim. Gözün üstündə olsun!

– Oğlum, sən mənə nə hesab edirsən? Qəlbimi qırırsan! Sibil daim mənim nəzarətimdədir. Əlbəttə, əgər o cavan oğlan varlıdırsa, Sibil niyə də ona ərə getməsin? Mən əminəm ki, o, tanınmış ailədənndir. Onun üzündən də bilinir. Onlar bir-birinə çox yaxşı yaraşarlar. Sibillə o, yaxşı ər-arvad ola bilər. Onun yaxşı görkəmi də var, qəşəng oğlandır, gözəlliyi hamının gözünü deşir...

Ceyms dilinin ucunda nəşə mızıldadı, barmaqları ilə şüşəni yüngülcə taqqılatdı. Anasına sarı dönüb istədi yenə nəşə bir-iki kəlmə desin, lakin bu vaxt yuxarı otağın qapısı açıldı və Sibil oradan uça-uça çıxdı.

– Nədir, nə olub belə ciddi durmusunuz, xeyir ola? – təəccüblə soruşdu. – Nə baş verib?

– Heç nə! – Ceyms dedi. – Hamı gülməz ki! Hərdən ciddi olmaq da lazımdır! Yaxşı, ana, hələlik. Mən saat beşdə gəlib naharımı edəcəyəm. Hər şeyi yerbəyer etdim, köynəklərimdən başqa. Narahat olma!

– Hələlik, oğlum, – missis Veyn oğluna əzəmətlə, lakin gərilməmiş halda baxdı. Oğlunun onunla yüksək tonda danışması qadının kefini pozmuşdu və Ceymsin qəzəbli baxışları onu təşvişə salmışdı.

– Ana, məni öp, – Sibil dedi. Qızın zərif qönçə dodaqları ananın solğun yanaqlarına toxundu və sanki, qadının donu açıldı.

– Mənim balam! Əziz qızım! – yuxarı baxan missis Veyn tavanı teatrda ki yuxarı yarus (qalyorka) kimi zənn etdi.

– Gəl gedək, Sibil, – Ceymsin hövsələsi daraldı. O, anasının süni həyəcanlara meyilli olmasına dözə bilmirdi.

Onlar küçəyə çıxdılar; yüngül külək əsir, göydəki buludları qovur, günəşin zərrin şəfəqləri isə ətrafa səpələnirdi; bacı-qardaş səliqəsiz Eston küçəsiylə addımlayırdı. Yoldan ötüb-keçənlər səliqəsiz və qaraqabaq oğlana təəccüblə baxırdılar; Ceyms nimdaş və yöndəmsiz tikilmiş kostyumda idi. Onun belə gözəl, səliqəli geyinmiş bir qızla yanaşı addımlaması adamların təəccübünə səbəb olmuşdu. Elə bil, kənddən bu saat çıxmış bir bağban qızılıgüllə gəzirdi.

Cim hərdənbir bu maraq dolu baxışlardan utanır, tutulur, özünü narahat hiss edirdi. Ona diqqətlə maraq göstərən gözlərə nifrət edirdi; ömrün qürub çağında gələn bu hisslər dahilərə yaxşı tanışdır, lakin adi adamları onlar heç vaxt tərk eləmir. Sibil ona olan belə dərin marağı heç hiss eləməirdi. Onun gülüşündə sevgi fərəhi vardı. O, “Gözəl şahzadə” barədə düşünürdü və sevgilisinin xəyalı ilə daha çox uçmağa heç kəsin mane olmaması üçün qız ondan söz açmırdı; əksinə, Ceymsin minib gedəcəyi gəmi barədə, Avstraliyada mütləq tapacağı qızıl barədə, qardaşının quldurlardan xilas edəcəyi gələcək gözəl və varlı qız barədə çənə döyürdü. Sibil ağına belə gətirmirdi ki, qardaşı ömrü boyu elə adi matros olaraq qalacaq, ya da kapitanın üçüncü köməkçisi olacaq; yox, yox! Matros həyatı dəhşətlidir! Hansısa miskin bir gəmidə otursan (sərçə qəfəsdə oturan kimi!), səni dəli dalğalar hər tərəfdən ağuşuna ala, sənə hücum edə, azğın küləklər də dorları silkələyə, yelkənləri qırıb-tökə, parça-parça edə! Dəhşətdir! Gəmi Melburna yan alan kimi Ceyms qoy kapitanla nəzakətlə sağollaşsın, desin “bağışlayın məni!” və dərhal sahilə çıxıb getsin qızılaxtaranlara qoşulsun. Heç bir həftə ötməz ki, xalis qızıl külçəsi tapar, onu sahilə gətirər, əlbəttə, fərqləndirən, altı atlı polisin müşayiəti ilə. Cəngəlliklərdə, kolluqlarda gizlənən quldurlar da ona üç dəfə basqın edərlər,

qanlı döyüşlər olar, quldurlar zərərsizləşdirilər... Yox, yox, bəlkə də, heç qızıl axtarmaq lazım deyil... orada dəhşətli şeylər baş verir, adamlar qızıldan ötrü bir-birini öldürür, zəhərləyirlər; barlarda atışmalar olur, insanlar bir-birinə pis-pis söyüşlər yağdırırlar. Yaxşısı budur, Ceyms dinc bir fermer olsun, qoyunlara baxsın; və günlərin bir günü axşam o, at belində evə qayıdanda görər ki, bir qara atlı quldur qənşərində gözəl və adlı-sanlı bir qızı qaçırdır; qardaşı da o qulduru qovacaq və gözəlçəni xilas edəcək. Əlbəttə, həmin gözəlçə də qardaşına vurulacaq, ikisi də bir-birini sevəcək, evlənəcəklər; sonra da Londona qayıdıb böyük bir evdə yaşayacaqlar. Bəli, Ceymsi çox maraqlı macərələr gözləyir. Lakin o da gərək ağıllı olsun, başını itirməsin, pullarını da hara gəldi xərcləməsin. Qız qardaşından bir yaş böyük idi; o, həyat barədə çox şey bilirdi. Qardaşını inandırmağa çalışırdı ki, bacısına hər gün məktub yazmalıdır, hər gün! Gecə yatmadan qabaq dua etməlidir, hər gecə! Allah qadir Allahdır, qardaşını himn edər! O da qardaşına dua edəcək! Çox keçməz ki, iki-üç ildən sonra qardaşı geri dönər, varlı və xoşbəxt olar!

Ceyms bacısını sakitcə və qaşqabaqlı dinləyirdi. O, evdən nigaran gedirdi; qəlbində ağır bir yük qalmışdı. Onu ağrıdan və darıxdıran tək-cə ayrılıq dərdi deyildi. Bütün nəşəsinə baxmayaraq, gənc oğlan ağır kədərlə hiss edirdi ki, bacısı Sibili təhlükə gözləyir. Bacısına eşq elan edən, ona xidmət göstərən o modabaz adamdan xeyir görməyəcək. O, zadəgan idi və elə buna görə də Ceyms ona nifrət edirdi; ona düşünmədən nifrət edirdi, sinfi instinkt idi nə idi, heç özü də bilmirdi bunu, amma ona həqarət hissi qəlbinə hakim kəsilmişdi. Ceyms anasının yüngül xasiyyətli və ucuz şöhrətə uyan bir qadın olduğunu bilərək fəhmlə duyurdu ki, bu işdən Sibil və onun xoşbəxtliyinə qorxunc təhlükə gələcək. Uşaq olanda biz valideynlərimizi sevirik. Böyüyəndə isə onları mühakimə edirik; biz onları nadir hallarda bağışlayırıq.

Bəs Ceymsin anası? Çoxdan idi o, anasına bir sual vermək istəyirdi; bu sual ona neçə ay idi əzab verirdi. Teatrda eşitdiyi təsadüfi bir söz onun beynini qızdırdı; bir dəfə axşam o, səhnənin arxa qapısı ağzında anasını gözləyirdi, pərdə arxasından istehzalçı pıçıltılar eşitdi. Bunu xatırlayanda indi də özünə gələ bilmir, elə bil, üzünə şillə vururlar. O, qaşlarını çatdı; qaşları arasında dərin qırışlar yarandı. Üz-gözünü turşudub alt dodağını çeynədi.

– Cim, sən, deyəsən, heç mənə qulaq asmırsan?! – birdən Sibil ucadan söyləndi. – Mən də burada ağzımı yorub sənə üçün gözəl gələcək planları düzüb-qoşuram.

Bir şey desənə!

– Nə deyim axı?

– Heç olmasa, de ki, sən yaxşı oğlan olub bizi unutmayacaqsan, – qız gülümsədi. Oğlan çiynlərini dartıb dedi:

– Sibil, belə görürəm ki, sən məni unudacaqsan, mən səni yox!

Sibil qızardı.

– Nə üçün belə fikirləşirsən?

– Deyirlər ki, sənin təzə bir tanış oğlanın peyda olub. O kimdir? Nə üçün sən onun barəsində mənə bir kəlmə belə deməmişən? Bu tanışlıq xeyir gətirməyəcək.

– Bəsdir, Cim! – qız qışqırdı. – Onun barəsində pis danışma. Mən onu sevirəm.

– Sən heç onun adını da bilmirsən! – Ceyms dedi. – O kimdir? Mənim bunu bilməyə haqqım var.

– Adı “Gözəl şahzadə”dir. Nədir, xoşuna gəlmir? Ah! Sən lap səfehşən! Sən bu adı yadda saxlamalısan! Sən onu bircə dəfə görsən, deyərsən ki, yer üzündə ondan qəşəngi yoxdur! Avstraliyadan qayıdandan sonra onunla tanış olarsan, onda çox xoşuna gələcək! Onu hamı sevir və mən... də... mən də onu sevirəm! Kaş bu axşam sən teatra gələ biləydin! O da gələcək! Mən Cülyettanı oynayacağam. Ah! Mən rolumu necə oynayacağam, bilmirəm?! Təsəvvür et, Cim, vurulasan, özün də Cülyettanı oynayasan! Özü də sevdiyin adamın qabağında oynayasan! Onun üçün oynayasan! Hətta qorxuram oynaya bilməyəm; ya tamaşaçıları ürküdəcəyəm, ya da heyrətə gətirəcəyəm! Məhəbbət insanı ucaldır, özündən də yüksəklərə qaldırır! O miskin ifrit – mister İsaakı deyirəm – yenə barda içib keflənəcək, öz butulka dostlarına deyəcək ki, mən dahiyəm! O, mənə inanır və bu gün mənim üçün dua edəcək! Mən bunu duyuram! Bunu o edib – mənim gözəl şahzadəm edib! Mənim gözəl, qəşəng, füsunkar məhəbbətim edib! Gözəllik Allahı! Mən onun yanında gözəllikdə heç nəyəm! Heyhat! Bu nə deməkdir? Deyirlər, kasıblıq sürünə-sürünə qapıdan içəri girəndə, məhəbbət uça-uça pəncərədən çıxır. Bizim ataların məsəlini dəyişdirmək lazımdır. Atalarımız onu qışda deyib, indi isə yaydır...

Mənim üçün isə yazdır, əməlli-başlı bayramdır, mavi səma altında gül bayramı.

– O, adlı-sanlı adamdır, – Ceyms kədərlə dilləndi.

– O şahzadədir! – qız coşdu. – Sənə daha nə lazımdır?

– O, səni özünə qul etmək istəyir.

– Mənsə azadlıq barədə düşünürəm.

– İstəyirəm ki, ondan özünü gözləyəsən!

– Onu kim görürsə, ona dua oxuyur; kim tanıyırsa, ona inanır.

– Sibil, görürəm, sən onun eşqindən dəli olmusan!

Sibil şaqqanaq çəkib güldü və qardaşının əlindən tutub dedi:

– Cim, əzizim, sən lap yüz ilin qocası kimi danışırısan. Bir vaxt gələr, sən də seversən. Onda bilərsən məhəbbət nə olan şeydir. Acığın tutmasın! Sən gərək sevinəsən ki, məni beləcə məmnun halda görürsən; dərd-sərin olmayacaq, çünki mən heç vaxt belə bəxtiyar olmamışam! Bizim həyatımız çox ağır keçib, özün bilirsen; hətta dəhşətli günlərimiz olub! İndi isə hər şey başqa cür olacaq! Sən gedirsən ki, yeni dünyanı görəsən; mən isə yeni dünyanı, yeni həyatı burada tapmışam... Gəl orada oturaq, o skamyada; ötüb-keçən yaraşıqlı adamlara tamaşa edək.

Bacı-qardaş oturub dincələn adamların arasında yerlərini tutdular. Küçə boyu gül ləklərində zanbaqlar alovun dili kimi alışıb-yanırdı. Havadan bəyaz toz sallanmışdı, elə bil, ətirli kirşan buludları burulurdu. İri bəzəkli kəpənəklər uçuşur, açan çiçəklərin çətirlərinin başına dolanırdılar.

Qız qardaşını inadla sorğu-suala tutmuşdu; istəyirdi ki, qardaşı öz gələcək planları, arzuları barədə danışsın. Ceyms könülsüz və aramla danışdı. Onlar arasında söz mübadiləsi, sanki, iki şahmatçı arasında oyun gedişlərini xatırladırdı. Sibil qardaşını öz sevincinə şərik edə bilmədiyi üçün əzab çəkirdi. Qızın Ceymsdən aldığı yeganə cavab oğlanın kədərli üzündə oyanan xəlif təbəssüm idi. Bir qədər sonra qız susdu, daha danışmadı. Birdən Sibil qarşısında ona tanış olan qızılı saçlar, gülümsər dodaqlar gördü; açıq faytonda Dorian Qrey iki xanım ilə yanaşı ötüb-keçdi.

Sibil yerindən dik atılıb qışqırdı:

– Odur!

– Kim? – Cim soruşdu.

– Gözəl şahzadə! – Sibil baxışları ilə faytonun dalınca baxdı. Cim də yerindən qalxdı və bacısının əllərini bərk-bərk sıxdı.

– Hanı? Hansıdır? Göstər mənə! Mən onu görməliyəm! – Cim qışqırdı; lakin bu vaxt hersoq Bervikin dördtəkərli faytonu araya girdi və o, ötüb-keçəndən sonra isə Dorianın faytonu artıq parkdan uzaqlaşmışdı.

– Getdi! – qız kədərlə pıçıldadı, – heyif, sən onu görə bilmədin!

– Hə, çox heyif! Amma Allaha and olsun, əgər o, səni aldatdısa, ya səni incitsə, harada olsa, onu tapıb öldürəcəyəm.

Qız qardaşına təşvişlə baxdı. Ceyms sözlərini yenidən təkrar etdi. Onun sözləri havada xəncər kimi vıyıldadı; adamlar təəccüblə Ceymsə baxmağa başladı.

Yaxında oturan xanım istehza ilə gülümsədi.

– Gedək buradan, Cim! Dur gedək! – Sibil pıçıldadı. Qız izdihamı aralaya-aralaya gedir, Cim də ürəyini boşaltmış və bir qədər yüngülləşmiş adam kimi bacısının arxasınca addımlayırdı.

Onlar Axillesin heykəlinə çatanda qız arxaya baxdı. Qardaşını təəssüf hissi ilə seziş başını buladı və dodaqları aralandı. Dedi:

– Sən dəlisən-nəsən, Cim! Vallah, sənə başın xarab olub! Belə dəhşətli sözləri necə dilinə gətirirsən?! Uşaqsan? Sən heç nə danışdığını bilirsən? Sən, sadəcə, qısqanırsan və buna görə də ona qarşı ədalətsizlik edirsən! Ah! Kaş sən də məhəbbətə mübtəla olaydın! Onda bilərdin ki, məhəbbət insanı xeyirxah, mərhəmətli edir; sənə söylədiklərin pis sözlərdir, çox pis!

– Mən uşaq deyiləm artıq, on altı yaşım var! – Cim cavab verdi. – Və bilirəm nə danışaram. Anamız sənə kömək edə bilməz. O heç bilmir ki, səni necə qorusun.

Çox heyif! Mən Avstraliyaya gedirəm. Əgər müqavilə bağlamasaydım, heç getməzdim də, qalardım sənə yanında. Cəhənnəm olsun Avstraliya!

– Ah, Cim, nə olar, çox da ciddi olma! Sən lap o axmaq melodramların qəhrəmanlarına oxşayırsan; anamız da həmin tamaşalarda oynamağı xoşlayır. Lakin mən səninlə mübahisəyə girmək istəmirəm. Axı mən indicə onu gördüm! Onu görmək bilirsən nə deməkdir?! Xoşbəxtlikdir, xoşbəxtlik! Ah! Gəl mübahisə etməyə! Bilirəm, sən heç vaxt mənim sevdiyim adama xətər yetirməzsən, eləmi, Cim?

– Nə qədər ki sən onu sevirsən, əlbəttə yox! – oğlan sərt cavab verdi.

– Mən onu həmişə sevəcəyəm! – qız ucadan bildirdi.

– Bəs o?

– O da məni həmişə sevəcək!

– Nə olar! Hünəri var sənə xəyanət etsin!

Qız qardaşından aralandı. Lakin sonra güldü və qardaşının əlindən tutdu. Cim, doğrudan da, onun gözlərində hələ də uşaq, yeniyetmə bir sütül idi. Mərmər Alaqaşıya çatanda omnibusa mindilər; araba onları yaşadıkları miskin məhəlləyə, Eston küçəsindəki evlərinə gətirdi. Saat altıya işləmişdi və Sibilin tamaşadan əvvəl hələ iki saat istirahət etmək üçün vaxtı vardı. Cim təkidlə dedi ki, qoy Sibil uzanıb istirahət etsin və əlavə etdi ki, qardaşı gəlib bacısının otağında onunla vidalaşacaq. O istəmir bu vidalaşmanı anası görsün, çünki anası mütləq bir ağlamalı səhnə göstərəcək; o isə belə səhnələri görmək istəmir.

Bacı-qardaş Sibilin otağında görüşüb-ayrıldılar. Ceymsin qəlbində qısqaneqliq qaynayır və ona elə gəlirdi ki, nifrət bəslədiyi həmin o yad adam qardaşa bacının arasında durub. Bununla belə, Sibil qardaşının boynuna sarılıb onu qucaqlayanda və barmaqlarını onun saçlarında gəzdirəndə oğlan yumşaldı və bacısını səmimi zərifliklə öpdü. Cim pilləkənlərlə aşağı enəndə gözləri yaşla dolmuşdu. Anası aşağıda gözləyirdi. Ana gecikdiyinə görə oğlunu danladı. Cim susdu, oturub kasıb xörəyini yeməyə başladı. Stolun ətrafında milçəklər gah vızıldayır, gah da çirkli örtüyün üstünə qonub nəsə axtarırdılar. Omnibus və küçə faytonlarının təkər səsləri altında Cim usandırıcı deyingən sözlərə qulaq asırdı və bu sözlər evdəki son dəqiqələrini zəhərləyirdi.

Bir azdan o, boşqabını itələdi və başını əlləri arasına aldı. Ceyms düşünürdü ki, onun ailə məsələlərini bilmək hüququ var. Gərək əvvəlcədən ona deyəydilər; əgər onun şübhələri doğrudursa, gərək bunu anası ona qabaqcadan deyəydi. Qorxudan büzüşmüş anası oğluna baxırdı. Sözlər qeyri-ixtiyari onun ağzından çıxırdı. Əlində krujevalı çirkli burun dəsmalını bürmələmişdi. Saat altını vuranda Cim durub qapıya doğru yeridi. Amma qapı ağzında dönüb anasına boylandı. Onların baxışları toqquşdu. Oğlan ananın baxışlarından aman üçün dəli bir yalvarış oxudu. Elə bil, odun üstünə yağ tökdülər.

– Ana, sənə bir sual vermək istəyirəm, – Cim dedi. Ana susurdu, qadının gözləri ora-bura qaçırdı. – Mənə doğrusunu söylə, mən bunu bilməliyəm: sən mənim atamla rəsmi nikahda olmusan?

Missis Veyn dərindən ah çəkdi. Sanki, yüngülləşdi. O, bu dəqiqəni, bu ağır dəqiqəni gecə-gündüz gözləmişdi, həftələrlə, aylarla həyəcanla gözləmişdi; nəhayət, bu an gəldi. Lakin o qorxmadı; əlbəttə, müəyyən dərəcədə bundan məyus oldu. Kobud sualın birbaşa ona tuşlanması dərhal da cavabını tələb edirdi. Hazırlıqsız, məşqsiz bir səhnə! Özü də qətiyyət tamaşası! Bu, rəhbərsiz, hazırlıqsız bir səhnə idi, pis bir məşqi xatırladırdı.

– Yox! – ana cavab verdi, sonra özü də təəccüb elədi ki, görəsən, doğrudanmı, həyatda hər şey bax beləcə sadə və kobuddur.

– Deməli, o, əclaf olub! – gənc qışqırdı, yumruqlarını düyünlədi. Ana başını yellədi.

– Yox, mən bilirdim ki, o, subay deyil. Lakin biz bir-birimizi möhkəm sevirdik. Əgər ölməsəydi, o, bizə baxacaqdı. Onu mühakimə etmə, oğul. O, sənin atan olub və centlmen idi. Əlbəttə, o, adlı-sanlı ailədən idi.

Ceyms söyüş söydü.

– Mənə nə var?! – qışqırdı, – amma bax sənə deyirəm, Sibillə eyni tarixçə baş verməsin! Axı Sibilə vurulan adam, daha doğrusu, özünü onu sevən kimi göstərən adam da, gərək ki, adlı-sanlı ailədənir!

Missis Veyni bir anlıq alçaldıcı duyğu bürüdü. Qadın utandı, başını aşağı salladı. O, titrək əlləri ilə gözlərini ovuşdurdu.

– Sibilin anası var! – qadın pıçıldadı. – Mənim isə anam yox idi!

Cim mütəəssir oldu. O, anasına yaxınlaşıb qarşısında diz çökdü və onu öpdü.

– Bağışla, ana! – oğul dedi. – Atam barədə sorğularımla səni incitdiyimə görə bağışla məni! Özümü saxlaya bilmədim! İndi isə, xudahafiz. Mən getməliyəm! Unutma ki, indi sənin bir nömrəli vəzifən Sibili qorumaqdır. Mənə inana bilərsən, ana: əgər o adam Sibili, mənim bacımı aldatrsa, ona zərər yetirsə, mən onu yerin dəyişində də olsa, axtarıb taparam və onu öldürərəm; onu it kimi gəbərdərəm! And içirəm!

Bu melodramatik təsirli sözləri müşayiət edən ifrat hədəli coşqunluq və qızğın hərəkətlər, əslində, missis Veynin ürəyincə idi, qadın üçün həyatı daha əlvan edirdi. Şərait ona tanış idi; indi o, özünü daha yüngül hiss etməyə ürəkləndi; və bu neçə ay ərzində ilk dəfə olaraq qadın oğlu ilə fəxr etməyə başladı. Ana bu emosional səhnəni davam etdirmək istərdi, lakin oğlu söhbəti kəsdi. Çamadanları aşağı daşımaq lazım idi; yun şərfini də axtarıb tapmaq lazım idi. Yaşadıqları mənzilin xidmətçisi ora-bura vurnuxurdu. Sonra faytonçu ilə qiymət üstə xeyli sövdələşmə oldu... Vaxt getdi, bir yandan da vulqar sözlər, söyüşlər... və bundan sonra missis Veyn pəncərə önündə durub oğlunun dalınca çirkli burun dəsmalını yellətdi; oğlu faytonda gözədən itdi. Qadın anladı ki, gözəl bir fürsət əldən qaçırılıb! Sonradan bir qədər yüngülləşdi, qızına dedi ki, indi onun himayəsində bircə nəfər var: Sibil; lakin onun həyatında bundan sonra böyük bir boşluq

yaranaçaq. Bu sözlər Sibili toxtatdı və o, bunları heç vaxt unutmayacağı qənaətinə gəldi.

Ana Ceymsin təhdidləri barədə susdu. Doğrudur, bu təhdid və hədələr çox emosional tərzdə və dramatik şəkildə söylənsə də, qadına ləzzət vermişdi; lakin yaxşısı budur, onları yada salmasın. Missis Veyn ümid edirdi ki, vaxt gələcək, onlar birlikdə, ailəvi bu təhdidlərə güləcəklər.

ALTINCI FƏSİL

– Bazil, təzə xəbəri eşitmişən? – lord Henri həmin gecə Bristol restoranında xidmətçinin müşayiəti ilə kiçik bir kabinetə girən Holvarddan soruşdu; burada ücnəfərlik yemək sifariş verilmişdi.

– Yox, Harri, nə xəbərdir elə? – rəssam sualı sualla qarşıladı, palto və şlyapasını təzimlə gözləyən xidmətçiyə verib stul çəkdi. – Hər halda, siyasi xəbər deyil? Mən siyasətlə maraqlanmıram. Ümumilər Palatasında elə bir adam yoxdur ki, mənim fırçama layiq olsun. Düzdür, onlardan çoxunun ağartmaya ehtiyacı var.

– Dorian Qrey evlənməyə hazırlaşır, – lord Henri dedi və müsahibini sınaıyıcı nəzərlərlə süzdü.

– Dorian?! Evlənir? – rəssam səksəkəli halda tutuldu. – Bu mümkün deyil!

– Bu həqiqətdir.

– Kiminlə evlənir?

– Hansısa aktrisa ilə!

– Mən buna inana bilmirəm! Dorian hələ uşaqdır.

– Mənim əziz dostum Bazil! Dorian çox ağıllıdır və hətta o qədər ağıllıdır ki, vaxtaşırı səhlər buraxmaqdan da qurtula bilmir.

– Amma evlənmək o “ağılsız hərəkətlərdən” deyil ki, vaxtaşırı səhv edəsən, Harri!

– Amerikada belə düşünməzlər, – lord Henri tənbel-tənbel etiraz etdi. – Hər halda, mən demədim ki, Dorian evlənib. Dedim ki, o, evlənmək istəyir. Bunlar ayrı-ayrı şeylərdir; məsələn, mən yaxşı xatırlayıram ki, evlənmışəm, amma evlənməyə hazırlaşdığım heç yadıma düşmür və düşünürəm ki, mənim heç əzəldən belə bir niyyətim də olmayıb.

– Sən onun hansı ailədən çıxdığını da düşün bir: Dorian varlıdır; onun yüksək dairələrdə mövqeyi var! Belə bir qeyri-bərabər statuslu izdivac, sadəcə, ağılsızlıqdır!

– Onun həmin qızla evlənməsini istəyirsənsə, onda mənə dediyin bu sözləri ona da söylə, Bazil! Güman edirəm ki, o, həmin aktrisaya mütləq evlənər! İnsan həmişə ən axmaq hərəkətlərini xeyirxah niyyətlə edir.

– Harri, heç olmasa, qız yaxşı olsun! Mən hansısa cındır bir qadının Dorianın əl-ayağını həmişəlik bağlamasını istəməzdim; bu izdivac onun bütün ruhunu və intellektini məhv edə bilər.

– Sən nə danışırısan?! Yaxşı nədir, qız mələkdir, ilahədir! – lord Henri pıçıldadı, içki stəkanını ağzına apardı. – Dorian deyir ki, qız çox gözəldir, məncə, belə şeylərdə o yanılmaz. Sənin çəkdiyin portret ona başqalarındakı gözəlliyi dəyərləndirməyi öyrətdi. O portret ona çox böyük təsir göstərdi. Bu axşam biz onun sevdiyi aktrisanı görəcəyik; əlbəttə, əgər Dorian bizim görüşəcəyimizi unutmayıbsa...

– Harri, sən ciddi deyirsən bunları?

– Tamam ciddi deyirəm. Allah eləməsin, mən nə vaxtsa bundan da ciddi söhbətlər edirəm!

– Harri, sən necə, onun bu fikrini bəyənirsənmi? – rəssam soruşdu və kabinetdə var-gəl edərək dodağını gəmirməyə başladı. – Yox, sən bunu bəyənməzsən! Bu, sadəcə, ağilsız bir əyləncədir!

– Mən heç vaxt heç nəyi nə təqdir edirəm, nə də inkar... bu, həyata qarşı çox axmaq bir münasibətdir. Biz bu dünyaya ondan ötrü gəlməmişik ki, öz tərbiyə moizələrimizi yayaq, yaxud kiməsə öyrədək. Mən heç vaxt heyvərə adamların söz-söhbətlərinə əhəmiyyət vermirəm; və mən heç vaxt sevimli, gözəl insanların da həyatına müdaxilə etmirəm. Əgər bir adam mənim xoşuma gəlsə, özünü necə göstərir-göstərsin, mənim üçün qəbul ediləndir. Dorian Qrey Cülyetta rolunu oynayan gözəl bir qızı sevir və onunla evlənmək istəyir. Niyə də yox? Hərgah o, Messalina ilə evlənsəydi, bununla o heç də az maraqlı olmazdı. Sən bilirsən, mən heç də evlənmək tərəfdarı deyiləm. Evlənməyin başlıca zərəri budur ki, o, insanın eqoistliyini əlindən alır. Xudbin olmayan insanlar isə yekrəng olur, onlar öz fərdiliklərini itirirlər. Düzdür, elə adamlar var ki, evlilik onların həyatını daha mürəkkəb edir. Onlar eqoistliklərini saxlamaqla yanaşı, başqalarının da eqolarını bura əlavə edirlər. Bu adamlar məcbur olurlar ki, təkcə öz həyatlarını yox, başqalarının həyatını da yaşasınlar, onlar həyatda daha mütəşəkkil şəxsiyyətə çevrilir, bu da, məncə, bizim mövcud olduğumuzun məqsədidir. Bundan başqa, hər hansı bir təcrübə qiymətlidir; evlilik əleyhinə kim nə deyir-desin, bu da bir təcrübədir, yeni yaşantıdır. Ümid edirəm ki, Dorian Qrey bu qızı özünə arvad edəcək, təxminən, altı ay onu ehtirasla sevecək, sonra isə qəflətən bir başqasına vurulacaq. Bax o zaman onu müşahidə etmək çox maraqlı olacaq.

– Harri, sən bütün bunları ciddi deyirsən? Axı əgər Dorianın həyatı məhv olsa, hamıdan çox buna sən yanacaqsan?! Axı sən göründüyündən daha yaxşı adamsan! Lord Henri qəhqəhə ilə güldü.

– Bizim özgələr barədə yaxşı fikirləşməyimizin sadə bir səbəbi var: biz özümüzdən qorxuruq. Optimizmin mayasında xalis qorxaqlıq durur. Düşünürük ki, biz alicənabıq; çünki yaxınlarımıza yaxşılıq edirik və burada öz mənafeyimizi

də güdə bilərik. Bankiri tərifləyirik, çünki inanmaq istəyirik ki, o, öz bankından bizə daha çox kredit verəcək; biz həтта quldurun özündə də yaxşı bir cəhət axtarıq; ümid edirik ki, o, bizim cibimizə girməyəcək. Nə deyirəmsə, ciddi deyirəm. Həyatda ən çox nifrət elədiyim şey də optimizmdir, Bazil... Sən qorxursan ki, Dorianın həyatı korlana bilər, puç olub gedər; lakin mənə, korlanmış həyat o həyatdır ki, onun inkişafı dayanır, dustaq edilir. İnsan təbiətini düzəltmək, yaxud yenidən qurmaq o deməkdir ki, sən onu korlayırsan. Dorianın evlənməyinə gəlincə isə, əlbəttə, bu, axmaqlıqdır. Lakin kişi ilə qadın arasındakı münasibətlərdə ayrı, daha maraqlı yaxınlıqlar da var. Təbii ki, mən bunlara üstünlük verirəm... Hə, budur, bu da Dorian... özü də gəlib çıxdı... Sən onun özündən daha çox şey eşidə bilərsən...

– Harri, Bazil! Mənim əzizlərim! Məni təbrik edə bilərsiniz! – Dorian atlat milləri olan əzilmiş ipək plaşını tullayaraq dostlarının əllərini sıxdı. – Mən heç vaxt belə xoşbəxt olmamışam. Əlbəttə, bütün bunlar qəflətən baş verdi; həyatda bütün möcüzələr qəflətən baş verir. Mənə elə gəlir ki, həmişə bax bunu axtarırdım həyatda...

O, sevinc və həyəcədən yanırdı və qeyri-adi dərəcədə füsunkar görünürdü.

– Ümid edirəm ki, həmişə beləcə xoşbəxt olacaqsınız, Dorian, – Holvard dedi, – lakin mənə evlənmək istəyinizi niyə bildirməmişiniz? Mən bunu sizə bağışlamıram. Amma Harriyə demisiniz...

– Bir də ona görə bağışlamırıq ki, nahara gecikmişiniz, – lord Henri əlini dostunun çiyninə qoyub gülərək söhbətə qoşuldu. – Gəlin, oturun, görək bunların təzə aşpazı necədir... Sonra siz bizə bütün təfərrüatları başdan danışarsınız...

– Danışmağa bir şey də qalmayıb, – Dorian kiçik dairəvi stolun arxasına keçib əyləşdi. – Deməli, Harri, dünən axşam, sizdən çıxıb əynimi dəyişəndən sonra restorana, Rupert-stritdəki italyan restoranına yollandım, nahar etdim, sonra saat səkkizdə teatra getdim. Sibil Rozalind rolunu oynayırdı. Əlbəttə, səhnə dekoru bərhad idi, Orlando isə, sadəcə, mənasız bir şey idi. Lakin Sibil! Görək onu görəydiniz! Oğlan kostyumunda görünəndə o, necə də füsunkar idi! Əynində yaşıl gödəkcə vardı, qolları darçın rəngdə; qəhvəyi corabları, ayaqlarını tutan qısa şalvarı, şahin tükündən yaşıl kepkası, işıldayan toqqası, yaxalığında başlıq olan tünd-qırmızı plaş vardı! O, heç vaxt mənə belə gözəl görünməmişdi! Bazil, o qız sizin studiyada gördüyüm zərif, nəcib Tanaqra fiqurunu xatırladır. Saçları üzünə tökülmüşdü, elə bil, solğun qızılgülün başına dolanan tünd yarpaqlar idi. Hələ onun oyununu görəydiniz! Ah.... hə, siz onu bu axşam görəcəksiniz! Bu qız, sadəcə, səhnə üçün doğulub! Mən o miskin lojada oturub, sadəcə, valeh olmuşdum. Londonda olduğumu unutmuşdum; unutmuşdum ki, indi on doqquzuncu əsrdir. Mən sevgilimlə uzaqlara uçub getmişdim, insan ayağı dəyməyən mürgüləyən bir meşədə idim. Tamaşadan sonra mən səhnə arxasına getdim, onunla danışdım; biz yanaşı oturmuşduq; birdən onun baxışlarında elə bir

ehtiras gördüm ki, bunu heç vaxt əvvəllər görməmişdim. Dodaqlarım istər-istəməz onunkuna doğru uzandı. Biz öpüşdük. O anlarda nələr keçirdiyimi sizə təsvir edə bilmirəm. Mənə elə gəlirdi ki, bütün həyatım qızılgül bəxtəvərliyinə bələnmiş mükəmməl bir nöqtədən ibarətdir. Qız əsirdi, titrəyirdi, ağ nərgiz gülü kimi əsirdi. Birdən o, özünü mənim ayaqlarıma atdı və başladı əllərimdən öpməyə. Düşünürdüm ki, mən bunları sizə söyləməyim, amma özümü saxlaya bilmirəm. Əlbəttə, bizim nişanımız sirr olaraq qalır. Qız heç öz anasına bu barədə bir kəlmə belə deməyib. Hələ mən də bilmirəm ki, qəyyumlarım buna nə deyəcək. Lord Radley mütləq hiddətlənəcək. Bu, məni maraqlandırmır da. Mənim hələ bir ilim qalıb, yaşım imkan vermir; bir ildən sonra nə istəsəm, onu edə bilərəm. Düz demirəm, Bazil? Mən öz məhəbbətimi poeziyadan yüksək tutmaqda düz eləmişəm, eləmi? Şekspirin pyeslərində özümə arvad tapmaqda düz eləməmişəm? Şekspirin öyrətdiyi dodaqlar ki var, onlar mənim qulaqlarıma öz sirlərini pıçıldadı. Rozalindin əlləri mənim belimə dolanmışdı; mən Cülyettanın dodaqlarından öpdüm.

– Bəli, Dorian, məncə, siz düz deyirsiniz, – Holvard yavaşdan səsləndi.

– Bu gün onu görmüsünüzmü? – lord Henri soruşdu. Dorian Qrey çiynlərini çəkdi.

– Mən onu Arden meşələrində buraxıb gəldim; mən onu Veronanın meyvə bağlarında tapacağam...

Lord Henri dalğın-dalğın şampan şərabından bir qurtum vurdu.

– Dorian, deyin görüm siz məhz hansı məqamda ona evlənməyi təklif etdiniz və onun cavabı necə oldu? Yəqin, bunları yaddan çıxartmısınız?..

– Əzizim Henri, mən ona rəsmi təklif etməmişəm, buna da biznes sövdələşməsi kimi baxmıram. Mən ona dedim ki, səni sevirəm və o da mənə dedi ki, mən sənin arvadın olmağa layiq deyiləm! “Layiq deyiləm”ə bax! Bütün dünya mənim üçün heç nədir onun yanında!

– Qadınlar çox gözəl təcrübəyə malik olan məxluqlardır, – lord Henri pıçıldadı. – Hətta biz kişilərdən daha təcrübəli olurlar. Bu cür situasiyalarda biz çox vaxt nikah-filan sözünü unuduruq, onlar isə bunu həmişə bizim yadımıza salırlar.

Holvard əl işarəsi ilə dostunun sözünü kəsdi.

– Bəsdir, Harri. Sən lap Dorianı incidirsən. O, başqa kişiler kimi deyil. O, çox mərhəmətlidir və qadınlara da zərər yetirməz. Xeyirxah oğlandır.

Henri Dorianı baxdı.

– Dorian heç vaxt məndən incimir, – lord Henri dedi. – Mən bu sualı xeyirxah niyyətlə verdim; yalnız o məqsədlə verdim – sırf maraq xətrinə. Mənim müşahidələrimə görə, adətən, nikahı qadınlar təklif edir, kişiler yox. Yalnız burjua dairələrində əksinə olur. Lakin burjuaziya, bilirsiniz ki, zamanədən geri qalır. Dorian Qrey güldü və başını yellədi. Dedi:

– Siz düzələn adam deyilsiniz, Harri; amma mən incimirəm bundan. Sizdən küsüb-incimək mümkün deyil. Siz Sibil Veyni görsəniz, deyərsiniz ki, o qızı yalnız əclaf adamlar incidə bilər; gərək qəlbi daş adam olasan ki, o qızın könlünü sındırasan. Başa düşmürəm, necə ola bilər ki, sən sevdiyin bir adamın qəlbinə dəyəsən?.. Mən Sibili sevirəm və istərdim ki, onu qızıl pyedestala çıxarım, qoy bütün dünyaya sevgilimin ayaqları altından tamaşa edim. Nikah nədir? Pozulmaz əhd-peyman! Sizə gülməli gəlir? Ah! Gülməyin! Bu bir pozulmaz əhd-peymandır, mən bunu üzərimə götürmək istəyirəm! Onun mənə inamı, mənə etibar etməsi məni xeyirxah olmağa səsləyir! Mən onunla olanda utanıram; sizin mənə öyrətdiyiniz bütün hər şeydən utanıram, Harri; tamam ayrı bir adam oluram; bir balaca Sibilin əlinə toxunanda sizi də, sizin təlqin etdiyiniz əyləncəli, cazibəli, lakin zəhərli və yanlış nəzəriyyələri də unuduram...

– Hansı nəzəriyyələri? – lord Henri boşqabına salat qoyaraq soruşdu.

– Oooo, sizin həyat haqqında nəzəriyyələrinizi deyirəm... Məhəbbət haqqında, həzz haqqında... bütün nəzəriyyələrinizi, Harri!

– O nəzəriyyəyə yalnız həzzi aid etmək olar, vəssalam! – lord Henri astadan cavab verdi. – Lakin həzz barədə nəzəriyyəni mən icad eləməmişəm... Bu, əlahəzrət təbiətə məxsusdur. Onun müəllifi də odur. Həzz – məhəkdaşdır, onun vasitəsilə insanı sınağa çəkirlər; o, təbiətin insana verdiyi xeyir-duadır. İnsan xoşbəxt olanda həmişə yaxşı olur. Lakin yaxşı adamlar həmişə xoşbəxt olmurlar. – Ah! Bəs yaxşı adamlar kimdir? – Bazil Holvard ucadan soruşdu.

– Hə, siz axı kimləri yaxşı adam hesab edirsiniz? – Dorian sualı qüvvətləndirdi.

– Yaxşı adam olmaq – özünə saziş bağlayaraq yaşamaq deməkdir, – lord Henri izah etdi. – Kim ki özgələrlə saziş bağlayıb onlarla birgə dinc yaşamağa məcbur edilir, həmin adam öz-özü ilə ixtilafdadır. Öz həyatın! Bax budur əsas vacib məsələ! Meşşan, yaxud puritanl ola bilsən, onlar öz əxlaq prinsiplərini digərlərinə yeridə bilərlər, lakin mənə görə öz yaxınlarımızın həyatına müdaxilə etmək bizim işimiz deyil. Çünki individualizmin, şübhəsiz, böyük məqsədləri var. Müasir əxlaq bizdən tələb edir ki, biz öz epoxamızın beynəlxalq aləmdə qəbul olunmuş ümumi anlayışlarını bölüşdürək. Mən isə düşünürəm ki, mədəni adam gərək öz zamanəsinin meyarlarını kortəbii qəbul etməsin; bu, əxlaqsızlığın ən kobud formasıdır.

– Harri, razılaş ki, insan əgər özü üçün yaşayırsa, bunun üçün çox ödəməli olur, – rəssam söz atdı.

– Əlbəttə, bu dövrdə hər şeyə görə gərək çox ödəyəsən. Məncə, kasıbların bədbəxtliyi ondadır ki, onlar həyatda təkcə fədakarlıqdan – özlərini hər şeydən məhrum etməkdən – başqa heç nə əldə etməyə qadir deyillər. Gözəl günahlar gözəl şeylərə bənzəyir, bax bu, varlıların imtiyazıdır.

– İnsan öz həyatına görə pul ödəmir, başqa şey ödəyir.

– O başqa şey nədir, Bazil?

– Oooooo! Məsələn, deyərdim ki, peşmançılıq hissi, vicdanın səsi, mənəvi aşınmanın dərk edilməsi....

Lord Henri çiyinlərini dartdı.

– Əzizim, orta əsrlər sənəti çox gözəldir, lakin orta əsrlərin hissləri və təsəvvürləri köhnəlib. Əlbəttə, ədəbiyyat üçün onlar yaraya bilər; lakin ədəbi roman üçün o şeylər yaraya bilər ki, onlar artıq həyatda istifadə edilmir, yaxud həyatımızdan çıxıb. İnan mənə, mədəni adam həzzə görə heç vaxt peşman olmur; mədəniyyətsiz adam isə həzzin nə olduğunu heç vaxt bilmir.

– Mən indi dərk edirəm ki, həzz nə olan şeydir, – Dorian qışqırdı. – Həzz kiməsə heyran olmaq deməkdir.

– Əlbəttə, kiməsə heyran olmaq kiminsə sənə heyran olmasından daha yaxşıdır, – lord Henri cavab verdi və əlini qabağındakı meyvə boşqabına uzatdı. – Kiminsə sənə məftun olması üzücü və darıxdırıcı bir şeydir. Qadınlar biz kişilərə... bəşəriyyət allahlara baxan kimi baxırlar; onlar bizə sitayiş, pərəstiş edirlər və daim bizdən nəşə tələb etməklə bizi zinhara gətirirlər.

– Məncə, onlar bizdən ilk dəfə bizə bəxş elədikləri şeyi tələb edirlər, – Dorian dalgın-dalgın yavaşdan pıçıldadı. – Onlar bizim içimizdə sevgini oyadır və bizdən də onu tələb etməkdə haqlıdırlar.

– Bax həqiqət elə budur, Dorian! – Holvard təsdiq etdi.

– Həyatda əbədi həqiqət yoxdur, nisbi həqiqət var! – lord Henri dedi.

– Əbədi həqiqət var, Harri, – Dorian təkidlə cavab verdi. – Qəbul etməlisiniz ki, qadınlar bizə həyatda ən qiymətli şeylərini bəxş edirlər.

– Ola bilər, – lord Henri davam etdi, – lakin onlar verdikləri şeyi daim geri tələb edirlər, hətta bütün xırdalıqlarına qədər. Dərd elə bundadır! Bir ağıllı fransızın dediyi kimi, qadınlar bizi böyük işlər görməyə ruhlandırır, lakin onları həyata keçirməkdə daim bizə mane olurlar.

– Harri, siz islaholunmaz abırsız adamsınız. Amma mən bilmirəm sizdə nə görmüşəm?! Nə üçün sizi belə sevirəm?!

– Siz məni həmişə sevəcəksiniz, Dorian!.. Qəhvə istəyirsiniz, dostlar?.. Bizə qəhvə, konyak və papiros gətirin!... Yox, papiros lazım deyil, məndə var! Bazil, səni siqar çəkməyə qoymayacağam. Papiros götür! Papiroslar ən mükəmməl həzz vasitəsidir; zərif və kəskin, lakin bizi daim təmin eləmir. Daha nə istərdiniz? Dorian, hə, nə deyirdim, siz məni həmişə sevəcəksiniz. Sizin gözünüzdə mən bütün günahların mücəssəməsiyəm, o günahların ki, onları etməyə sizin cəsarətiniz çatmır.

– Nə boş-boş danışırısan, Harri? – Dorian xidmətçinin gətirdiyi “əjdaha” fiqurlu gümüşü alışqanda papiros yandırdı. – Gəlin teatra gedək. Sibili səhnədə görən kimi sizin həyat haqqında fəlsəfəniz tamamilə yenilənəcək. O, sizin üçün elə bir təzə dünya açacaq ki, siz onu heç vaxt görməmişsiniz.

– Mən hər şeyi görmüşəm və bilirəm, – lord Henri yorğun gözlərini oğlana dikdi.
– Lakin mən həmişə yeni şeylər görməyə hazıram. Lakin qorxuram ki, mənim üçün onların heç bir mənası olmasın. Ola bilsin ki, sizin o möcüzəli qızınız məni heyrləndirsin, içimi tərpətsin. Mən səhnəni sevirəm. Tamaşa çox vaxt həyatdan daha real olur. Gəlin gedək. Dorian, gəlin siz mənim kabrioletimə minin! Bazil, təəssüf ki, mənim kabrioletimdə cəmi iki yer var. Sən bizim dalımızca faytonla gəlməli olacaqsan!

Onlar qalxıb paltolarını geyindilər, ayaqüstü qəhvələrini içdilər; rəssam susurdu və düşüncəli görünürdü. Onun üzündə anlaşılmaz kədər vardı; Dorianın nikah niyyəti onun ürəyincə deyildi. Lakin Dorian üçün bundan da pis şeylər ola bilərdi. Bir azdan üçü də aşağı düşdü; rəssam, Harrinin dediyi kimi, fayton tutdu və dostunun karetinin dalınca getdi. Yolda onu qərribə itki hissləri bürüdü. O başa düşməyə başladı ki, Dorian heç vaxt əvvəlki kimi ona yaxın olmayacaq; həyat onların arasına girdi... Rəssamın gözləri qaraldı və izdihamlı işıqlı küçələr bulanıq ləkələr kimi gözləri qarşısında yayılmağa başladı. Fayton teatra çatanda rəssama elə gəldi ki, o, bu gün birdən-birə bir neçə il qocaldı.

YEDDİNCİ FƏSİL

O gecə, nədənsə, teatr ağzınacan adamla dolu idi; onları qapıda gonbul yəhudi direktor qarşıladı; qoca şit-şit gülür, hırıldayır, qonaqlara yaltaqcasına təzim edirdi. O, təntənəli surətdə Dorianı və dostlarını lojada yerləşdirdi; yoğun barmaqlarında daş-qaşlı üzüklər parıldayan yəhudi qol hərəkətləri ilə qonaqlara nəyisə başa salmağa çalışır, səsini qaldırırdı ki, ətrafdakıların nəzər-diqqətini cəlb eləsin.

Dorian Qrey qocaya daha çox nifrət bəsləməyə başladı; ona elə gəldi ki, qoca Miranda üçün gəlib, lakin Kalibanla rastlaşıb. Lakin bu qoca yəhudi lord Henrinin, deyəsən, xoşuna gəlmişdi; hər halda, lord Henri bunu dilinə gətirdi və istədi ki, qocanın əlini sıxsın. O, qoca ilə tanışlığına şad olduğunu bildirdi və qeyd etdi ki, o, dahi bir sənətkara, şairə sevgi ucbatından məğlub olan və həqiqi istedadları üzə çıxaran bir adamla qürur duyur. Holvard parterdə oturan tamaşaçıları seyr edirdi.

İçəridə boğucu, kəşif bir bürkü vardı; iri çilçırağın işıqları nəhəng günəşin sarı şəfəqlərini xatırladırdı. Qalyorkada cavan oğlan və qızlar paltolarını çıxarıb baryerin üstünə qoymuşdular. Onlar bir-biri ilə zal boyu danışır, yanlarında oturan zövqsüz geyinmiş gənc qızlara portağal təklif edir, ucadan gülürdülər. Parterdə oturan bəzi qadınlar isə lap qaqqıldaşırdılar. Onların cingiltili səsləri adamın qulağını deşirdi. Bufətdən butulka qapaqlarının taqqıltiları gəlirdi.

Lord Henri dedi:

– Məhz belə bir yerdə siz öz ilahənizi tapdınız, hə?!

– Bəli! – Dorian Qrey cavab verdi. – Mən onu burada tapdım və o, ölümə məhkum adi adamlar arasında ilahədir! O oynayanda siz hər şeyi unudursunuz! Baxın, bu adi, kobud adamlar, vulqar maneralı və eybəcər sifətli insanlar o qız səhnədə görünəndən sonra tamam dəyişirlər. Onlar oturub nəfəslərini belə çəkmirlər, baxırlar; onlar gah ağlayır, gah gülürlər, yalnız o qızın oynadığı rolun sayəsində. Sibil onların bütün hisslərini səhnədən idarə edir, qız, sanki, skripka kimidir, onlara ruh verir, ilham verir; bax o zaman mən hiss edirəm ki, bu adamlar da mənim qanımdandır; biz hamımız eyni ətdən və qandan ibarətik.

– Eyni ətdən və qandan? Yox, bu, ola bilməz! – lord Henri etiraz etdi və binoklla qalyorkada duran adamlara tərəf baxmağa başladı.

– Dorian, ona fikir vermə, – rəssam dedi. – Nə demək istədiyini mən başa düşdüm və mən o qıza da inanıram. Sənin sevdiyin hər kəs, təbii ki, gözəl olmalıdır və əlbəttə, adamlara təsir göstərən qızın ürəyi də gözəl və nəcib olur. Gənc nəslə nəcibləşdirmək özü də az iş deyil. Əgər sizin sevdiyiniz qız tamaşaçıların qəlbini rıqqətə gətirə bilirsə, əgər o qız ürəklərində çirkab və yaramazlıq gəzdirən adamları xeyirxah hisslərə sövq edərsə, əgər onları xudbinlikdən və eqoizmdən uzaq olmağa və özgənə kədərindən məlhəm olmağa səsləyirsə, o qız sizin məhəbbətinizə layiqdir; dünya onun qarşısında səcdə qılmalıdır! Onunla evlənməyə dəyər. Sözü düz, əvvəlcə belə fikirləşmədim, amma indi mən bu izdivacı məqbul sayıram. Sibil Veyni sizin üçün allahlar yaradıb. Həyat onsuz sizə yarımçıq görünər.

– Təşəkkür edirəm, Bazil, – Dorian Qrey dostunun əlini sıxaraq dilləndi. – Bilirdim ki, məni başa düşəcəksiniz. Harı o qədər yaramazdır ki, məni qorxudur. Hə, bu da orkestr... Bu orkestr tamam cındır bir şeydir, amma cəmi beşcə dəqiqə çalır. Sonra pərdə açılır və siz həyatımı belə qurban verməyə hazır olduğum o qızı görəcəksiniz...

On beş dəqiqədən sonra qız gurultulu alqışlar altında səhnəyə çıxdı; o, doğrudan da, gözəl idi, sevimli bir məxluq idi, hətta lord Henri də belə düşündü. Qızın utancaq çöhrəsi və ürəkək baxışları, sanki, südəmə ceyranı xatırladırdı. Qız ağzına qədər dolmuş həyəcanlı tamaşaçı auditoriyasını görəndə yanaqları yüngülcə allandı; o, sanki, gümüş güzgüdə əks olunan qızılgül kölgəsiydi. Sibil bir neçə addım geri çəkildi, dodaqları əsməyə başladı; Bazil Holvard ayağa qalxıb əl çalmağa başladı. Dorian Qrey, elə bil, yuxuya getmişdi, hərəkətsiz oturmuş, gözlərini qıza zilləmişdi. Lord Henri isə binoklu gözlərinə tutub elə hey təkrar edirdi: “Əla! Çox gözəl!” Tamaşada Kapulettinin evi göstərilirdi; Romeo rəhbər paltarında içəri girir, onunla birlikdə Merkusio və bir neçə dostu da evə daxil olurlar. Orkestr yenə çaldı, musiqi sədaları ətrafa yayıldı və rəqs başladı.

Yöndəmsiz və nimdaş geyinmiş aktyorlar arasında Sibil Veyn, elə bil, ayrı aləmdən, uca göylərdən düşmüş bir varlıq kimi görünürdü. Qız rəqs edərkən onun bütün bədəni yellənirdi, sanki, suyun üzündə gül yırğalanırdı. Sənəsi ağappaq qar

kimi zanbağı xatırladır, əlləri isə, elə bil, fil sümüyündən yonulmuşdu. Lakin qərribə burası idi ki, qız, elə bil, özünü səhnədə hiss eləmirdi. O, Romeonu görəndə onun üzündə heç bir ifadə, yaxud sevinc hissi duyulmadı. Elə yalnız Cülyettanın bu sözlərini dilə gətirdi:

“Mərhəmətli rahib, sən öz əllərinə qarşı çox sərtsən – orada yalnız möminlik əməlləri var! Bu dünyada daha müqəddəs əllər var – sən onlara toxuna bilərsən!” Qısa dialoq zamanı bu sözlərin ardınca gələn replikalar adama saxta görünürdü. Səs çox gözəl idi, lakin intonasiya tamam uyğun gəlmirdi və bu düzgün olmayan ton şəri, sanki, öldürdü, ifadə olunan hisslər qeyri-səmimi təsir bağışladı. Dorian Qrey tamaşaya baxdıqca rəngi ağarırdı. O sarsılmışdı və həyəcanı getdikcə artırırdı. Nə lord Henri, nə də Bazil ona bir söz demək istəmirdi. Sibil Veyn onlara tamamilə istedadsız aktrisa kimi görünürdü. Onlar tamam məyus olmuşdular. Cülyettanı oynayan hər bir aktrisa üçün əsl məhəkdaşı ikinci hissədəki balkonda olan səhnədir; onlar bunu dərk edərək ikinci hissəni gözlədilər. Əgər Sibil bu səhnəni də oynaya bilməsə, deməli, onun heç bir istedadı-filanı yoxdur. Qız ay işığında balkonda görünəndə çox füsunkar idi; bunu inkar eləmək olmazdı. Lakin qızın oyunu çox pis təsir bağışladı; hətta səhnədə tamaşa davam etdikcə qızın ifaçılıq məharəti daha da zəifləyirdi. Onun səhnə hərəkətləri qeyri-təbii alınırdı. Sözləri həddən artıq pafosla ifadə edirdi. Gözəl bir monoloq vardı tamaşada: “Mənim üzüm gecənin zülməti altında gizlənib, lakin o, hələ də xəcalətdən alışıb-yanır; çünki bu gecə sən mənə qulaq asmısan...”

Bu sözləri Sibil elə tərzdə deyirdi ki, elə bil, şagirdidir, mətni təzə-təzə öyrənir və özü də ikincidərəcəli bir müəllim yanında dərs keçib. Balkondan əyilən zaman Sibil aşağıdakı misraları söylədi: “Yox, yox, sən mənim sevincim olsan belə, and içmə! Gecəki sövdəmizdən sevinmədim mən; bu addım tələsik bir iş oldu, mənim üçün qəfildən. Elə bil, səmada ildırım çaxdı; çaxıb getdi, yox oldu! Ah, mənim sevgilim... gecən xeyrə, əzizim; qoy bu isti yay nəfəsi sevgimizin qönçəsini oxşasın; o gül açanda biz də yenidən görüşərik...”

Qız bu misraları elə mexaniki deyirdi ki, sanki, onların mənasını bilmirdi, ona çatmırdı. Bu, həyəcan, gərginlik əlaməti deyildi. Əksinə, Sibil tamamilə özünü ələ almışdı. Bu, sadəcə, çox pis bir ifa idi. Görünür, aktrisa istedadsızdır. Hətta arxa cərgələrdə oturan kütlə tamaşaya marağını itirdi; hamı səs salmağa, ucadan danışmağa başladı, fit çalanlar da oldu. Balkonun skamyalarına söykənən yəhudi menecer ayaqlarını yerə döyür, donquldanır və söyüş söyürdü. Bütün bunlara yalnız Sibil Veynin özü səhnədə laqeydlilik göstərirdi.

İkinci hissə bitəndən sonra zalda səs-küy başladı və lord Henri ayağa durub paltosunu geyinərək dedi:

– Qız çox gözəl qızıdır, Dorian, amma aktrisa kimi oynaya bilmir. Gəlin gedək!
– Yox, mən axıradək oturacağam, – Dorian kəskin və sərt hərəkətlə etiraz etdi. –
Təəssüf edirəm ki, mənə görə bu axşamı itirdiniz. Hər ikinizdən üzr istəyirəm.

– Əzizim, görünür, Miss Veyn, bu gün xəstədir, – Holvard onun sözünü kəsdi. – Biz başqa vaxt gələrik.

– Mən də istərdim belə düşünəm, – Dorian dedi. – Amma görürəm ki, o, sadəcə, soyuqluq və laqeydlik göstərir. O, tamam dəyişib. Dünən o, böyük aktrisa idi. Bu gün isə yalnız ən orta səviyyəli bir ifaçı oldu.

– Sevdiniz qadın barədə belə danışmayın, Dorian. Sevgi sənətdən ucada durur.

– Sevgi də, sənət də – ikisi də yalnız təqlid formasıdır, – lord Henri dedi. – Gəl, Bazil, gedək. Dorian, sizə də məsləhət görürəm ki, burda qalmayasınız. Pis oyuna baxmaq ürəyə ziyanlıdır... və bir də axı siz çətin razı olasınız ki, arvadınız aktrisa olsun. Buna görə də sizin üçün nə fərqi var – o, Cülyettanı necə oynayır? Qız çox sevimlidir. Əgər o, həyatı da teatr sənəti kimi belə az qanırsa, deməli, onunla yaxınlıq sizə daha çox məmnunluq gətirəcək. Əsl həqiqətdə isə iki cür insan var ki, onlar maraqlı adamlar hesab olunurlar: həyat haqqında hər şeyi bilənlər və həyat haqqında heç nə bilməyənlər.... Allah xatirinə, mənim əzizim, bunu faciəyə qarşılama! Cavan qalmağın sirri bundadır ki, həyəcədən qaçasan, nigarənçılıqdan uzaqlaşasan. Onlar adamı dəli edir. Gəlin bizimlə gedək kluba! Biz Sibil Veynin sağlığına içərik, papiros çəkərik! Qız mələkdir, sizə bundan artıq nə lazımdır ki?

– Harri, çıxın gedin! – Dorian çımxırdı. – Mən yalnız qalmaq istəyirəm. Bazil, siz də gedə bilərsiniz. Ah! Görmürsünüz, ürəyim partlayır?

Oğlanın yanaqlarından isti göz yaşları axdı. Dodaqları titrədi, lojanın arxasına çəkilərək divara söykəndi və əlləri ilə üzünü örtüdü.

– Gedək, Bazil, – lord Henri Bazil üçün gözlənilməz olan qəribə mülayimliklə müraciət etdi. Hər ikisi lojanı tərk etdi.

Bir neçə dəqiqədən sonra səhnənin işıqları yandı; pərdə açıldı və üçüncü hissə başladı. Dorian Qrey lojadakı yerinə qayıtdı. Onun rəngi ağarmışdı; o, təkəbbürlü və laqeyd görünürdü. Tamaşa davam edirdi; adama elə gəlirdi ki, bunun sonu olmayacaq. Zal, demək olar, yarıyadək boşalmışdı; salonu ağır çəkmə tappıltıları və gülüş səsləri bürümüşdü. Bu, əməlli-başlı uğursuzluq əlaməti idi. Aktyorlar sonuncu hissəni, demək olar, boşalmış auditoriya üçün oynayırdılar. Nəhayət, pərdə istehzal gülüşlər və uğultular altında bağlandı.

Tamaşa qurtaran kimi Dorian Qrey səhnənin arxasına yüyürdü. Sibil öz qrim otağında tək qalmışdı. Onun siması təntənəli görünürdü, gözləri parıldaıyır, qız, sanki, günəş kimi işıq saçırdı. Yarıaçıq qönçə dodaqlarına yalnız onun özünə məlum olan sirli təbəssüm qonmuşdu. Dorian Qrey içəri girəndə qız böyük sevinclə ona baxdı və ucadan qışqırdı:

– Dorian, mən bu axşam çox pis oynadım!

– Elədir, çox pis oynadınız! – Dorian təsdiq etdi və qıza anlaşılmaz təəccüblə baxdı. – Dəhşət idi! Çox pis idi! Siz xəstə-zad deyilsiniz ki? Heç bilirsiniz bu necə dəhşətli bir oyun idi? Mən çox izzətə çəkdim! Xəcalət təri tökdüm!

Qız güldü.

– Do-ri-annn, – o, oğlanın adını ahəngli bir səslə uzadaraq (elə bil, bal udurdu!) cavab verdi, – Do-ri-an, siz anlamalıydınız! İndi, yəqin ki, başa düşdünüz, eləmi?

– Nəyi başa düşdüm axı? – Dorian hirsli soruşdu.

– Mənim bugünkü pis oyunumu!.. və mən nə üçün bundan sonra həmişə pis oynayacağam? Mən heç vaxt əvvəlki kimi yaxşı oynamayacağam!

Oğlan çiyinlərini təəccüblə çəkdi.

– Məncə, siz xəstələnibsiniz! Əgər özünüzü nasaz hiss edirdinizsə, gərək oynamayıdınız. Axı özünüzü güləli vəziyyətə salırsınız! Mənim dostlarım bu oyundan çox darıxdılar. Elə mən özüm də dilxor oldum.

Sibil, elə bil, ona qulaq asırdı; qız sonsuz nəşə içindəydi; onun bütün vücudunu bəxtəvər bir fərəh bürümüşdü. Qız heyrət içində ucadan dedi:

– Dorian! Dorian! Mən sizi tanımamışdan qabaq səhnə ilə nəfəs alırdım. Səhnə mənim həyatım idi; mənə elə gəlirdi ki, teatr mənim əsl həyatımdır! Bir gün Rozalind olurdum, bir gün Porsiya olurdum. Beatrice'nin sevinci mənim sevincim idi, Kordelianın kədəri mənimki olurdu. Mən hər şeyə və hər kəsə inanırdım. Mənimlə birgə səhnədə oynayan sadə aktyorlara mən Allah kimi baxırdım. Rəngarəng səhnələr mənim dünyam idi. Mən kölgələrdən savayı heç nə görmürdüm və onları da real həyat kimi qəbul edirdim. Amma sən... sən gələndən sonra... ah! Mənim məhəbbətim! Mənim füsunkar sevgim! – sən mənim qəlbimi məhbəsdən azad etdin! Sən mənə əsl həyatın nə demək olduğunu anladın! Və bu axşam həyatımda ilk dəfə olaraq mənim gözlərim açıldı; mən səhnədə məni əhatə edən zahiri parıltını, saxtılığı, mənasızlığı və cəfəngiyyəti görüb duydum; bu axşam ilk dəfə olaraq anladım ki, Romeo qocadır, yaramazdır, qrimlənilib; və bağcadakı o ay işığı da həqiqi ay işığı deyil, bağca özü də yalançı bağcadır, sadəcə, miskin bir dekordur; və o sözlər ki mən ifa edirdim, mənə qeyri-təbii göründü! Onlar mənim həqiqi sözlərim deyildi; qəlbimdən gələn səslər də deyildi. Mən yalnız sənə görə anladım ki, həyatda sənətdən də ali bir şey varmış! Mən əsl sevginin nə demək olduğunu anladım! Sənət sevginin yalnız solğun əksiymiş! Ah, mənim sevincim! Mənim gözəl şahzadəm! Mən kölgələr arasında yaşamaqdan yorulmuşam! Sən mənə dünyanın bütün sənətlərindən daha qiymətli sən! O səhnədə məni əhatə edən marionetkalar nəyimə lazımdır, hə? Bu gün teatra gələndə heç özüm də başa düşə bilmədim ki, mənə nə olub! Niyə hər şey gözümə yad göründü?! Düşünürdüm ki, bu gün əla oynayacağam! Lakin birdən anladım ki, mənə heç nə alınmır! Qəflətən başa düşdüm ki, qeyri-təbii ola bilmirəm, buna görə ürəyimdə sevindim, çox sevindim! Mən zalda səs-küy eşidirdim, buna yalnız gülürdüm! Axı orada oturan adamlar bizim sevgimiz barədə nə bilirlər? Dorian, məni buradan apar! Gəl o yerə gedək ki, orada heç kəs olmasın – bizdən başqa! Mən indi teatra nifrət edirəm! Mən səhnədə yaşamadığım, duymadığım sevgi-məhəbbət səhnəsini oynaya bilərdim; lakin indi bunu edə bilmirəm, çünki real

həyatda əsl sevgi atəşində yanıram! Ah, Dorain, Dorian, sən məni başa düşürsənmi? Axı indi mənim sevən bir qadın rolunda oynamağım təhrif olardı, sayğısızlıq kimi qəbul olunardı! Bax mən bunu məhz sənə görə anladım!

Dorian özünü divanın üstünə atdı və üzünü yana çevirdi.

– Siz mənim sevgimi öldürdünüz! – pıçıldadı.

Qız heyrət içində güldü. Oğlan susdu. Qız ona yaxınlaşdı, körpə barmaqlarını oğlanın saçlarına toxundurdu. Sonra diz çöküb dodaqlarını oğlanın əllərinə toxundurdu. Oğlan əllərini çəkdi və birdən canında gizilti duydu; sonra divandan qalxıb qapıya sarı yeridi.

– Bəli, – Dorian çımxırdı, – siz mənim məhəbbətimi öldürdünüz! Bundan əvvəl siz mənim xəyallarımı qanadlandırırırdınız! İndi siz məndə heç bir maraq belə oyatmırsınız! Mən sizə laqeydəm! Mən sizi sevirdim! Çünki siz çox gözəl oynayırdınız! Sizin istedadınız vardı, mən sizdə böyük bir aktyor sənətkarlığı görürdüm! Siz böyük şairlərin arzularını həyata keçirirdiniz; sənətin kölgə və ilğımlarına canlı forma və məzmun verirdiniz! İndi isə bütün bunlar bitdi! Siz indi mənim üçün mənasız və dayaz bir qadın kimsiniz! Aman Allah, mən necə də axmaq olmuşam! Sizə olan sevgim necə də sərsəmlik imiş! İndi siz mənim üçün heç kimsiniz, heç kim! Sizi bir daha görmək belə istəmirəm! Sizi heç xatırlamayacağam da, adınızı belə dilimə gətirməyəcəyəm! Siz heç təsəvvürünüzdə belə gətirmirsiniz ki, mənim üçün nə demək idiniz! İlahi! Mən sizə necə iftixarla baxırdım! Aman Allah! Yox, yox... mən bu barədə düşünmək belə istəmirəm!.. Kaş heç sizi görməyəydim! Siz mənim bütün gözəl duyğularımı məhv elədiniz! Siz sevgi barədə nə bilirsiniz axı?! Heç nə! Əgər sevginin aktyorluq sənətinizi öldürdüyünü deyirsinizsə, onda əsl sevgi haqqında heç nə bilmirsiniz, heç nə! Sənətsiz siz heç kimsiniz, heç kim! Mən sizi böyük aktrisa, gözəl sənətkar, məşhur etmək istəyirdim! Bütün dünya sizə qıbtə edəcəkdi, sizə baş əyəcəkdi və siz mənim soyadımı daşıyaçaqdınız! Bəs indi kimsiniz? Zəhri gözəlliyi olan üçüncüdərəcəli bir aktrisa, vəssalam!

Sibilin rəngi ağarmışdı, qız əsirdi; o, əllərini bir-birinə sıxıb güclə danışdı, sözlər onun boğazında ilişib qalmışdı, kəkələyirdi:

– Do-ri-an, siz zərəfat edirsiniz, eləmi? Siz mənimlə oynayırsınız...

– Oynayıram? Mən oynamağı sizin öhdənizə buraxıram! Siz bunu daha yaxşı bacarırsınız... – oğlan acı-acı etiraz elədi.

Qız ayağa qalxdı; sanki, qəlbinə iri bir daş bağladılar, üzünə ağırlı kədər qondu və o, əlini Dorianın çiyninə qoyub onun gözlərinin içinə baxdı. Oğlan qızı itələdi və bağırıdı:

– Mənə toxunmayın!

Qız astadan inildədi və özünü ləçəkləri yolunmuş gül kimi oğlanın ayaqları altına atdı. Pıçıltıyla yalvarmağa başladı:

– Dorian, Dorain, nə olar, məni atmayın! Çox üzr istəyirəm bugünkü oyunuma görə! Mən yalnız sizin barənizdə düşünürdüm! Amma mən bundan sonra yaxşı oynamağa çalışacağam... Sevgi qəflətən qapımı döydü. Mən yenə çalışaram... Əlbəttə, yəqin ki, siz məni öpməsəydiniz, mən heç sevginin nə olduğunu da bilməzdim... Əzizim, məni bir də öpün! Getməyin, mən buna dözə bilmərəm! Ah, aman Allah, məni tərk etməyin! Mənim qardaşım... Ah, o, bu barədə heç düşünmür də... o, zarafat edirdi... Ah! Doğrudanmı, siz məni bağışlaya bilmirsiniz? Mən söz verirəm ki, bundan sonra daha çox məşq edib yaxşı oynayacağam! Mənə bu qədər amansız olmayın! Mən sizi dünyam qədər sevirəm! Axı mən, sadəcə, bir dəfə sizi qane etmədim... bircə dəfə... Əlbəttə, siz düz deyirsiniz, Dorian... Mən gərək unutmayaydım ki, aktrisayam. Bu axmaqlıq idi; lakin mən özümlə bacara bilmədim. Məni tərk eləməyin! Dorian, getməyin! Qız göz yaşları içində döşəməyə sərildi; elə bil, yaralanmış quş idi, yerə düşmüşdü. Dorian Qrey isə gözəl gözlərini qıza dikmişdi, təkəbbürlü istehza ilə dodaqlarını tərpədirdi. Adətən, sevilən, sonra da atılan adamların iztirabları hansısa gülünc bir şey təsiri bağışlayır. Və Sibil Veynin hərəkəti də Doriana mənasız melodramatik bir davranış kimi göründü və qızın göz yaşları və hönkürtüsü onu daha da qıcıqlandırdı.

– Yaxşı, mən gedirəm, – nəhayət, oğlan sakitcə və uca səslə dilləndi. – Daşürəkli adam olmaq istəməzdim, lakin mən sizinlə bir daha görüşə bilmərəm. Siz məni peşman etdiniz...

Qız səssizcə göz yaşı tökür, susurdu; o, sürünərək oğlana bir qədər də yaxınlaşdı. Onun balaca əlləri kor kimi irəli uzanıb, sanki, oğlanı axtarırdı; lakin Dorian üzünü çevirib otaqdan çıxdı. Bir azdan oğlan artıq teatr binasından aralanmışdı. Dorian hara getdiyini dəqiq bilmirdi. Sonralar dumanlı şəkildə yadına düşəcəkdik ki, o, teatrdan çıxıb yarımqaranlıq küçələrlə miskin görkəmdə olan evlərin yanından ötmüş, zülmət qaranlığın qoynuna aldığı hündür alaqaqapılardan keçib-getmişdi; yüngül əxlaqlı qadınlar boğuq səslə, sərt gülüşlərlə onu arxadan çağırırmışdı. Yanından səndirləyə-səndirləyə yekə meymunlara bənzəyən sərxoşlar söyüş söyə-söyə, ya da donquldana-donquldana ötüb-keçmişdilər. Dorian evlərin kandarında boynunu bükən donuq baxışlı səfil uşaqları görmüş, qaranlıq həyətlərdən gələn cingiltili qışqırıq və söyüşlər eşitmişdi.

Dan yeri söküləndə o, Kovent Qardenə çatmışdı. Hava açılmaq üzrəydi; sanki, yerin başı üstünü ağarmış alovlu göy üzü almışdı; səma mirvari dənəsi kimi parıldayırdı. Kimsəsiz küçələrdə yavaş-yavaş zanbaqlarla dolu olan yük arabaları görünürdü. Hava güllərin ağır ətrinə bürünmüşdü və bu güllərin gözəlliyi onun qəlbinin ağrısını bir qədər azaldırdı. Dorian bazara girdi, yük arabalarını boşaldan adamlara tamaşa etdi; yükdaşıyanlardan biri ona albalı verdi, Dorian təşəkkür etdi və sonra təəccüb içində özünə sual verdi ki, görəsən, nə üçün yediyi albalıya görə yükdaşıyan ondan pul almadı. Albalılar gecənin yarısı dərilmişdi və hələ də ayılı

gecənin sərinliyi onların üstündə hopub qalmışdı. Dorianın yanından əllərində zolaqlı zanbaq, sarı və qırmızı qızılgül səbətləri tutmuş oğlanlar qalaq-qalaq yığılmış zərif tərəvəz topaları arasından dəstə-dəstə ötüb-keçirdilər; binalara yapışıq sütunlu eyvanların altında üstü-başı tökülmüş, sir-sifətləri günəşdən yanmış və başı qırılmış qız uşaqları veyllənirdilər; onlardan bir qrupu isə meydandakı kafenin qapısı önündə durub boynunu bükmüşdü. Ağır yük atları sürüşür, ayaqlarını yerə döyəcləyir, bellərindəki yəhərlərini və yüklərini cingildədirdilər. Yükdaşıyanlardan bəzisi başını kisə topalarının üstünə qoyub mürgü vururdu. Sənəsi rəngli, çəhrayı ayaqlı göyərçinlər ətrafda dolanırdı, yerə düşmüş taxıl dənələrini dimdikləyirdilər.

Nəhayət, Dorian arabaçılarından birini çağırdı və evə yollandı. Bir azdan o artıq evinin qapısı ağzındaydı; o, sükuta qərq olmuş həyətlərə, meydana, daha sonra isə pəncərələri kip bağlanmış evlərə baxdı. Göy üzü tərtəmiz idi; evlərin damları gümüş kimi parıldaırdı; qonşu evin bacasından tüstü qalxır, sədəfli havada tutqun lent kimi burulurdu.

Həmişə dojun1 qondolasından2 gətirilmiş zərli, iri Venesiya fənərlərinin işıqları palıd panelli geniş hollun girəcəyindən görünür, tavandan asılmış qazla dolu üç jiklyör3 közərirdi: jiklyörlər ağ alovun dairəyə aldığı mavi nazik ləçəklər kimi sayrışırdı. Dorian onları üfürdü, şlyapasını və plaşını stolun üstünə tulladı; kitabxanadan keçib birinci mərtəbədə yerləşən iri yataq otağının qapısını açdı; o, buranı bu yaxında öz zövqünə uyğun yenidən qurmuş, daha dəbdəbəli etmiş, İntibah dövrünün nadir divar xalçaları ilə bəzəmişdi; Dorian bu xalçaları Selbi Royaldakı evinin çardağından tapıb çıxarmışdı. Yataq otağının qapısını açarkən gözü Bazil Holvardın çəkdiyi portretinə sataşdı. Dorian diksindi və geri çəkildi; sanki, nədənsə heyratə gəldi, sonra otağa girdi. Lakin yaxasına taxdığı qönçəli sancağı çıxarıb dayandı; o, bir anlıq qərarızsız vəziyyətdə durdu, görünür, onu nəsə karıxdırmış, təşvişə salmışdı. Nəhayət, o, geriye, kitabxanaya qayıtdı və öz portretinə yaxınlaşaraq ona xeyli diqqətlə baxdı. Pəncərənin sarı ipək pərdələrinin kölgəsi altında və otağa düşən zəif işıqda portretdəki şəklin sifəti ona bir qədər qərribə göründü; sanki, şəklin üzü dəyişmişdi, cizgilər fərqli görünürdü; ağız büküşlərində qəddarlıq duyulurdu. Necə də qərribədir!

O dönüb pəncərə qabağına gəldi; pərdələri araladı. Səhər şəfəqləri otağı işıqlatdı və künc-bucaqda gəzən qəmli kölgələri süpürüb apardı. Lakin portretin sifət cizgilərində nəsə qərribə bir dəyişiklik əmələ gəlmişdi; bu, açıq-aşkar görünürdü. Gün şüalarının işığında o, lap aydın gördü ki, ağız cizgilərində amansız büküşlər yaranıb və hətta bundan dərhal sonra Dorian güzgüdə özünə, sanki, cinayət törətmiş bir adam kimi baxdı. O səksəndi; tələsik stolun üstündəki fil sümüyündən olan və mələklərin təsvirləri ilə bəzədilmiş çərçivəli dairəvi əl güzgüsünü (bu güzgü lord Henrinin ona verdiyi çoxsaylı hədiyyələrdən biri idi)

götürdü, özünə baxdı. Axı onun dodaqlarında portretdəki kimi büküşlər yoxdur! Bu, nə olan şeydir?

Dorian gözlərini ovuşdurdu; portretə daha da yaxın gəldi, yenə diqqətlə şəkllə baxmağa başladı. Şübhəsiz, rənglər yerindəydi, şəklin ora-burasını da düzəldib-eləməmişdilər. Lakin üz cizgiləri açıq-aşkar dəyişmişdi. Bu, onun əksi deyildi! Onun portreti qorxunc şəkildə dəyişmişdi!

Dorian kresloya oturub fikrə getdi. Birdən yadına düşdü ki, portret hazır olan gün Bazil Holvardın studiyasında o nələr söyləmişdi. Bəli, o, çox gözəl xatırladı: o vaxt Dorian demişdi ki, çox istəyir özü yox, portret qocalsın; o özü əbədi gənc qalmaq istəyir. Qoy onun gözəlliyi itib getməsin, saralıb-solmasın; əvəzində bütün ağrı-acılar, həzz və izzatlar, günahlar portretin sifətində əks olunsun! Bəli, o, bunu istəmişdi, bunu arzulamışdı! İstəmişdi ki, həyatının bütün izzat və ağrı izləri yalnız kətan parça üzərində görünsün; Dorian özü isə üzündə ilk dəfə dərk etdiyi gənclik çağının əbədi tərəvətinə, sevinc və fərəhinə, zərif əlvanlığını qoruyub saxlaya bilsin. Görəsən, doğrudanmı, onun istəkləri çin olub? Belə şeylər qeyri-mümkündür! Hətta bu barədə düşünmək belə adama dəhşətli gəlir! Bununla belə, onun qarşısındakı portretə dodaqlarının qəddar büküşləri əmələ gəlib, o, bunu görür!

Amansızlıq! Məgər o, amansızlıq edib? Günahkar qızın özü deyilmə? Onun nə günahı var ki? O, Sibili böyük aktrisa kimi görürdü və buna görə də ona vurulmuşdu. Qız onun ümidlərini puça çıxartdı, onu peşman etdi. Qız onun sevgisinə layiq olmayan dəyərsiz bir adam oldu! Lakin Dorian bu dəqiqələrdə qızın onun ayaqlarına düşüb uşaq kimi ağladığını, ona yalvardığını xatırladı; yadına düşdü ki, o, Dorian, çox sərt bir qəddarlıq göstərdi, qızı laqeydliliklə seyr etdi. Görəsən, nə üçün belə etdi? Axı niyə onun ürəyi birdən-birə daşa döndü? Axı o da əzab çəkmişdi?! Tamaşa vaxtı, o dəhşətli üç saati kim yaşamışdı? Dorian! O ağır və izzatlı saatlar ona bir əsr kimi görünmüşdü; o, bu əzabları yaşamışdı! Axı hər halda, onun həyatı da qızın həyatı kimi qiymətlidir, dəyərlidir! O, Sibilə əbədi yara vurdu, axı qız da Dorianı saatlarla incitmiş, onu peşman etmişdi! Qadınlar kişilərə nisbətən dərdi, ağrı-acını yüngül keçirirlər; onlar yaranıdan belədir! Qadınlar yalnız hisslərlə yaşayır, emosiyalara üstünlük verirlər! Qadınlar öz məşuqlarını da ona görə əldə saxlayırlar ki, öz emosiyalarını onların üstünə tökə bilsinlər. Bunu lord Henri demişdi ona; lord Henri, görünür, qadınları yaxşı tanıyır. Bəs Sibil Veyn nə üçün onu bu qədər narahat edir, hə? O qız Dorian üçün daha heç kimdir, heç kim!

Bəs bu portret necə olsun? Bu nə məsələdir belə? Bu portret onun həyatının gizlinlərini özündə saxlayır; bu portret onun taleyidir. Portret ona sevməyi öyrətmişdi – öz gözəlliyinə vurulmağı anlatmışdı. Doğrudanmı, bu portret ona özünə, öz gözəlliyinə, qəlbinə nifrət bəsləməyi də öyrədəcək? Bu kətan parçasındakı o portretə Dorian bundan sonra necə baxacaq, hə?

Yox! Bu, olsa-olsa, qəlb çırpıntılarının törətdiyi aldadıcı hisslərdir! O, dəhşətli bir gecə yaşamışdı! Onun beynində qəflətən sirli qırmızı ləkə yaranmışdı – bu, adamı dəli edər! Şəkil heç dəyişməmişdi! Bu barədə düşünmək, sadəcə, dəlilək əlamətidir!

Lakin portretdəki adam şəkli ona istehzayla baxırdı; şəklin füsunkar üzünə qəddar təbəssüm qonmuşdu. Onun qızılı saçlarını səhər günəşinin şəfəqləri yalayırdı. Mavi gözləri canlı Dorianın baxışları ilə toqquşdu. Dorianın qəlbində hədsiz mərhəmət oyandı; bu şəfqət özünə qarşı deyildi, portretdəki əksinə qarşı idi! Portretdəki adam dəyişmişdi və görünür, bundan sonra daha çox dəyişəcəkdi! Onun qızılı qıvrım saçları bozarıb çallaşacaq. Qırmızı və ağ qızılgüllər saralıb-solacaq. Dorianın işlətdiyi hər bir günah bir ləkə kimi portretin üzünə vurulacaq və onun portret gözəlliyi beləcə korlanıb məhv olacaq...

Lakin o, bir daha günah işlətməyəcək! Portret dəyişsin, ya heç dəyişməsin, dəxli yoxdur – bütün hallarda bu portret onun vicdanı olaraq qalacaq! Bu gündən etibarən yoldan çıxmıyacaq, nəfsini boğacaq! O, bir daha lord Henrini görməyəcək! Onunla görüşməyəcək! Hər halda, onun incə zəhər kimi təhlükəli nəzəriyyələrinə qulaq asmayacaq! Bazilin bağında Henrini dinləyəndən sonra Dorian yoldan çıxdı; onda qeyri-mümkün şeylər üçün ehtiraslı meyillər oyandı. Dorian Sibil Veynin yanına qayıtmaq qərarına gəldi; o gedib günahlarını yuyacaq! Onunla evlənəcək, Sibili yenidən sevməyə çalışacaq! Bəli, bu, onun borcudur! Qız, görünür, ondan daha çox izzət çəkib. Yazıq qızcığaz! Dorian nə qədər axmaq və amansız olub ona qarşı! Onun qıza olan məhəbbəti mütləq qayıtmalıdır! Onlar birlikdə xoşbəxt olacaqlar. Onun Sibillə birgə həyatı təmiz və gözəl olacaq!

Dorian yerindən qalxdı; qarşısındakı portretə əsə-əsə bir də baxdı.

– Necə qorxuncdur, aman Allah! – donquldanaraq pəncərəyə tərəf yeriyib onu açdı.

Dorian yaşıl çəmənli bağçaya çıxdı, dərindən nəfəs alaraq təmiz sübh havasını uddu; bu sübh havası, sanki, başındakı qara-qura fikirləri də çıxarıb atdı; o yalnız Sibil barədə düşünməyə başladı. Onun əvvəlki məhəbbətinin məsum əks-sədası qəlbinə qayıtdı; Dorian qızın adını çəkdi, qəlbində Sibili təkrar-təkrar səslədi. Şeh basmış bağçada cəldəşən quşlar gül-çiçəyə, sanki, Sibil barədə nəşə oxuyurdular.

SƏKKİZİNCİ FƏSİL

Dorian yuxudan duranda günortadan xeyli keçmişdi. Xidmətçisi bu müddət ərzində bir neçə dəfə ayaqları ucunda onun yataq otağına girmiş, cavan sahibinin oyanıb-oyanmadığını yoxlamaq istəmişdi; o, sahibinin bu qədər yatmasına təəccüb eləmişdi. Nəhayət, yataq otağından zəng gəldi; Viktor əlində çay sinisi

ehtiyatla içəri girdi; köhnə, balaca Çin sinisində çay fincanından savayı bir yığın məktub da vardı. Xidmətçi üç hündür pəncərəni örtən işıltılı yaşıl ipək pərdələri araladı. Gülümsəyərək dedi:

– Müsyö, siz bu gün bərk yatmışınız...

– Saat neçədir, Viktor? – Dorian Qrey yuxulu-yuxulu soruşdu.

– İkiyə on beş dəqiqə işləyib, müsyö!

– Yaman yatıb qalmışam! – Dorian ağır-ağır durub çarpayıda oturdu, çaydan bir-iki qurtum içdi, sonra məktubları eşələməyə başladı. Məktublardan biri lord Henridən gəlmişdi, özü də bu gün səhər onu əllə gətirib təhvil vermişdilər. Dorian bir anlıq tərəddüd elədi, sonra məktubu kənara itələdi. O biri məktubları ötəri nəzərdən keçirdi; həmişəki kimi, onu nahara dəvət edirdilər – müxtəlif dəvətnamələr, vizit kartları, rəsm sərgilərinin açılışı, xeyriyyə konsertləri və sair və ilaxır... Bütün bu korrespondensiyalar – mövsümün ən qızğın çağında kübar bir cavan adama gələn adi göndərişlər idi. Məktubların arasında kifayət qədər yüksək məbləğdə bir hesab qaiməsi də vardı – bu, XV Lüdovik üslublu gümüş tualet ləvazimatlarına görə idi ki, bunu da Dorian öz qəyyumlarına göndərməyə cəsarət etməmişdi; onlar tamamilə köhnə düşüncəli adamlar idi və başa düşmürdülər ki, bizim dövrdə insana yalnız lazımsız şeylər lazım olur; məktublar arasında Cermin küçəsindəki sələmçilərdən də bir neçəsi vardı və onlar nəzakətli bir dillə təklif edirdilər ki, hər hansı bir tələb olarsa, çox aşağı faizlərlə ssuda verməyə hazırdırlar.

On dəqiqədən sonra Dorian durub ipək kəşmiri xalatını geyindi və ornamentli daşlarla döşənmiş vanna otağına girdi. Uzun yuxudan sonra sərin su vannası onun ruhunu təzələdi və vannadan çıxanda Dorianın əhvalı yaxşılaşdı; gecəki olaylar, sanki, unuduldu. Yaddaşında dünənki gecənin yalnız xırda-mırda detalları oyanırdı: o, hansısa dramda iştirak edibmiş! Lakin bütün bunlar ona dumanlı yuxu kimi gəlirdi.

Dorian geyinib kitabxanaya düşdü və açıq pəncərəyə yaxın dairəvi, balaca masada onun üçün düzəldilmiş yüngül fransız səhər yeməyi süfrəsi arxasında oturdu. Gözəl bir gün idi. Mülayim havadan ətir qoxusu gəlirdi. Otağa arı girdi və vızıldaya-vızıldaya Dorianın stolunun üstündəki Çin vazasına qoyulmuş sarı qızılgüllərin başına fırlanmağa başladı. Dorianın üzünə məmnun bir bəxtəvərlik qonmuşdu.

Birdən onun nəzərləri portretin qarşısında qoyduğu ekrana sataşdı və o diksindi.

– Müsyö, sizə soyuq deyil ki? – bu an ona omlet gətirən xidmətçisi soruşdu. –

Bəlkə, pəncərəni örtüm?

Dorian başını buladı:

– Yox, soyuq deyil!

Doğrudanmı, bütün bunlar olmuşdu? Yəni portret dəyişmişdimi? Bəlkə, bu, onun korlanmış təxəyyülünün nəticəsi idi? Onu qara basmışdı və ya portretin fərəhli

təbəssümü əvəzinə onun gözüne, bəlkə də, idbar sima görünmüşdü? Axı kətan parça üzərinə həkk olunan rənglər necə dəyişə bilər? Absurddur! Bir gün Bazilə bunları deyəcək! Yəqin, o da Dorianla məzələləncək, bəs deyincə güləcək ona! Amma yox! Bütün ötənlər ona, elə bil, canlı kimi görünür! O, portretin qəddar sifətini əvvəlcə qaranlıqda, sonra da gün işığında görmüşdü! Ağzının ətrafındakı büküşləri də! İndi isə o, səbirsizliklə xidmətçinin otaqdan çıxmasını gözləyirdi; əmin idi ki, tək qalan kimi dözməyəcək, ekranı portretin qabağından götürüb ona baxmaq istəyəcək. Dorian həqiqəti öyrənməkdən qorxurdu.

Xidmətçi siqaret və qəhvə gətirdi, sonra otaqdan çıxmaq istədi; Dorianın ürəyindən dəli bir istək keçdi; o, xidmətçiyə demək istəyirdi ki, otaqda qalsın, çıxmasın. Lakin xidmətçi qapını örtüb gedəndən sonra Dorian zəngi basdı, onu geri çağırdı. Viktor müntəzir durdu və sahibinin əmrlərini gözləməyə başladı.

Dorian xidmətçiyə dedi:

– Mən evdə yoxam, Viktor! – Dorian dərinə bir ah çəkdi, Viktor təzim edib çıxdı.

Dorian süfrə arxasından durub bir siqaret yandırdı; ekranla üzbəüz taxtın üstündə yerini rahatladı. Ekran qədimiydi, basmanaxışlı qızılı ispan dərisindən idi; üstünə XIV Lüdovik üslubunda əlvan bəzəklər vurulmuşdu. O, gözlərini ekrana zilləmişdi, öz-özündən soruşurdu ki, görəsən, bu ekran parça nə vaxtsa insan həyatının sirrinin üstünü bax beləcə örtübümü?

Hə, o, indi neyləməlidir, ekranı portretin qabağından kənara çəksinmi? Bəlkə, elə yaxşısı budur, beləcə qalsın? Bunu öyrənməyin nə mənası var axı? Əgər, həqiqətən, portret dəyişib, onda dəhşət olacaq! Yox, əgər dəyişməyibsə, onda niyə narahat olur? Birdən kimsə təsadüfən portretə baxıb görsə ki oradakı şəklın cizgiləri dəhşətli dərəcədə dəyişib, onda necə olsun? Birdən Bazil Holvard gəlib öz əsərinə baxmaq istədi, o, nə deyəcək? Bazil mütləq ona baxmaq istəyəcək.

Yox! Dorian gərək portretə baxsın, ekranı onun qabağından çəkib götürsün! Bunu dərhal etmək lazımdır! Naməlum şeydən ötrü izzətə çəkməkdən pis şey yoxdur! Dorian durub hər iki qapını bağladı. O istəyirdi ki, öz portretinin eyiblərini yalnız özü görsün! Beləliklə, o, ekranı portretin qabağından kənara çəkdi və öz portreti ilə üzbəüz qaldı. Bəli, bu bir həqiqət idi: portret dəyişmişdi!

Sonralar Dorian tez-tez və hər dəfə də təəccüblə xatırlayacaqdı ki, ilk anlar o portretə, demək olar ki, obyektiv bir maraqla baxmış. Belə bir dəyişikliyin baş verməsi ona yuxu kimi görünürdü; lakin bu, baş vermişdi, yuxu deyildi.

Doğrudanmı, bu, onun qəlbi ilə kətan üzərində forma və rənglər yaradan kimyəvi atomlar arasındakı hansısa ağılsız bir bənzərişdir? Ola bilərmi ki, bu atomlar kətan üzərində onun qəlbinin səsinə əks etdirlər, yaxud onun yuxularını çin etsin? Bəlkə, bu şəkildə ayrı bir sirr, möcüzə və yaxud dəhşətli, çox qorxunc bir səbəb var? O titrədi və qorxdı; geriye, taxta sarı gedib uzandı və oradan qorxa-qorxa bir daha şəkllə baxmağa başladı.

Lakin ona bir şey təsəlli verirdi: portret ona artıq nəyisə öyrətmişdi. Portret ona öyrətmişdi ki, o, Dorian, Sibil Veynə qarşı amansızlıq edib, qızla ədalətsiz davranıb! Bunu dərk etməyi öyrətmişdi portret! Sibildən üzr istəmək hələ gec deyil; o, öz səhvini düzəldə bilər! Sibil onun arvadı olar! Onun uydurma və xudbin sevgisinə qız təsir göstərər, ona xeyirxah hisslər aşılayar; və Bazil Holvardın çəkdiyi portret isə həyatda həmişə ona yol göstərər, onu idarə edər: bəzilərini Yaxşılıq, bəzilərini Vicdan, bəzilərini isə Allah xofu idarə edir! Nə olar, onu da Portret idarə edər! Həyatda vicdan əzabına qarşı narkotiklər mövcuddur; bunlar əxlaqi dəyərləri, tərbiyəni bihuş edən vasitələrdir. Lakin burada, onun gözləri qarşısında açıq-aşkar görünən pozğunluq rəmzi durub – bu, günahın əyani nəticəsidir! Bu sübut-dəlil həmişə onun gözləri qarşısında olacaq və ona deyəcək ki, insan öz qəlbini məhv etməyə qadirdir.

Saat üçü, sonra dördü vurdu; yarım saat da ötdü və Dorian Qrey hələ də yerindən tərpənmirdi. O, həyatın bütün al-qırmızı saplarını bir yerə yığıb onlardan hansısa bir naxış hörməyə, azdığı ehtirasların qırmızı labirintində öz yolunu tapmağa çalışırdı. O nə etməli, nə düşünməli olduğunu bilmirdi. Nəhayət, yerindən qalxıb stola yaxınlaşdı və sevdiyi qıza alovlu bir məktub yazdı; məktubda peşman olduğunu bildirir, bağışlanmasını yalvarır və özünü axmaq və dəli adlandırırdı. Səhifədən-səhifəyə adladıqca o daha çox peşmançılıq sözləri yazır və ağrı içində qovrulduğunu deyirdi. Vicdan əzabında da bir təntənə var. Biz öz-özümüzü günahkar hesab edəndə düşünürük ki, özgə heç kimin bizi belə günahlandırmağa haqqı yoxdur. Bizim günahlarımızı, əslində, keşib yox, etiraflarımız, tövbəmiz bağışlayır. Dorian məktubu yazıb qurtaran kimi, sanki, özünü yüngül hiss etdi və ona elə gəldi ki, günahları bağışlanmışdır.

Birdən qapı döyüldü və o, lord Henrinin səsinə eşitdi.

– Dorian, əzizim, mən sizi görmək istəyirəm, vacib işim var! İcazə verin, içəri girim! Nə olub, niyə qapını bağlayıb özünü qapanmışsınız?

Əvvəlcə cavab vermədi, səssizcə yerində donub-qaldı. Qapı fasiləsiz döyülürdü və Henrinin səsi daha bərkdən gəlirdi. Hə, yaxşı olar ki, lord Henrini içəri buraxsın və indən belə başlayacağı yeni həyatı barədə ona danışsın; o, lazım gəlsə, lord Henriylə dalaşacaq və əgər zərurət yaranarsa, onunla bütün əlaqələri belə kəsəcək.

O, cəld yerindən qalxdı, ekranı tələsik portretin qabağına çəkdi və bundan sonra qapını açdı. Lord Henri içəri girən kimi gileyini bildirdi:

– Dorian, belə şeylər heç yaxşı deyil! Siz olub-keçən hadisələr barədə çalışın düşünməyəsiz! Unudun onları getsin!

– Siz Sibil Veyni nəzərdə tutursuz?

– Əlbəttə! – lord Henri oturub əlcəklərini asta-asta çıxarmağa başladı, –

ümumiyyətlə, deyim ki, bir tərəfdən bu heç də yaxşı iş deyil; o biri tərəfdən isə

axı bu, sizin də günahınız deyil! Deyin görüm, tamaşa qurtarandan sonra siz o qızı gördünüzmü?

– Hə, gördüm...

– Mən elə belə də düşünürdüm. Siz küsüsdünüz, eləmi?

– Mən çox kobudluq etdim, Harri! Hətta ona qarşı çox qəddarlıq etdim! Amma indi sakitəm. Hətta olanlara görə təəssüf də etmirəm. Bu, mənə özümü daha yaxşı tanımaqda kömək etdi...

– Ah, Dorian, mən buna şadam! Mən qorxurdum ki, siz vicdan əzabı çəkəsiniz və hətta o gözəl qızılı qıvrım saçlarınızı belə yolasınız!

– Bunları yaşadım, – Dorian başını tərpədənək güldü. – İndi mən özümü daha bəxtiyar hiss edirəm. Əvvəla, dərk etdim ki, vicdan nə deməkdir. Bu heç də sizin mənə dediyiniz kimi deyil. Bu, bizdə olan ən ilahi bir şeydir! Ona lağ etməyin, Harri, bir daha, hər halda, mənim yanımda bir daha ona istehza ilə baxmayın! Mən insan olmaq istəyirəm, təmiz vicdanı olan insan! Mən qəlbimi murdarlamaq istəmirəm!

– Dorian, bu, tərbiyə və əxlaq üçün çox gözəl bir estetik bünövrədir ki! Təbrik edirəm sizi! Bəs nədən başlamaq istəyirsiniz?

– Sibil Veynlə evlənməkdən!

– Sibil Veynlə evlənmək? – lord Henri ayağa qalxıb ucadan səsləndi və Doriana təəccüblə baxıb əlavə etdi. – Amma əziz Dorian...

– Bəli, Harri! Bilirəm nə deyəcəksiniz?.. Nikah barədə nəse pis bir şey! Lazım deyil, deməyin! Belə şeylər barədə mənə bir daha heç nə deməyin! İki gün əvvəl Sibilə təklif etdim ki, mənə ərə gəlsin. Mən vədimə xilaf çıxmaq istəmirəm. O, mənim arvadım olacaq.

– Sizin arvadınız olacaq? Dorian!.. Siz mənim məktubumu almamısınız? Bu gün səhər yazmışam sizə... və mənim xidmətçim onu sizin evinizə gətirib...

– Məktub? Ah... hə, hə, yadıma düşdü... Mən onu hələ oxumamışam, Harri. Qorxurdum ki, orada mənim xoşlamadığım şeylər ola bilər. Siz öz qəbirüstü yazılarınızla həyatı tikə-tikə doğrayırsınız...

– Onda sizin heç nədən xəbəriniz yoxdur, hə?

– Nə demək istəyirsiniz?

Lord Henri otaqda gəzişməyə başladı; sonra Dorian Qreyin yanında oturdu, onun hər iki əlini ovuclarının içinə aldı, onları bərk-bərk sıxdı.

– Dorian, – lord Henri pıçıldadı, – mən məktubda.... qorxmayın... yazmışdım ki... hə, bildirmişdim ki, Sibil Veyn... ölmüşdür...

Oğlandan dəhşətli bir qışqırıq qopdu; o, Henrinin əllərini kənara itələyib bağırıdı:

– Ölüb? Sibil ölüb?! Yox, ola bilməz! Yalandır! Dəhşətli yalandır! Bunu necə dilinizə gətirirsiniz?

– Bu, yalan deyil, Dorian! Həqiqətdir! – lord Henri dedi. – Bugünkü qəzetlərin hamısı yazıb! Sizə yazmışdım ki, mən gələne kimi heç bir qəzetə-filana

baxmayasınız! Yəqin ki, istintaq olacaq və mən istəyirəm ki, bu işə siz cəlb olunmayasınız! Parisdə belə hallar adamı məşhurlaşdırır, amma Londonda insanlarda mövhumatçılıq hələ də qalıb. Burada gərək öz karyeranı qalmaqalla başlamayasan. Qalmaqallar qocalara aiddir; onlar diqqətdən kənarda qaldıqları üçün bunu yaradırlar ki, diqqəti cəlb etsinlər. Ümidvaram ki, teatrda sizin kim olduğunuzu bilmirdilər. Əgər belədirsə, onda hər şey qaydasındadır, narahat olmağa dəyməz. Sibilin qrim otağına girəndə sizi kimsə gördümü? Bu, çox vacib məsələdir...

Dorian bir müddət susdu. O, dəhşətə gəlmişdi və rəng-ruyu ağappaq ağarmışdı. Nəhayət, dili topuq vura-vura pıçıldadı:

– Harri, siz... deyə-sən... istintaq... dediniz, hə? Bu nə deməkdir? Məgər Sibil...

Ah... Harri! Mən buna dözə bilmərəm! Tez olun, danışın! Hər şeyi danışın!

– Dorian, şübhə etmirəm ki, bu, sadəcə, bədbəxt bir hadisədir; lakin camaat da gərək belə düşünə. Danışır ki, həmin gecə, təxminən, birin yarısında anasıyla teatr binasını tərk edərkən qız deyib ki, qrim otağında nəyisə unudub. Qızı xeyli gözləyiblər, amma o, geri qayıtmayıb; nəhayət, onu öz qrim otağında döşəmədə sərilmiş vəziyyətdə tapıblar. Qız səhvən zəhərli bir dərman udub; bu dərmandan, adətən, qrim üçün istifadə edirmişlər. Mən bilmirəm bu nə olan şeydir, lakin onun tərkibində, gərək ki, ya sianid turşusu var, ya da ağ qurğuşun məhlulu... Yəqin, sianid turşusu olub, çünki qız dərhal keçinib...

– Ah! Harri! Harri! Nə dəhşətli xəbərdir! – oğlan inildədi.

– Əlbəttə, faciədir, çox böyük faciədir! Lakin siz gərək özünüzü bu məsələyə qatmayasınız! “Standard” qəzeti yazıb ki, qızın on yeddi yaşı varmış. Amma üzdən ona az yaş vermək olardı; o, məsum uşaq kimi görünürdü və görünür, elə buna görə də səhnədə təcrübəsiz idi. Dorian, siz gərək bu faciəni qəlbinizə salmayasınız. Gəlin gedək mənimlə nahar eləyək, sonra operaya gedərik. Bu gün Patti oxuyur, hamı orada olacaq. Siz mənim bacımın lojasında otura bilərsiniz; operaya onunla bir neçə cazibəli qadın da gələcək.

– Deməli, mən Sibil Veyni öldürdüm! – Dorian Qrey dodaqucu mızıldadı. – Nə fərqi var ki, elə bil, onun balaca boğazını bıçaqla doğramışam; amma mənim bağçamda qızılğüllər hələ də gözəldir, buna baxmayaraq, quşlar burada hələ də oxuyur, bəxtəvər-bəxtəvər oxuyurlar. Lakin mən bu axşam sizinlə nahara, sonra operaya, daha sonra isə harasa şam yeməyinə gedəcəyəm... Həyat necə də qeyri-adi və faciəvidir! Əgər bütün bunları kitabda oxusaydım, doğrusu, ağlayardım. Amma indi bunlar həyatda baş verir, özü də mənimlə baş verir; və mən o qədər sarsılmışam ki, heç ağlaya da bilmirəm. Budur, baxın, mənim sevgi məktubum orada durub; mənim həyatda ilk ehtiraslı sevgi məktubum. Sizə qərribə gəlmirmi? Mən bu məktubu, ilk sevgi məktubumu ölmüş bir qıza yazmışam?! Maraqlıdır, mən bilmək istəyirəm: o bənizi solub-saralmış ölümlər nə hiss edirlər? Sibil! Sibil hiss edirmi, görəsən? Məni eşidə bilirmi, hiss edə bilirmi, bunlardan xəbəri

varmı? Ah, Henri! Mən onu necə sevirdim?! İndi mənə elə gəlir ki, bu, çoxdan olub, lap çoxdan! O, mənim üçün hər şey idi, mənim həyatım idi! Sonra bu məşum ölüm gecəsi gəldi! Doğrudanmı, ötən gecə olub? Həmin o məşum gecə – o, səhnədə çox pis oynadı və mənim qəlbim, demək olar ki, qırıldı... Sonra Sibil mənə hər şeyi izah elədi. Bu, elə təsirli, elə həssas idi ki! Mən isə ona “axmaq” dedim... Sonra yenə nəşə oldu o gecə... mən onu sizə deyə bilmərəm. Lakin bu, dəhşət idi... və mən qərara aldım ki, Sibilin yanına qayıdım... Başa düşdüm ki, səfeh iş görmüşəm... Budur... o öldü! Aman Allah! Aman Tanrım! Harri, mən neyləyəcəyəm? Siz təsəvvür etmirsiniz məni hansı təhlükə gözləyir?! Mən hansı bəlaya düşmüşəm? İndi məni heç kəs ayaq üstə saxlaya bilməz! Mən yıxılmışam! Sibil məni saxlaya bilərdi! Sibil özünü öldürməməli idi! Onun buna haqqı yox idi! Bu, səfehlik, axmaq bir addım olub!

– Əzizim Dorian, – lord Henri portsiqarından papiros çıxarıb cavab verdi, – qadın yalnız bir yolla kişini dəyişdirə bilər: onu elə zinhara gətirər ki, o, həyata qarşı bütün marağını itirər. Əgər siz o qıza evlənsəydiniz, siz də bədbəxt olardınız. Əlbəttə, onunla yaxşı davranardınız. Sevdinin adam olanda bu daha asan olur. Lakin o qız günlərin bir günündə başa düşəcəkdə ki, siz onu sevmirsiniz. Qadın başa düşəndə ki onun əri ona qarşı laqeyddir, dəhşətli dərəcədə zövqsüz olur, başlayır dəbdən düşmüş pal-paltar geyməyə, yaxud onun çox qəşəng şlyapası peyda olur ki, bunu da ona özgə kişi alır. Bu qeyri-bərabər izdivacın sosial həqarət olduğu bir yana dursun, mən, onsuz da, bunun əleyhinəydim, çalışırdım bu baş verməsin, mən sizi əmin edirəm ki, bütün hallarda o qızla sizin nikahınız uğursuz olacaqdı.

– Məncə, siz düz deyirsiniz, – oğlan pıçıldadı və otaqda var-gəl etməyə başladı, sifəti tamamilə ağarmışdı, – lakin düşünürdüm ki, mən onunla evlənməliydim. Əgər bu faciə bizim evlənməyimizə mane oldusa, bu, mənim günahım deyil. Siz, deyəsən, demişdiniz ki, yaxşı qərarların başında ağır bədbəxtlik daşı fırlanır; onlar həmişə gec qəbul olunur. Yəqin, mənimki də ona bənzədi...

– Xeyirxah niyyətlər təbii qanunlara qarşı atılan faydasız addımlardır. Onların kökündə xalis təkəbbür, özündən bədgümanlıq var. Onların nəticəsi sıfıra bərabərdir. Onlar bizə hərdən sevinc bəxş edir, lakin çox vaxt mənasız, boş duyğular verir və bu duyğular da yalnız zəif adamlar üçün təsəllidir. Bax belə. Xeyirxah niyyətlər bank çeklərinə bənzəyir – bu çekləri o adamlar yazıb verir ki, onların heç cari bank hesabları da yoxdur.

– Harri, – Dorian qorxa-qorxa gəlib Henrinin yanında oturdu, – niyə axı mən istədiyim kimi əzab çəkə bilmirəm? Doğrudanmı, mənim qəlbim yoxdur? Hər halda, mən belə düşünmürəm. Siz necə fikirləşirsiniz?

– Son iki həftədə sizin etdiyiniz çoxsaylı səfeh hərəkətlərdən sonra sizə qəlbsiz insan demək olmaz, Dorian, – lord Henri nəvazişlə gülümsündü. Dorian qaşlarını çatdı.

– Bu cür cavab mənim xoşuma gəlmir, Harri, – Dorian etiraz etdi. – Lakin şadam ki, siz məni qəlbsiz insan hesab etmirsiniz. Mən belə bir adam deyiləm, bunu bilirəm. Lakin hər halda, baş verən bədbəxt hadisə mənə o qədər də təsir etmədi, yəni lazım olduğu dərəcədə demək istəyirəm. Bu hadisə, elə bil, mənim üçün gözəl bir pyesin qeyri-adi sonluğudur; bu pyesdə yunan faciə janrının ən müdhiş gözəlliyi var; bu faciədə mən də iştirak edirəm, özü də əhəmiyyətli dərəcədə, lakin bu faciədən mən sağ-salamat çıxmışam, yaralanmamışam.

– Maraqlı məsələdir, – lord Henri dedi; qarşısındakı gəncin düşüncəsiz eqoizmi ilə oynamaq ona ləzzət verirdi. – Çox maraqlı məsələdir, çox! Düşünürəm ki, bunu belə izah etmək olar: həyatda çox vaxt əsl faciələr elə qeyri-estetik forma alır ki, bizi öz kobud azgınlığı, son dərəcə məntiqsizliyi və mənasızlığı, zəriflikdən belə əlamət olmaması ilə incidir, əzab verir. Onlar bizə vulqar təsiri bağışlayır. Onlar bizə yalnız heyvani hisslər bəxş edir və biz buna qarşı üsyan edirik. Lakin bəzən də biz həyatda elə dramlarla qarşılaşırıq ki, orada bədii gözəllik elementlərini görürük. Əgər bu gözəllik həqiqi gözəllikdirsə, onda hadisələrin dramtizmi bizə təsir edir və biz qəflətən görürük ki, artıq aktyorlar deyil, sadəcə, faciənin tamaşaçısı qismindəyik. Ya da həm aktyoruq, həm də tamaşaçı. Biz öz-özümüzü seyr edirik və bu mənzərənin son dərəcə qeyri-adiliyi bizi valeh edir. Bəs indiki halda nə baş verib? Qız sizə görə, sizi sevdiyi üçün özünə qəsd edib. Təəssüf ki, mənim həyatımda belə bir hadisə baş verməyib. Versəydi, mən onda məhəbbətə inanardım və o qızın qarşısında daim baş əyərdim. Lakin məni sevənlərin hamısı – onlar o qədər də çox olmayıb, amma olub – inadla yaşamış, hətta mən onları və onlar məni atandan sonra da uzun illər yaşamışlar. Bu qadınlar kökəlmişdilər, darıxdırıcı və dözülməz olmuşdular. Mən onlarla görüşəndə onlar dərhal xatirələri dilə gətirirlər. Ah, bu qadın yaddaşı! Dəhşətli qadın yaddaşı! Belə də cəza olar!? Onları gör necə ətalət, ruhi durğunluq bürüyüb! İnsan gərək özünü həyatın rəngləri altında gizlətsin, onun detallarını heç vaxt xatırlamasın. Təfərrüatlar həmişə bayağı olur.

– Mən bağçada lalə əkməli olacağam, – Dorian ah çəkdi.

– Buna ehtiyac yoxdur, – lord Henri etiraz elədi. – Həyatda bizim üçün hər zaman hazır lalələr var; əlbəttə, biz uzun zaman unuda bilmirik. Mən nə vaxtsa bütün mövsüm ərzində yaxama bənövşə taxdım; bu, ölmək istəməyən sevgi üçün yas saxlamaq nişanəsi idi. Lakin axır ki, o sevgi öldü. Yadıma gəlmir ki, onu nə öldürdü. Görünür, bu, o qadının mənə vədi idi: mənim üçün bütün həyatını qurban verməyə hazır olduğunu demişdi. Bu, həmişə dəhşətli an olur; o, insana əbədiyyətdən qorxmaq hissini təlqin edir. Beləliklə, təsəvvür edin ki, ötən həftə, ledi Hampşirgildə gördüm ki, həmin xanım mənimlə yanaşı oturub; və o qadın nəyin bahasına olur-olsun, hər şeyi təzədən başlamaq istəyirdi; keçmişə eşləyib qurdalayır, gələcək üçün yolu təmizləməyə çalışırdı. Mən bu sevgi romanımı gül kolları altında basdırmışam. Amma o qadın onu təzədən qazıb çıxartdı və məni

inandırmağa çalışırdı ki, mən onun həyatını korlamışam. Qeyd etməliyəm ki, o, naharda öküz kimi yeyirdi və mən bundan heç də təəccüblənmədim. Amma baxın görün necə bir ədəbsizlikdir bu! O qadında zövq deyilən şey yox idi! Görürsünüz, keçmişin bütün gözəlliyi ondadır ki, o, keçmişdir! Qadınlar isə heç vaxt görmürlər ki, pərdələr artıq endirilib. Onlar həmişə altıncı hissəni gözləyir, tamaşa qurtardıqdan sonra da onun davamını istəyirlər; hətta tamaşaya maraq öldəndə belə qadınlara elə gəlir ki, ardı olacaq. Əgər onlara imkan versən, hər bir komediya faciə ilə bitər və əksinə, hər faciənin də axırı komik olar. Həyatda qadınlar gözəl aktrisalardır, lakin onların heç bir artistlik duyumu yoxdur. Dorian, siz məndən daha çox xoşbəxtsiniz; sizi inandırırım ki, mənim yaxın olduğum heç bir qadın mənə görə özünü öldürməzdi; amma Sibil Veyn sizə görə özünə qəsd etdi. Adi qadınlar hər zaman təskinlik tapırlar. Onlardan bəziləri sentimental xarakterlidir. Yaşına uyğun olmayan paltar, yəni mauve¹ geyən, yaxud otuz beş yaşında çəhrayı lentləri sevən qadınlara heç vaxt inanmayın. Bu, o deməkdir ki, həmin qadınların keçmişi var. Bəzi qadınlar isə qəflətən öz qanuni ərlərində min cür müsbət keyfiyyət tapırlar və bu da onlara böyük təsəlli verir. Onlar özlərini elə göstərirlər ki, guya, onların xoşbəxt nikahı var, guya, bu nikah dünyada günahların ən yaxşısıdır. Bəziləri təsəllini dində tapır. Dinin sirləri onlar üçün ən gözəl eşqbazlıqdır; mənə bu barədə bir qadın danışdı və mən özüm də buna inanıram. Bundan başqa, zinakar qadına zinakar desən, qəbul etməz, lovğa və şöhrətpərəst desən, daha məmnun olar. Bizim hamımızı vicdan xudbin edir... Bəli, bəli, bizim zamanədə qadınların təsəlli tapdığı şeylərin sayı-hesabı yoxdur. Mən hələ ən vacibini demədim...

– Nəyi demədiniz, Harri? – Dorian dalgın halda soruşdu.

– Ohhh... qadınlar üçün ən vacib təsəlli budur: öz məşuqlarını itirəndən sonra özgənin məşuqunu əlindən almaq! Mötəbər cəmiyyətdə bu, həmişə qadına bəraət qazandırır. Amma əslində, Dorian, Sibil Veyn o qadınlardan deyildi. O qız bizim həyatda rast gəldiyimiz qadınlara bənzəmirdi. Onun ölümündə nəşə heyrətamiz bir gözəllik var! Mən şadam ki, belə möcüzələrin baş verdiyi dövrdə yaşayıram. Bu hadisələr bizə sevginin var olduğunu, əsl məhəbbətin mövcudluğunu aşılıyır. Bu hadisələr bizim istehza ilə baxdığımız sevginin, təmiz romantik duyğuların və hisslərin real olduğunu göstərir.

– Mən ona qarşı çox kobud oldum. Siz bunu unudursunuz...

– Düzünə qalsa, qadınlar kobudluğu, özü də açıq kobudluğu sevirlər. Qadınların heyrətamiz güclü ibtidai instinktləri olur. Biz onlara azadlıq vermişik, lakin buna baxmayaraq, onlar öz sahiblərini axtaran qul kimi qalıblar. Onlar itaət etməyi sevirlər... Mən inanıram ki, siz çox gözəl hərəkət etmisiniz. Mən sizi heç vaxt qəzəbli və hirsli görməmişəm; lakin təsəvvürümə gətirirəm ki, siz qəzəbli olduğunuz zaman necə maraqlı görünürsünüz! Nəhayət... siz srağagün gecə

mənə bir söz dediniz... elə bildim bu, sizin təxəyyülünüzün məhsulunuzdur... İndi başa düşürəm ki, siz tamamilə düz deyirmişsiniz... bax belə!

– Mən nə demişdim, Harri?

– Siz demişdiniz ki, Sibil Veyn sizin üçün bütün romantik qəhrəmanlar deməkdir; o, bir gün Dezdemonə olur, bir gün Ofelya və bir gün də Cülyetta... bir də görürsən Cülyettadan sonra İmocin kimi səhnəyə çıxır.

– O, bundan sonra daha səhnəyə çıxmayacaq... – Dorian pıçıldadı və əlləri ilə üzünü örtüdü.

– Əlbəttə, o, bir daha geri dönməz. O, öz sonuncu rolunu oynayıb getdi. Qoy o qızın miskin qrim otağındakı ölümü, sadəcə, sizə hansısa on yeddinci əsrin faciəvi bir tamaşasından, yaxud bir pyesdən qeyri-adi və kədərli bir səhnə təsəvvürü bağışlasın; yaxud Vebsterin, Fordun, ya da Siril Turnerin əsərlərindəki bir parçanı xatırlatsın. Bu qız, əslində, heç vaxt yaşamayıb və əslində, heç vaxt da ölməyib...

Sizin üçün, əlbəttə, o qız Şekspirin pyeslərində görünən və onları daha da gözəlləşdirən bir yuxu, xəyal idi; o, bir ney idi – Şekspir tərənlərini daha da zənginləşdirən, ona daha çox həyatsevərlik gətirən bir ney! O məsum qız real həyatda rast gəldiyi ilk toqquşmadaca yaralandı və həyatdan getdi. İstəyirsiniz Ofelya üçün ağlayın; Kordelianın boğulub öldürülməsinə görə başınıza kül tökün! Brabanitionun qızının ölümünə görə də göyləri qarğıyın! Lakin Sibil Veyn üçün nəhaq yerə göz yaşı axıtmayın! O qız o birilərindən daha az real idi!

Araya dərin sükut çökdü. Axşam düşmüşdü. Bağçada gümüşayaqlı kölgələr səssizcə gəzişirdi. Şeylərin rəngi də yavaş-yavaş solğunlaşırdı.

Bir azdan Dorian Qrey başını qaldırdı, ah çəkərək dedi:

– Harri, siz mənə özümü tanımaqda kömək etdiniz. Mən də elə beləcə düşünürdüm, amma qorxurdum. Qorxurdum ki, bunu özüm özümə izah edə bilməyəm. Siz məni necə yaxşı tanıyırsınız! Gəlin baş verən hadisə barədə bir daha danışmayaq! Bu, dəhşətli yaşantı idi, vəssalam! Bilmirəm həyatda mən bir daha belə ağlagəlməz şeylə rastlaşacağammı?

– Sizin həyatınız hələ qabaqdadır, Dorian! Bu cür gözəllik ki sizdə var, sizin üçün aşılmaz sədd olmayacaq...

– Birdən mən əldən düşmüş qoca, sifəti qırıxıq basmış bir adam oldum? Onda necə olacaq, Harri?

– Hə, onda... – lord Henri ayağa durdu, getməyə hazırlaşdı, – hə, bax onda, Dorian, əzizim, siz gərək hər qələbə üçün mübarizə aparasınız... İndi isə o qələbələr özü sizin ayağınıza gəlir. Əlbəttə, siz gərək öz gözəlliyinizi də qoruyasınız. O, bizə lazımdır. Bizim zamanda adamlar olduqca çox oxuyurlar; bu da onlara müdrik olmaqda maneçilik törədir. Bizim zamanədə adamlar həm də çox düşünürlər, bu da onların gözəlliyinə mane olur. Yəni gözəl olmaq üçün az düşünmək lazımdır. Biz sizi qorumalıyıq. İndi isə geyinin, vaxtdır, gedək nahar eləyək. Onsuz da, gecikirik.

– Harri, yaxşısı budur, mən birbaşa operaya gəlirəm, orada görüşək. İndi çox yorulmuşam. Yemək istəmirəm. Sizin bacınızın lojasının nömrəsi nəçədir?
– Gərək ki, iyirmi yeddi. İkinci mərtəbədədir. Qapının üstündə bacımın soyadı yazılıb. Mənimlə gəlmədiyinizə və nahar etməməyinizə təəssüflənirəm...
– Vallah, yorulmuşam, Harri... Sizə hədsiz minnətdaram. Hər şeyə görə. Söylədiklərinizə görə... İndi bilirəm ki, əsl dostum sizsiniz. Məni sizin kimi başa düşən yoxdur.

– Bu, bizim dostluğumuzun hələ başlanğıcıdır, Dorian, – lord Henri dostunun əlini sıxaraq cavab verdi. – Hələlik, görüşənədək. Ümidvaram ki, onun yarısına kimi görüşəcəyik. Unutmayın, Patti oxuyur....

Lord Henri çıxandan sonra Dorian zəngi basıb Viktoru çağırdı. Viktor lampaları gətirdi və pərdələri endirdi. Dorian səbirsizliklə Viktorun otaqdan çıxmasını gözlədi. Ona elə gəlirdi ki, xidmətçi bu gün daha çox eşələnir.

Viktor gedən kimi o, ekranı portretin qabağından çəkdi. Yox! Portretdə heç bir yeni dəyişiklik baş verməmişdi! Görünür, Sibil Veynin ölümü barədə xəbər portretə daha öncə çatmışdı, Dorianın özündən qabaq! Bu portret onun həyatının bütün olaylarından, onlar baş verəndən dərhal sonra xəbər tutur. Görünür, o məşum ağız büküşləri də o zaman peyda olmuşdu ki, Sibil Veyn həmin vaxt zəhər içirmiş! Ya da, bəlkə də, portretdə canlı Dorian Qreyin törətdiyi əməllər yox, onun qəlbində və ruhunda baş verən dəyişikliklər əks olunur? Bütün bunları götür-qoy edən Dorian öz-özünə düşünürdü: birdən gözəl günlərin birində portret onun gözləri qarşındaca dəyişdi, onda nə olar? Dorian bunu həm istəyir, həm də bu barədə düşünməkdən belə qorxurdu.

Zavallı Sibil! Bu nə sevgi hekayəti idi baş verdi?! O, tez-tez səhnədə ölürdü, ölümü səhnədə yaşayırdı! İndi isə ölüm özü gəlib onu apardı! Sonuncu tamaşada o necə də pis oynadı?! Görəsən, Sibil ölərkən ona lənətlər yağdırıbmı? Yox, ola bilməz! Sibil Dorian olan məhəbbətinə görə getdi bu dünyadan! Bəli, sevgidən ötrü getdi! Və bundan sonra Sevgi onun üçün ən müqəddəs sayılacaq. Sibil ondan ötrü həyatını qurban verdi və bununla da hər şeyi özüylə yuyub-apardı. Dorian bir daha ogecəki teatr oyununu xatırlamayacaq, ogecəki oyundan aldığı sarsıntılı təəssüratları, peşmançılıq hisslərini unudacaq. Sibil onun xatirəsində faciəli rolları məharətlə oynayan ən parlaq aktrisa kimi qalacaq, unudulmaz faciə obrazı kimi qalacaq! O qız həyat səhnəsinə bir mələikə kimi göndərilmişdi ki, dünyaya ali Sevginin var olduğunu göstərsin. Heyrətamiz faciə obrazı!? Sibilin məsum çöhrəsi, məftunedici çəvikliyi və utancaq məlahəti yadına düşdükcə Dorianın gözlərindən yaş axmağa başladı. O, tələsik göz yaşlarını sildi və yenidən portretə baxmağa başladı.

O düşünürdü ki, seçim etməyin vaxtı gəlib çatmışdır. Bəlkə, elə seçim çoxdan edilib? Bəli, həyat özü onun əvəzinə seçim edib; həyat və onun həyata sonsuz marağı edib bunu! Əbədi cavanlıq, sönməz ehtiras, incə və qadağan olunmuş

həzzlər, xoşbəxtlik coşqusu, bundan da azğın günah dəlillikləri – bütün bunlara yiyələnəcək, bütün bunları o yaşamaladır! Qoy portret də onun eyiblərinin, rüsvayçılıqlarının yükünü daşısın! Vəssalam!

Birdən düşünəndə ki portretdəki o gözəl üz eybəcər hala düşəcək, ürəyində ağrı hiss etdi. Haçansa o, gicbəsərlik edərək Narsisə bənzəmək üçün portreti öpmüşdü, kətan parçada təsvir olunan o gözəl dodaqları öpmüşdü; o dodaqları ki, indi onlar zalımcasına büküşüb eybəcər hala düşərək ona yangı verir. O, hər səhər uzun müddət portretin qarşısında dayanır, ondan zövq alırdı. Hərdən hiss edirdi ki, portretə, deyəsən, vurulub. Görəsən, doğrudanmı Dorianın hər bir hərəkəti, hər bir zəif cəhəti indi bu portretdə əks olunacaq? Doğrudanmı, o portret eybəcər və qorxunc bir rəsmə dönəcək və onu günəş işığı düşməyən zirzəmidə ağzını qıfıllayıb həmişəlik gizlətməli olacaq? Çox təəssüf! Çox heyif!

Dorian bir anlıq istədi ki, dua etsin; dua etsin ki, onunla portret arasında mövcud olan fəvqəltəbii əlaqə qırılsın. Portretdəki dəyişiklik ona görə yaranmışdı ki, o özü nə vaxtsa bunu arzulamışdı. Bəlkə, dua edib Allaha yalvarandan sonra portret daha eybəcər hala düşməyəcək? Məgər insan, həyatı hələ əməlli-başlı dərk etməyən bir adam daim cavan qalmaq imkanından imtina edərmə? Qoy bu imkan fantastik olsun lap, qoy lap təhlükəli nəticələri olsun bu imkanın! Bundan başqa, axı bu imkan onun əlində idimi? Doğrudanmı, portreti onun istək və duaları dəyişdirib? Bəlkə, elə bu dəyişiklik elmin sirli qanunları ilə tənzimlənir? Əgər fikir canlı orqanizmə təsir etmək gücünə malikdirsə, ola bilsin ki, elə ölümlərə də, cansız əşyalara da təsir etməyə qadirdir! Bundan başqa, bizim fikirlərimiz və düşüncələrimizin, şüurlu istəklərimizin təsiri olmadan bizdən kənardakı qüvvələr hisslərimizlə, əhvali-ruhiyyəmizlə bərabər, səs-səsə verə bilməzlərmi? Axı hansısa gizli bir sevginin, qəribə cazibə qüvvəsinin təsiri altında atom atoma can atır? Bir sözlə, indi səbəb axtarmaq da vacib deyil. O, bir daha heç vaxt hansısa kənar qüvvələri, fəvqəltəbii qorxunc qüvvələri köməyə çağırmayacaq. Qoy portret dəyişsin, əgər onun nəsibi dəyişməkdirsə, qoy belə olsun! Vəssalam! Buna dərin bir məna verməyə də lüzum yoxdur!

Lakin bu prosesi müşahidə etməyin özü əsl ləzzətdir! Portret onun ən məhrəmanı niyyətlərini öyrənmək üçün Dorianın özünə imkan verəcək. Portret onun üçün sehrli güzgü olacaq. Bu güzgüdə o, nə vaxtsa özünün əsl sifətini görmüşdü; indi isə bu güzgü onun qəlbinin içini də göstərəcək! Və kətan üzərindəki Dorian üçün qış gələndə canlı Dorian ətirli, gözəl yaz-yay fəsiləri ilə nəşələnəcək. Portretin üzündəki rənglər solub gedəndə və o, qalaylanmış gözləri ilə birlikdə ağ tabaşirli ölü maskası kimi olanda canlı Dorianın üzü gəncliyin bütün tərəvətini qoruyub saxlayacaq. Onun füsunkarlıq rəngi solmayacaq, onun həyat nəbzi daim güclü döyünəcək! Qədim yunan allahları kimi o da əbədi güclü, çevik və həyatsevər olacaq. Onun portretinin dəyişməyinin nə əhəmiyyəti var axı? Onun özünə ki heç nə olmayacaq, o, daim cavan qalacaq; bu daha vacib deyilmi?

Dorian ekranı əvvəlki yerinə çəkərək portretin üzünü örtdü, gülümsədi; sonra yataq otağına getdi, xidmətçi burada müntəzir durmuşdu. Bir saatdan sonra o artıq operada idi və lord Henri arxadan onun oturduğu kresloya dirsəklənmişdi.

DOQQUZUNCU FƏSİL

Ertəsi gün səhər yemək vaxtı Bazil Holvard gəldi.

– Şadam ki, sizi evdə tapdım, Dorian, – Bazil ciddiyyətlə dedi. – Ötən gün gecə gəlmişdim, dedilər operaya getmisiniz. Əlbəttə, mən buna inanmadım və sizin harada olduğunuzu bilmədiyimə təəssüf etdim. Bütün gecəni çox narahat oldum; hətta qorxdum ki, nəşə yeni bir bədbəxtlik də baş versin. O acı xəbəri eşidən kimi gərək mənə teleqram vuraydınız, çağırıydınız; mən xəbəri təsadüfən klubda olarkən “Qloub” axşam qəzetində oxudum. Dərhal bura gəldim və sizi evdə tapmadığım üçün çox mütəəssir oldum. Bu bədbəxt hadisənin mənə necə ağır təsir etdiyini sizə deyə bilmirəm! Bilirəm sizin üçün necə ağırdır! Bəs dünən siz haradaydınız? Qızın anasıgilə getdinizmi? Ona başsağlığı verdinizmi? Bir anlığa dünən istədim sizin dalınızca mən də ora gələm; ünvan qəzetdə var idi. Haradasa İsten Rouddadır, eləmi? Lakin sonra fikrimi dəyişdim. Qorxdum ki, birdən orada artıq adam təsiri bağışlayaram. Bu itkini, dərdi necə yüngülləşdirmək olar, aman Allah?! Yazıq ana! Bədbəxt qadın! Təsəvvür edirəm indi o nə çəkir! Axı onun bircə balası – yeganə qızıydı! Qadın nə deyirdi, hə?

– Əzizim Bazil, mən haradan bilim? – Dorian narazı halda, bir qədər də darıxan adam kimi donquldandı; qızılı muncuqlarla naxışlanmış gözəl Venesiya bakalındakı sarımtıl şərabdan bir qurtum vurdu. – Mən operada idim. Gərək ora gələydiniz. Mən orada Harrinin bacısını, ledi Qvendoleni gördüm. İlk dəfəydi o qadını görürdüm. Biz onun lojasında oturmuşduq. Çox gözəl qadındır. Patti də əla oxuyurdu. Gəlin pis şeylərdən danışmayaq. Əgər onlardan danışmasaq, heç elə bilin ki, pis hadisələr də baş verməyib. Harrinin sözü olmasın, hadisələri reallaşdıran sözlərdir. Sibilin anasına gəlincə isə... O qadın tək deyil, onun bir oğlu da var! Deyəsən, hələ yeniyetmədir! Lakin o, aktyor deyil, dənizçidir. Ya da nəşə bir işlə məşğuldur. Nə isə... yaxşısı budur, özünüz barədə danışın. Nə üzərində işləyirsiniz?

– Siz operaya getmişdiniz? – Holvard çox ağırlı səslə astadan təkrar etdi. – Sibil Veynin cənazəsi hansısa miskin bir otaqda olarkən siz də operaya getmisiniz, eləmi? Siz hələ başqa qadınların ilahi gözəlliyindən və Pattinin səmindən dәм vurursunuz? Sevdiniz qızın cənazəsi hələ heç qəbrə qoyulmamış siz gör nələr deyirsiniz? Eh, Dorian, o gözəl, zavallı qızcığazın ağ, zərif bədəninin necə dəhşətlərə düçar olacağı barədə bir fikirləşəydiniz!

– Bazil, susun. Danışmayın! Mən bunu eşitmək istəmirəm! – Dorian qışqırıb ayağa durdu. – Bu barədə bir daha söz deməyin. Olan oldu, keçən keçdi. Hər şey ötüb keçmişdə qaldı.

– Siz dünənə artıq keçmiş deyirsiniz?

– Vaxtın bura nə dəxli var axı? Zaman dardüşüncəli adamlara lazımdır ki, hansısa hiss və təəssüratdan canını qurtarsın. Özünü idarə edə bilən adam üçün dərddən-qəmdən qurtulmaq həyatın yeni ləzzətlərini duymaq qədər asan bir işdir. Mən sarsıntı və həyəcanlı yaşantılarımın quluna dönmək istəmirəm. Mən onlardan mümkün qədər ibrət götürmək və hisslərimə də hakim olmaq istəyirəm.

– Dorian, bu dəhşətdir! Siz tamamilə dəyişmişsiniz! Zahirən siz mənim studiyama hər gün gələn sevimli oğlan olsanız da, daxilən dəyişmişsiniz! Siz mənim yanıma gələndə çox məsum, sevimli, dünyanın ən təmiz, pak və xeyirxah gənci idiniz, korlanmamışdınız! İndi isə... bilmirəm, başa düşürəm sizə nə olub! Siz elə danışırınsınız ki... elə bil, qəlbiniz daşdandır, sizdə heç bir mərhəmət, rəhm deyilən şey yoxdur! Bütün bunlar Harrinin işidir, onun təsiridir! Bəli, bəli, onun işidir, bilirəm.

Oğlan qıpqırmızı qızardı və pəncərəyə sarı yeridi; bir anlıq bağçaya, günəş şəfəqlərinin yaladığı yaşıl otlara baxdı və nəhayət:

– Mən Harriyə çox şeyə görə borcluyam, Bazil! – cavab verdi. – Sizdən daha çox ona borcluyam. Siz məndə yalnız şöhrətpərəstliyi oyatdınız.

– Nə olar, Dorian, buna görə mən cəzamı almışam, ya da günlərin bir günü cəza alacağam...

– Nə demək istədiyinizi anlamıram, Bazil, – oğlan dönüb ucadan soruşdu. – Siz məndən nə istəyirsiniz belə? Nə demək istəyirsiniz axı?

– Mən portretini çəkdiyim Dorian Qreyi istəyirəm, – rəssam kədərlə cavab verdi.

– Bazil, – oğlan rəssama sarı gedib əlini onun çiyninə qoydu. – Siz çox gec gəlmisiniz. Dünən mən Sibil Veynin özünə qəsd etdiyini eşidəndə...

– Özünə qəsd edib? Allah, sən özün kömək ol! Doğru deyirsiniz? – Holvard dəhşət içində Doriana baxdı.

– Əzizim, siz elə bilirdiniz bu, sadəcə, bədbəxt hadisədir? Əlbəttə, o, özünü öldürmüşdür!

Rəssam əlləri ilə üzünü örtüdü.

– Bu, qorxulu bir şeydir! – o pıçıldadı və əsməyə başladı.

– Yox, Bazil, burada qorxulu heç nə yoxdur! – Dorian Qrey cavab verdi. – Bu, əsrin ən böyük romantik faciələrindən biridir. Bir qayda olaraq adi aktyorlar bayağı həyat sürürlər. Onlar yaxşı ər, sədaqətli arvad və ya nəsə ola bilərlər, onların hamısı darıxdırıcı adamlardır. Başa düşürsünüz də mənim nə demək istədiyimi – orta zümrəyə məxsus adamları deyirəm, meşşan tipli adamlardır; lakin Sibil Veyn onlara bənzəmirdi. O qız həyatın ən gözəl faciəsini yaşadı! O, həmişə qəhrəman olaraq qalacaq! Sonuncu gecədə siz onu gördünüz, o, səhnədə

oynadı, pis oynadı, çünki o, əsl sevginin mövcud olmasına inanmışdı, həyatdakı sevgiyə inanmışdı! Lakin o, həyatdakı sevginin puç olduğunu biləndə intihar etdi! Cülyetta kimi! Beləliklə də, o, həyatdakı Sibildən səhnədəki Sibilə döndü, bunun üçün öldü! O əzab çəkirdi, onun başının üstünü şəhid olmaq şöhrəti almışdı. Onun ölümündə faydasız əzabın pafosu var; onun ölümündə, sanki, əhəmiyyətsiz gözəllik var... Lakin elə bilməyin ki, mən əzab çəkmirəm. Bazil, dünən elə bir an oldu ki... əgər siz altının yarısında, ya da haradasa, altıya on beş dəqiqə qalmış gəlsəydiniz, mənim göz yaşlarımı görərdiniz. Hətta Harri də – bu xəbəri mənə dünən o gətirmişdi – deyə bilər ki, mən nələri yaşadım... Mən dəhşətli dərəcədə sarsılmışdım. Sonra bunlar ötüb-keçdi. Mən o sarsıntılı anları bir daha yaşaya bilmərəm ki! Onları heç kəs təkrarən yaşaya bilməz, əlbəttə, sentimental adamlardan başqa! Siz isə, Bazil, mənə qarşı çox ədalətsiz hərəkət edirsiniz. Siz bura mənə təsəlli verməyə gəlmisiniz. Təşəkkür edirəm, lütfkarsınız. Lakin gördünüz ki, mən artıq təskinlik tapmışam – buna görə əsəbiləşirsiniz, əndişələnirsiniz! Budur bax, insanın sənə təsəllisi! Mənim yadıma Harrinin söylədiyi bir lətifə düşür: bir filantrop həyatının iyirmi ilini ədalətsiz qanunlarla və sui-istifadələrlə mübarizəyə sərf edibmiş. Konkret nəyə – yadımda deyil, amma axırda o, öz məqsədinə nail olub. Sonra görüb ki, bütün bunlar boş bir şey imiş, peşman olub. O daha heç nə etməyə qadir deyilmiş və demək olar ki, üzüntülü, sıxıntılı bir həyat keçirərək əsl mizantrop kimi ömrünü başa vurub. Hə, əziz dost, əgər siz də, həqiqətən, mənə təsəlli vermək istəyirsinizsə, mənə olmuş hadisələri unutmağı öyrədin, ya da bu hadisələrə rəssamın gözü ilə baxmağı! Səhv etmirsənsə, təsəlli barədə Gete yazıb; yazıb ki, biz sənətdə təskinlik tapırıq, eləmi? Yadımdadır ki, sizin studiyada olarkən əlimə qalın üzlü bir kitab keçdi, onu vərəqləyərkən bu gözəl ifadəni oxudum: consolation des arts.² Düzdür, mən sizin Marlova gedəndə haqqında danışdığınız o gənc oğlana bənzəmirəm. O, inamla deyirdi ki, sarı atlaz parça insana təskinlik gətirir, bütün həyat sarsıntılarına qarşı təskinlik vasitəsidir. Mən gözəl şeyləri xoşlayıram; onları ələ götürməyi, onlara toxunmağı sevirəm. Qədim zərxara, yaşıl tunc, fil sümüyündən hazırlanmış məmulatlar, otaqların gözəl avadanlıqları, rahatlıq, cah-cəlal, dəbdəbə – bütün bunlar adama nə qədər zövq verir! Lakin mənim üçün sənətkarın yaradıcı instinkti daha önəmlidir; mən onun insanda yaratdığı yeni cizgiləri daha qiymətli sayıram. Henrinin dediyi kimi, öz şəxsi həyatının tamaşaçısı olmaq o deməkdir ki, sən özünü dünyəvi izzətlərdən qoruyursan. Bilirəm, belə bəlağətli sözlər sizi təəccübləndirir. Siz hələ də anlamamısınız ki, mən artıq yetişmişəm. Sizinlə tanış olanda mən məktəbli oğlan idim. İndi yekə kişi olmuşam. Mənim artıq yeni-yeni meyillərim, düşüncələrim, ideyalarım yaranıb. Dünyagörüşüm dəyişib, mən tamam başqa adam olmuşam. Lakin mən istəmirəm ki, buna görə siz məni sevməyəsınız, Bazil. Siz mənim dostum olaraq qalmalısınız; hər zaman. Əlbəttə, mən Henrini də çox sevirəm. Amma bilirəm ki,

siz ondan yaxşısiniz. Siz güclü deyilsiniz, siz həyatdan çox qorxursunuz, lakin siz daha yaxşısiniz. Biz birlikdə necə də xoşbəxt idik! Bazil, məni tərk etməyin, məndən küsməyin! Mən necə varamsa, eləyəm! Nəyəmsə, buyam, bundan artıq, ya da əskik ola bilmərəm. Vəssalam!

Rəssam qərribə hisslər keçirdi. Gənc oğlan onun üçün çox əziz idi və onunla tanış olandan bəri rəssamın yaradıcılığında əməlli-başlı dönüş əmələ gəlmişdi. Dorianı bir daha məzəmmət etməyə onun gücü çatmadı; bircə buna təsəlli tapdı ki, bu gəncin belə sərt və daşürəkli olması öləri haldır, keçəcək. Axı onun yaxşı cəhətləri çoxdur! Dorianda nə qədər nəcabət var!

– Yaxşı, Dorian, – rəssam kədərlə gülümsədi, – mən sizinlə bir daha bu dəhşətli hadisə barədə danışmayacağam. İnanmaq istəyirəm ki, bu işdə sizin adınız hallanmayacaq. İstintaq bu günə təyin olunub. Sizi hələ çağırmaıblar ki? Dorian başını tərpədərək “yox” dedi, “istintaq” sözünü eşidən kimi dilxor oldu. Ona elə gəldi ki, bu işdə nəsə bir kallıq və bayağılıq var.

Dorian cavab verdi:

– Onlar mənim adımı bilmirlər, heç məni tanımirlər...

– Şübhəsiz, qız bilirdi, elə deyil?

– Soyadımı bilmirdi, adımı bilirdi və əminəm ki, o, mənim adımı heç kəsin yanında dilinə gətirməyib. Sibil mənə deyirdi ki, hamı mənim kim olmağımla maraqlanır, lakin cavabında o da deyib ki, guya, mənim adım “Gözəl şahzadə”dir. Adam lap kövrəlidir, Bazil! Siz mənə Sibilin şəklini çəkə bilərsinizmi? Siz onun şəklini çəkməlisiniz. İstəyirəm onun xatirəsini əbədiləşdirəm. O, mənim yaddaşımda bir-iki öpüş və zərif sözlərlə qalmamalıdır.

– Çalışaram bir şey edim, Dorian. Amma siz gərək yenə mənim studiyama gələsiniz və mənim yanımda oturasınız. Sizsiz bunun öhdəsindən gələ bilmərəm.

– Mən bir daha sizin üçün gəlib pozada durmayacağam, Bazil! Bu, mümkün deyil! – oğlan bağırıb geri çəkildi. Rəssam təəccüblə Doriانا baxdı.

– Bu nə oyundur, əzizim?! Yəni, doğrudanmı, mənim çəkdiyim portret sizin xoşunuza gəlməyib? Hanı o portret? Niyə şəklın önünə ekran qoymusunuz? Mən ona baxmaq istəyirəm. Axı o, mənim ən yaxşı əsərimdir! O ekranı götürün şəklın qarşısından! Bu nə deməkdir, sizin xidmətçinin nə ixtiyarı var o şəkli bir künde gizlətsin? Elə mən içəri girən kimi hiss etdim ki, otaqda nəsə çatışmır!

– Bazil, xidmətçinin günahı yoxdur! Yəni siz inanırsınız ki, mən buna yol verim? Xidmətçi mənim otağımlı mənim zövqümə görə bəzəyə bilərmi? O, hərdənbir mənim üçün güllər seçir, vəssalam. Ekranı isə mən qoymuşam portretin qabağına. Burada portretin üstünə çox gün düşürdü.

– Çox gün düşür? Ola bilməz, əzizim! Bura portret üçün ən münasib yerdir. Qoy bir baxım ona.

Holvard otağın küncünə sarı yeridi. Birdən Dorian Qreydən dəhşətli qışqırıq qopdu və o, cəld qaçıb ekranla rəssamın arasına girdi.

– Bazil! – oğlanın rəngi ağardı, – siz ona baxmayın! İstəmirəm portretə baxasınız!
– Baxmayım? Öz əsərimə baxmayım? Ciddi deyirsiniz? Niyə, nə üçün? – Holvard gülə-gülə soruşdu.

– Bazil, siz bunu etsəniz, and içirəm ki, ölənədək sizinlə danışmayacağam!
Tamam ciddi deyirəm! Heç bir izahat da vermirəm və məndən də heç nə soruşmayın! Bir də deyirəm: əgər ekrana toxunsanız, bizim aramızda hər şey qurtaracaq.

Holvard hey-rət içindəydi. Onun gözləri bərəlmiş və Dorian Qreyə zillənmişdi. Rəssam onu heç vaxt bu halda görməmişdi. Oğlan, doğrudan da, qəzəbdən ağarmışdı. Əllərini düyünləmişdi, gözlərindən od çıxırdı. Dorian başdan-ayağa əsirdi.

– Dorian!

– Susun!

– Sizə nə olub? Əgər istəmirsinizsə, əlbəttə, baxmaram! – rəssam quru və soyuq tərzdə dilləndi, pəncərəyə tərəf getdi. – Amma... axı... öz çəkdiyim portretə baxmağı mənə qadağan etmək gülməli görünür... Özü də mən onu Parisdə sərgidə nümayiş etdirmək istədiyim bir vaxtda... Payızda... Nəzərə alın ki, onun üzünə yenə lak çəkmək lazım gələcək. Deməli, mən onsuz da, şəklə baxmalıyam... Bunu nə üçün indi etməyim, hə?

– Sərgiyə? Nə dediniz, sərgiyə göndərmək istəyirsiniz? – Dorian Qrey səsini ucaltdı; içində qəribə qorxu hissi doldu. Deməli, dünya onun sirrini biləcək? Deməli, adamlar onun ən məhrəm hisslərinə baxacaqlar? Yox, bu mümkün deyil! Nəsə (amma nə?) etmək lazımdır, özü də dərhal!

– Hə, sərgi Parisdə olacaq. Ümid edirəm ki, siz buna etiraz etməyəcəksiniz? – rəssam sözünə davam etdi. – Jorj Petit mənim ən yaxşı kolleksiyalarımı yığıb Rü de Sez küçəsində xüsusi sərgi nümayiş etdirmək istəyir. Bu sərgi oktyabrın ilk həftəsində açılacaq. Portreti bir aylığa aparacaqlar. Məncə, siz qısa müddətə bu portretdən ayrıla bilərsiniz. Həmin dövrdə siz, onsuz da, şəhərdə olmayacaqsınız. Əgər siz onu daim ekran altında gizlətsəniz, onu necə qoruya bilərsiniz?

Dorian Qrey əlini alnına apardı. Alnı tərləmişdi. Ona elə gəldi ki, dəhşətli bir təhlükə ilə üzləşib. Səsini yenə ucaltdı:

– Axı siz cəmi bir ay bundan qabaq demişdiniz ki, bu əsəri heç vaxt sərgiyə göndərməyəcəksiniz! Niyə fikrinizi dəyişdiniz? Siz axı o adamlardansınız ki, sabit olmağınızla qürurlanırsınız; lakin əslində, əhval adamısınız, tez-tez dəyişirsiniz! Dəmdəməkisiniz! Fərq bundadır ki, sizin əhvali-ruhiyyənizin heç bir mənası olmur! Siz təntənəli surətdə məni əmin etdiniz ki, heç bir vəchlə, milyon da versələr, mənim portretimi sərgiyə göndərməyəcəksiniz! Harriyə də eyni sözləri dediniz! Yadınızdan çıxmayıb, əlbəttə!

Dorian qəflətən susdu, gözləri parıldadı. Lord Henrinin bir dəfə ona yarızarafat, yarıciddi söylədiyi sözləri xatırladı: “Əgər istəyirsinizsə ki maraqlı vaxt əldə

edəsiniz, onda Bazili məcbur edin desin: o, nə üçün sizin şəklinizi sərgiləmək istəmir. O, mənə bunu söylədi və mənim üçün bu, bir kəşf oldu...” Aha, görünür, Bazilin də sirri var, nəşə gizlədir məndən. Bu sirri ondan öyrənmək lazımdır, o, buna çalışacaq!

– Bazil, – Dorian Holvarda daha da yaxınlaşdı və düz onun gözlərinin içinə baxdı.

– Bizim hər birimizin sirri var. Siz öz sirrinizi mənə açın, mən də özümünkünü açaram sizə. Nə üçün siz mənim portretimi sərgiləmək istəmirdiniz?

Rəssam diksindi və qeyri-ixtiyari geri çəkildi.

– Dorian, əgər bu sirri sizə desəm, siz məni əvvəlki kimi sevməyəcəksiniz və mənə güləcəksiniz. Buna isə dözə bilmərəm. Bir halda ki siz tələb edirsiniz portretə baxmayım, qoy belə olsun. Axı mənim üçün əsas seçim sizsiniz; sizi ki görə biləcəyəm? Elə deyil? Siz istəyirsiniz ki, mənim yaratdığım ən gözəl əsəri hamıdan gizlədəsiniz? Nə olar, mən razı. Sizin dostluğunuz mənim üçün şan-şöhrətdən daha qiymətlidir.

– Yox, Bazil, siz mənə bunu deməlisiniz, – Dorian təkid etdi. – Məncə, buna mənim haqqım çatır.

Dorianın qorxu hissi uçub getmişdi, bütün şüuru maraq içində yanırdı. O, Bazil Holvardın sirrini açmaq qənaətindəydi.

– Gəlin əyləşək, Dorian, – rəssam narahat-narahat təklif etdi. – Oturaq. Amma bir sualıma cavab verin, xahiş edirəm. Siz portretdə elə bir xüsusi dəyişiklik hiss etməmisiniz ki? Nəşə bir şey, məsələn, ilk baxışda gözə çarpmasın, amma birdən sizin gözüünüzə sataşsın, bax elə bir şeyi deyirəm!

– Bazil! – Dorian səsinə ucaltdı və əlləri əsə-əsə kreslonun tutacağından yapışdı və qorxa-qorxa gözlərini rəssama bərəltdi.

– Deməli, görmüsünüz, bilirəm! Heç nə deməyin, Dorian, əvvəlcə məni dinləyin. Bizim ilk görüşümüzdən sizin şəxsiyyətiniz məni valeh etmişdi və mən tamam sizin təsiriniz altında idim. Siz mənim qəlbimə, şüuruma, gücümə, istedadıma anlaşılmaz dərəcədə hakim kəsilmişdiniz; siz mənim üçün elə bir ideal idiniz ki, sənətkar üçün bu ideal bütün ömrü boyu əlçatmaz arzu olur. Mən sizə heyran olmuşdum. Sizi hər kəsə qısqanırdım. Mən sizi yalnız özümə məxsus etmək istəyirdim. Sizinlə birlikdə olanda özümü xoşbəxt hiss edirdim. Hətta mənim yanımda olmadığınız vaxt belə siz mənim təxəyyülümdə canlanırsınız, sizin obrazınız sənətlə məşğul olanda mənə ilham verirdi. Əlbəttə, bunu heç vaxt sizə bildirməzdim. Siz heç bunu başa da düşməzdiniz. Mən özüm də bunu çətinliklə anlayırdım. Yalnız bircə bunu hiss edirdim ki, qarşımdakı mükəmməllik təcəssümüdür, mən ideal görürəm və buna görə də dünya mənim gözlərimdə füsunkar bir möcüzəydi; özü də həddən artıq məftunedici gözəllik kimi görünürdü və dəli bir məftunluq hətta qəlb üçün bir qədər də təhlükəliydi. Mən bilmirəm bunlardan hansı daha çox qorxuludur – dəli məftunluğu qəlbə saxlamaq təhlükəlidir, yoxsa onu itirmək. Həftələr ötürdü, siz isə mənim qəlbimə daha çox

hakimlik edirdiniz. Nəhayət, ağılıma yeni bir ideya girdi. Mən sizi yaraşıqlı yaraq-əsləhədə Paris kimi çəkmişdim; mən sizi Adonis kimi ovçu geyimində, əlində işıldayan nizəylə təsvir etmişdim; daha sonra sizi imperator Adrianın gəmisində oturan yerdə, Nil çayının bulanıq yaşıl dalğalarını seyr edərkən çəkmişdim; şəkillərimin birində siz Qədim Yunanıstan meşələrinin birində yerləşən sakit gölə baxırsınız və onun sakit axan gümüşü sularında öz gözəl əksinizi görüb fərəhlənirsiniz. Bu obrazlar fəhmlə yaradılmışdı və bunu bizim sənət tələb edirdi; bu obrazlar ideal obrazlar idi, real görünmürdü. Lakin gözəl günlərin birində – mən hərdən bu günə taleyin yazdığı gün deyirəm – mən sizin canlı portretinizi yaratmağı qərara aldım; necə varsınız elə, yəni keçmiş dövrlərin geyimində yox, adi bugünkü gündəlik kostyumda, müasir şəraitdə... və budur... bilmirəm burada hansı qüvvə rol oynadı – realizm metodumu, ya sizin o füsunkar surətinizin canlı olaraq qarşımda maskasız-filansız durmasını – deyə bilmərəm. Bircə bunu bilirəm ki, mən bu portret üzərində işləyəndə elə bilirdim ki, hər rəng, hər cizgi, fırçamın kətana toxunuşundan qopan hər bir səs mənim sirrimi faş edir. Mən qorxurdum ki, adamlar portreti görən kimi sizi necə ilahiləşdirdiyimi biləcəklər, Dorian. Hiss edirdim ki, bu portretə çox şey demişəm, bu portretə canımı qoyuram. Bax onda qərara gəldim ki, onu heç vaxt sərgiyə göndərməyim. Siz inci yirdiniz, açıqlanırdınız bir qədər, amma bunun mənim üçün nə demək olduğunu, səbəblərin mənim üçün nə qədər ciddi olduğunu anlamırdınız. Mən bunları Harriyə danışanda o, mənə güldü. Əlbəttə, bu, mənim vecimə də deyildi. Portreti çəkib qurtarandan sonra studiyada onunla üzbəüz oturdum, rəsmə baxarkən hiss etdim ki, mən səhv etməmişəm... Bir neçə gündən sonra isə portreti studiyadan apardılar. Və mən o əsərin dözülməz gözəllik cazibəsindən qurtulandan sonra mənə elə gəldi ki, rəsmdə gördüklərimin hamısı yalnız mənim təxəyyülümün məhsuludur; adamlar portretə yalnız sizin heyvətəmin gözəlliyinizi və rəssamın istedadını görəəcəklər, başqa heç nə! Hətta indi də mənə elə gəlir ki, rəssamın hiss və həyəcanlarının onun əsərlərində əks olunması fikri yanlışdır. Sənət düşündüyümüzdən də abstrakt bir şeydir. Forma və rənglər bizə yalnız forma və rənglərdən danışır, başqa heç nədən xəbər vermir. Çox vaxt mənə elə gəlir ki, sənət rəssamı meydana çıxarmaqdan daha çox, onu gizlədir. Məhz buna görə də Parisdən dəvət alanda qərara aldım ki, sizin portretiniz mənim sərgim üçün bir şah əsəri olsun. Heç vaxt düşünməzdim ki, siz bundan imtina edərsiniz. İndi isə görürəm ki, siz düz deyirsiniz. O portret sərgilənə bilməz. Mənə acığınız tutmasın, Dorian. Sizə məftun olmamaq olmur, siz bunun üçün yaranmışsınız. O vaxt mən Harriyə də elə bunu demişdim.

Dorian Qrey uzun, rahat bir nəfəs aldı. Rəng-ruyu özünə gəldi, dodaqlarına zərif təbəssüm qondu. Təhlükə sovuşmuşdu. İndiki halda onu heç bir şey qorxutmurdu. Dorianın rəssama qeyri-ixtiyari yazığı gəldi; o, bu gün qərribə etiraflar edirdi; fikirləşirdi ki, görəsən, o, Dorian, özü də haçansa kiməsə məftun ola bilərmə, onun

qəlbinə kim hökm edə bilər? Lord Henri onu cəzb edir, lakin onun cazibədarlığı təhlükədir başdan-ayağa... Lord Henri həddən artıq ağıllıdır və çox abırsız adamdır; o, sevmək üçün yararlı deyil. Görəsən, Dorianın da nə vaxtsa pərəstiş etdiyi adam olacaqmı? Görəsən, tale ona hansı nəsibi yazıb? O, bu həyəcanları da yaşaya biləcəkmı?

– Dorian, – Holvard dedi, – doğrusu, portretdəki dəyişikliklərin baş verməsini görməyiniz mənə çox qəribə gəldi. Doğrudanmı, siz bunu görürsünüz?

– Hə, mən orada nəşə gördüm, – oğlan cavab verdi. – Gördüyüm şeylər mənə çox heyrətləndirdi...

– Onda icazə versəniz, mən də bir baxardım...

Dorian başını buladı.

– Bazil, məndən xahiş etməyin... Yox, yox... Siz ona heç yaxın gələ bilməzsiniz!

– Nə olar, bir vaxt gələr, baxaram...

– Heç vaxt!

– Bəlkə də, siz haqlısınız! Yaxşı, sağ olun, mən getdim. Siz yeganə adamsınız ki, mənim sənətimə həqiqi təsir göstərdiniz. Yaratdığım ən gözəl əsərlərə görə mən sizə borcluyam. Ah! Kaş sizə söylədiklərimdən nələr çəkdiyimi biləydiniz!

– Əzizim Bazil! – Dorian dedi. – Siz mənə nə dediniz ki? Sadəcə, mənə dediniz ki, mənimlə fəxr edirsiniz, mənə pərəstiş edirsiniz! Bu heç kompliment də deyil!

– Mənim sizə heç kompliment demək niyyətim də yox idi! Bu, etiraf idi! Mən bunu edəndən sonra, elə bil, nədənsə məhrum oldum. İçimdən nəşə çıxıb getdi. Görünür, öz hisslərini heç vaxt gərək sözlə ifadə etməyəsen.

– Bu etiraflar mənim gözləntilərimi azdırdı...

– Nə üçün? Siz nə gözləyirdiniz ki, Dorian? Siz portretdə məgər başqa şeylər də görmürsünüz? Orada daha nələr ola bilər ki?

– Heç nə! Orada ayrı heç nə yoxdur... Nə üçün soruşursunuz? Bir də pərəstiş sözünü dilinizə gətirməyin. Bu axmaqlıqdır. Biz sizinlə dostuq və həmişə dost kimi qalmalıyıq...

– Axı sizin Harriniz də var... – deyən rəssamın səmindən məyusluq sezildi.

– Harri! Harri! – oğlan qəfil gülüşlə səsinə ucaltdı. – Harri gündüzlər mümkün olmayan şeylər danışmaqla məşğul olur; gecələr isə ağlagəlməz işlər görür. Belə bir həyat tərzini mənim də xoşuma gəlir. Lakin çətin və ağır dəqiqələrimdə inanmıram ki, Harrinin yanına qaçım. Ağrılı anlarımla sizinlə bölüşmək daha yaxşıdır.

– Siz yenə mənim emalatxanama gəlib pozada duracaqsınız mı?

– Mümkün deyil!

– İmtina etməklə siz mənim rəssamlıq sənətimi məhv edirsiniz! Dorian, heç kəs öz idealına iki dəfə rast gəlmir. Öz idealını bircə dəfə tapanlar da elə çox nadir hallarda olur.

– Səbəblərini izah edə bilmirəm, Bazil. Lakin bilirəm ki, mən bir daha pozada durmayacağam. Portretdə nəşə bir məşumluq var. O da öz xüsusi həyatını yaşayır. Mən gəlib sizinlə bir fincan çay içərəm. Bu daha yaxşı olar.

– O, sizin üçün daha yaxşıdır... – Holvard narazı-narazı donquldandı. – Yaxşı, onda mən gedim, hələlik. Çox təəssüf ki, siz mənə portretə baxmağa icazə vermədiniz. Neyləmək olar? Sizi başa düşürəm.

Holvard gedən kimi Dorian Qrey öz-özünə güldü. Yazıq Bazil! O, əsl həqiqəti bilmədi! Qəribədir! Dorian özü öz sirrini ona açmadı və üstəlik, dostunu məcbur elədi ki, sirrini desin. Təsədüfən o, qələbə çalmışdı! Dostunun sirrini öyrənmişdi! Bazilin etirafından sonra ona çox şey aydın oldu. Rəssamın gic qısqanclıq alovları və ona ehtiraslı bağlılığı, valehedici mədhiyyələri, lakin bəzən qəribə təmkini və qapalı olması – bütün bunları başa düşdü, aydındır! Dorian bir anlıq məyus oldu. Romantik məftunluqla boyanmış belə bir dostluqdan nəşə faciə qoxusu gəlirdi. O, dərindən ah çəkdi və zəngi basıb xidmətçini çağırırdı. Bütün hallarda portreti buradan götürüb gizlətmək lazımdır. Bu sirrin açılmasına yol vermək olmaz! Portreti bircə saat belə otaqda qoymaq axmaqlıq olardı; bura onun hər hansı bir dostu, ya tanışı gələ bilər.

ONUNCU FƏSİL

Xidmətçi içəri girəndə Dorian oğrun-oğrun ona baxdı. Görəsən, Viktor ekranın arxasındakı portret barədə nə düşünür? O, portretə baxa bilərmi? Xidmətçi isə özünü soyuqqanlı aparırdı, sakitcə durub Dorianın əmrlərini gözləyirdi. Dorian siqaret yandırdı və güzgünün qabağına sarı yeridi; o, güzgüdən xidmətçinin əksini apaydın görürdü. Viktorun üzündə heç bir ifadə yox idi, o, təmkinlə növbəti xidməti vəzifəsinin icrasını gözləyirdi. Yox, ondan ehtiyatlanmağa dəyməz! Bununla belə, Dorian qət etdi ki, hər halda, ehtiyat tədbirləri də görsə, pis olmaz. Dorian astadan danışmağa başladı; Viktora dedi ki, ev işlərinə baxan qulluqçu qadını çağırırsın, sonra bəzəkli taxta sexinə getsin, ustadan xahiş eləsin ki, bura dərhal iki fəhlə göndərsin. Dorian elə gəldi ki, xidmətçi otaqdan çıxanda ekrana tərəf gözücü də olsa, baxdı. Bəlkə, heç baxmayıb? Dorianın gözünə belə göründü, hə?

Bir azdan qulluqçu missis Lif tələsik kitabxanaya daxil oldu; qadının əynində qara ipək don, əllərində isə köhnə dəbli barmaqsız əlcəklər vardı. Dorian qadından keçmiş dərs otağının açarını istədi.

– Köhnə dərs otağının? – qadın təəccübləndi. – Ora toz-torpaq içindədir, mister Qrey! Qoyun əvvəl təmizləyim, səliqə-sahmana salım, sonra ora girin. Ser, indi bu vəziyyətdə ora girmək olmaz! Düz deyirəm, ora biabırçı kökdədir.

– Lif, oranı təmizləmək lazım deyil! Mənə yalnız açarı verin!

– Ser, vallah, ora girsəniz üst-başınız tamam batacaq! Düz beş ildir, o dərs otağının qapısı açılmır. Lord həzrətlərinin ölümündən bəri oraya kimsənin ayağı dəyməyib.

Mərhum babasının adını eşitcək Dorian diksindi. Onun yaddaşında qocanın çox pis xatirəsi qalmışdı.

– Eybi yoxdur! Mən, sadəcə, ora baxmaq istəyirəm, vəssalam! Açarı verin!

– Buyurun, götürün, ser! – yaşlı qadın əlləri titrəyə-titrəyə topa açarlar arasından dərs otağının açarını ayırdı. – Alın, bu da açar... Ser, axı... siz belə vəziyyətdə otağa girməzsiz, eləmi? Bəlkə, ora köçmək fikriniz var? Məgər bura, aşağı otaq rahat deyil?

– Yox, yox, belə bir fikrim yoxdur! – Dorian tələsik cavab verdi. – Təşəkkür edirəm, Lif! Gedə bilərsiniz.

Ev işlərini idarə edən qadın bir anlıq ləngidi, istədi məişət məsələləri ilə bağlı bəzi xırda təfərrüatları ev sahibinə söyləsin. Dorian dərindən ah çəkdi və qadına dedi ki, bütün məsələləri özü həll eləsin, o, Lifə inanır. Qadın otaqdan razı halda çıxdı. Qapı örtülən kimi Dorian açarı cibinə qoyub otağa göz gəzdirdi. Gözünə al-qırmızı rəngli, qızılı ilmələrlə tikilmiş ipək örtük sataşdı; bu atlaz örtük XVII əsrin axırlarında Venezsiya incəsənətinin gözəl nümunələrindən biri idi; babası onu nə vaxtsa Bolonya yaxınlığındakı monastırdan gətirmişdi. Bəli, elə bu örtüklə də o dəhşətli portreti bağlamaq olar! Ola bilsin, bu örtükdən nə vaxtsa dəfn mərasimləri üçün istifadə olunub. İndi bu atlaz parça meyiddən də daha dəhşətli qoxu verən bir şəkli örtəcək; əks halda o portret qorxunc sarsıntılar, təhlükələr yaradacaq və bunların sayı-hesabı olmayacaq! Qurdlar meyiti gəmirən kimi, Dorian Qreyin də günahları onun kətan parça üzərindəki portretini gəmirəcəkdir. Onlar şəklin gözəlliyini gəmirəcək, portreti pis kökə salacaqlar; şəkli murdarlayacaqlar, ona biabırçı görkəm verəcəklər. Portret isə, hər halda, yaşayacaq, daim canlı olacaq.

Bu düşüncələr Dorianı çimçışdirdi və o, əslində, şəkli nə üçün gizlətmək istədiyini Bazilə söyləmədiyinə görə bir anlıq peşmançılıq hissi yaşadı. Bazil, şübhəsiz, onu lord Henrinin təsirlərindən qoruya bilərdi, hələ üstəlik, onun özünü də zəhərli və təhlükəli ehtiraslardan çəkindirə bilərdi.

Bazilin ona qarşı məhəbbəti (bu, doğrudan da, əsl sevgiydi!) çox xeyirxah və ali bir hissdir! Bu, gözəlliyə qarşı instinktdən doğan və insan zəifləyən kimi ölüb gedən adi fiziki aludəçilik deyil. Yox! Bu sevgi Mikelancelo sevgisidir; bu sevgi Monten, Vinkelmann¹ və Şekspir sevgisidir. Bəli, Bazil onu xilas edə bilərdi.

Lakin artıq çox gecdir. Keçmiş hər zaman peşmançılıq hissiylə, unutmqla və ya inkar etməklə ütüləmək olar. Gələcək isə qaçılmazdır. Dorian hiss edirdi ki, onun içində elə ehtiraslar qaynaşır ki, onlar çölə çıxsın, nəticəsi pis olar; əgər onun dumanlı şirin xəyalları həyata keçsə, onun həyatına kölgə düşəcək.

Dorian al-qırmızı-qızılı örtüyü taxtın üstündən götürdü, onu əllərində tutub ekranın arxasına keçdi. Portretin üzündə başqa dəyişiklik-zad olmamışdı ki? Yox, ona elə gəldi ki, olmayıb; hər halda, o, şəkllə daha böyük həqarətlə baxdı. Qızılı qıvrım saçlar, mavi gözlər və çəhrayı dodaqlar – necə var yerindəydi. Yalnız üzün ifadəsi dəyişmişdi; o, öz qorxunc simasıyla dəhşətli görünürdü. Bazilin Sibil Veynə görə danlaqları, mənasız və boş məzəmmətləri yanında bu qorxunc sifət daha eybəcər idi! Portretdən onun öz qəlbi idi ona baxan, onu ittiham edən! O, öz qəlbinə cavab verməliydi! Dorian ağrı hiss edə-edə dəbdəbəli örtüyü portretə doladı. Elə bu vaxt qapı döyüldü; Dorian ekranın arxasından çıxıb qapıya boylandı. Xidmətçi Viktor otağa girdi.

– Müsyo, fəhlələr gəlib.

O düşündü ki, Viktoru dərhal harasa göndərmək lazımdır; qoy portreti fəhlələrin hara qoyacaqlarını bilməsin. Viktorun ağıllı, birc gözləri var; bəlkə də, orada bir hiyləgərlik də gizlənib! Etibarsız adamdır! Dorian yazı masası arxasına keçib lord Henriyə xırda bir məktub yazdı; xahiş edirdi ki, ona oxumaq üçün bir şey göndərsin, həm də xatırlatdı ki, onlar bu axşam doqquza on beş dəqiqə işləmiş görüşməlidirlər.

– Bunu dərhal lord Henriyə çatdırın və cavabını da gözləyin, – kağız parçasını Viktora uzatdı, – fəhlələrə də deyın, gəlsinlər içəri...

Bir azdan qapı yenə döyüldü və Cənubi Audli küçəsindəki taxta sexinin məşhur ustası mister Habbard və onun çox yöndəmsiz bir köməkçisi içəri girdilər. Mister Habbard qırmızısifət, sarışın bakenbardlı bir adam idi. Onun incəsənətə isti münasibəti əhəmiyyətli dərəcədə lap qədimdən əksəriyyəti pulsuz-parasız olan müştərilərlə – rəssamlarla ölçülürdü. Adətən, o, sifarişçilərin evinə getmirdi, gözləyirdi ki, sifarişçilər özləri onun sexinə gəlsinlər. Lakin Dorian Qrey üçün həmişə istisnalar olurdu. Dorianda qərribə bir cazibədarlıq vardı ki, bu da hamını ovsunlayırdı. Hətta onu görməyin özü adamda məmnunluq doğururdu.

– Mister Qrey, mənə görə bir qulluq? – sex ustası yoğun, çilli əllərini bir-birinə sürtə-sürtə soruşdu. – Fikirləşdim ki, şəxsən özüm gəlim, sizin qulluğunuzda durmaq şərəfinə nail olum! Bir gözəl çərçivə əldə etmişəm, satış mərkəzindən gətirdim onu, ser. Qədim Florentin malıdır. Fontildən gətiriblər. Bu çərçivə dini şəkillər üçün çox münasibdir, mister Qrey!

– Mister Habbard, bağışlayın, sizə əziyyət verdim! Əlbəttə, dini şəkillərə bir o qədər maraq göstərməsəm də, gəlib o çərçivəyə baxaram. Amma bu gün istəyirəm ki, bu şəkli yuxarı mərtəbəyə aparaq. Çox ağırdır. Ona görə də xahiş elədim ki, siz iki fəhlə göndəresiniz.

– Heç bir əziyyəti yoxdur, mister Qrey! Sizə xidmətdən şad olaram. Hansı şəkildir, ser?

– Bax bu! – Dorian ekranı portretin qabağından itələyib çəkərək cavab verdi. – Örtüyünü çıxarmadan onu yuxarı apara bilərsinizmi? Elə beləcə! Qorxuram cızıla. Ona görə örtük çəkmişəm üzünə.

– Ser, burada çətin bir iş yoxdur, – sex ustası dilləndi və dərhal köməkçisiylə işə girişdi; onlar uzun latun zəncirlərdən asılmış portreti açmağa başladılar. – Onu hara qoyacağıq, mister Qrey? – usta soruşdu.

– Mən sizə yolu göstərərəm, mister Habbard. Xahiş edirəm, dalımca gəlin. Yox, ya da siz düşün qabağa. Lap yuxarıdadır yeri... çox təəssüf... Biz əsas pilləkənlə qalxacağıq, o enlidir.

Dorian qapıları taybatay açdı; onlar holla girdilər, orada isə pilləkənlə yuxarı qalxmağa başladılar. Çərçivənin böyüklüyü portreti yaman ağırlaşdırmışdı; Dorian hərdənbir fəhlələrə kömək də edirdi. Mister Habbard isə onun zümrəsindən olan bütün adamlara xas yaltaqlıqla buna etiraz edirdi; zadəganlar faydalı işlər görə bilməzdilər.

– Ser, şəkil yaman ağırdır ha! – usta yuxarı mərtəbəyə çatanda alnının tərini sildi.

– Hə, yaman ağırdır, – Dorian da dodaqucu təsdiq etdi, sonra portretin qoyulacağı otağın qapısını açdı.

Bu otaq onun həyatının bütün sirrini saxlayacaq, onun qəlbini adamların gözündən gizlədəcəkdi. Dörd ildən çox idi o, bu otağa girmirdi; balaca olanda bura onun otağı olmuşdu; böyüyəndən sonra isə bura oldu dərs otağı. Bu böyük və rahat otağı mərhum babası lord Kelso xüsusi olaraq nəvəsi üçün düzəltmişdi; lakin anasına heyrətamiz dərəcədə oxşadığına, ya hansısa başqa səbəblərə görə lord Kelsonun uşağı görməyə gözü yox idi, çalışırdı ki, nəvəsini özündən uzaq saxlasın. Dorian gördü ki, o vaxtdan bəri otaqda elə bir dəyişiklik baş verməyib; iri italyan sandığı da yerində durub, fantastik şəkildə rənglənmiş divarlar, panellər, onların zərli, naxışlanmış qəlibləri hələ də qalır; o, uşaq vaxtı çox vaxt bu qəliblərin arxasında gizlənərdi. Qırmızı ağacdən düzəldilmiş kitab şkaflı da yerindəydi, vərəqləri tökülüb dağılmış dərsliklərlə doluydu; arxa tərəfdəki divardan isə hələ də qədim Fələməng xalçası asılmışdı; xalça üzərində rəngi çox solmuş kral və kraliça bağda şahmat oynayırdı; təsvirdəki arxa planda dəmir əlcəkli əllərində quş tutmuş şahin ovçuları dəstə-dəstə at belində gedirdilər. O unudulmaz çağlar necə yadına düşdü! Dorian ətrafa nəzər yetirdikcə yalnız uşaqlığının, demək olar ki, hər anı, sanki, geri qayıdırdı. O, məsum uşaqlıq çağlarını yadına saldı; pak, təmiz, günahsız çağlar! Birdən ona elə gəldi ki, bu eybəcər və məsum portreti bura qoymaq, bu paklıq yuvasında gizlətmək qorxuludur. Hələ o, məsum uşaq olanda ağına belə gəlməzdi ki, onu məhz belə bir gələcək gözləyir. Lakin evdə başqa belə bir etibarlı yer yoxdur ki, portreti gizlədəsən. Otağın açarı indi ondadır və bundan sonra bu otağa heç kəs girə bilməz. Qoy kətan parçasıdakı şəklin üz-gözü öküzlə kimi küt, amansız, çirkin və eybəcər olsun, cəhənnəmə ki! Onu heç kim görə bilməyəcək! Heç Dorian özü də

onu görməyəcək. Nəyinə gərək? Öz qəlbinin eybəcər şəkildə belə parçalanıb dağılmasına niyə baxsın ki? O, öz gəncliyini qoruyub saxlamışdı; bu kifayətdir, ona bu bəs edər! Bundan başqa, məgər o, özünü islah edə bilməzmi? Məgər rüsvayçı gələcəkdən qaçmaq olmazmı? Bəlkə, elə onun həyatına böyük bir sevgi daxil oldu və onu tamamilə təmizlədi? Bu sevgi onu qəlbində və canında doğulan sonrakı günahlarından qoruya bilər; hələ o ağlagəlməz günahlar sirlidir, onların şəklini heç kim çəkməyib və bu sehrin özü də onlara qorxunc, məşum füsunkarlıq verir. Ola bilsin ki, günlərin bir günü bax bu çəhrayı, həssas ağızdakı dəhşətli görünüş itib getsin və o zaman Bazil Holvardın şedevr əsərini də dünyaya göstərmək mümkün olsun!

Yox; bu, mümkün deyil! Kətan parça üzərindəki insan saatbasaat, həftəbəhəftə qocalır. Şəkildə günah və eyiblərin sirli əksi ifadə olunsada, o, yaşın, zamanın buraxdığı yaramaz izlərdən yaxa qurtara bilməyəcək. Yaş öz sözünü deyəcək! Yanaqları sallanacaq, qırıq-qırıq olacaq. Onun işığı öləziyən gözlərinin ətrafında qara büküşlər yaranacaq, gözlərinin yaraşığını məhv edəcək. Saçları parlaqlığını itirəcək, bütün qocalarda olduğu kimi, onun da ağzı daim yarıaçılı qalacaq. Bürüşüklü boynu, dərisi altından göyərən damarları, soyuq əlləri, bükülmüş beli! Aman Allah! Lap mərhum babası kimi olacaq! Qoca vaxtında babası yaman şiltaq, sərt, kobud idi ona qarşı! Eh, gərək portreti gizlətsin! Neyləmək olar?

– Mister Habbard, zəhmət olmasa, bura gətirin, – yorğun-yorğun geriye boylandı.

– Sizi yaman gözlətdim, üzr istəyirəm. Fikrə getmişdim, bir anlıq sizi unuttum...

– Mister Qrey, eyib etməz, bir qədər dincəlmək də bizimçün xoşdur, – sex ustası dedi. – Hə, hara dediniz qoyaq bunu, ser?

– Fərqi yoxdur, qoyun bax bura! Hə, belə. Asmaq lazım deyil. Elə divara söykəyin – yetər. Təşəkkürlər.

– Bu sənət əsərinə baxmaq olarmı, ser?

Dorian səksəndi.

– Mister Habbard, bu, sizin üçün maraqlı deyil, – gözlərini Ustadan çəkmədən bildirdi. Bu anda o düşünürdü ki, əgər usta örtüyü qaldırıb o şəklə baxmağa cürət eləsə, onu tutub yerə yıxacaq. – Sizə daha əziyyət verməyəcəyəm. Çox sağ olun ki, özünüz gəldiniz və köməyinizi əsirgəmədiniz.

– Dəyməz, mister Qrey, dəyməz! Hər zaman xidmətinizdə hazıram, ser!

Mister Habbard pilləkənləri ağır-ağır endi, köməkçisi də onun dalınca düşdü; köməkçi utana-utana boylanıb iftixarla Dorian baxırdı; o, ömründə Dorian kimi cazibəli, gözəl adam görməmişdi.

Aşağıda addım səsləri kəsilən kimi Dorian qapını bağlayıb açarı cibinə qoydu.

İndi özünü rahat hiss edirdi. Bundan sonra heç kəs bu eybəcər şəkli görməyəcək! O, təkcə o, öz eyiblərini və günahlarını görəcək!

Dorian kitabxanaya düşəndə artıq saat altıya işləmişdi və otağa çay gətirmişdilər; qara əlvan ağacdən düzəldilmiş sədəfli xırda çay stolunu ona ledi Radley bağışlamışdı; onun qəyyumunun arvadıydı, daim xəstəlikləri ilə əlləşirdi, ötən qış mövsümünü də Qahirədə keçirmişdi. Nə isə... Ledi Radleyin bağışladığı o sədəfli stolun üstündə lord Henridən gəlmiş bir məktub və yanında da üz qabığı köhnəlmiş bir kitab vardı. Çay sinisinin içinə isə “The St. James's Gazette”-nin qəzetinin üçüncü nömrəsi qoyulmuşdu. Görünür, Viktor qayıdıb gəlib. Görəsən, o, buradan gedən fəhlələrlə rastlaşımı? Onlardan gördükləri iş barədə bir şey soruşubmu? Əlbəttə, xidmətçi artıq kitabxanadan portretin çıxarıldığını bilir, hər halda, görüb ki, portret daha burada yoxdur. Çayı gətirəndə ekranın çəkildiyinə də fikir verib, portretin yeri də boşdur. Bəlkə də, günlərin bir günü o, Viktoru iş başında yaxalayacaq: xidmətçi gecələrin birində pilləkənlərlə qalxıb dərs otağının qapısını sındıra bilər! Öz evində casus saxlamaq dəhşətli şeydir! O eşitmişdi ki, varlı adamları həmişə onların xidmətçilərindən kimsə şantaj edir; xidmətçi ya gizləncə məktub oxuyur, ya qapı arxasında pusub söhbətlərə qulaq asır, ya vizit kartlarını toplayır, ya da elə balışın altından rəngi solmuş gül ləçəyi və ya bükülmüş qadın krujevası tapır...

Dorian dərindən ah çəkdi və özünə çay süzdü; sonra lord Henridən gələn məktubu açdı. Henri yazırdı ki, ona axşam qəzeti və kitab göndərir; kitab Dorian üçün maraqlı ola bilər; daha sonra da qeyd edirdi ki, səkkiz on beş dəqiqədə mütləq klubda olacaq. Dorian qəzeti vərəqlədi, beşinci səhifədə onun gözüne qırmızı karandaşla nişanlanmış bir yazı sataşdı. Oxudu:

“Aktrisanın ölümüylə bağlı işin istintaqı. Bu gün səhər Hokston Rouddakı Bel Taverndə rayon müstəntiqi mister Danbi gənc aktrisa Sibil Veynin cəzədi üzərində müayinə aparmışdır; gənc aktrisa Holbordndakı Royal Teatrına bu yaxınlarda işə götürülmüşdü. İstintaq müəyyən edib ki, ölüm bədbəxt hadisə nəticəsində baş vermişdir. Mərhumun anasına başsağlığı verilmişdir; qızının meyitinin yarılmasında iştirak edən ana və doktor Birrel istintaqa bu barədə məlumat vermişlər; ana ifadə verərkən çox mütəəssir və həyəcanlı olmuşdur”. Dorian dilxor oldu; qəzeti cırıb parça-parça elədi və zibil yeşiyinə tulladı. Bu nə rəzalətdir! Bu həqarət doğuran təfərrüatlar necə də dəhşətli görünür! O, qəzeti göndərdiyi üçün lord Henridən bir qədər incidi. Hələ bir səfehlik edib xəbəri qırmızı karandaşla da dairəyə alıb!? Axı Viktor onu oxuya bilərdi! Xidmətçi ingilis dilini də yaxşı bilir.

Elədir, çox güman ki, xidmətçi qəzeti oxuyub və nədənsə şübhələnməyə başlayıb! Axı niyə narahat olur ki? Onun bu məsələyə nə dəxli var? Dorian Qrey Sibil Veynin ölümündə günahkar deyil ki? Heç qorxmağın yeri də yoxdur! Dorian Qrey qızı öldürməyib!

Gözü lord Henrinin göndərdiyi sarı kitaba sataşdı. Bu nədir, görəsən? Stola yaxınlaşdı; bu səkkizbucaqlı sədəfli stol ona gümüşdən pətək hörən naməlum

Misir arılarının işini xatırlatdı; Dorian kitabı götürüb kresloda əyləşdi, vərəqləməyə başladı. Bir neçə dəqiqədən sonra o artıq mütaliyəyə qapılmışdı. Çox qəribə kitab idi, beləsinə heç vaxt oxumamışdı. Ona elə gəlirdi ki, gözləri önündən dünyanın bütün günahları gözəl bir libasda, fleytanın həzin musiqi sədaları altında bir-bir ötüb-keçir. İndi o, şirin xəyal kimi arzuladığı çox şeyi canlı şəkildə görür. Heç yuxusuna belə girməyən şeylər indi onun gözləri qarşısında canlanır.

Deyəsən, süjetsiz bir roman idi, daha doğrusu, psixoloji etüdlər idi. Əsərin yeganə qəhrəmanı cavan bir Parisli oğlan idi; bu cavan oğlan on doqquzuncu əsrdə bütün keçmiş əsrlərin ehtiras və əhvali-ruhiyyələrinin dirçəldilməsi işi ilə məşğul olur.

O, bəşər övladının ötən dövrlərdə yaşadığı hiss və həyəcanları, əhvali-ruhiyyələri eynilə özü yaşamaq istəyir. Onu qeyri-təbii məhrumiyyət formaları maraqlandırır ki, adamlar bunları düşüncəsiz olaraq ləyaqət adlandırırlar; eyni zamanda o formalara qarşı olan təbii ehtiras dalğaları maraqlandırır; müdriklər isə bunları hələ də əxlaqsızlıq adlandırırlar.

Kitab özünəməxsus səlis üslubda, aydın və rəvan dildə yazılmışdı; bununla belə, kitabda başa düşülməyən, qaranlıq olan çoxsaylı arqo və arxaik sözlər, texniki terminlər və incə təbirlər vardı. Belə bir üslubda fransız simvolistlər məktəbinin gözəl sənətkarları yazdılar. Kitabda çoxlu metafora, səhləb çiçəyinə bənzər ifadələr və incə təsvirlər vardı. İnsanın duyğusal həyatı mistik fəlsəfi termin və anlayışlar vasitəsilə təsvir edilirdi. Çətin bir sual qarşısında qalırdın – bu nədir belə, kitab nədən bəhs edir? Orta əsrlərdə yaşamış hansısa bir müqəddəsin dini meyil və arzularının təsviridir? Yoxsa bu, günah işlədən müasirimizin utanmaz etiraflarıdır? Bu, zəhərləyici bir kitab idi. Sanki kitabın səhifələrindən qalın papiros tüstüləri qalxır, adamın beynini korlayırdı. Cümlələrin və ifadələrin ritmi, onların monoton ahəngi, mürəkkəb və zəngin nəqarətlər, düşünülmüş təkrarlar – bütün bunlar yalnız bir şeyə söykənirdi – xəstə xəyalpərvərliyə! Və kitabı səhifədən-səhifəyə, fəsildən-fəslə acgözlüklə oxuyan Dorian bir də ayılıb gördü ki, artıq gün əyilib, otağın qıraqlarına axşam kölgəsi düşüb. Buludsuz yaşılaçalan səmada bir ulduz parlayırdı. Dorian pəncərədən düşən zəif işıqda sözləri seçənədək oxudu; nəhayət, xidmətçinin bir neçə xəbərdarlığından sonra durub o biri otağa keçdi; artıq gec idi, kitabı çarpayısının yanındakı xırda Florentin stolunun üstünə qoyub geyinməyə başladı.

O, kluba çatanda artıq saat doqquza qalmışdı; lord Henri tək-tənha oturub onu gözləyirdi, çox əzgin və narazı görünürdü.

– Harri, üzr istəyirəm, – Dorian dedi, – vallah, mənim gecikməyimdə günahkar sizsiniz. Sizin mənə göndərdiyiniz kitab o qədər sehrli idi ki, ondan ayrılmaq olmurdu, buna görə də saat yaddan çıxmışdı mənim üçün. Bilmədim gün nə vaxt qurtardı.

– Bilirdim ki, xoşunuza gələcək, – Lord Henri ayağa qalxıb cavab verdi.

– Mən demədim ki, xoşuma gəldi. Dedim ki, kitab məni “ovsunlamışdı”. Bunlar ayrı-ayrı şeylərdir.

– Belə de... Siz artıq fərqləri də bilirsiniz? – lord Henri mızıldadı. Onlar yemək otağına keçdilər.

ON BİRİNCİ FƏSİL

Dorian Qrey bir neçə il bu kitabın təsirindən qopa bilmədi; daha doğrusu, heç buna cəhd də göstərmədi. O, kitabın nəfis şəkildə Parisdə çap olunmuş birinci nəşrindən doqquz nüsxə sifariş verdi; onlara müxtəlif rəngli üz çəkirdi; bu rənglər onun əhvali-ruhiyyəsi və artıq, demək olar ki, idarə edə bilmədiyini dəyişkən fantaziyalarının şıltaqlıqları ilə harmoniya təşkil etməliydi.

Kitabın qəhrəmanı romantik hissləri ilə ağılı çox qəribə şəkildə birləşən qəşəng bir parisli oğlan idi; o, sanki, Dorianın prototipiydi; və elə bil, ondan çox-çox qabaq yazılmış bu kitab onun həyat tarixçəsini təsvir edirdi. Dorian bir məsələdə kitabın qəhrəmanından daha xoşbəxt idi: o, gənc parislinin uşaqlıqdan qəflətən itirdiyi heyratımız gözəlliyinə görə qorxu hissini heç vaxt yaşamamışdı; və o, heç vaxt işıldayan və hamar metal güzgülər qabağında özünə baxarkən dəhşətli hallar keçirməmişdi. Kitabın sonuncu fəslini Dorian bədxah bir hisslə oxudu; elə bil, bu dərdə özünün mübtəla olmadığına daha çox sevinirdi; hər bir həzzdə, demək olar ki, hər zaman hansısa əzablı bir fərəh hissi olur. Deməli, həmin fəsildə insanın dərdi, kədəri, faciəsi təsvir edilir, bəlkə də, bir qədər pafoslu dillə təsvir edilirdi; həmin dərqli insan özgülərdə və ətrafındakı adamlarda ən çox dəyərləndirdiyi şeyi əbədi itirmişdi və buna görə əzab çəkirdi.

Dorian sevinirdi; sevinirdi ki, Bazil Holvardın və onun ətrafında olan adamların da heyran olduğu gözəlliyi onu heç vaxt tərk etməyəcəkdi. Hətta Dorian Qrey barədə dumanlı şayiələr eşidən adamlar belə (onun şübhəli həyat tərzini barədə şayiələr isə, demək olar ki, bütün Londonda gəzib-dolaşırdı və klublarda dedi-qoduya səbəb olurdu) bu rüsvayçı dedi-qodulara inana bilmirdilər: axı o, elə bir insan idi ki, hələ həyatın çirkabına bulaşmamışdı. Ədəbsiz danışan adamlar Dorian Qreyi görən kimi səslərini kəsirdilər. Onun üzünün dinc şəffaflığı onlar üçün, sanki, xəcalət tənəsi kimi görünürdü. Dorianın hər hansı bir məclisdə görünməsi itirilmiş paklığı xatırladırdı. Adamlar təəccüb edirdilər ki, bu cazibəli gənc bizim əxlaqsız və rəzil ehtiraslara bürünmüş əsrimizin sarsaq təsirlərindən necə qurtula bilib? Dorian tez-tez uzun müddət evdə olmurdu və o, bu şübhəli və müəmmalı yayınlardan sonra (ətrafındakı dostları və onu tanıyanlar ondan şübhələnməyə başlamışdılar) evə qayıdır, xəlvəti olaraq yuxarı qalxır, dərs otağına girib qapını arxadan bağlayır, əlində güzgü uzun müddət portretin qarşısında dayanıb gah şəkllə, gah da özünə baxırdı və görürdü ki, şəkildəki Dorian getdikcə daha çox qocalır; güzgüdəki əksi isə cavan və gümrəh bir

təbəssümlə ona gülümsəyir. Bu kontrast daha çox heyrət doğurduqca Dorian bundan daha çox həzz alırdı. O, öz gözəlliyinə daha çox vurulur, qəlbinin isə yoldan çıxmasını daha maraqla izləyirdi. O, çox böyük həyəcanla və həm də hansısa qeyri-təbii məmnunluqla portretdəki büküş və qırıqları izləyir, eybəcər dəyişikliklərə diqqətlə baxaraq bəzən özü özündən soruşurdu: görəsən, günahın əlamətləri daha qorxunc və mənfurdur, yoxsa yaşın? O, öz ağ əllərini portretə yaxınlaşdırır, şəklin gücdən düşüb kobudlaşmış əllərinə vurur, onları müqayisə edib gülürdü. O, vaxtından əvvəl qocalmış və eybəcərləşmiş portretə kinayə ilə baxır, onu lağa qoyurdu. Düzdür, hərdən bir gecələr öz yataq otağında uzanıb yuxusu ərsəyə çəkildə, yaxud gəmi təmiri ilə məşğul olan dokların yaxınlığında yerləşən pritondakı çirkli taxtlarda uzananda (o, pritona əynini dəyişib özgə adıyla tez-tez gedirdi) qəlb ağrısıyla düşünürdü ki, o, əxlaqsızlaşıb; o, bütün həyatını korlayıb və bu anlar ona əzab verirdi; onda belə hallar nadir vaxtlarda baş qaldırırdı. Onun həyata sonsuz marağını lord Henri oyatmışdı və bu, Bazil Holvardın bağçasında baş vermişdi; bu maraq ona getdikcə daha çox ləzzət verirdi. O, öyrəndikcə daha çox şeyi bilmək istəyirdi. Onda bu həvəslərə qarşı canavar aclığı yaranmışdı və bu aclığı söndürmək ehtirası da günü-gündən şiddətlənirdi. Lakin Dorian tədbirsiz də deyildi; hər halda, o, ictimai rəyə də xər baxmırdı və cəmiyyətlə münasibətlərində ədəb-nəzakət qaydalarını gözləyirdi. Qışda ayda iki dəfə, qalan bütün mövsümlərdə isə çərşənbə axşamı o, öz yaraşıqlı evinin qapılarını adamların üzünə açır, burada ən məşhur və dəbdə olan musiqiçilər öz məharətlərini göstərir, onun qonaqlarını əyləndirirdilər. Lord Henri bu ziyafətləri verməkdə ona kömək edirdi və belə məclislərdə – seçmə qonaqların siyahısının tərtib edilməsində, yerləşdirilməsində, stolun üstünün düzəldilməsində, ekzotik güllərin seçilib qoyulmasında, stol örtüklərinin, qədimi qızılı və gümüşü qab-qashiğin düzülməsinə qədər hər şeydə lord Henrinin təcrübəsi vardı. Gələn qonaqlar arasında çox adam vardı ki (xüsusilə yaşılları təmsil edən gənclər arasında!), Dorian Qreyə ideal kimi baxır, yaxud özlərini belə göstərirdilər; onlar Dorianı Eton və Oksford universitetlərindəki tələbəlik illərində arzuladıqları və xəyallarında tutduqları insan kimi – əsl elmi dünyagörüşə malik olan mədəniyyətli və müasir ədəb-nəzakət qaydalarını və mədəniyyəti özündə birləşdirən dünyəvi bir sima kimi görürdülər. Dorian onlara Dantenin dediyi kimi – “gözəlliyə səcdə etməklə qəlbini, özünü nəcibləşdirən” adamlardan biri kimi görünürdü. Və ya Getenin dediyi kimi, o, elə bir adam idi ki, “görünən dünya məhz onun üçün yaradılmışdı, onun üçün mövcud idi”.

Təbii ki, Dorian üçün incəsənətin birinci və ən böyük əsəri həyatın özü idi; qalan bütün sənətlər və əsərlər yalnız müqəddimədir. Əlbəttə, o, dəbə də önəm verirdi; dəblə müəyyən vaxt çərçivəsində hamının qəbul etdiyi bütün təxəyyül və fantaziyaları həyata keçirmək olar; o, modabazlığa da üstünlük verirdi, çünki o, özünəməxsus yolla gözəlliyin mütləq müasirliyinə atılan addımdır. Onun geyim

tərzi və modaya qarşı sonsuz həvəsi Mayfer ballarında və Poll Moll klublarında əylənən modabaz gənclərə vaxtaşırı nəzərəcarpacaq dərəcədə təsir edirdi. Bu gənclər hər cəhətdən ona oxşamağa çalışırdılar və onu təqlid edirdilər; hətta onun kimi füsunkar olmaq və cah-calallı görünmək üçün Dorianın özünün də fikir vermədiyi ən xırda detalları belə gözdən qaçırmırdılar.

Dorian cəmiyyətdə həddi-büluğa çatanlara verilən çox iddialı mövqe tutmuşdu; onun beynində belə bir fikir dolaşırdı: Neronun imperatorluğu dövründə “Satirikon”un müəllifi Roma üçün necə idisə, o da müasir London üçün eləcə ola bilər. Lakin lap ürəyinin dərinliklərində o düşünürdü ki, hamının məsləhətləşdiyi (hansı pal-paltarı geyinməli, hansı daş-qaşı taxmalı, nə bilim, qalstukunu necə bağlamalı və ya zənciri necə bağlamalı...) sadə “arbiter elegantiarum”¹ olmaqdan daha əhəmiyyətli rol oynamaq lazımdır. O, yeni həyat fəlsəfəsi yaratmaq arzusunda idi; bu fəlsəfənin ağıllı əsası, öz ardıcıl prinsipləri olmalıdır; o, həyatın ali mənasını hiss və duyğuların həyata keçirilməsində görürdü.

Ehtirlərə baş əymək çox vaxt və tamam düzgün olaraq mühakimə olunub; çünki adamlar instinktiv olaraq ehtiras və hisslərdən qorxurlar; onlar adamlarda güclü ola bilərlər və bildiyimiz kimi, onlar yalnız rəzil və əxlaqsızlara xasdır. Lakin Dorian Qreyə elə gəlirdi ki, bu hiss və ehtirasların əsl təbiəti hələ indiyə kimi anlaşılmaz olaraq qalır; həmin ehtiraslar ona görə heyvani azğın ehtiraslar kimi yaşayır ki, adamlar hər zaman çalışırlar ki, onları ram edib boğsunlar; onlara qida verməyiblər, onlarda gözəlliyə doğru ali və mütərəqqi cəhdin üstün əlamətlərindən biri olan yeni əxlaqi həyatın elementlərini görmək əvəzinə onları əzab və ızdırabları ilə öldürüblər. Bəşəriyyətin ötüb gəldiyi yola nəzər salarkən Dorian çox pərişan hisslər keçirirdi. Sən demə, nə qədər boşluqlar olub, necə böyük səhvlər buraxılıbmış, nə qədər güzəştlər olubmuş! Nəyə görə? Hansı mənasız bir şeyə görə?! Kökündə qorxu yatan mənasız, inadkar məhrumiyyətlər, özünü məhvetmə və özünü məhrum etmənin eybəcər formaları baş verib! Bəs nəticəsi nə olub? Cinsi pozğunluq və nəsil kəsilmə! Cırlaşma! Bu daha qorxulu və daha dəhşətlidir! Bu, insanların bilməməzliyi ucbatından qorunmağa can atdıqları, necə deyərlər, “deqradasiya”dan da qorxuludur! Təbiət hər zaman ilahi bir kinayə ilə tərki-dünya olan şəxsləri nahaq yerə səhralara, vəhşi heyvanların yanına qovmayıb, müqəddəs zahidlərə həyat yoldaşı kimi meşələrin və çöllərin sakinlərini – dördayaqlı heyvanları göstərməyib!

Bəli: lord Henri düz deyir, düzgün proqnoz verir – yeni hedonizm² doğulur; bu əxlaq fəlsəfəsi həyatı tamam dəyişdirməlidir, onu sərt və bayağı puritanlıqdan azad etməlidir; bizim günlərdə puritanlığın nədən belə dirçəlməsini anlamaq olmur. Əlbəttə, hedonizm idrakın köməyinə əl atacaq, lakin ehtirasların çeşidli təbiətini heç bir nəzəriyyə və ya elmi dünyagörüşlə dəyişmək iqtidarında olmayacaq. Hedonizmin məqsədi – elə bu ehtirasların təbiətidir, təcrübəsidir,

onun acı-şirin məhsulları deyil; bizim dövrdə asketizmə³, həm də kobud əxlaqsızlığa yer ola bilməz! Asketizm də, qatı əxlaqsızlıq da hissləri öldürür; hedonizm insanları həyatın hər anını tam dolğunluqla yaşamağı öyrədəcək; çünki həyat özü yalnız ötəri və keçici bir andır.

Hərdən elə olur ki, adam səhərə yaxın şirin yuxu görür; istəyir ki, bu yuxular ölüm yuxusu kimi əbədi olsun, amma oyanır, yuxunun uzun olmamasına təəssüf edir; yaxud dəhşətli və qeyri-təbii sevinc hissindən sonra beyin hüceyrələrində gerçəkliyin özündən də qorxulu olan yuxugörmələr oyanır; hər şeyi, elə bil, canlı və aydın görürsən, lap fantastikada olduğu kimi görürsən; bunlar elə qüvvələr tərəfindən həyata keçirilir ki, bu qüvvələr qotik sənət nümunələrini elə canlı edir ki, sanki, bunlar xəstə təxəyyüllü adamlar üçün yaradılıb. Bu oyanışlar hamıya tanışdır; görürsən ki, sübhün ağ barmaqları yavaş-yavaş pərdəyə dırmaşır və adama elə gəlir ki, pərdə titrəyir, yellənir, yırgalanır. Qara əcaib kölgələr səssizcə otağın künc-bucağına düşür, sonra əriyib gedir. Həyətdə isə yarpaqlar arasında artıq sərcələrin səsi eşidilir, küçədən ayaq səsləri gəlir, adamlar işə tələsirlər, bəzən təpəliklərdən gələn küləyin nəfəsi və vıyılması sükut içinə qərq olmuş evin başına fırlanır; elə bil, qorxur ki, evin içində yatanları oyadar; lakin onun al-qırmızı sığınacağından axır ki, yuxunu qovmağa məcbur olur. Bir-birinin ardınca yüngül tor örtükləri qalxır, ətrafda hər şey yavaş-yavaş öz əvvəlki forma və rəngini alır; və səhər sizin gözləriniz qarşısında dünyaya öz adi görkəmini təqdim edir. Donuq güzgülər yenə öz əvvəlki həyatlarını yaşamağa başlayır. Sönmüş şamlar harada idilərsə, orada da durub; onların yanındakı kitab isə hələ axıra qədər oxunmayıb; dünənki balda sizin yaxanızı bəzəyən solğun çiçək boynunu büküb, yaxud o məktub, sizin oxumağa qorxduğunuz o məktub, yaxud çox tez-tez oxuduğunuz o məktub da əvvəlki yerindədir. Sanki, heç nə dəyişməyib. Gecənin xəyali kölgələrindən yenə tanış gerçəklik boylanır. Bugünkü həyatı gərək dünən qoyub gəldiyin yerdən başlayasan; və biz ağrı ilə dərk edirik ki, fasiləsiz olaraq güc sərf etməyə məhkum olunmuşuq; adi stereotip məşğuliyyətlərin yorucu labirintində fırlanırıq, eyni şeyləri təkrar edirik. Bu anlarda biz ehtiraslı istəklər yaşayırıq; gözlərimizi açıb yeni dünya görmək istəyirik; bu dünya bir gecənin içində dəyişib; bizim bəxtimizdən bu dəyişən dünyada hər şey yeni forma və rəng alıb; canlı və şəffafdır; dünya tam yeniliklərlə doludur, sirlərlə doludur; orada keçmişə yer yoxdur, yaxud orada keçmiş üçün də bir balaca münasib yer saxlanılıb; əgər bu keçmiş hələ canlıdırsa, hələ ölməyibsə, hər ehtimala qarşı, öhdəlik və ya təəssüf şəklində yaşayırsa! Çünki hətta xoşbəxtlik haqqında xatirələrdə də bir özəl kədər var; ötüb-keçən hər bir həzzin xatirəsi isə adama ağrı gətirir.

Dorian Qrey məhz bu cür aləmlərin gerçəkləşməsini arzulayırdı; o düşünürdü ki, dəyişən dünyaların yaradılması həyatın əsas məqsədi, yaxud məqsədlərindən biri olmalıdır; romantikanın əsas elementini özündə cəmləşdirə bilən yeni məstedici

duygular dalınca qaçmaq qeyri-adi bir həyatdır; onun ağına tez-tez təbiətinə tam yad olan ideyalar gəlirdi və o, bu ideyaların məkrli əsiri olurdu; lakin o, bu ideyaların əsas mahiyyətini dərk edib maraqlarını doyuzdurandan sonra onlardan elə bir soyuqqanlıqla əl çəkirdi ki, bu, nəinki qızgın ehtirasla bir araya sığmır, hətta bəzi müasir psixoloqların təbirincə desək, çox vaxt ehtiraslar üçün zəruri şərait yaradırdı.

Bir ara şəhərdə danışdılar ki, o, Roma katolik kilsəsinə üzv olmaq istəyir; əlbəttə, Roma katolik kilsəsinin mərasimləri Dorianın həmişə xoşuna gəlirdi. İbadətə aid olan gündəlik qurban qədim dünyanın qurbanlarına baxanda daha real görünürdü; bunlar onu həyəcana gətirirdi, hisslərə nifrət hissi aşılaman dualar onun içini tərpətdirdi; bu qurbanlar ibtidai insan təbiətinin elementlərini, qədim insan faciəsini pafosla göstərməklə onu dəhşətli dərəcədə narahat edirdi.

Dorian kilsənin soyuq mərmər döşəməsi üstündə diz çökməyi sevirdi; o, atlatz bürüncəkli kilsə keşişinin ağ əlləri ilə yavaş-yavaş ianə qutusunun üstündəki örtüyü götürməsi səhnəsinə maraqla baxırdı; ya da görürdü ki, keşiş içi ağarmış şüşə fənərə bənzəyən ianə qutusunu (onun içində parıldayan daş-qaşlar olurdu) gətirdi; və bu zaman Dorian inanmaq istəyirdi ki, həqiqətən, bunlar mələklərin çörəyidir; ya da bəzən elə anlar olurdu ki, keşiş hövsələdən çıxıb coşur, sinəsinə döyür və öz günahlarına lənətlər yağdırırdı. Onu valeh edən buxurdandan qalxan tüstü olurdu; onlar iri, qızılı güllərə bənzəyirdi; buxurdanlar krujevalı və tünd-qırmızı paltarlı, ciddi və təntənəli görkəmdə duran oğlan uşaqlarının əllərində yellənirdi. Kilsədən çıxarkən Dorian qara tövbə hücrəsinə də maraqla baxardı, bəzən isə onun tutqun kölgəsində oturub adamların köhnə taxta barmaqlıqlar arasından öz həyat həqiqətlərini necə pıçıltı ilə söyləmələrinə xeyli qulaq asardı. Lakin Dorian heç vaxt bu və ya digər ehkamların təsirinə uymurdu; başa düşürdü ki, əgər o, rəsmi surətdə bu və ya digər dini ehkam və məzhəbləri qəbul etsə, əqli inkişafına zərbə vurmuş olar; o, heç vaxt belə səhvlər etməzdi. O, daimi yaşadığı evini heç vaxt, sadəcə, mehmanxanaya yararlı olan və ay kiçiləndə, ulduzlar sönən vaxtı bir neçə gecəni və ya gecə saatını mehmanxanada keçirmək üçün yararlı olan bir ev kimi görmək istəmirdi. Bir vaxtlar o, mistika ilə maraqlanırdı; mistikanın sadə bir şeyi sirli və qeyri-adi vergi kimi göstərmək vəzifəsi ilə məşğul oldu; və həmişə də mistikanın paradokslarla müşayiət olunduğunu gördü. Başqa bir vaxt o, alman darvinizminin materialist baxışlarına meyil göstərdi; və o, böyük həvəslə insanın fikir və ehtiraslarını yığıb beyinin boz maddəsinin hansısa qəfəsinə, yaxud bədəndəki hansısa ağ sinir lifinə topladı və məmnuniyyətlə aşkarladı ki, insanın ruhi vəziyyəti tamamilə fiziki vəziyyətindən asılıdır; bu fiziki vəziyyət patoloji xəstə və ya sağlam, normal və ya qeyri-normal ola bilər. Lakin Dorian üçün həyat haqqında bütün nəzəriyyələr, elmi baxışlar həyatın özü ilə müqayisədə ona cılız və mənasız göründü; o, apaydın dərk etdi ki, təcrübə və realılıqla bağlı olmayan hər bir abstrakt nəticə faydasız və səmərəsizdir. O bilirdi

ki, insanın hissi həyatı eynilə onun ruhi həyatı kimidir, açılmasını gözləyən müqəddəs sirləri var.

O, müxtəlif qoxuları və qoxulu maddələrin hazırlanması sirlərini öyrənməyə başladı; ətirli yağları süzdü, Şərqdən gətirilmiş iyli qatranları yandırdı. Belə bir qənaətə gəldi ki, insanın hər hansı bir iç əhvali-ruhiyyəsi hansısa hissi qavrayışlarla bağlıdır və Dorian onlar arasındakı əsl əlaqələri özü üçün aşkar etdi; məsələn, nə üçün dini ayinlər zamanı yandırılan qatranın ətri insanları mistik əhvali-ruhiyyəyə kökləyir, boz ənbər isə onlarda ehtirası alovlandırır? Nə üçün bənövşənin ətri ölən sevgi barədə xatirələri oyadır? Nə üçün müşk beyini dumanlandırır, aloe isə, deyilənə görə, ruh düşkünlüyünü aparır?

Dorianın həyatında elə dövr də oldu ki, o, özünü tamamilə musiqiyə həsr etdi; belə vaxtlarda evində, məhəccərli pəncərələri, qızılı və al-qırmızı rənglərlə boyanmış tavanı, zeytun rəngli divarları olan uzun zalında qeyri-adi konsertlər təşkil edilirdi; zirək qaraçılar kiçik sitra1 ilə şən, ruhu oxşayan ara mahnıları çalır, başlarına şal bağlamış əzəmətli tunislilər isə simləri möhkəm tarım çəkilmiş iri musiqi aləti olan udu bir-bir götürüb ifa edir, zəncilər dişlərini qıcırdada-qıcırdada mis barabanlara monoton zərbələr endirir, əyinlərində sarıq və çalma olan arıq, nərmənazik hindular isə ayaqlarını qatlayıb qırmızı həsirlərin üstündə oturur, qəmiş və ya misdən düzəldilmiş uzun tütəklərini çalar, qabaqlarındakı zəhərli kobraları və buynuzlu eybəcər ilanları ovsunlayırdılar (bəlkə də, özlərini elə göstərirdilər ki, ilanları ovsunlaya bilirlər!). Bu barbar musiqi növlərinin kəskin keçidləri və tükürpədicə qarışıq səsləri Dorianı həyəcana gətirirdi; belə anlarda ona nə Şubertin gözəl musiqisi, nə Şopenin klassik elegiyaları, nə də Bethovenin nəhəng simfoniyləri təsir edərdi. O, dünyanın bütün ölkələrinin musiqi alətlərini yığırdı, hətta ən qədim və nadir musiqi alətlərini də toplayırdı; hətta bunlardan bəzilərini qədim ölü xalqların qəbirlərindən, yaxud dünyada hələ də mövcud olan, Qərb sivilizasiyası ilə toqquşmalardan salamat çıxmış vəhşi qəbilə və tayfaların yaşadığı yerlərdən tapmaq olardı. Dorian bu alətlərin hər birinə toxunmağı, hərdənbir onları dinqılatmağı xoşlayırdı. Onun çoxsaylı kolleksiyası arasında Rio Neqro hindularının çaldığı “Juruparis” adlanan alət vardı; bu alətə baxmağı qadınlara qadağan etmişdilər, hətta gənclərə də bu alətə baxmağı güclü olana və şallaq alana kimi icazə vermirdilər. Kolleksiylar arasında Perunun gil səhəngləri, bardaqları da vardı; onlar cingiltili quş səsləri çıxarırdılar; burada nə vaxtsa Çilidə Alfonso de Ovallenin eşitdiyi insan sümüklərindən düzəldilmiş fleyta, Kusko yaxınlığında tapılmış oxuyan və adamın əsəblərini heyretətamiz dərəcədə sakitləşdirən yəşəm daşı da vardı. Dorianın kolleksiyaları arasında içinə xırda çinqıllar doldurulmuş əlvən balqabaqlar da görmək olardı; onları tərpedəndə gurultu qopurdu; uzun Meksika klarneti də vardı – musiqiçi onu üfürmürdü, ifa zamanı klarnetin özündən hava çəkirdi; Amazon tayfalarının işlətdiyi, hündür ağacların kəlləsində oturub gözətçilik edən növbətçi üçün saat siqnalı kimi

cingiltili səs çıxaran truba da kolleksiyalar arasında idi; deyilənə görə, bu alətin səsini üç lyö2 uzaqdan da eşitmək olurmuş. Onun evində “teponatzli” deyilən bir alət də vardı – bu alətin ağacdən vibrasiyalı iki dili vardı ki, onu ağ bitki şirəsi ilə rənglənmiş kitrədən düzəldilmiş çubuqlarla çalırdılar. Asteklərin zıncırovları üzüm salxımları kimi misimarlardan asılmışdı; silindrşəkilli ilan dərisi ilə kiplənmiş iri təbil, bəlkə də, bir vaxtlar Meksikada Kortese birlikdə məbədə girən Bernal Diasın gördüyü təbilə bənzəyirdi; Bernal həmin alətin həzin səsini çox böyük ustalıqla, canlı təsvir edərək bizim üçün qoyub getmişdi.

Dorianı bu alətlərin fantastik cəhətləri və orijinallığı maraqlandırırırdı; o, belə bir qəribə fikirlə məmnunluq tapırdı ki, sənət də təbiət kimi bəzən bədheybətlər yaradır; bu bədheybətlər öz forma və səsləri ilə insanın gözünü və səs duyumunu korlayıb məhv edir. Bir müddətdən sonra bu alətlər onu bezdirdi; və Dorian yenidən operadakı lojasında ya tək, ya da lord Henri ilə birlikdə oturub “Tanhauzer”ə məmnuniyyətlə qulaq asarkən ona elə gəldi ki, bu məşhur əsərin uvertürasında öz qəlbinin faciəsini görür.

Bir müddət keçəndən sonra Dorianda yeni həvəs oyandı; o, qiymətli daş-qaş azarına tutuldu. Şəhərdə təşkil olunmuş bal-maskaradların birində o, fransız admiralı Anna de Joyes kimi kostyum geyindi; onun kamzoluna beş yüz altmış ədəd mirvari dənəsi tikilmişdi. Onun bu azarı uzun illər davam etdi və demək olar ki, heç vaxt onu tərk etmədi. Dorian tez-tez günün çox hissəsini müxtəlif daş-qaşlarını futlyarlarına seçib-yerləşdirməklə keçirirdi; bu kolleksiyalar arasında zeytun rəngli xrizoberil daşı (lampa işığında onun rəngi qırmızıya çalır), gümüşü damarcıqları olan kimofeyn daşı, püstə rəngli peridotlar, tünd-qırmızı və qızılı topazlar, karbunkullar, ortasında dördbucaqlı qırmızı ulduzlar parıldayan darçın rəngli sinamonlar, narıncı və bənövşəyi spinellər, göy, qırmızı yaqut və sapfirlər vardı.

Dorian kəhrəbanın qırmızı qızılını, ağ mirvari dənələrini və bütün bərq vuran əlvan metalları çox sevirdi; o, Amsterdamdan qeyri-adi parlaq və iri qaşları olan zümrüd və bütün zadəganların həsəd apara biləcəyi firuzə daşı gətizdirmişdi. O, qiymətli daş-qaşlar haqqında gözəl əfsanələr də axtarıb tapmışdı; məsələn, Alfonsonun «Clericalis Disciplina»² əsərində bir ilanın gözləri giasint qaşlı üzüyə bənzədilir; Makedoniyalı İsgəndərlə bağlı romantik tarixçədə isə deyilir ki, Ematiyanın fəthi İordan dərəsində elə bir ilan görmüşdü ki, onun belində “zümrüd xaltalar” çıxmışdı. Filostratin nəql etdiyinə görə, “əjdahanın beyninin içində qiymətli bir daş var və əgər ona qızılı yazı işarələri və al-qırmızı parça göstərsən” əjdaha dərin yuxuya gedə bilər və o zaman onu öldürmək olar. Böyük əlkimyaçı Piyer de Bonifasa görə, almaz insanı gözəgörünməz edə bilmək qüdrətinə malikdir, hind əqiq daşı isə insanın nitqinin bəlağətli olmasına təsir edir; qırmızı-narıncı əqiqlər isə qəzəbi söndürür, insanı sakitləşdirir, giasint daşı yuxu gətirir, duru bənövşəyi ametist isə ağızdan şərab qoxusunu götürür.

Süleymandaş cınləri, şeytanları qovur, göyümtül-yaşıl rəngli akvamarin daşı isə ayın rəngini ağardır. Sarı rəngli selenit daşı ayla birgə çıxır, ayla da batır; melokus daşı oğrunu ifşa edir, lakin yalnız çəpiş qanı onun gücünü azalda bilər.

Leonard Kamillus təzəcə öldürülmüş qurbağanın beynindən çıxarılan ağ daş görmüşdü; bu daş zəhərə qarşı ən yaxşı dərman oldu. Ərəb maralının ürəyindən tapılan bezoar daşı isə fəlakətli taun xəstəliyinə qarşı ən yaxşı dərman vasitəsidir. Hansısa ərəb quşlarının yuvasında aspilat daşı olur və Demokritin dediyinə görə, bu daş adamı yanğından mühafizə edir.

Seylon kralı öz tacqoyma mərasimində əlində tutduğu iri yaqut daşı ilə şəhərin küçələrini gəzmişdir; Pastor İohanın saray qapıları qiymətli əqiq daşlarından düzəldilmişdi və “onların üstünə kirpiyəoxşar zəhərli ilan buynuzları qoyulmuşdu ki, saraya heç kəs zəhər gətirə bilməsin”. Damın üstündə “iki qızıl alma asılmışdı, onların içində iki karbunkul daşı vardı; bu, ondan ötrüydü ki, gündüzlər qızıl parıldasın, gecələr isə karbunkul daşları”. Lodecun qəribə bir romanı var:

“Amerika mirvarisi”. Burada yazılıb ki, kraliçanın yataq otağında “dünyanın bütün ismətli qadınlarının gümüşdən düzəldilmiş təsvirlərini görmək olar; onlar xrizolit, karbunkul, safir və yaşıl zümrüddən düzəldilmiş gözəl güzgülərə baxırdılar”. Marko Polo Zipanqu camaatının öz ölümlərinin ağızlarına qırmızı rəngli mirvari dürtüyünü görmüşdü. Dəniz əjdahasının mirvariyə vurulduğu barədə əfsanə də var; dənizçilər Peroz kralı üçün mirvarini dənizdən çıxarıb gətirəndən sonra əjdaha oğrunu tapıb öldürmüşdü və özü də yeddi ay öz mirvarisi üçün ağlamışdı. Prokopiusun nəql etdiyinə görə, sonralar hunlar kralın başını aldadıb ona tələ qururlar və kral o mirvarini tullayır. Mirvarini heç yerdə tapa bilmirlər, imperator Anastasus isə onu tapana beş yüz kilo qızıl vəd etmişdi. Malabar kralı bir venesiyalıya səcdə etdiyi allahların sayı qədər – üç yüz dörd mirvari dənəsindən ibarət təsbəh göstərmişdi.

Brantomun yazdığına görə, VI Aleksandrın oğlu hersoq Valentin fransız kralı XII Lüdovikə qonaq gələndə onun atı başdan-ayağa qızıl yarpaqlara bələnmişdi; hersoqun şlyapası isə gözqamaşdıran ikiqat yaqut daşlarla bəzədilmişdi.

Deyilənə görə, İngiltərə kralı Çarlzın atının üzəngisindən dörd yüz iyirmi bir brilyant qaş asılıbmış. II Riçardın bir plaşı varmış, zümrüd qaşlarla dolu olan bu plaşın qiyməti otuz min marka idi. Hollun təsvirinə görə, öz tacqoyma mərasiminə, Tauer qalasına gedən VIII Henrinin kostyumu başdan-ayağa ləl-cavahirat idi. O yazırdı: “Kralın əynində qızıldan zərxara vardı, sinəbəndi tamam brilyant qaşlardan və müxtəlif qiymətli daşlardan hörülmüşdü. Onun çiyin qayışı isə ləl-cavahiratdan düzəldilmişdi”. I Ceymsin sevgili məşuqələri nəfis qızıl sağanaqda zümrüd sırğalar taxırdılar; II Edvard Piyer Qavestona xalis qızıldan yaraq-əsləhə bağışlamışdı; bu geyim forması giasint daş-qaşlarla zəngin bəzədilmiş, onun qısa üst paltarına isə qızıldan güllər tikilmişdi, firuzə qaşları vardı; şlyapası isə xalis mirvari dənələrindən ibarət idi. II Henrinin dirsəklərinə

qədər olan əlcəkləri qiymətli daş-qaşlarla bəzədilmişdi; onun təkbarmaq ov əlcəyinə isə on iki yaqut və əlli iki iri mirvari düzülmüşdü. Burqundiya hersoqluğunun sonuncu hersoqu Çarlzın şlyapasına armudabənzər sapfir və mirvarilər düzülmüşdü.

Həyat bir zamanlar necə də gözəlmiş!!! Gözlər bəxtəvər-bəxtəvər güləndə necə də gözəl görünürmüş!!! Hətta ötüb-keçən keçmişin cah-calalı və dəbdəbəsi barədə oxuyanda belə adamın ləzzətdən başı gicəllənir!

Daha sonralar Dorian Şimali Avropa xalqlarının soyuq evlərindəki divar nəqqəşlığını əvəzləyən naxışlı divar xalçaları ilə maraqlanmağa başladı. Bu sahəni öyrənərkən Dorian, demək olar ki, məyus olurdu və kədərli-kədərli düşünürdü ki, zaman həyatda nə qədər gözəl və təkrarolunmaz şey varsa, hamısını məhv edir. Hər halda, o özü bu prosesdə iştirak etmirdi. Yaylar bir-birini əvəz edirdi; bu müddət ərzində sarı nərgiz gülləri neçə dəfə açıb-solmuşdu, yenidən açmışdı, yenidən solmuşdu; lakin o qorxunc və dəhşətli gecələr hələ də təkrar olunur, portretdəki eybəcərliklər davam edir, amma Dorianın özü isə dəyişmirdi ki dəyişmirdi. Onun üzünü heç bir qış korlayıb xarab etməmişdi, gözəlliyinə heç bir xələl gətirməmişdi; o, əvvəlki kimi işıq saçırdı. Amma gör insanın yaratdığı şeylərin taleyi necə qəribə olur? Hanı bəs onlar, hara qeyb olublar? Hanı o allahların divlərə qarşı döyüş səhnəsinin təsviri olan zəfəran rəngli mantiya? Afina üçün əsmər qızlar tərəfindən toxunan o mantiya haradadır? Hanı Neronun Romadakı Kolizey amfiteatrı üçün sifariş etdirdiyi o nəhəng örtük? Üstündə ulduzlu səma və qızıl qoşqulu ağ atları qovan Apollonun təsviri olan o nəhəng qırmızı kətan parça haradadır? Dorian çox arzulayırdı ki, üstündə müxtəlif şirniyyat və dadlı yeməklər təsvir olunan, Günəş kahini üçün hazırlanmış o süfrə salfetlərini görsün. Onlardan ziyafət üçün istifadə etmək də olardı; və ya o, kral Kilperikin üstündə üç yüz qızıl arı olan cənazə örtüyünü, Pontus yepiskopunun heyrətli qəzəbinə səbəb olmuş fantastik bürüncəyi görmədiyinə təəssüf edirdi; sonuncu bürüncəyin üstündə “şirlərin, pişik cinsindən olan panterlərin, ayıların, itlərin, meşələrin, təpələrin, ovçuların, bir sözlə, rəssamın təbiətdən köçürə biləcəyi nə varsa, hamısının təsvirləri vardı”. Dorian Orlean şahzadəsi Çarlzın da paltarını görmək istəyirdi; onun paltarının qol hissəsində bir nəğmənin misraları tikilmişdi və o, belə başlayırdı: “Madame, je suis tout joyeux”¹. Sözlərin yanında həmin nəğmənin notları da vardı və özü də hər bir not xətti paltara qızıldan, dördbucaqlı not işarələrinin özü isə dörd mirvari ilə pərçimlənmişdi. Dorian Burqundiya kraliçası İohan üçün Reymdə tikilmiş sarayın otaqlarının təsvirini oxudu; otağın divarlarında “min üç yüz iyirmi bir tutuquşu, beş yüz altmış bir kəpənək təsvir olunmuşdu; quşların qanadlarında kraliçanın gerbi parıldaırdı, hamısı xalis qızıldan idi.” Katerina de Mediçinin tabutu – üstündə aypara və günəş təsvirləri olan qara məxmər parçadan düzəldilmişdi; onun örtüyü güllü ipək şaldan idi, üstünə yaşıl çələnglərdən hörülmüş qızılı və gümüşü bəzəklər

vurulmuşdu, qıraqlarından sallanmış saçaqlar isə mirvaridən idi. Tabut yataq otağına qoyulmuşdu; otağın divarlarından kraliçanın gümüşü zərxara parçasının üstündə pərçimlənən qara məxmərli gerbləri cərgə-cərgə asılmışdı. XIV Lüdovik ölən zaman otağında on dörd metr hündürlükdə qızıl sütunlar tikilmişdi. Polşa kralı Sobieskinin əzəmətli yatağı da qızıl qatran parçası ilə tikilmiş çadırın altında durmuşdu və qıraqlarına Quranın kəlmələri firuzə qaşlardan pərçimlənmişdi. Onun sütunları qızıl suyuna salınmış gümüşü ilmələrlə işlənmişdi; qiymətli daş-qaş və medalyonlarla bəzədilmiş heyrətamiz əl işləri idi. Bu çadırı polyaklar Vyana ətrafındakı türk düşərgəsindən götürmüşdülər, onun qızıl günbəzindən əvvəllər Məhəmməd peyğəmbərin bayrağı dalğalanmışdı.

Beləliklə, Dorian bütün ilboyu cidd-cəhdlə ən yaxşı kolleksiyalar topladı; müxtəlif naxışlı əl işləri, atlas parçalar və s. Onun Dehlidən gətirilmiş gözəl hind kisəyiləri vardı; bu nümunələrin üstündə qızıl palma yarpaqlarından və əlvan qanadlı böcəklərin təsvirlərindən ibarət naxışlar vardı; Dəkkə tənzi o qədər şəffaf idi ki, Şərqdə “havadan yaranmış parça” kimi ad çıxarmışdı; bundan başqa, kolleksiyalar arasında “axar su” və “gecə şəhi” kimi ad çıxarmış qəribə formalı və yazılı parçalar Yavadan gətirilmişdi, bunlar çinlilərin nəfis əl işləri idi; üz qabığı darçın rəngli və ya əntiqə mavi ipək atlasdan olan kitablar, onların üstündəki zanbaqlar, fransız krallarının çox sevdiyi güllər, quş və müxtəlif təsvirlər vardı; macar krujevalı duvaqlar; Siciliya zərxaraları və möhkəm ispan məxmərləri, gürcü qızıl sikkələri, üstündə qızılı saçaqlar və rəngli quş lələklərinin təsviri olan yapon “fukusas”ı yan-yana düzülmüşdü.

Dorian ibadət libaslarına qarşı da biganə deyildi; dini mərasimlərlə bağlı hər şeyə onun xüsusi marağı vardı. Sidr ağacından düzəldilmiş sandıqlar evinin qərb hissəsindəki qalereyada yan-yana düzülmüşdü; o, bu sandıqlarda çox nadir və əsrarəngiz gözəlliyə malik paltarlar, lap İsa peyğəmbərin gəlinlərinə layiq paltarlar saxlamışdı; axı İsa peyğəmbərin nişanlısı gərək al-qırmızı, qiymətli don geyinsin, zərif kətan parçadan don geyinsin ki, könüllü olaraq özünü olmazın məhrumiyyətlərə düşər etmiş və yaralanmış yalın bədənini örtə bilsin. Dorianın kolleksiyasında moruq rəngli ipəkdən tikilmiş ruhani cübbəsi, bərbəzəkli zərxarası vardı; cübbənin ətəklərinin qıraqlarında qızılı nar dənələrinin və ananasşəkilli xırda mirvari dənələrindən tikilmiş, altıyarpaqlı güllərdən düzəldilmiş çələngin təsvirləri vardı; Orfey1 kvadratlara bölünmüşdü və hər bir kvadratda bakirə qızların həyat səhnələri təsvir olunmuşdu, bakirə qızın nikah mərasimi isə rəngli ipək parçalardakı təsvirlərdə nümayiş etdirilirdi. Bu, on beşinci əsr italyan əl işi idi; digər cübbələrdən biri yaşıl məxmərdən tikilmişdi, üstündə iri yarpaq şəklində naxış vardı, ürəyəoxşar molyusk formasında dəstə-dəstə parçasının üstünə düzülmüş, onun uzun qolları üstünə isə ağ çiçəklər gümüşü saplar və rəngli muncuqlarla ilmələnmişdi. Altıqanadlı mələyin başı qızılı rənglərlə şüşənin üstünə həkk olunmuşdu; Orfey özü isə rombabənzər naxışlarla

hörülmüşdü, qırmızı və qızılı tikiş milləri ona xüsusi yaraşıq verir, üstündə müqəddəs və əzabkeş insanların təsvirləri olan medalyonlar yellənirdi; bu müqəddəslər arasında müqəddəs Sebastyanın da təsvirini görmək olardı. Dorianın başqa ibadət libasları da vardı; bu libaslar mavi ipək parçadan, zərxdən və qədimi güllü parçalardan ibarət idi; bu parçaların üstündə də müxtəlif təsvirlər vardı – ehtiras Allahı və çarmıxa çəkilmiş İsa peyğəmbərin təsvirləri; bundan başqa, şir və tovuzquşlarının təsvirləri, müxtəlif emblemlər də ilmələnmişdi. Kolleksiyalar arasında ağ atlasdan uzunqol bürüncəklər də vardı; bu ağır çəhrayı parçanın üzərinə də naxışlarla zanbaqlar, delfinlər, fransız gülləri ilmələnmişdi; kilsə və dini mərasimlər üçün nəzərdə tutulmuş moruq rəngli digər məxmər bürüncəklərdə isə üzərində İsanın və digər müqəddəslərin əksi olan bayraqlar, ələmlər vardı. Bütün bu predmetlər mistik mərasimlər zamanı istifadə olunurdu və bunlar Dorianın xəyallarını qanadlandırır.

Bütün başqa kolleksiyaları kimi Dorianın səliqə-sahmanlı evində yerbəyer edilmiş bu xəzinələr də, müvəqqəti olsa da, qayğılarını unutdurur, artıq onun üçün dözülməz şəkil alan qorxu hissini götürürdü. Uzun zaman bağlı qalmış və bir vaxt uşaqlıq illərini keçirdiyi dərs otağına o bədheybət portreti özü qoydu, özü divardan asdı; o portretin dəyişən cizgilərində öz həyatının rüsvayçı həqiqətini görür, oxuyurdu; elə buna görə də portretin üstünə qırmızıyaçalan qızılı örtük çəkdi. Dorian bir neçə həftə bu otağa girmədi, portretə baxmadı, kətan parça üzərindəki o çirkin sifəti unuttu; bu müddət ərzində o, əməlli-başlı özünə gəldi, əvvəlki həyatsevərliyi, qayğısız günləri, ehtiras və şövlə dolu əhvali-ruhiyyəsi bərpa olundu. Lakin sonra qəflətən gecələrin birində o, yuxudan durub xəlvəti olaraq evdən çıxdı və hansısa Blu Qeyt Fildz yaxınlığındakı əxlaqsızlıq yuvalarına, pritonlara getdi və günlərini oralarda keçirməyə başladı; o, pritonlarda o qədər qaldı ki, axırda onu oradan qovdular. Evə qayıdanda isə o, portretin qarşısında oturub ona baxmağa başladı; bəzən özünə də, portretə də nifrət etdi, bəzən isə günahlarını boynuna alan fərdiyyətçi qüruru ilə gülümsədi, öz yaramaz oxşarı ilə, Dorian üçün ağır bir yük daşımağa məhkum edilmiş oxşarı ilə qarşı-qarşıya oturub xəlvəti-xəlvəti kam almağa başladı.

Bir neçə ildən sonra Dorian portretə o qədər öyrəşdi ki, ondan ayrılma bilmirdi; hətta İngiltərədən başqa bir ölkəyə gedəndə də orada çox qala bilmirdi, darıxırdı, qayıdırdı evinə; o, lord Henriylə birlikdə tutduğu Truvilldəki villasından da imtina etdi; qış aylarını lord Henriylə bir neçə dəfə birlikdə yaşadığı Əlcəzairdəki ağ divarları olan evindən də imtina etdi; Dorian portretdən ayrılmağına dözmə bilmirdi; portret onun həyatının ayrılmaz hissəsi idi; bundan başqa, o qorxurdu ki, evdə olmayanda kimsə otağa girib, onun gizli saxladığı və möhkəm qoruduğu portretə baxa bilər.

Bununla belə, onda belə bir arxayınçılıq da vardı ki, portretə baxan adamlar heç nə başa düşməyəcək. Doğrudur, iyrənc eybəcərliyə baxmayaraq, portret açıq-

aşkar ona oxşayır; axı onlar bundan nə öyrənəcəklər? Dorian onu şantaj etməyə çalışan hər kəsə yerini göstərib güləcək. Axı portreti o çəkməyib! Bəs bu rüsvayçı yaramazlığa görə onu kim günahlandıra bilər? Hə, lap elə tutaq ki, o, həqiqəti açıb söylədi, kim inanar buna?

Hər halda, o qorxurdu. Bəzən elə olurdu ki, o, Nottinqamşirdəki öz böyük malikanəsində ziyafət məclisi düzəldib qonaq qəbul edirdi; öz dairəsinin kübar gəncləri arasında onun çoxlu yaxın dostu da vardı; Dorian onları həm əyləndirir, həm də bütün qraflıqda öz israfçı dəbdəbəsi və füsunkar təntənəsi ilə heyrətə gətirirdi; bir də görürdün şadyanlığın şirin yerində qəflətən qonaqları tərk etdi, London küçələri ilə evinə tələsdə ki, görsün şəkil yerindədir, ya yox; otağın qapısını sındırmayıblar ki? Birdən onu oğurladılar, onda necə olacaq? Bu barədə düşünəndə belə onun damarlarındakı qan donurdu. Cəmiyyət onun sirrini biləcəkdi axı! Bəlkə də, adamlar artıq ondan şübhələnməyə başlamışdılar?! Düzdür, Dorian çoxlarını məftun etmişdi, lakin elə adamlar vardı ki, ona inanmırdı, ona şübhə ilə baxırdı. Hətta onu, az qala, Vest End klublarının birinin üzvlüyündən xaric etmək istədilər; halbuki ana tərəfdən əsil-nəcabətinə, habelə cəmiyyətdəki statusuna görə onun bu klubun üzvü olmağa tam haqqı çatırdı; danışdılar ki, bir dəfə Dorianın dostlarından biri onu Çörçill klubunun siqaret çəkmək üçün ayrılmış otağına aparanda hersoq Bervik və onun ardınca da başqa bir kübar adam nümayişkaranə durub salonu tərk etmişdilər. Dorianın iyirmi beş yaşı olanda artıq onun barəsində şübhəli söz-söhbətlər gəzirdi. Deyirdilər ki, onu kimsə şəhərin Uaytçapel hissəsində yerləşən əxlaqsızlıq yuvalarının birində görüb; hətta burada o, xarici matroslarla dava-dalaş da salıb; sonra danışdılar ki, o, şəhər oğruları və saxta pul kəsənlər ilə yaxın əlaqədədir və onların da bütün biznes sirlərini bilir. Onun qəfil və müəmmalı “itməsi”ni çoxları bilirdi; və Dorian bütün bu müəmmalı “qeyblər”dən sonra yenidən cəmiyyət arasına çıxanda kişilər arasında pıçpıç başlayır, künc-bucaqda dedi-qodular baş alıb gedirdi; onun yanından ötənlər ona həqarətlə baxır, yaxud da kinayə ilə gülür, don vurmuş sınaıçı baxışlarını ona zilləyirdilər, elə bil, bununla demək istəyirdilər ki, de görüm, sən əsl həqiqətdə kimsən?!

Əlbəttə, Dorian bu eyhamlı baxışlara və xəbərdarlıq işarələrinə əhəmiyyət vermirdi; adamların əksəriyyəti onun açıqqəlbliliyinə, xeyirxahlığına və mehribançılığına, uşaq sadəlövhliyinə, işıqsaçan gəncliyinə heyran qalmışdı və elə bu da Doriana qarşı bütün böhtanları, bir növ, təkzib edirdi. Lakin cəmiyyətin yuxarı təbəqələri Dorianın əvvəlki dostlarının ondan yavaş-yavaş aralandığını da sezirdi. Ona dəlicəsinə aşiq olan qadınlar, ona ehtiram və sayğı göstərməklə ictimai nüfuzuna dayaq verənlər Dorian Greyi görəndə kimi dəhşətə gəlir, utanır, rəngləri ağappaq olurdu. Beləliklə, Dorian barədə pıçpıçlar onun qəribə, müəmmalı və təhlükəli gözəlliyinə baxmaq üçün çoxlarının gözünü daha geniş açmışdı. Bundan başqa, Dorianın varı, dövləti də bir tərəfdən müəyyən dərəcədə

onun təhlükəsizliyini qoruyurdu. Hər halda, sivil cəmiyyət varlı və gözəl adamları nüfuzdan salan şeylərə inanmağa o qədər də meyilli olmur. Bu cəmiyyət instinktiv olaraq dərk edir ki, insanın yaxşı davranışı və hərəkətləri onun əxlaqından daha vacibdir və elə həmin cəmiyyət yaxşı aşpazı yüksək nüfuza malik olan adamdan daha çox qiymətləndirir. Mahiyyətə bu, düzgün yaşamaqdır: əgər qonaq getdiyiniz evdə sizə dadsız xörək və ya pis şərab versələr, ev sahibinin şəxsi həyatda tərbiyəli olması barədə düşünməyiniz köntöy bir təskinlik olardı. Bu məsələ müzakirə olunanda bir dəfə lord Henri demişdi ki, ən yüksək səxavət belə sizə evində kifayət qədər isti yemək verməyən insanın günahını yumur. Buna dair çox misallar gətirmək olar. Çünki yaxşı cəmiyyətdə də eynilə sənətdə olan qanunlar hökmrandır, yaxud hakim olmalıdır; burada forma əsas rol oynayır. Ona mərasimin təsiredici təntənəsi və qeyri-təbiiliyi qatılmalıdır; bu forma özündə bizi heyran edən romantik bir pyesin qeyri-reallığı ilə parıltı və incəliyini birləşdirməlidir. Məgər qeyri-səmimilik, riyakarlıq böyük dəhşət hesab olunur? Düşünürəm ki, yox! Bu, sadəcə, bir üsuldur və bu yolla biz insanın şəxsiyyətinə rəngarənglik verə bilirik. Hər halda, bu, Dorian Qreyin fikirləriydi, o, belə düşünürdü. O, insanın “mən”ini mahiyyətə sadə, dəyişməz, etibarlı və yekrəng hesab edənləri dayaz adamlar adlandırırdı. Doriana görə, insan saysız-hesabsız hiss və duyğuları olan bir varlıqdır; insan mürəkkəb və rəngarəng varlıqdır, o, ağlasığmaz fikir və ehtirasların mirası kimi yaranıb; insanın bədənini hətta ölən əcdadlarının müdhiş xəstəlikləri ilə zəhərlənmişdir.

O, bağ evinin soyuq şəkil qalereyası arasında gəzməyi və şəkillərə baxmağı xoşlayırdı; bu müxtəlif portretlərdəki insanların qanı onun damarlarında axırdı; məsələn, bu şəkillər arasında Frensis Osbornun təsvir etdiyi Filip Herberti götürək. Frensis özünün “Kraliça Yelizaveta və kral Ceymsin hakimiyyəti illəri barədə xatirələr” kitabında yazır ki, “Filip Herbert öz qısaömürlü gözəlliyi ilə sarayın sevimlisi idi”. Bəlkə, elə o, haradasa gənc Herbertin həyatını təkrar edir, hə? Bəlkə, elə Dorianla Herbertin genetik oxşarlıqları var, əcdadlardan hansısa mikrob onun da qanına işləyib? Bəlkə, heç o mikrob Dorianın bədəninə hələ girməyib? Bəlkə, elə uzaq əcdadının gözəlliyinin erkən çiçəklənməsi barədə instinktiv xatirələridir onu oyadan? Məhz bu oyanışdan sonra Bazilin emalatxanasında qəflətən və demək olar ki, heç bir səbəb-filan olmadan öz dəli istəyini bildirməsi və bununla da bütün həyatını kökündən dəyişməsi baş vermədimi? Budur, qızılı saplarla tikilmiş kamzolda brilyant qaşlarla naxışlanmış mantiyada qızıl haşiyələrlə manjetdə ser Antoni Şerard durub; onun ayaqları tuşunda gümüşü yaraq-əsləhə vardır. Bəs o, öz nəsilərinə hansı mirası qoyub gedib? Bəlkə, elə Neapolitanlı Covannanın məşuqundan ona, Doriana rüsvayçı, əxlaqsız hərəkətlər miras qalıb? Bəlkə, elə Dorianın əxlaqsız hərəkətləri çoxdan ölüb getmiş o adamın həyata keçirilən arzularıdır? Bəlkə, o adam da sağlığında bu arzularını həyata keçirməyə cürət etməmiş? Bu şəkillər arasında bir şəkil də vardı

– ona gülümsəyirdi; bu, Yelizaveta Deveronun portreti idi: krujevalı ləçəklərlə, mirvari naxışlı korsajda¹ yarıqlı çəhrayı əlcəklərdə kətanın üzərindən ona baxıb gülümsəyirdi. Sağ əlində gül var, sol əlində isə ağ-qırmızı qızılgüllərdən hörülmüş minalı həməil tutub. Yanındakı balaca stolun üstündə isə mandolina² və alma var. Qadının xırda uzunburun ayaqqabılarının üstünə gülşəkilli yaşıl bəzəklər vurulub. Dorian bu qadının həyatı barədə məlumatlı idi, onun məşuqları haqqında gəzən qəribə söz-söhbətlərdən də xəbəri vardı. Görəsən, Dorian o qadının ehtirasları da keçibmi? Bu şəkildəki qadının ağır göz qapaqları altındakı uzunsov gözləri, sanki, ona hərisliklə baxırdı. Bəs o Corc Villobi necə? Kirşanlı saçları və üzündəki fantastik xalı olan o kişidən Dorian nə miras qalıb, hə? Necə də şeytan sifəti var?! Qara, qəmgin və zalım sifəti var! Şəhvətli dodaqlarının büküşlərində təkəbbürlü nifrət hiss olunur. Sümükləri çıxmış sarı qolları boyunca büzməli krujevalar uzanıb, nazik barmaqlarında üzüklər parıldayır. On səkkizinci əsrin bu modabaz adamı cavanlıqda lord Ferrarsın dostu olub. Bəs o ikinci adam, lord Bekenham? O da səltənət naibi Prins Regentin dostu olub; bu adam həm də onun missis Fitsherbertlə gizli izdivacının şahidi olub. Gör necə qürurlu görkəmi var, gör necə qəşəngdir zalım oğlu! Şabalıdı qıvrım saçları və vüqarlı duruşu gör ona necə yaraşır verir! Bəs o, Dorian hansı ehtirasını qoyub gedib? Onun müasirləri ona əxlaqsız və şərəfsiz deyirdilər. O, Karlton Hausdakı eyş-işrət və fahişəxana yerlərində məşhur idi; hələ bir Qarter Ordeni də parıldayır! Yanındakı da arvadının portretidir, divardan asılıb; nazik dodaqlı, solğun bənizli bu qadın qara dondadır. Görünür, bu qadının da qanı onun damarlarında axır! Ah! Bütün bunlar necə də maraqlıdır?! Dorian düşünürdü.

Budur, bu da onun anası! Ledi Hamilton sifətli qadın! Nəmli dodaqları, elə bil, ıslanıb. Dorian bilirdi ki, o, anasından nəyi götürüb! O, anasının gözəlliyini götürüb; o, anasından özgə gözəlliyinə ehtirasla vurulmağı götürüb! Anası portretdən ona gülümsəyir; rəssam bu qadını ehtiras düşkünü kimi təsvir edib, içki və kef allahı Vaxın kahinəsi paltarında çəkib. Onun saçlarından üzüm yarpaqları sallanıb; əlində tutduğu fincandan qıpqırmızı maye tökülür. Portretin üzünün rəngi solğundur, lakin gözlər öz möcüzəli parlaqlığını və dərinliyini saxlamışdır. Dorian elə gəlirdi ki, bu gözlər onu hər yerdə izləyir. İnsan təkcə öz nəslinin əcdadına malik olmur; onun həm də ədəbiyyatda əcdadları olur; xüsusiyyətinə və ehtirasına görə Dorian bu ədəbi əcdadların əksəriyyəti, demək olar, yaxın idi və əlbəttə, onların təsiri də daha güclü hiss olunurdu. Bəzən Dorian Qreyə elə gəlirdi ki, bəşəriyyətin bütün tarixi elə onun öz həyatının salnaməsidir; əsl həqiqətdə yaşanan real həyatının yox, xəyallarla, arzularla, istəklərlə yaşadığı həyatının; o, məhz bu həyatını ehtiraslarının və beyninin əmrlərinə tabe etdirmişdi. Ona elə gəlirdi ki, o, dünya səhnəsinə gəlib-gedən və günahı son dərəcə cazibəli, şəri isə son dərəcə məharətli edən bütün dəhşətli və

qəribə obrazları tanıyır, onları dərk edir və bu obrazlar ona yaxındır. Sanki, onların həyatı hansısa sirli tellərlə onun həyatına bağlanır.

Dorianın həyatına hədsiz təsir edən gözəl bir romanın qəhrəmanı da belə bir rəngarəng xülyalar sahibi idi; romanın yeddinci fəslində qəhrəman dəfnə çələnglərinə bürünmüş Tiberius kimi oturaraq ildırımından necə qorunduğunu söyləyir; sonra o, Kapridə bağda oturub fillər haqqında tərbiyəsiz kitablar oxuduğunu və bu zaman onun böyür-başında cırtıdan və tovuzquşularının gəzdiyini danışır; və bir fleytaçı da buxurdanı yellədənək ətirli maddələri ətrafa səpələyir; o qəhrəman həm də Kalikula kimiydi, tövlədə yaşıl alt köynəkli atlılarla əyyaşlıq edirmiş, alnında brilyantdan örtük asılmış atıyla birlikdə bir qabdan, yəni fil sümüyündən olan axurdan nahar edirmiş; o həm də Domisian kimiydi, mərmər, güzgü kimi parıldayan dəhlizdən keçərkən sönük gözləriylə onun həyatına son qoymuş xəncərin əksini axtarırdı; nə qədər qorxunc bir *taedium vitae*¹ hissi! Və o, elə oradaca həyatın heç nə əsirgəmədiyi, lakin sağalmaz xəstəliyə düşər olmuş adamlar kimi kədər içində batıb qalmışdı; sirdə oturan zaman o, şəffaf zümrüdlər arasından qanlı döyüş səhnələrini izləyirdi; bu döyüş səhnələrində al-qırmızı insan qanı tökülür, sonra həmin insanları tünd-qırmızı rənglərlə və mirvari dənələri ilə bəzədilmiş xərəklərdə, gümüş nalları olan gözəçarpan qatırlarda daşıyırdılar; adamlar onu Narlar küçəsindən öz Qızıl sarayına keçərkən lənətləyir, “Neron Sezar!” deyər qışqırır və ona lənətlər yağdırırdılar; o həm də Elaqabalus kimiydi; öz üzünü onun kimi rəngləmişdi, cəhrə qarşısında qadınlar arasında oturmuşdu və Günəşlə mistik kəbinini kəsdirmək üçün Karfagendən Ay allahını gətirməsini əmr edirdi.

Dorian bu fantastik fəslə və ondan sonrakı iki fəslə dəfələrlə oxumuşdu; qədim xalçaların minalı təsvirlərində gördüyü kimi, burada da adamların qorxunc və gözəl şəkilləri verilmişdi; bu şəkillərdəki adamları Toxluq, Pislik və Qana hərislik Bədhəybət və Dəli etmişdi; Filippo, Milanın Hersoku, arvadını öldürmüş, onun dodaqlarını qırmızı zəhərlə boyamışdı ki, məşuqu da onu öpəndə zəhərlənib ölsün; Venesiyalı Pietro Barbi II Pavel kimi tanınmışdı, şöhrət düşkünüydü, ona pərəstiş edilməsinə və onun “Formosus” deyər çağırılmasına (yəni “Gözəl”) nail olmuşdu; onun tacı iki yüz min florinə² başa gəlmişdi ki, bu da dəhşətli bir cinayət hesabına mümkün olmuşdu. Qian Mariya Viskonti insanları it əti ilə zəhərləmişdi; o öləndə onun meyiti onu sevən bir fahişə tərəfindən qızılqüllərlə örtülmüşdü; ağ atın belindəki Borciyanın gözünün qabağında qardaş qardaşın qanını tökür və onun plaşı Perottonun qanına bulaşır; Florensiyanın arxiyepiskopu, gənc kardinal Pietro Riario papa IV Sikstusun istəkli oğludur; Pietronun gözəlliyi onun əxlaq pozğunluğuna bərabərdir; o, Leonora Araqonu ağ və qırmızı ipək çadırda qəbul etmişdi; çadır nimfə¹ və kentavrlarla² bəzədilmişdi; o əmr etmişdi ki, eyş-işrət məclisində Qanimed və ya Hilas kimi xidmət göstərəcək oğlanı qızıl suyuna salsınlar; melanxolik xasiyyətli Ezzelini

götürək; onun qəm-kədərini dağıtmaq üçün yalnız ölüm səhnələri lazım gəlirdi, o, qana susamış bir insan idi, adamlar qırmızı şərabı necə içirdisə, o da insan qanını eləcə içirdi; əslən o, Şeytan oğluydu, öz atasının ürəyini qumara qoyaraq onunla qumar oynamış, onu aldatmış və udmuşdu; Canbatista Çibo rişxəndlə öz adını dəyişdirərək Günahsız qoymuşdu; həmin o Çibonun tükənməkdə olan qanına bir yəhudi həkim üç cavan oğlanın qanını vurmuşdu; İzottanın sevgilisi Siqismondo Malatesta və Romada Allahın düşməni kimi portreti yandırılan lord Rimini; bu, o adamdır ki, salfetlə Polissenanı boğub öldürdü; və o, Cinevra d'Estə zümrüd piyalədə zəhər verdi; bu adam həm də əxlaqsız ehtirlərə olan pərəstişə büt-pərəst məbədi ucaltdı və xristianlar bu məbədə girib ibadət etdilər; öz qardaşı arvadına dəlicəsinə vurulan VI Karl da belə adamlardan idi; guya, cüzamlı xəstələrdən biri ona bildirmişdi ki, gələcəkdə o, sevgidən dəli olacaq; bu adamın beyni-başı xarab olan zaman onu bilirsiniz nə ilə sakitləşdirmişlər? Saracen kartları ilə! Bəli, bəli, üstündə sevgi, ölüm və dəliliyin təsvirləri olan kartlarla; və nəhayət, bayram libasında olan Qrifonetto Baqlioni; şlyapası iri yarpaqşəkilli almaz qaşlarla ilmələnmiş bu adam Astorre və onun nişanlısının qatili olmuşdu; o həm də Simonettonu və onun zadəgan oğlunu da öldürmüşdü; oğlan o qədər gözəl idi ki, o, Perucianın sarı meydanında uzanıb öləndə hətta ona nifrət edənlər belə göz yaş tökürdülər; və hətta ona lənətlər yağdıran Atlanta da onun ruhuna dualar oxumuşdu.

Bu adamların hamısında nəsə dəhşətli, qorxunc bir cazibə qüvvəsi olub; Dorian onları gecələr yuxuda görürdü və gündüzlər isə bu adamlar onun xülyalarını cuşa gətirir, təxəyyülünə dinclik vermirdilər. İntibah dövrü zəhərlənmənin qəribə və ağlagəlməz üsullarını görüb: dəbilqə vasitəsilə zəhərlənmə, yanan məşəl vasitəsilə zəhərlənmə, qiymətli daş-qaşlardan ilmələnmiş yelpik və ya əlcəklər vasitəsilə zəhərlənmə, qızıl suyuna salınmış müşklü şarlar və kəhrəba boyunbağlar vasitəsilə olan zəhərlənmələr; Dorian Qrey isə kitablar vasitəsilə zəhərlənmişdi. Bəzən onun üçün Şər, yaxud Şeytan, sadəcə, Gözəllik hesab etdiyi təsəvvürləri reallaşdırmaq vasitəsi rolunu oynayırdı.

ON İKİNCİ FƏSİL

Dorian sonralar doqquz noyabrı, otuz səkkiz yaşının tamam olması ərəfəsini tez-tez xatırlayacaqdı.

Təxminən, gecə saat on bir radələrində o, lord Henriylə nahar edəndən sonra evə piyada qayıdırdı; hava çox soyuq və dumanlı idi; o, kürkünə bürünərək bütün vücudunu gizlətmişdi, yalnız gözləri görünürdü. Qrosvenor meydanı ilə cənub Odli stritin kəsişdiyi tinə çatanda onun yanından bir adam ötüb-keçdi; əlində sakvoyaj vardı və o, yeyin addımlarla gedirdi, boz paltosunun yaxalığını

qaldırmışdı. Dorian bu adamı tanıdı, Bazil Holvard idi. Nədənsə, onu anlaşılmaz bir qorxu hissi bürüdü. Özünü bilməməzliyə vurdu və guya, heç Bazili tanımadı, addımlarını isə yeyinlətdi.

Lakin Holvard onu görmüşdü. Dorian onun arxadakı səkidə dayandığını eşitdi və hiss etdi ki, Bazil onu təqib etməyə başladı. Heç bir dəqiqə keçmədi ki, Bazilin əli onun çiyninə toxundu.

– Dorian! Nə xoşbəxt təsadüf! Mən düz saat doqquzdən sizin kitabxanada oturub sizi gözləmişəm! Nəhayət, sizin yorğun qulluqçunuza yazığım gəldi və ona evdən çıxanda dedim ki, gedib yatsın. Mən sizi ona görə gözləyirdim ki, bu gecə on iki qatarı ilə Parisə gedirəm; dedim ki, getməmişdən qabaq sizi görüm. Siz ötüb-keçəndə sizi tanıdım, daha doğrusu, kürkünüzü tanıdım, lakin bir qədər tərəddüd etdim... Bəs siz məni tanımadınız?

– Əzizim, belə dumanda adam tanımaq olar? Mən heç Qrosvenor meydanını tanıya bilmirəm. Bircə bilirəm ki, evim haradasa buralara yaxın yerdədir; amma heç buna da o qədər əmin deyiləm. Heyif ki, gedirsiniz; mən sizi çoxdan idi görmürdüm. Tez qayıdacaqsınız mı?

– Yox! Altı ay qalacağam! Fikrim var ki, Parisdə bir emalatxana tutum, girim ora, başlayım işləməyə; beynimdə bir şəkil tutmuşam, onu çəkib qurtarmayınca oradan çıxmayım! Nə isə... mən heç öz işlərim barədə sizinlə danışmaq istəməirdim... Bu da sizin qapınız, çatdıq. İcazə verin, bir-iki dəqiqəliyə içəri keçim, sizinlə söhbətim var...

– Buyurun, xahiş edirəm. Şad olaram. Qatara gecikməzsiz ki? – Dorian ehtiyatsız soruşdu; sonra içəri girib arxadan qapını bağladı və pilləkənlərlə yuxarı qalxdı. Holvard dumanlı havada küçə lampasının tutqun işığı altında saatına baxdı. Dedi:

– Hələ vaxtım var, saat on birdir. Qatar birə on beş dəqiqə işləmiş yola düşür. Mən onsuz da, kluba gedirdim, dedim, bəlkə, sizi orada tapdım. Ağır şeylərimi qabaqcadan göndərmişəm ki, baqaja versinlər. Onları özümlə daşıyan deyiləm ki! Bircə bu sakvoyajı saxlamışam və buradan Viktoriya vağzalına da iyirmi dəqiqəlik yoldur. Çataram!

Dorian Bazilə baxıb gülümsündü, dedi:

– Belə de! Sən demə, məşhur rəssam belə səyahət edirmiş! Əl sakvoyajı və payız paltosunda! Keçin içəri, gəlin, gəlin, yoxsa duman evin içinə girəcək! Və xahiş edirəm, ciddi söhbət-filan da eləməyin! Bizim dövrdə, onsuz da, ciddi şeylər baş verməyir! Hər halda, baş verməməlidir.

Holvard başını yellədə-yellədə içəri girdi və Dorianın ardınca kitabxanaya keçdi. İri divar sobası çırtacırtla yanırdı, lampalar işıq saçırdı; şəbəkəli xırda stolun üstündə gümüşü yol sandıqçası vardı, ağzı açıq qalmışdı, içində sodalı su sifonları və uzun büllur bakallar vardı.

– Dorian, görürsünüz də, sizin xidmətçiniz mənə necə qulluq edib?! Özümü lap evdəki kimi hiss edirdim! Nə istəyirdim gətirirdi! Həm də sizin ən yaxşı siqaretlərinizdən də gətirib verdi. Çox sevimli, qonaqpərvər oğlandır; deyərdim ki, hətta sizin əvvəlki xidmətçiniz vardı ha, fransız, ondan daha yaxşıdır... Yeri gəlmişkən, heç onu görmürəm, haradadır o fransız?

Dorian çiynlərini çəkdi.

– Eşitdiyimə görə, missis Radleyin qulluqçusu ilə evlənib və birlikdə Parisə gediblər; qızı ingilis dərzi kimi işə düzəldib. Deyirlər Parisdə indi anqlomaniya dəbdədir. Axmaq dəbdir, düz demirəm? Yeri gəlmişkən, Viktor yaxşı xidmətçi idi. Mənim ondan heç bir şikayətim də yox idi, düzdür, onu heç vaxt sevmirdim, amma o, mənə həmişə sədaqətli olmuşdu. Mən onu işdən azad edəndə gördüm ki, qüssələndi. Eh, nə isə... olur da, bir də görürsən ağına min cür fikir gəlir, nə bilim, cəfəng şeylər... Yenə sodalı brendi verimmi? Bəlkə, Reyn seltzer şərabı, hə? Mən həmişə Reyn şərabı içirəm. Görüm o biri otaqda qalıbmı o şərabdən?

– Təşəkkür edirəm, Dorian! Lazım deyil, heç nə istəmirəm! – rəssam dedi, sonra şlyapasını və paltosunu çıxartdı, onları sakvoyajına tulladı. – Əzizim, indi mən sizinlə ciddi söhbət etmək istəyirəm. Üz-gözünüzü turşutmayın, onsuz da, mənə bu söhbəti başlamaq çətindir.

– Nə olub axı? Nə məsələdir? – Dorian heyrtlə baxdı, tələsik divana əyləşdi. – Hər halda, mənim barəmdə deyil, eləmi? Bu gün özümdən də yorulmuşam, elə bil, istərdim ayrı bir adam olum...

– Elə məhz sizin barənizdədir, – Holvard cavab verdi; onun səsinə dərin bir ağrı sezilirdi – və mən bunu sizə deməliyəm. Sadəcə, yarımca saat vaxtınızı alacağam...

Dorian ah çəkdi və siqaret yandırdı. “Yarımca saat!” – donquldandı.

– Dorian, qorxma, bu, o qədər də çox vaxt deyil! Bu söhbət sizin özünüə xeyirdir; mənə elə gəlir ki, siz bilməlisiniz: Londonda sizin haqqınızda dəhşətli şeylər danışrlar.

– Mən heç bu barədə eşitmək və bilmək belə istəmirəm. Mən yalnız başqaları barədə dedi-qodulara qulaq asmağı xoşlayıram; özüm barədə dedi-qodular məni maraqlandırmır. Bir də ki bunlarda heç bir yenilik dadı yoxdur.

– Yox, Dorian, bunlar sizi maraqlandırmalıdır. Hər bir namuslu və nəcib adam gərək öz təmiz adının marağında olsun. Axı siz istəməzsiz ki, camaat sizi şərəfsiz və əxlaqsız adlandırsın? Əlbəttə, varınız, dövlətiniz, cəmiyyətdəki mövqeyiniz və sair və ilaxır, var... Amma mövqe və var-dövlət hər şey demək deyil. Vallah, mən özüm bunların heç birinə inanmıram. Hər halda, mən sizi görəndə bu şeylərə inana bilmirəm. Axı insanın eybi öz möhürünü həmişə onun üzünə vurur. Onu gizlədə bilməzsən. Bizdə adətdir, “gizli eyiblər”dən danışrlar. Lakin gizli eyiblər olmur. Onlar insanın ağız büküşlərində, ağırlaşmış göz qapaqlarında, hətta əllərinin formasında peyda olur. Ötən il bir adam, adını

demirəm, siz onu tanıyırsınız, mənim yanıma gəlmişdi, öz portretini çəkdirmək istəyirdi. Əvvəllər o adamı görməmişdim, onun barəsində də heç nə bilmirdim. Lakin sonralar onun barəsində o qədər şeylər eşitdim ki! Portretə görə o, mənə külli miqdarda pul təklif etdi; lakin mən onun portretini çəkməkdən imtina etdim; onun barmaqlarının forması mənə nəsə xoş gəlmədi, onlarda nəsə bir xatakarlıq vardı. İndi bilirəm ki, mənim zənnim məni aldatmayıb; həmin o cənabın tərcümeyi-halı biabırçılıqla doludur. Lakin siz... Dorian, sizin məsum, açıq, parlaq üzünüz var; sizin məsum, gözəl bir gəncliyiniz, qayğız, kədərdən uzaq cavanlığınız... aman Allah, mən o şeyiələrə, böhtanlara inana bilmirəm! Lakin mən sizi indi çox az-az görürəm, siz mənim studiyama daha gəlmirsiniz; və elə məndən uzaq olduğunuza görə də sizin barənizdə o səfeh şeyləri eşidəndə bilmirəm onlara nə cavab verim. Dorian, mənə izah edin görüm nə üçün hersoq Bervik klubda sizi görən kimi otaqdan çıxıb gedir, hə? Niyə Londonun əksər mötəbər dairəsi sizi evinə dəvət etmir, ya da sizin evinizdə olmaq istəmir? Sə axı lord Stavleylə dost idiniz? Ötən həftə mən onu naharda gördüm. Nahar süfrəsi ətrafında kimsə sizdən danışdı, sizin Dudleydəki sərgi üçün müvəqqəti verdiyiniz miniatürlərdən söhbət gədirdi; adınızı eşidən kimi lord Stavley əsəbiləşdi və dedi ki, o, ola bilsin ki, incəsənəti yaxşı bilən adamdır, lakin heç bir təmiz qızı bu adamla tanış etmək olmaz; özünə hörmət edən ləyaqətli qadın isə onunla – yəni sizinlə – bir otaqda qalmaz! Mən ona dedim ki, Dorian mənim dostumdur və ondan izahat tələb etdim. O da hamının yanında mənə izahat verdi! Özü də açıq-aşkar! Necə böyük bir rəzalət?! Axı niyə sizinlə dostluq etmək gənclər üçün ölüm deməkdir, hə? O cavan oğlan, qvardiya əsgəri, bu yaxınlarda özünü öldürən oğlanı deyirəm! Axı o, sizin yaxın dostunuz idi?! Axı siz ser Henri Aştonla da ayrılmaz dost idiniz? O da adını ləkələdi və İngiltərəni tərk etməyə məcbur oldu. Bəs Adrian Singleton necə? Onun faciəli aqibətinə nə deyirsiniz? Lord Kentin yeganə oğlu və onun karyerasının sonu? Mən onun atasına rast gəldim dünən, müqəddəs Ceyms stritdə. Gördüm ki, o, rüsvayçı kədər içindədir. Biabır olub, adam arasına çıxıb bilmir. Bəs gənc hersoq Pert necə olsun? İndi nə günə düşüb?! Hansı namuslu adam indi onunla salam-əleyk edəcək, hə?

– Bazil, susun! Siz bilmədiyiniz şeylər haqqında danışırırsınız! – Dorian Qrey dodaqlarını gəmirə-gəmirə onun sözünü kəsdi; onun səsinə dərin nifrət duyulurdu. – Siz soruşdunuz ki, məni görəndə Bervik nə üçün klubu tərk edir, hə? Qoy səbəbini deyim: ona görə ki, mən onun həyatı barədə hər şeyi bilirəm, o, mənimki barədə heç nə bilmir. Onun damarlarında axan qan təmiz qan deyil, o, necə pak ola bilər axı? Siz Henri Aşton və gənc Pert barədə soruşdunuz! Nədir, mən Aştonu korlamışam, yoxsa o cavan hersoqun tərbiyəsini pozmuşam? Əgər o axmaq Kentin oğlu küçə fahişəsi ilə evlənibsə, burada mənim nə günahım var? Adrian Singletonu deyirsən?! Bu adam borc sənədində öz dostunun imzasını saxtalaşdırıbsa, yenə mənəmmi günahkar? Bilirəm, İngiltərədə adamlar necə

naqqallıq və qeybət edirlər. Meşşanlar özlərini xeyirxah kimi qələmə verir, öz lovğa nəsihətlərindən əl çəkmirlər, nahar süfrəsindəki hər şeyi tıxıb özlərini elə göstərilər ki, guya, bunlar tanınmış adamların tərbiyəsiz hərəkətlərindən narahat olurlar, özləri də, guya, mötəbər cəmiyyətdə yaşayırlar və elə öz dairələrindən olan qara yaxdıqları adamları yaxından tanıyır, elə onlar barədə də dedi-qodular yaradırlar. Bilirsiniz, bizim ölkədə ağına və başqa keyfiyyətlərinə görə bir adam ki qabağa getdi, dərhal ağzıgöyçəklər başlayırlar onun barəsində dedi-qodulara. Bəs özləri? Özlərini əxlaqlı kimi qələmə verənlər necə? Bəs bu adamlar özlərini necə aparırlar? Əzizim, yaddan çıxarmayın ki, biz riyakarlar ölkəsində yaşayıyıq. – Dorian, – Holvard səsinə ucaldı, – məsələ bunda deyil! Bilirəm, İngiltərə çox pisdır və ingilis cəmiyyəti də doğru yolda deyil. Elə buna görə də istəyirəm ki, siz bu cəmiyyətdən yüksəkdə durasınız. Amma siz yüksəkdə olmadınız. O adam ki öz dostlarına pis təsir edir, pis nümunə göstərir, onu mühakimə etməyə bizim haqqımız var. Görünür, sizin dostlarınız bütün şərəf və ləyaqətlərini itirmişlər, tərbiyə, namus, əxlaq barədə anlayışlardan xəbərləri belə yoxdur. Siz onların beynini ehtiras, şəhvət ləzzətləri ilə doldurmusunuz. Onlar uçuşma yuvarlanmışlar. Onları siz sürükləmişiniz oraya! Bəli, siz onları uçuşma itələmişiniz, hələ bir heç nə olmayıbmiş kimi gülürsünüz də! Mən daha dəhşətli şeylər bilirəm! Bilirəm ki, siz və Henri ayrılmaz dostlarsınız. Heç olmasa, buna görə siz gərək onun bacısının təmiz adına ləkə gətirməyəsınız! Onun gülüş və qeybət predmetinə çevrilib, dilə-dişə düşməyini rəva görməyəsınız!

– Bazil, susun! Çox dərinə gedirsiniz!

– Mən bunları söyləməliyəm və siz də qulaq asmalısınız! Hə, hə, qulaq asmalısınız mənə! Sizinlə tanışlığa qədər ledi Qvendolen haqqında heç bir söz-söhbət gəzmirdi, heç kəs cürət edib bu qadın barəsində bir kəlmə belə pis söz danışmazdı. Bəs indi? Baxın görün, Londonda özünə hörmət edən bir qadın varmı ki, onunla birgə parka gəzməyə çıxsın? Yox! Hətta onun uşaqlarına da onunla yaşamağa icazə vermədilər! Bu, hələ harasıdır? Sizin haqqınızda hələ çox şey danışılar: sizi əxlaqsız pritonlardan səhərə yaxın xəlvəti-xəlvəti çıxan görüblər; siz paltarlarınızı dəyişib Londonun ən mənfur küçələri ilə, gizli yollarla evinizə gəlmirsiniz... Doğrudanmı bütün bunlar həqiqətdir? Bunlar nə dərəcədə real ola bilər? Mən birinci dəfə bunları eşidəndə bərk güldüm. Lakin indi... bu barədə tez-tez eşidirəm və dəhşətə gəlirəm. Hələ sizin bağ evinizdə nələr baş verir? Dorian, sizin barənizdə nələr deyirlər, bilirsiniz? Vallah, mən sizə moizə oxumuram, belə fikirləşirsinizsə, özünüz bilərsiniz! Yadımdadır, Harri deyirdi ki, özgəsinə öyüd-nəsihət verməyi xoşlayan hər hansı bir adam belə bir vədlə başlayır: bu, birinci və sonuncu olacaq. Lakin hər dəfə də öz vədinə xilaf çıxır. Bəli, mən sizə nəsihət vermək istəyirəm. İstəyirəm ki, elə bir həyat sürəsiniz ki, sizə hörmət eləsinlər. İstəyirəm ki, siz ləkəsiz olasınız, nüfuzunuza, adınıza xələl gəlməsin. Alçaq və əclaf işlərdən uzaq olasınız! Çiyinlərinizi çəkməyin! Belə laqeyd-laqeyd də

baxmayın! Siz adamlara güclü təsir göstərirsiniz. Qoy bu, yaxşı mənada baş versin! Adamlara xeyir gətirsin, bəla yox! Danışılar ki, siz adamlarla intim münasibətdə olduqdan sonra onları yoluxdurur, pozur, pis yola çəkirsiniz. Həmin adamın evinə daxil olub ona, onun evinə rüsvayçılıq gətirirsiniz. Bilmirəm bu düzdür, ya yox. Haradan bilim axı? Amma hər halda, bunu sizin barənizdə danışılar. Bundan başqa, sizin barənizdə danışılan bəzi şeylərə inanmaya da bilmirəm. Lord Qlosester Oksfordda oxuyarkən mənim ən yaxın dostum idi. O, mənə bir məktub göstərdi; bu məktubu ölümündən qabaq onun arvadı yazıbmiş. Arvadı Mentondakı villasında yalnız keçinibmiş. Bu, dəhşətli və qorxunc bir etiraf idi; beləsini heç vaxt eşitməmişdim. O qadın sizi günahlandırırdı. Mən dostuma dedim ki, bu, ola bilməz, yalandır! Mən Dorianı tanıyıram, o, belə alçaqlıqlar eləməz! Amma... Mən doğrudanmı, sizi tanıyıram? Artıq bu sualları öz-özümə verməyə başlamışam və bu suala da cavab tapmaq üçün mən sizin qəlbinizə girməliyəm, görüm orada nə var!

– Qəlbimi görmək istəyirsiniz! – Dorian Qrey astaca pıçıldadı, dərhal ayağa durdu; onun rəngi qorxudan ağarmışdı.

– Bəli, – Holvard kədərlə dilləndi, səsində ağır təəssüf hissi duyuldu. – Sizin qəlbinizi görmək istəyirəm! Amma bunu yalnız Allah bacarar!

Birdən Dorian acı-acı güldü.

– Elə bu gecə mənim qəlbimi siz də görəcəksiniz! – deyib qışqırdı, sonra cəld stolun üstündəki lampanı qapıb əlavə etdi: – Gəlin! Gedək göstərim, bu, elə sizin öz əl işinizdir! Gedək, gedək, ona baxın! Sonra da hamıya car çəkib söyləyərsiniz! Əgər istəsəniz, əlbəttə! Onsuz da, sizə heç kəs inanmaz! Lap elə inansaydılar belə, mənə daha çox vurulardılar! Bilirəm, bizim zamanə sizdən daha yaxşıdır; siz bu zamanə barədə zəhlətökən, pis-pis sözlər danışsanız da, o, sizdən yaxşıdır! Gəlin gedək, bəsdür əxlaq pozğunluğu barədə çərənlediniz! Bu saat siz onunla üz-üzə gələcəksiniz! Onu açıq-aşkar görəcəksiniz!

Onun səsində dəli bir qürur duyulurdu. O lap şıltaq yeniyetmə kimi ayaqlarını yerə vurur, inadkarlıq göstərirdi. Dorian müdhiş sevinc hissi keçirirdi: nəhayət, o, öz sirrini kiminləsə bölüşə biləcəkdi. Bu adam elə onun portretini çəkən adam idi; elə onun bütün rüsvayçılığına və əxlaqsız hərəkətlərinə səbəbkar da o idi, bu rəssam idi! Elə bu adam da ömrünün qalan illərini bu portreti çəkdiyinə görə əzab çəkəcəkdi, mənfur xatirələri onu dinc yaşamağa qoymayacaqdı!

– Hə, hə, – deyən Dorian Holvarda sarı gəldi və gözlərini onun sərt baxışlarına zillədi, – mən indi öz qəlbimi sizə göstərəm! Siz bu saat yalnız Allahın görə biləcəyi şeyi görəcəksiniz!

Holvard geri çəkildi. Dedi:

– Bu ki təhqirdir, Dorian! Mənə hörmətsizlik etməyin! Ah, gör mən necə dəhşətli və cəfəng sözlər eşidirəm?!

– Deməli, belə düşünürsünüz, hə? – yenə bərkdən güldü.

– Elədir! O ki qaldı bu gecəki söylədiklərimə, mən onları sizin xeyriniz üçün deyirdim! Axı siz bilirsiniz ki, mən sizin sədaqətli dostunuzam.

– Mənə toxunmayın! Sözlünüzü deyin, demək istədiklərinizi deyib qurtarın!

Rəssam üz-gözündə qəflətən oynayan ağrılar hiss etdi. Bir anlıq susdu və bütün canını kəskin bir şəfqət hissi bürüdü. Əslinə qalanda, onun Dorian Qreyin şəxsi həyatına qarışmağa haqqı yox idi! Lap elə tutaq ki, Dorian onun dediyi günahların on faizini işlədib, eşitdiyi şeyiələrin də bir qismi düzdür! Bəlkə, elə o özü də vicdan əzabı çəkir bundan?! Bazil divar sobasına tərəf yeridi, yanan odun parçalarına baxdı; alovun dilləri qırov kimi ağ külün arasında oynayırdı.

– Bazil, mən sizi gözləyirəm, – Dorian sərt şəkildə dilləndi.

Rəssam səsinə bir qədər ucaldıb dedi:

– Dorian, mənim sizdən eşitmək istədiyim budur: mənə düz-əməlli cavab verin görüm, bütün bu dəhşətli dedi-qodular və ittihamlar başdan-ayağa ağ yalandır, ya yox?! Deyin ki, yalandır, onda mən sizə inanaram! Bütün o ittihamları inkar edin, Dorian, deyin ki, yalan və böhtandır! Görürsünüz, mən necə iztirab çəkirəm? Aman Allah! Deməyin ki, bunlar həqiqətdir, deməyin ki, siz pozğunsunuz! Mən sizin əxlaqsız olmağınız barədə heç düşünmək belə istəmirəm!

Dorain Qrey gülümsədi. Onun dodaqları nifrətlə aralandı.

– Bazil, gəlin pilləkənlə yuxarı çıxmaq! – sakit-sakit pıçıldadı. – Mən gündəlik yazıram, orada mənim həyatımın hər bir günü təsvir olunub. Bu gündəliyi heç vaxt o otaqdan çıxartmıram. Mən onu orada yazıram həmişə. Gəlin gedək, mən sizə o gündəliyi göstərərəm.

– Yaxşı, gedək, Dorian. Siz istəyirsinizsə, mən yuxarı çıxaram. Onsuz da, qatara gecikmişəm. Eybi yox, sabah gedərəm. Amma xahiş edirəm, gündəliyi bu gecə oxumağa məni məcbur etməyin. Mənə yalnız sizin düzgün, səmimi cavabınız lazımdır.

– Siz o cavabı indi alacaqsınız! Burada mümkün deyil. O cavabı yuxarıda verəcəyəm sizə; o qədər də uzun sürməyəcək.

ON ÜÇÜNCÜ FƏSİL

Dorian pilləkənlə yuxarı qalxmağa başladı, Bazil Holvard da onun ardınca çıxdı. Onlar yavaş-yavaş, ehtiyatla qalxırdılar. Adamlar, adətən, gecələr səssizcə gəzir, səs salmaqdan instinktiv olaraq ehtiyat edirlər. Pilləkən və divarların üzərinə lampanın işığında onların əcaib siluetləri düşmüşdü. Külək pəncərə şüşələrini tərpədir, haradasa pəncərələrdən cingilti səsləri gəlirdi.

Pilləkənin düz başında Dorian lampanı yerə qoydu və cibindən otağın açarını çıxarıb qapıya saldı. Yavaşdan soruşdu:

– Bazil, siz həqiqəti bilmək istəyirsiniz, eləmi?

– Hə, Dorian, bilmək istəyirəm, sizin cavabınızı gözləyirəm...

– Çox gözəl, çox gözəl, – Dorian gülümsədi, artıq başqa bir tonla əlavə etdi: – Siz mənim haqqımda bütün həqiqətləri bilməyə haqqı çatan yeganə adamsınız, Bazil! Siz heç təsəvvür etmirsiniz ki, mənim həyatımı necə dəyişdirmisiniz. Dorian lampanı qaldırıb qapını açdı və içəri girdi. Otaqdan soyuq hava gəldi; xəfif hava axını lampanın alov dilimlərini yellətdi, bir anlıq alovun rəngi tünd-narıncıya çaldı. Dorian titrəyirdi.

– Qapını örtün, Bazil, – pıçıldadı və lampanı stolun üstünə qoydu.

Holvard təəccüb və heyrət içində otağa göz gəzdirdi. Burada, elə bil, uzun illər adam yaşamamışdı. Rəngi solmuş Fələməng divar xalçası, üstü pərdə ilə örtülmüş hansısa şəkil, qədim italyan sandığı, demək olar ki, boş kitab şkaflı, bir də stol və stul – vəssalam! Otaq bunlardan ibarət idi. Dorian Qrey divar sobasının üstündəki şamdanları yandırarkən Bazil buranın toz içində olduğunu yəqin etdi və gördü ki, xalça da dəşik-dəşikdir. Divarın dibindən siçan qaçdı; otaqdan rütubətli kif iyi gəlirdi.

– Bazil, deməli, siz hesab edirsiniz ki, insanın ürəyini yalnız Allah görür, hə? Bax bu örtüyü götürün oradan! İndi siz mənim qəlbimi görəcəksiniz!

Səsində soyuq kədər duyuldu.

– Dorian, siz dəli olmusunuz! Ya da mənimlə oyun oynayırırsınız, hə? – Holvard təəccüblə donquldandı.

– Deməli, örtüyü götürmək istəmirsiniz, hə? Onda bunu mən edəyəm! – o, cəld şəklin üstündəki örtüyü götürüb yerə tulladı.

Otağın zəif işığında eybəcərləşmiş portreti görən kimi rəssamdan dəhşətli bir çığırta qopdu; kətan parçadan ona rişxəndlə gülən qorxunc sifət tuşlanmışdı. Şəkildəki sifətdə elə bir ifadə vardı ki, adamın qəlbini ikrah hissi ilə doldurur, özündən çıxarırdı. Aman Allah, axı bu, elə Dorian Qreyin sifətidir! Nə qədər dəhşətli görünsə də, o, hələ də öz təbii gözəlliyini itirməmişdi. Onun seyrək saçlarında qızılı rənglər hələ də parlayır, həssas dodaqlarındakı al boyalar hələ də itib getməmişdi. Yuxulu gözləri maviliyini saxlamış, nazik, incə xətlərlə ayrılmış burun pərlərindən və boy-buxunundan nəciblik tam getməmişdi. Bəli, bu, Dorianın öz portreti idi. Amma... axı onu kim bu kökə salıb? Bazil Holvard, elə bil, öz şəklini tanıdı; portretin taxta çərçivəsi də onunkuydu; bu nədir belə, sirdir, möcüzədir, qorxulu bir seydir?! Ağlagəlməz möcüzə! Bazil qorxmağa başladı.

Yanan şamlardan birini götürüb şəklə yaxınlaşdı; sol küncdə onun imzası dururdu; qırmızı, yekə xətlərlə kətan parçanın üstündə görünürdü. Lakin bu portret iyrənc bir karikatura idi; rəzil, amansız və mənfur bir təhqir! O, heç vaxt belə bir şey çəkməmişdi! Bu axı onun çəkdiyi portret idi?! O, öz şəklini tanıdı; və bir anlıq onun bütün damarlarındakı qan dondu! Bunu o çəkmişdi! Axı bu nə deməkdir? Bu şəkil nə üçün belə qorxunc şəkildə dəyişmişdi? Bazil Dorian baxdı və gəncin baxışlarında dəlilik əlaməti sezdi. Dodaqları aramsız titrəyirdi,

dili qurumuşdu, danışa bilmirdi; Holvard əlini alnına apardı, onu soyuq tər basmışdı.

Cavan oğlan divar sobasına söykənmişdi; nəzərlərini rəssama zilləmişdi. Elə bil, böyük bir sirk artistinin oyununa tamaşa edirdi. Üzündə heç bir ifadə yox idi – nə kədər, nə də sevinc əlamətləri vardı. Sanki, tamaşaçı gərgin vəziyyətdə hansısa səhnəni izləyirdi; Dorianın baxışları təntənə ilə alışıb-yanırdı. O, paltosunun yaxasından gülü çıxarıb iyləməyə başladı, ya da özünü belə göstərdi ki, guya, iyləyir.

– Bu nədir belə, Dorian? – nəhayət, Holvard qışqırdı; özü öz səsini tanımadı, onun səsi elə qəribə və sərt səsləndi ki, özü də məəttəl qaldı.

– İllər öncə, mən hələ yeniyetmə bir oğlan olanda sizə rast gəldim, – Dorian Qrey əlindəki gülü əzməyə başladı, – siz mənə təriflər söylədiniz, mənə öz gözəlliyimdən məst olmağa öyrətdiniz; bir gün siz mənə öz dostunuzla da tanış etdiniz, o da mənə gənc olmağın necə böyük səadət və gözəl bir bəxşiş olduğunu anlatdı; siz isə mənim portretimi çəkdiniz; bu portret də gözəlliyin böyük güc olması sirrini açdı. Bu dəlilik anlarında belə mən bilmirəm ki, buna təəssüf edirəm, yoxsa sevinim; mən arzu etmişdim... ya da bu bir dua idi. Bilmirəm...

– Yadıma düşür! Oh, mən bunu necə də xatırlayıram! Yox! Bu, ola bilməz! Otaq çox rütubətli! Kətanın üstünü kif basıb! Ya da ola bilsin ki, mənim işlətdiyim rənglərdə hansısa aşındırıcı mineral maddələr varmış. Əmin edirəm ki, belə də olub. Amma sizin düşündüyünüz şeylər heç mümkün də deyil! Ağlınıza belə gətirməyin!

– Ah, deməli, mümkün deyil, hə? – cavan oğlan donquldanaraq pəncərəyə yaxınlaşdı, alnını tərləmiş soyuq şüşəyə dayadı.

– Axı siz mənə demişdiniz ki, portreti məhv etmisiniz!

– Yalan deyirdim! Əksinə, o, mənə məhv etdi!

– İnana bilmirəm! İnana bilmirəm ki, bu şəkli mən çəkmişəm!

– Məgər bu şəkildə siz öz idealınızı görmürsünüz? – Dorian kədərlə soruşdu.

– Mənim idealım?... Necə dediniz, necə?..

– Siz belə deyirdiniz, mənə siz belə adlandırırdınız...

– Nə olar, burada nə bir qəbahət var ki? Siz mənim üçün bir ideal idiniz, elə bir ideal ki, mən bir də həyatımda heç vaxt ona rast gəlməyəcəyəm. Bu portretin üzü əxlaqsız adamın üzünə bənzəyir.

– Bu, mənim qəlbimin sifətidir!

– Aman Allah! Gör mən nəyə pərəstiş etmişəm!? O şəklin gözləri Şeytan gözlərinə oxşayır!

– Bazil, bizim hər birimizin içində Cəhənnəm və Cənnət yaşayır! – Dorian ucadan əl-qol ata-ata əsəbiliklə qışqırdı.

Holvard yenə portretə sarı döndü və ona diqqətlə baxmağa başladı.

– Aman Tanrım! – o heyrləndi, – əgər bütün bu işlər, doğrudan da, həqiqətdirsə... gör siz öz həyatınızı necə korlamısınız?! Belə çıxır ki, siz düşmənlərinizin düşündüyündən də betər adamsınız!

Bazil şamı kətan parçadakı portretə yaxınlaşdırdı və bir də şəkllə diqqətlə baxdı. İlk baxışdan elə görünürdü ki, kətan parçaya əl dəyməyib, rəssam necə çəkmişdisə, eləcə də qalmışdı. Görünür, dəhşətli korlanma prosesi portretin içindən başlanıb. Portretin hansısa fəvqəladə gizli, gərgin həyatının təsiri ilə günah cüzamı onu içəridən yavaş-yavaş yemişdir. Bu, meyitin rütubətli qəbirdə çürüyüb getməsindən də qorxunc bir iş idi.

Bazilin əlləri əsdi; elə əsdi ki, şamandakı yanan şam döşəmənin üstünə düşdü. O, tələsik ayağı ilə şamı söndürdü və ağır-ağır masanın yanındakı laxlayan stula əyləşdi, üzünü əlləri ilə örtüdü.

– İlahi, Dorian, bu nə işdir?! Bu necə dərslər belə?! Necə qorxunc bir dərslər?! Cavab gəlmədi; pəncərənin yanında alnını şüşəyə söykəyən Dorianın hıçqırıqları eşidilirdi.

– Dorian, dua edin, Allaha yalvarın! – rəssam dodaqaltı mızıldandı. – Uşaqlıqda bizi dua etməyə necə öyrətmişdilər, hə? Bizim günahlarımızı bağışla, ya Rəbb! Bizi düz yola gətir! Bizi bütün bədxahlıqlardan qor! Gəlin bir yerdə deyək, Dorian! Sizin məğrurluğunuzun dualarına cavab verilib. Sizin bağışlanmanızın dualarına da cavab veriləcək, Dorian! Mən sizə lap çox pərəstiş etmişəm, lap çox! Buna görə də cəzalandırılmışam. Siz də özünüzlə lap çox pərəstiş edirdiniz, özünüzlə sevirsiniz. Bax bizim ikimizi də Allah cəzalandırdı!

Dorian Qrey yavaş-yavaş dönüb rəssama tərəf baxdı; onun gözlərindən yaş axırdı. Güclə dedi:

– Bazil, artıq gecdir, çox gecdir!

– Yox, Dorian, heç vaxt gec deyil! Gəlin diz üstə çökək və yalvaraq, duaları yadımıza salaq! Məncə, Bibliyada haradasa belə bir ayə var: “Sizin günahlarınız qan kimi qırmızı olsa da, mən onları qar kimi ağappaq edəcəyəm...”

– Bu sözlərin indi mənimçün heç bir mənası yoxdur.

– Susun! Belə deməyin! Onsuz da, siz kifayət qədər günah işlətmişsiniz! Ah, Dorian, Allah xatirinə, görmürsünüz bu lənətə gəlmiş portret bizə necə acıqlı-acıqlı baxır?

Dorian portretə baxdı və birdən onun içində Bazil Holvarda qarşı azğın bir nifrət hissi oyandı; elə bil, portretin mənfi enerjisi ona keçmişdi, onun qulaqlarına pis şeylər pıçıldayırdı. Dorian vəhşi bir pələngə döndü və bu dəqiqələrdə o, stol arxasında əyləşən bu adama – rəssama dərin nifrət, ağlagəlməz kin-küdurət bəslədi. Azğın baxışları ilə otağı aradı; gözü ağzı açılmış sandığın yanında bir neçə gün bundan qabaq qoyduğu bıçağa sataşdı. Bıçaq parıldayırdı, onu bura gətirmişdi ki, kəndiri kəssin, sonra unudub qoymuşdu burada; yavaş-yavaş

sandiğa yaxınlaşdı və sonra Holvardın arxa tərəfinə keçib bıçağı yerdən götürdü. Holvard yerində qurcalandı, elə bil, ayağa durmaq istəyirdi. Elə bu an Dorian rəssamın üstünə atılıb bıçağı var gücü ilə onun qulağının dibinə soxdu; sonra başını stola əyib bir neçə dəfə bıçaqla zərbə endirdi.

Boğuş inilti otağı bürüdü və qan içində olan rəssamın dəhşətli xırıltısı eşidildi; onun qabağa uzanmış əlləri havada yelləndi və barmaqları büküldü. Dorian bıçağı daha iki dəfə soxub-çıxartdı, rəssam hərəkətsiz halda qalmışdı; döşəməyə nəşə tökülürdü. Dorian bir az gözlədi və sonra bıçağı tullayıb sakitcə qulaq asmağa başladı.

Səs-səmir yox idi; döşəməyə, xalçanın üstünə tökülən qan damcılarının səmindən başqa səs gəlmirdi. O, ehtiyatla qapını açıb çölə çıxdı və ətrafa boylandı. Evdə heç kim yox idi, ətraf dərin sükut içində idi. O, bir neçə dəqiqə beləcə pilləkənin başında durdu, sürəhdən aşağı əyilib baxdı və zülmət qaranlıq quyusunda kimsənin olub-olmadığını ayırd eləməyə çalışdı. Sonra açarı çıxarıb içəri keçdi, qapını arxadan bağladı.

Rəssamın meyiti hələ də hərəkətsiz, oturmuş vəziyyətdə idi, meyitin başı stolun üstünə əyilmişdi; onun qeyri-təbii gərilmiş əlləri uzun görünürdü. Əgər onun boynunun ardında bıçaq yaraları və oradan stolun üstünə tökülən qara qan laxtaları olmasaydı, adama elə gələrdi ki, o yatıb.

Bütün bunlar necə də bir göz qırpımında baş verdi! Qərribə də olsa, Dorian çox sakit idi; o, pəncərəni açdı, balkona çıxdı. Külək dumanı qovmuşdu və səma nəhəng bir tovuzquşunun quyruğuna bənzəyirdi, orada saysız-hesabsız qızıl gözcüklər yanırdı. Aşağıda küçədən keçən polis gördü, öz sahəsini yoxlayırdı; polis əlindəki fənəri sakinləri yatmış evlərin divarları boyunca gəzdirirdi. Küçənin tinindən bir keb qırmızı işığını yandırır-söndürərək ötüb-keçdi. Hansısa qadın valay vura-vura yavaşca bağça məhəccərinə sarı yaxınlaşırdı; qadın çiyinin saldığı şalını yellədir. Qadın arabir dayanır, geriye boylanır, hətta bəzən xırıltılı səslə oxuyurdu. Polis nəfəri qadına yaxınlaşdı və ona nəşə dedi. Qadın şaqqanaq çəkdi və ürəksiz addımlarla yoluna davam etdi. Külək sərtləşdi və yarpaqsız ağacların dəmir kimi qaralmış budaqlarını tərpətməyə başladı; Dorian titrətdi və içəri keçib pəncərəni ardınca bağladı.

O, açarı salıb qapını açdı. Heç öldürdüyü rəssamın meyitinə sarı gözücü da olsa baxmadı. O, qeyri-ixtiyari anlayırdı ki, indi əsas məsələ baş verənlər barədə düşünməməkdir. Bu lənətə gəlmiş portreti çəkən dostu, onun bütün bədbəxtliklərinin səbəbkarı və günahkarı artıq onun həyatından silinib getmişdi. Bu, elə bəs edərdi. Vəssalam.

Otaqdan çıxarkən lampa yadına düşdü. Bu lampa Mavritaniya əl işiydi, nadir əşya idi; tünd gümüşdən hazırlanmışdı, ona parlaq qara rəng verilmiş, naxışlanmış, üstünə də iri firuzə qaşlar qoyulmuşdu. Lampanın kitabxanadan götürülüb yuxarı aparılması və orada qoyulması xidmətçini şübhələndirə, sonra da suallar yarana

bilərdi. Dorian bir anlıq tərəddüd edib ayaq saxladı və sonra geri dönüb lampanı stolun üstündən götürdü. Bu zaman özünü saxlaya bilməyib meyitə də baxdı; o, hərəkətsiz idi, elə yerindəcə donmuşdu! Rəssamın ağarmış uzun meyit əlləri necə də qorxuludur! Sanki, qorxunc bir mum adam idi, qalmışdı orada!

Dorian qapını açarlayandan sonra pilləkənləri ehtiyatla endi. Ayaqları altındakı pillələr arabir cırıldayır, sanki, ağrıdan inildəyirdi. Dorian bir anlıq yerində durdu, dinşədi, gözləyib ətrafa baxdı... Yox, hər şey normaldır, sakitlikdir; təkcə onun ayaqlarının səsidir gələn, vəssalam.

Dorian kitabxanaya girəndə gözüne küncdəki sakvoyaj və palto sataşdı; onlar dərhal haradasa gizlədilməlidir! O, divarın içindəki məxfi şkafini açdı və Bazilin şeylərini oraya dürtüb gizlətdi; bu şkafa o, öz gizli geyimlərini qoyurdu, gecələr evdən çıxanda libasını tamam dəyişirdi ki, heç kəs onu tanımasın, qayıdandan sonra da gətirib qoyurdu yerinə. Bazilin şeylərini də ora yerləşdirdi və düşündü ki, sonra onları yandıra da bilər. Saatına baxdı, ikiyə iyirmi dəqiqə qalırdı.

Dorian oturub fikrə getdi. Hər il, demək olar ki, hər ay belə cinayətlərə görə qatillər İngiltərədə dar ağacından asılır; elə bil, hava da qətl kimi yoluxucu xəstəliyə mübtəla olub. Bəlkə də, hansısa fəlakətli, ya qana susamış bir ulduz Yerə yaxınlaşır... və bir də axı, onu görən oldumu, ya kim sübut edə biləcək ki, onun cinayətini? Bazil Holvard onun evindən saat on birdə çıxıb. Və heç kim onun yenidən gəldiyini də görməyib. Demək olar ki, bütün xidmətçilər Selbi Royaldadır. Onun otaq xidmətçisi də çoxdan yatıb... Paris! Hə, hə, Bazil Parisə gedəcəkdi! Hamı da elə biləcək ki, o, həqiqətən, on iki qatarıyla Parisə gedib. Axı o özü qapalı həyat sürürdü! Adətiydi Bazilin, hamıdan qaçmaq və gizli həyat sürmək! Deməli, şübhələr üçün əsas yaranmamışdan öncə hələ bir neçə ay keçəcək. Bir neçə ay! Cinayətin izini isə tez bir zamanda ört-basdır etmək olar. Birdən başına ayrı bir fikir girdi. O, kürkünü və şlyapasını geyinib dəhlizə çıxdı. Burada bir anlıq durub gözlədi; qulağına küçədə gəzən polis nəfərinin ağır addım səsləri dəydi; o, polisin fənərindən düşən işığın oynayan şüalarını izlədi. Dorian nəfəsini dərib gözləməyə başladı.

Bir azdan rəzəni itələyib yavaşca çölə çıxdı, qapını ehmalca arxasınca örtüdü.

Sonra çöldən qapı zəngini basmağa başladı. Təxminən, beş dəqiqədən sonra onun otaq xidmətçisi çöl qapısına gəldi, o, yarıyuxulu və alt paltarında idi.

– Frensis, bağışlayın, sizi yuxudan durğuzdum, – deyən Dorian içəri girdi. – Mən çöl qapısının açarını unudub evdə qoymuşam. Saat neçədir?

– Üçə on dəqiqə işləyib, ser! – xidmətçi yuxulu-yuxulu saata baxıb cavab verdi.

– Üçə işləyib? Oy, nə gecdir! Səhər doqquzda məni oyadin! İşim var!

– Oldu, ser!

– Məni soruşan olubmu?

– Mister Holvard gəlmişdi, ser! Saat on birə kimi gözlədi və sonra çıxıb getdi, qatara çatmalıydı.

– Oh! Çox təəssüf ki, onu görə bilmədim. Mənə bir mesajdan-zaddan qoymadı ki?
– Xeyr, ser! Amma dedi ki, əgər sizi klubda görməsə, onda gedib Parisdən məktub yazacaq!

– Yaxşı, Frensis! Saat doqquzda məni oyatmağı unutma!

– Baş üstə, ser!

Xidmətçi çəkələklə dəhlizdə yeri yirdi. Dorian palto və şlyapasını çıxarıb balaca mizin üstünə tulladı və öz kabinetinə – kitabxanaya keçdi. Təxminən, on beş dəqiqə otaqda var-gəl etdi, dodaqlarını çeynəyə-çeynəyə düşündü. Sonra rəfdən “Mavi Kitab”ı götürüb vərəqləməyə başladı. Hə, bax elə bunu istəyirdi, istədiyi adamı tapdı: “Alan Kəmpbell, 152, Hertford strit, Mayfer”. İndi ona bu adam lazım idi.

ON DÖRDÜNCÜ FƏSİL

Ertəsi gün səhər saat doqquzda Dorianın otaq xidmətçisi yataq otağına girib sinidə bir fincan sulu şokolad gətirdi və sonra pəncərənin taxta qapaqlarını açdı. Dorian sağ böyrü üstə, əlini başının altına qoyub rahatca yatırdı. O lap uşaq kimi yatmışdı, elə bil, bütün günü dərs oxumuş, ya da həyəət-bacada oynayıb yorulmuşdu.

Xidmətçi iki dəfə onun çiyinə toxundu ki dursun; Dorian gözlərini açanda dodaqlarına xəfif təbəssüm qonmuşdu; elə bil, indicə gözəl bir yuxu görmüşdü və o yuxunun təəssüratı altındaydı. Lakin bu gecə o, heç bir yuxu görməmişdi.

Bugecəki yuxusu nə şirin, nə də acı olmuşdu. Lakin gənclər, adətən, heç bir səbəb olmadan da gülürlər. Elə gəncliyin gözəlliyi də bundadır.

Dorian çönüb dirsəkləndi, sulu şokoladını qurtum-qurtum içməyə başladı.

Pəncərədən noyabr günəşi gülümsəyirdi. Səma aydın, hava isə mülayim idi. Elə bil, may səhəri idi açılmışdı.

Dünən gecəki hadisə, onun dəhşətli və qanlı nəticələri yavaş-yavaş onun beyninə girir, sakit tərzdə bütün qorxunc təfərrüatları ilə birlikdə gözünün qabağında canlanırdı. O, qorxu içində bütün olanları xatırladı, canında gizilti hiss etdi; bir anlıq yenə Bazil Holvarda nifrət etməyə başladı; bu nifrət hissi anlaşılmaz idi, bu nifrət hissi dünən gecə onu bıçağı götürüb qan tökməyə vadar etmişdi. Dorian yenə dünənki kimi qeyzləndi, hiddətdən bədəni soyumağa başladı.

Rəssamın meyiti hələ də yuxarıda idi və onun üstünə günəş şüaları düşürdü. Ah! Lap dəhşətlidir ki! Belə dəhşətli və qorxunc işlər qaranlıq gecə üçündür, gündüz üçün deyil!

Doriana elə gəldi ki, o, törətdiyi əməl barədə uzun-uzadı düşünsə, ya xəstələnəcək, ya da dəli olacaq. Elə günahlar var ki, onları xatırlamaq törətməkdən daha şirin gəlir adama; məsələn, qələbələr var ki, səndə ehtirasdan

daha çox qürur doğurur; sənin qəlbindəki sevinc duyğularını oyadır və bu sevinc hissi digər hisslərdən fərqlənir. Lakin bu törədilən günah onlara bənzəmir, onu yaddaşdan silmək, ya da qovmaq lazımdır; üstünə xaşxaş dənələri səpmək lazımdır, onu elə beşikdəcə boğmaq lazımdır; yoxsa günah özü onu törədəni boğar.

Saat onun yarısı oldu; o, əlini alına apardı, sonra tələsik yerindən qalxdı; Dorian nə geyinəcəyini həmişəkindən daha diqqətlə götür-qoy etdi; xüsusi diqqətlə özünə qalstuk və ona vurulacaq sancaq seçdi; barmağına bir neçə üzük taxıb-çıxartdı. Səhər yeməyi süfrəsi arxasında çox oturdu, müxtəlif yeməklərin dadına baxdı, öz xidmətçisi ilə söhbət etdi; onunla Selbidəki bütün xidmətçilər üçün sifariş vermək fikrində olduğu təzə livreyalardan¹ danışdı. Səhər poçtunu nəzərdən keçirdi. Bəzi məktubları oxuyarkən gülümsündü. Məktublardan üçü onu dilxor etdi, birini isə bir neçə dəfə oxudu, üzü narazı və acıqlı ifadələr aldı, sonra cırıb tulladı. “Dünyada qadın yaddaşından betər şey yoxdur!” – bunu bir dəfə lord Henri demişdi.

Dorian tələsik bir fincan qara qəhvə içib ağzını salfetlə sildi və əli ilə otaqdan çıxmağa hazırlaşan xidmətçiye işarə elədi ki, gözləsin; sonra yazı masası arxasına keçib iki məktub yazdı. Birini cibinə qoydu, o birini xidmətçiye uzatdı.

– Frensis, bunu Hertford stritdəki 152 nömrəli evə apararsınız, əgər mister Kəmpbell şəhərdə deyilsə, onun ünvanını alarsınız, – dedi.

Bir azdan Dorian artıq evdə tək qaldı; siqaret yandırır başladı ağ kağızların üzərində müxtəlif şəkillər çəkməyə; gah gül şəkilləri, gah müxtəlif ornamentlər, gah da insan sifətlərinin cizgilərini çəkdi. Onun cızdığı insan sifətlərinin hamısı Bazil Holvardinkına inanılmaz dərəcədə bənzəyirdi. O, qaşlarını çatıb ayağa durdu, kitab şafına sarı getdi və rəfdən əlinə keçən ilk kitabı götürdü. Dorian qəti qərara gəldi ki, olanlar barədə düşünməsin; buna hələllik zərurət yoxdur.

Dorian divana uzandı və rəfdən götürdüyü kitabın üz qabığına baxmağa başladı. Bu, Qotierin “Emaux et Camees” kitabının nəfis Şarpantye yapon nəşri idi; kitabı Jakmarın qravüraları bəzəyirdi. Üz qabığına limon rəngində naxış vurulmuşdu; qızılı çərçivə və qırıq xətlər və nöqtələr şəklində çəkilmiş narlar. Bu kitabı ona Adrian Singleton bağışlamışdı. Dorian kitabı vərəqlədi, Lasenerin əli barədəki poema üzərində dayandı; bu, “soyuq, sarı bir əl” idi, hələ cinayətin izi ondan getməmişdi; əllərinin üstündə kürən tüklər vardı, barmaqları favn barmaqlarına bənzəyirdi; Dorian qeyri-iradi həyəcanla öz nazik barmaqlarına baxdı və oxumaqda davam etdi, Venesiya barədəki gözəl misralara gəlib çatdı:

Sur une gamme chromatique,
Le sein de perles ruisselant,
La Venus de l'Adriatique
Sort de l'eau son corps rose et blanc.
Les domes, sur l'azur des ondes

Suivant la phrase au pur contour,
S'enflent comme des gorges rondes
Que souleve un soupir d'amour.
L'esquif aborde et me depose,
Jetant son amarre au pilier,
Devant une facade rose,
Sur le marbre d'un escalier.¹

Necə gözəl şeirdir! Bu misraları oxuyanda adam, elə bil, kayutu olan Venesiya qayığında yaşıl sulara üzür, al-qırmızı mirvarili şəhərin qayığında; gümüşü burnu və külək istiqamətində üzən yelkənli bir qayığın içində. Kitabdakı bu misralar Dorian Lidoda üzərkən qayığın arxasınca uzanan firuzə zolaqları xatırlatdı. Şeirdəki rənglər onun yadına boğazı donuq əlvan rəngli quşları saldı; bu quşlar yüksəkdə uçur, sinələri bal rəngində olur; ya da görürsən ki, toz basmış qaranlıq tağ-tavanlar altında məmnun-məmnun gəzişirlər. Dorian başını balışa qoydu; gözlərini azca yumaraq öz-özünə pıçıldadı:

“Al-qırmızı fəsadın qabağından keçib,
cərgə-cərgə pillələri qalxıram...”

Bütün Venesiya bax bu iki misrada cəmlənib; Dorianın yadına bir payız fəslində bu şəhərdəki günləri düşdü; o, burada dəlicəsinə gözəl sevgi macəraları yaşamışdı və bu məhəbbət əyləncələri onu sərsəm hərəkətlərə vadar etmişdi. Hər yanda romantika vardı; lakin Venesiya da Oksford kimi romantik görüşlər üçün əlverişli yerdir; amma əsl romantika üçün fon hər şeydir, demək olar ki, hər şey. O zaman Bazil də bir müddət Venesiyada yaşadı; o, Tintorettdən ötrü öldü. Yazıq Bazil! Necə dəhşətlə öldü!

O ah çəkdi və yenə kitabı götürdü; görünür, fikirlərini dağıtmağa çalışırdı. Şeirləri bir də oxumağa başladı; o, pəncərələri önündən qaranquşların uçuşduğu Smirnadakı kafe barədə oxuyurdu; bu kafedə hacılar kəhrəba təsbehlərini çevirir, başında çalma papaqları olan tacirlər uzun müştüklər sümürür, bir-birilə ciddi və vacib söhbətlər edirdilər; o, Konkord meydanındakı daş sütunlu abidə barədə oxudu; abidə mühacirətdə yalqız qalaraq qranit göz yaşlarını axıdır, Günəş üçün darıxır, çiçəkli bitkilər yuvası qızmar Nil çayı üçün darıxır, oraya, sfinkslər ölkəsinə can atır, qızılquşların və ağqanadlı və qızılı dırnaqları olan əjdahalar vətəni üçün darıxır; orada timsahlar yaşıl tüstülənən lillərin içərisində çapalayıb xırda boz gözlərini parıldadırlar... Sonra Dorian o şeirlər barədə düşündü ki, onlar öpülmüş mərmərdən gələn musiqi səsləri kimidir, onlar qeyri-adi heykəllər barədədir, Qotier bunları ən alçaq tonda səsi olan qadın səsiylə müqayisə edir və onları “heyrətamiz əjdaha” adlandırır; və onlar müqəvvə kimi Luvr muzeyinin porfir zalında durub baxır. Az sonra kitab Dorianın əlindən düşdü. Onun barmaqları əsəbdən titrəyir, vücudu qorxudan gizildəyirdi. Birdən Alan Kəmpbell

xaricdə oldu? O gələnə kimi, Allah bilir, neçə gün keçəcək?! Bəlkə də, o, bura gəlməkdən imtina etdi? Onda bəs nə edəcək? Axı hər dəqiqə qiymətlidir! Beş il bundan qabaq o, Alanla möhkəm dost olmuşdu; beş il öncə onların arasından su da keçməzdi. Sonra necə oldusa, qəflətən ayrıldılar. Adam arasına çıxanda və bir-birinə rast gələndə isə təkcə Dorian ona gülümsəyirdi. Alan Kəmpbell heç vaxt ona tərəf baxmazdı.

Alan hündürboy və son dərəcə zəkalı, ağıllı bir cavan idi, lakin onun təsviri incəsənətdən başı çıxmırdı; və əgər bir qədər poeziyanın gözəlliyini duymaq qabiliyyəti vardısı da, buna görə o, Dorian minnətdar olmalıydı. Onun üstün cəhəti elmə həvəs göstərməyində idi. Kembriçdə oxuduğu zaman vaxtının çox hissəsini laboratoriyalarda keçirərdi; təbiət elmləri kursunu da əla qiymətlərlə bitirmişdi. O, indi də kimya ilə maraqlanırdı; onun xüsusi laboratoriyası da vardı, gününün çox hissəsini burada keçirərdi; doğrudur, anası buna etiraz edirdi; anaya elə gəlirdi ki, oğlu, ən azı, parlamentdə oturmalıdır və ananın dumanlı təsəvvürünə görə, kimya nəse reseptlərə görə dərman düzəldən əczaçı kimi bir şeydir. O həm də gözəl musiqiçi idi; iki alətdə – skripka və pianoda elə gözəl çalırdı ki, deyirdin bəs bu, elə peşəkardır. Bax elə musiqi də onları bir-birinə yaxınlaşdırdı; Dorianda insanları özünə bağlamaq məharəti vardı, o, bu bacarığını işə saldı (çox zaman bunu heç özü də dərk etmədən edirdi) və musiqi də bir yandan bu əlaqəyə təkan verdi. Onlar ilk dəfə ledi Berkşirin evində görüşmüşdülər, həmin gecə ziyafətdə Rubinşteyn piano çalırdı; o gecədən sonra onlar operada və harada gözəl musiqi eşitmək mümkün idisə, orada da bir yerdə olurdular. Bu dostluq düz on səkkiz ay davam etdi. Kəmpbelli tez-tez gah Selbi Royalda, gah da Qrosvenor meydanında görmək olurdu. Bir çoxları kimi o da Dorian Qreydə həyatın bütün gözəllikləri ilə nəşəsinin canlı təmsalını görürdü. Dorianla Alan arasında hansısa bir anlaşılmazlıq, ya da hansısa bir söz-söhbət olduğunu heç kəs eşitməmişdi; və birdən adamlar dostlar arasında soyuqluq müşahidə etməyə başladılar; onlar gördülər ki, iki dost hətta bir-biri ilə rastlaşanda belə salamlasmır, Kəmpbell Dorianın gəldiyi ziyafətlərdən həmişə vaxtından tez çıxıb gedir; daha sonra Alan çox dəyişdi, özünə qapanmağa başladı, onda qərribə hallar müşahidə olundu; hətta adama elə gəlirdi ki, o daha musiqini də bir elə sevmir; konsertlərə getmir, heç özü də çalmağa razılıq vermirdi; bunu onunla izah edirdi ki, guya, elmi işləri başından aşır, musiqi ilə məşğul olmağa vaxt tapmır. Bu, əlbəttə, həqiqət idi. Onun biologiyaya marağı günbəgün artırdı, maraqlı təcrübələri ilə bağlı adı bir neçə dəfə elmi jurnallarda çəkilməyə başlamışdı. Bax bu gün Dorian Qrey elə bu adamı gözləyirdi; dəqiqəbaşı saatına baxır, vaxt ötdükcə həyəcanları da artırdı. Nəhayət, ayağa durub otaqda var-gəl etməyə başladı; sanki, yaraşıklı bir pələng qəfəsdə obaş-bubaşa gedib-gəlirdi. O, səssiz, iri addımlar atırdı; əlləri buz kimi olmuşdu.

Bu narahatlıq dözülməz olmuşdu. Vaxt getmirdi, sürünürdü, elə bil, vaxtın ayaqları qurğuşundan idi; Dorian isə özünü adam kimi hiss edir, elə bil, azğın burağan sürətlə burulub qara girdabın içinə batmağa hazırlaşır. Orada Dorianı nə gözləyir? O, bunu bilirdi, o, bunu apaydın görürdü; titrəyə-titrəyə soyuq və nəmli əlləri ilə göz qapaqlarını ovuşdurur, sanki, gözlərini basıb kəlləsinin içinə salmaq, beynini deşib özünü görmədən məhrum eləmək istəyirdi. Xeyri yox idi! Beyin ehtiyatları ilə qidalanır və var gücü ilə işləyirdi; onun təxəyyül və xəyalat aləmi qorxu hissi ilə şiddətlənmişdi, ağrıdan qıvrılan, burulan canlı varlıq kimiydi, oyuncaq kimi səhnədə atılıb-düşür, tez-tez dəyişən maskalar altından dişlərini qıcırırdı. Sonra birdən onun üçün vaxt dayandı. Hə, hə, bu kor, astagəl varlıq birdən-birəcə dayandı, daha sürünmədi; və vaxt dayanan kimi də dəhşətli, qorxunc fikirlər irəli çıxıb əl-qol açmağa başladı, onun mənfur gələcəyini qəbirdən çıxarıb Dorianı göstərdi və o da gözlərini bərəldib tükürpərdici bir qorxuyla baxmağa başladı; bu dəhşət, elə bil, onu daşa döndərdi.

Nəhayət, qapı açıldı və xidmətçi içəri girdi. O, tutqun gözlərini xidmətçiye zillədi. – Ser, mister Kəmpbell gəlib, – xidmətçi bildirdi. Dorian rahatca nəfəsini dərdi, dodaqlarına yüngül təbəssüm qondu, yanaqları əvvəlki qan rəngini aldı, dedi:

– Frensis, cəld olun, onu içəri dəvət edin!

Dorian, sanki, özünə gəldi və əvvəlki ruh düşkünlüyü və qorxaqlıq ötüb-keçdi. Xidmətçi təzim edib çıxdı. Az sonra Alan Kəmpbell içəri girdi; çox sərt və solğun idi; onun rəngi ağarmış sifəti kömür kimi qara qaşları və saçları fonunda daha sərt görünürdü.

– Alan! Gəldiyinizə görə təşəkkür edirəm, siz çox xeyirxahsınız.

– Qrey, mən demişdim ki, sizin evə bir də ayaq basmayım. Amma xidmətçinizin mənə gətirdiyi məktubdan aydın oldu ki, bu, ölüm-dirim məsələsidir.

Onun səsinə ağırlıq və soyuqluq vardı. O, astadan və ehtiyatla danışdı. Dorian dikilmiş sınaıçı və diqqətli baxışlarında həqarət vardı. O, əllərini paltosunun ciblərinə salmışdı və özünü elə göstərdi ki, guya, Dorianın ona uzanıqlı əlini də görmədi.

– Hə, Alan, bu, ölüm-dirim məsələsidir, özü də tək-cə bir adamınkı deyil...

Əyləşin.

Kəmpbell stul çəkib oturdu, Dorian da qarşı tərəfdən əyləşdi. Hər ikisinin baxışları toqquşdu. Dorianın baxışlarında dərin peşmançılıq alovu yanırdı. O bilirdi ki, görəcəyi iş çox dəhşətli bir şeydir.

Gərgin pauzadan sonra o, stolun başına söykənib astadan danışmağa başladı, hər bir sözü elə seçib ehtiyatla dedi ki, görsün mü sahibinə necə təsir edir.

– Alan, yuxarıdakı qapısı bağlı otaqda bir nəfərin meyiti var, o otağa məndən başqa heç kəs girə bilməz. Həmin adam on saat bundan əvvəl ölüb... Sakit olun! Mənə də elə baxmayın! Bu adam kimdir, nə üçün ölüb, necə ölüb – bunun sizə dəxli və aidiyyəti yoxdur! Siz, sadəcə, nə edəcəksiniz...

– Susun, Qrey! Mən daha heç nə eşitmək istəmirəm! Düzmü deyirsiniz, yoxsa yalanmı, bunun mənim üçün əhəmiyyəti yoxdur! Mən sizinlə iş görməkdən qətiyyətlə boyun qaçıram. Siz o qorxunc sirlərinizi də özünüzcün saxlayın, mənə bunlar daha maraqlı deyil.

– Alan, bu sirri siz bilməlisiniz. Məhz bu sirr sizə maraqlı gələcək. Təəssüf edirəm, çox təəssüf edirəm, Alan! Təkcə siz məni xilas edə bilərsiniz! Mən özümə kömək edə bilmirəm. Məcburam sizi bu işə qarışdırım. Başqa çıxış yolum da yoxdur! Alan, siz alımsınız, kimya və başqa sahələrdə mütəxəssis kimi tanınıbsınız. Siz elə etməlisiniz ki, yuxarıdakı meyitin izi-tozu belə qalmasın. Onu bura gələndə heç kim görməyib. Hamı elə bilir ki, o, Parisdədir. Onun bir neçə ay gözə görünməməsi heç kəsdə təəccüb oyatmayacaq. Ona qədər elə etmək lazımdır ki, burada ondan əsər-əlamət belə qalmasın. Yalnız siz, Alan, siz bunu bacara, onu külə döndərə bilərsiniz.

– Dorian, siz dəli olmusunuz!

– Ah! Nəhayət ki, siz məni “Dorian!” deyə çağırıdınız.

– Vallah, siz dəlisiniz! Yoxsa siz bu dəhşətli etirafı mənə etməzdiniz. Siz hələ də bilmirsiniz ki, mən sizə bir qram da kömək edən deyiləm? Nədir? Elə bilərsiniz mən sizə görə öz nüfuzumu korlayacağam? Sizin o şeytani əməlləriniz barədə heç nə eşitmək belə istəmirəm!

– Alan, bu, intihar olub!

– Belə olan halda sizi təbrik edirəm. Lakin onu intihara kim vadar edib? Əlbəttə ki siz, elə deyilmi?

– Deməli, siz mənə kömək etməkdən boyun qaçırsınız?

– Əlbəttə, imtina edirəm. Sizinlə əlbir olmaq istəmirəm. Nə rüsvayçılıq etmisiniz, mənə dəxli yoxdur! Bu zibili özünüz qaynatmısınız! Düzü, sizin bu qələti etməyiniz məndə heç təəssüf hissi də doğurmur! Siz necə cürət edib məni də bu işə qatırsınız, hə? Mən bilən, siz adamları da yaxşı tanıyırdınız?! Dostunuz lord Henri sizə çox şeyi öyrədib, görünür, psixologiyanı sizə pis öyrədib. Mən sizə bir barmaq belə kömək etmərəm. Ünvanı səhv salmışınız. Başqa dostlarınızın yanına gedin. Mənə müraciət etməyin!

– Alan, bu, qətlidir! Mən onu öldürdüm. Siz bilmirsiniz axı mən o adama görə necə iztirablar çəkmişəm. Mənim həyatımın belə alınmasının baiskarı o adam olub! Yazıq Harridən çox o adam günahkardır! Ola bilsin ki, o, bunu özü də istəmirdi, lakin nəticəsi belə oldu.

– Qətl? Aman Allah, Dorian, siz gör nələr edirsiniz? Mən sizi satmayacağam, bu, mənim işim də deyil! Amma hər halda, sizi, yəqin ki, tutacaqlar. Hər bir cinayətkar nəsə bir səhv buraxır və özünü ələ verir. Bütün hallarda bu işə qarışmayacağam!

– Siz qarışmalısınız! Dayanın, Alan, dayanın, məni dinləyin, axıradək qulaq asın mənə! Sizdən bircə şey xahiş edirəm: meyitin üzərində elmi təcrübə aparın! Siz

xəstəxanalarda, meyitxanalarda olursunuz, orada elə şeylər edirsiniz ki, heç tükünüz də tərpənmir. Siz bu adamı ölünənada, ya da meyit yarılan laboratoriyalarda ləxələnmiş qan içində görsəydiniz, o, sadəcə, sizə təcrübə üçün maraqlı obyekt kimi gələrdi. Dərhal işə girişərdiniz, heç tükünüz də tərpənməzdi. Ağılınıza belə gəlməzdi ki, siz nəşə pis iş görürsünüz. Əksinə, siz, bəlkə də, hesab edərdiniz ki, bəşəriyyətin rifahı naminə çalışırsınız, elmi zənginləşdirir, təqdirəlayiq biliklər əldə edirsiniz və sair və ilaxır. Məncə, siz, onsuz da, bu işi dəfələrlə eləmişiniz və əlbəttə, meyiti məhv etmək sizin dəfələrlə gördüyünüz meyityarma işlərindən az qorxuludur. Başa düşün, bu meyit mənim əleyhimə olan yeganə dəlildir. Əgər onu aşkar etsələr, deməli, mən batdım. Siz mənə kömək etməsəniz, əlbəttə, onu tapıb çıxaracaqlar.

– Mən sizə kömək etmək istəmirəm, axı bunu sizə dedim! Bütün bunların isə, sadəcə, mənə aidiyyəti yoxdur, vəssalam!

– Alan, yalvarıram, mənə kömək edin! Mənim düşdüyüm vəziyyəti anlayın! Siz gəlməmişdən qabaq mən dəhşətli qorxu içində idim. Ola bilsin ki, günlərin birində siz də belə bir qorxuyla yaşayacaqsınız... Yox, yox, Allah xatirinə, elə demək istəmədim. Allah eləməsin! Bu işə, sadəcə, elmi nöqtəyi-nəzərdən baxın. Axı siz meyitxanalarda ölümləri yaranda onlardan soruşmursunuz ki, “bunlar haradandır” elə deyil? Buna görə də bunu da eləcə bilin, soruşmayın heç nə. Onsuz da, mən sizə lazım olduğundan daha çox məlumat verdim. Xahiş edirəm, mənim xətrimə bu işi görün! Axı biz dost olmuşuq, Alan!

– Keçmişə xatırlamayın, Dorian, o ölüb!

– Bəzən bizim ölü sandığımız şeylər uzun müddət ölmək istəmir. Yuxarıdakı adam getmir, stulda oturub, başını əyib stolun üstünə, əllərini də qatlayıb. Alan! Alan! Əgər siz mənə kömək etməsəniz, mən məhv olacağam! Məni asacaqlar, Alan! Başa düşürsünüz mənim vəziyyətimi? Məni cinayət törətdiyimə görə asacaqlar.

– Söhbəti uzatmağa lüzum yoxdur. Mən kömək göstərməkdən qətiyyətlə imtina edirəm. Görünür, siz qorxudan dəli olmusunuz. Yoxsa mənə müraciət etməzdiniz, özü də bu işdən ötrü.

– Deməli, belə... İmtina edirsiniz?

– Hə, imtina edirəm...

– Alan, sizə yalvarıram...

– Xeyri yoxdur.

Dorianın gözlərində yenə peşmançılıq və təəssüf hissi parıldadı. Sonra o, stolun üstündən bir parça kağız götürüb nəşə yazdı; yazdığını iki dəfə oxudu, kağızı ehtiyatla büküb Alanın oturduğu stula tərəf tulladı. Sonra durub pəncərəyə sarı getdi. Kəmpbell təəccüblə ona baxıb kağızı açdı. Məktubu oxuyan kimi onun rəng-ruyu ağardı, oturduğu yerdə qaldı. Özünü çox pis hiss etdi, ürəyi döyünməyə başladı; nəfəsi daraldı, bütün vücudunu əzginlik bürüdü. Bir anlıq özünü boşluqda

hiss elədi, sanki, bu dəqiqə düşüb məhv olacaqdı. Bir-iki dəqiqəlik ölü sükutdan sonra Dorian geri dönüb Alana sarı gəldi, əlini onun çiyninə qoydu.

– Bağışlayın, Alan, – pıçıldadı, – siz mənə başqa yol qoymadınız. Mənim başqa çıxış yolum da yoxdur. Mən artıq bu məktubu yazmışdım. Budur, məndədir! Siz ünvanı da görürsünüz. Əgər məni bu bəladan qurtarmasanız, məktubu göndərəcəyəm. Bundan sonra nə olacaq, özünüz bilirsiniz. Siz imtina edə bilməzsınız. Çox çalışdım sizi ələ gətirəm; siz bunu etiraf etməlisiniz. Hələ heç kəs mənimlə belə danışmağa cürət etməyib; belə adam olsaydı, çoxdan o dünyalıq olmuşdu. Mən dözürdüm. İndi mənim növbəmdir. Şərtləri mən diktə edəcəyəm. Kəmpbell üzünü əlləri arasına almışdı; o əsirdi.

– Hə, Alan, indi şərtləri mən diktə edəcəyəm. Sən artıq bunları bilirsən. Hə, hə, özünü ələ alın, qorxub-ürkməyin! Çox sadə bir işdir, görmək lazımdır, vəssalam! Qərara gəlin, dərhal da işə başlayın!

Kəmpbelldən dəhşətli bir inilti qopdu və o titrəməyə başladı. Sobanın üstündəki saatın çıqqıltıları, elə bil, vaxtı ayrı-ayrı əzab atomu dənəciklərinə bölmüşdü, bir-birindən dözülməz, ağırlı idi. Alanın başını, sanki, dəmir çənbər arasına qoymuşdular, o getdikcə sıxılır, kəsif ağırlar içində qovrulurdu; elə bil, onu təqib edən rüsvayçılıq artıq onu yaxalamışdı. Dorianın onun çiyninə qoyduğu əli ona qurğuşun qədər ağır gəldi; sanki, bu qurğuşun əl onu altına basıb əzəcəkdı. Bu dözülməz idi.

– Gedək, Alan, siz dərhal qərara gəlməlisiniz.

– Mən bunu edə bilmərəm, – o, qeyri-ixtiyari cavab verdi, elə bil, bu sözlər nəyisə dəyişə bilərdi.

– Siz etməlisiniz. Ayrı çıxış yolunuz da yoxdur. Ləngiməyin.

Kəmpbell bir anlıq tərəddüd etdi, sonra soruşdu:

– Yuxarıdakı otaqda buxarı varmı?

– Hə, var. Qaz buxarısıdır, asbestlə işləyir...

– Mən evə getməliyəm, laboratoriyadan bəzi şeylər götürməliyəm.

– Yox, Alan, sizi buradan buraxan deyiləm. Kağız götürün, nə lazımdır yazın, mənim xidmətçim gedib tapıb gətirər.

Kəmpbell kağızda bir neçə söz yazdı, məktubun üstündə isə köməkçisinin adını yazdı. Dorian kağızı ondan alıb diqqətlə oxudu. Sonra zəngi basıb xidmətçisini çağırdı, ona əmr etdi ki, tapşırığı cəld yerinə yetirsin, gedib göstərilən şeyləri gətirsin.

Xidmətçi qapını arxasınca örtüb çıxan kimi Kəmpbell narahat olmağa, əsəbi-əsəbi durub gəzişməyə başladı. O, buxarıya yaxınlaşdı, qızdırmalı adamlar kimi titrətməyə başladı. Təxminən, iyirmi dəqiqə səssiz-səmirsiz qaldılar, heç kəs danışmadı. Otaqda milçək vızıltısı eşidildi; saat çıqqıltıları, sanki, beyinə vurulan çəki zərbələrini xatırladırdı.

Saatın zəngi biri vurdu, Kəmpbell boylanıb Dorian Qreyə baxdı; gördü ki, onun gözləri yaşla dolub. Onun kədərli üzünün təmiz və incə cizgilərində Alanı özündən çıxaran nəşə vardı.

– Siz əclafsınız, əclaf! – donquldandı.

– Sakit olun, Alan! Siz mənim həyatımı xilas etmisiniz, – Dorian dedi.

– Sizin həyatınızı? Aman Allah! O hansı həyatdır belə? Siz günah işlədə-işlədə gəlmisiniz, bu da axırı – cinayət törətdiniz! Sizin məndən tələb etdiyiniz iş həyatınızı qurtarmaq üçün deyil!

– Ah! Alan! – Dorian ah çəkərək dedi. – Kaş sizin mənə, heç olmasa, bir azca yazığınız gələydi!

Dorian dönüb pəncərədən bağçaya baxdı. Kəmpbell susdu.

Təxminən, on dəqiqədən sonra qapı döyüldü və Dorianın xidmətçisi içəri girdi; əlində qırmızı ağacdən düzəldilmiş iri bir yeşik vardı, içi kimyəvi preparatlarla dolu idi; yeşiyin içində uzun, halqavari polad yumaq, platin məftil və iki qəribə formalı dəmir qısqac vardı.

– Ser, bunları bura qoyum? – xidmətçi Kəmpbeldən soruşdu.

– Hə, hə! – Dorian onun əvəzinə dərhal cavab verdi. – Frensis, təəssüf ki, sizə bir tapşırıq da verəcəyəm... Riçmonddakı o bağbanın adı nə idi? Selbidə bizə səhləb çiçəkləri gətirən adamı deyirəm...

– Harden, ser!

– Hə, hə, Harden... Siz elə bu saat Riçmonda gedin, şəxsən Hardeni tapın, ona deyın ki, mənim əvvəllər sifariş verdiyimdən iki dəfə çox səhləb çiçəyi göndərsin; özü də ağ rəngdə mümkün qədər az olsun.... Yox, dayan, ağları lazım deyil... Bu gün hava da gözəldir, Riçmond da çox gözəl yerdir, yoxsa mən sizə heç əziyyət verib ora göndərməzdim...

– Nə əziyyəti, ser, xahiş edirəm belə deməyin! Saat neçədə qayıdım?

Dorian Kəmpbellə baxdı.

– Sizin eksperimentiniz nə qədər çəkəcək, Alan? – sakitcə və laqeyd-laqeyd soruşdu. Görünür, otaqda üçüncü şəxsin olması onu bir qədər də cürətləndirmişdi. Kəmpbell qaşqabağını sallayıb dodaqlarını dişlədi.

– Beş saat çəkər, – dedi.

– Deməli, kifayət qədər vaxtınız var, Frensis, səkkizin yarısında gəlsəniz yaxşıdır... Ya da... dayanın, dayanın... onda belə edin, mənim paltarlarımı hazırlayın, sonra gedin, bütün gecəni sizə icazə verirəm. Özünüə sərf edin. Mən bu axşam evdə yeməyəcəyəm, buna görə də siz mənə lazım deyilsiniz.

– Təşəkkür edirəm, ser... – xidmətçi sağollaşıb çıxdı.

– Alan, vaxt itirmək olmaz, gəlin gedək. Bu yeşik nə ağırdır! Qoy bunu mən götürüm. O birilərini siz gətirin.

Dorian sürətlə və amiranə tərzdə danışdı; Kəmpbell özünü itaətkar kimi hiss elədi. Hər ikisi dəhlizə çıxdı. Pilləkənin yuxarı başına çatanda Dorian açarı

çıxarıb otağın qapısını açdı. Sonra bir anlıq dayandı; onun gözlərindən həyəcan və qorxu oxunurdu, əlləri əsirdi. O, kəkələyə-kəkələyə dilləndi:

– Alan, içəri girməyə qorxuram.

– Qorxursunuz, girməyin. Siz mənə lazım deyilsiniz! – Kəmpbell soyuq cavab verdi.

Dorian qapını yarıya kimi açdı; gün şüalarının üstünə düşdüyü öz portretini gördü, portretin gözləri ona baxırdı. Şəklin qarşısında döşəməyə cırıq-cırıq olmuş örtük düşmüşdü. Yadına düşdü ki, ötən gecə o, ömründə ilk dəfə portretin üstünü örtməyi unutmuşdu; bir anlıq istədi dərhal cumub şəklin üstünü örtün, lakin qəflətən dəhşət içində geri sıçradı. Portretin bir əlinin üstünə iyrənc rütubət qonmuşdu; qırmızı, ışıldayan bir nəmlik. Elə bil, kətan parçanı qanlı tər bürümüşdü. Bu nə demək idi? Aman Allah! Necə dəhşətli görünür? Bu, ona o donuq meyitdən də dəhşətli göründü. Meyit stulda oturub başını stola qoymuşdu, onun mənfur kölgəsi pərdəyə düşmüşdü, görünür, necə var, eləcə də durmuşdu yerində.

Dorian ağır-ağır nəfəsini dərdi və qapını daha geniş açıb cəld içəri girdi. Gözlərini yerə dikib meyitə arxasını çevirdi, qətiyyətlə yerə düşmüş al-qırmızı, qızılı rəngli örtüyü qaldırıb portretin üstünə saldı, heç gözünün ucuyla da olsa, meyitə sarı baxmadı.

Elə oradaca durub dayandı, geri baxmağa cürət eləmədi, gözlərini örtüyün üstündəki mürəkkəb naxışlara zillədi. Kəmpbellin içəri girdiyini, ağır şeyləri otağa daşdığını, ona lazım olan digər ləvazimatları içəri yığdığını eşitdi. Birdən düşündü ki, görəsən, Bazil Holvardla Alan bir-birini tanıyırdılarmı? Bəlkə, bir-birinə haradasa rast gəlirlər? Belə olsa, görəsən, onlar bir-biri barədə nə düşünürlərmiş?

– İndi çıxın gedin buradan, – arxadan sərt səs gəldi.

Dorian geri döndü və çölə çıxmağa tələsdı; bircə bunu görə bildi ki, meyitin başı dik qalxıb, arxası üstə stula söykənib və Kəmpbell onun sapsarı sifətini nəzərdən keçirir. Aşağı düşəndə Dorian eşitdi ki, otağın qapısı içəridən açarla bağlandı. Saat səkkizə işləmiş Kəmpbell aşağı – kitabxanaya düşdü. O, solğun görünürdü, lakin tam sakit idi.

– Mən sizin xahişinizi yerinə yetirdim, işi görüb qurtardım, – astadan dilləndi. – İndi isə, sağ olun, əlvida! Həmişəlik! Mən bir daha sizi görmək istəmirəm!

– Siz mənim həyatımı xilas etdiniz, Alan. Mən bunu heç vaxt unutmaram.

Kəmpbell gedən kimi Dorian tələsik yuxarı çıxdı. Otağı kəskin nıtrat turşusunun iyi bürümüşdü. Meyit isə artıq yerində yox idi.

ON BEŞİNCİ FƏSİL

Həmin gecə səkkiz otuzda Dorian Qrey geyinib-keçinib, yaxalığına da iri Parma bənövşəli sancağını taxaraq ledi Narboronun evinə getdi; evin xidmətçiləri Doriana təzim edərək onu qonaq otağına qədər müşayiət etdilər. Onun gicgahlarındakı qan sürətlə vurur, əsəbləri tarıma çəkilmişdi və o, nəzərəçarpacaq dərəcədə gərgin görünürdü; lakin o, ev sahibəsinin əlini adi qaydada nəzakətlə öpdü. Görünür, insan özünü artistliyə məcbur edəndə sakitlik və sərbəstlik təbii görünür; əlbəttə, o gecə Dorian Qreyi görənlərin heç biri inanmazdı ki, o, belə bir faciəni yaşamalı olub; özü də əsrin ən dəhşətli bir faciəsini! O zərif, incə barmaqlar iti bıçağı sıxa bilməzdi; o təbəssümlü dodaqlar arasından Allaha qarşı lənətli sözlər çıxı bilməzdi, bəşər cəmiyyətinin müqəddəs hesab elədiyi dəyərləri qarğıya bilməzdi! Dorian özü də öz arxayınçılığına və sakitliyinə mat qalmışdı. Elə anlar olurdu ki, o, öz ikili həyatı barədə düşünərkən bundan dəhşətli bir həzz alırdı.

Həmin gecə ledi Narboronun evində qonaqlar çox deyildi; qadın az adam çağırmışdı evinə. Ledi Narboro ağıllı qadın idi; lord Henrinin dediyi kimi, həqiqətən, nəzərəçarpacaq kifirliyinin xırda qalıqlarını qoruyub saxlamışdı. Bu qadın uzun illər nümunəvi həyat təzi yaşamışdı, o, darıxdırıcı bir adamın, səfirlərdən birinin xanımı olmuşdu; ərinin ölümündən sonra qadın onu dəbdəbəli mavzoleydə dəfn elədi; bu mərmər məqbərənin dizaynını da qadın özü çəkmişdi. Ledi Narboro qızlarını da varlı adamlara ərə verdi; doğrudur, onlar çox yaşlı idilər, amma varlı olduqları üçün ledi qızlarını onlara ərə verdi; indi azad və sərbəst həyat yaşayırdı, əylənirdi – fransız romanları, fransız mətbəxi, fransız zirəkliyindən ləzzət alırdı; bir sözlə, harada fransızlarla bağlı maraqlı şeylər əlinə keçirdisə, bundan ləzzət almağa çalışırdı.

Dorian onun sevimli tanışlarından sayılırdı; onunla söhbət edərkən qadın həmişə ləzzət aldığını söyləyir, deyirdi ki, kaş cavan olanda Doriana rast gələydi.

“Əzizim, o zaman mən sizə dəlicəsinə vurulardım, – deyə bildirirdi – və sizdən ötrü də öz ləçəyimi dəyirmanın üzərindən tullayardım. Nə xoşbəxt təsadüf ki, o zaman siz heç həyatda yox idiniz! Çünki bizim vaxtımızda qadın ləçəkləri elə eybəcər və dəyirmanlar da elə bayağı işlərlə məşğul idi ki, mən heç adam tapa bilmirdim onunla eşqbazlıq edim. Əlbəttə, bütün bunların başlıca baiskarı Narboro idi. O, çox fərasətsiz, uzağı görə bilməyən bir adam idi; uzağı görə bilməyən əri aldatmağın nə ləzzəti ola bilərdi, hə?”

Qadının bu gecəki qonaqları da çox darıxdırıcı adamlar idilər. Qadın üzünü pırtlaşıq yelpiyinin arxasında gizlədərək Doriana pıçıldaırdı ki, onun ərdə olan qızlarından biri qəflətən gəlmiş, özü də ən pisi budur ki, ərini də gətirmişdir.

– Əzizim, hesab edirəm ki, qızım nəzakətsizlik edib, – qadın Dorianın qulağına pıçıltıyla şikayətlənməyə başladı. – Əlbəttə, hər yay mən Hamburqdan qayıdanda onlara gedirəm və orada qalıram; axı mənim kimi yaşlı qadına təmiz hava da lazımdır və bundan başqa, gedəndə çalışıram, onları da hərəkətə gətirəm, onların

özünə də bu lazımdır. Bilirsiniz necə həyat sürürlər orada?! Sırf əyalət adamlarıdır! Sübh tezdən dururlar, çünki iş-gücləri başdan aşır; erkən də yatağa girirlər, çünki heç nə barədə düşünmürlər. Kraliça Yelizavetanın dövründən ta bu günə kimi bütün əyalətdə hələ bir dənə də olsun qalmaqla baş verməyib; günorta yeməyindən sonra başlarını qoyub yatırlar, vəssalam. Amma siz narahat olmayın, stolda onlarla yanaşı oturmaıacaqsınız. Siz mənim yanımda oturacaq və məni də əyləndirəcəksiniz!

Dorian minnətdarlıq təbəssümü göstərdi, kompliment dedi və sonra ətrafa göz gəzdirdi; hə, doğrudan da, qonaqlar darıxdırıcıydı. Gələnlərdən ikisini heç tanımırdı, onları əvvəllər heç harada görməmişdi, digərlərindən biri Ernest Harroden idi; London klublarının daimi qonağı olan ortayaşlı maraqsız bir adam. Düşməni-zadı yox idi; lakin getdikcə altdan-altdan baxıb görürdü ki, onu sevməyən dostları peyda olur. O biri qonaq ledi Rukston idi; qarmaqburun, həddən artıq bəzənib-düzənmiş qırx yeddi yaşlı bu qadın özünü gözdən salmağa can atırdı; lakin o qədər sadəlövhlik edirdi ki, heç kəs onun yüngül və ədəbsiz hərəkətlərinə inanmaq istəmirdi. Missis Erlinn cəmiyyət arasında heç bir mövqeyi olmayan bir qadın idi; lakin o, mövqe qazanmağa can atırdı; venesiyalı qadınlar kimi kürən saçları vardı, sözləri bir qədər aydın tələffüz etmirdi, amma xoşagəlimli idi; ledi Narboronun qızı Əlis Çəpmən – tipik ingilis sifəti olan (onu bir dəfə görəndə heç vaxt yadına salmazdı) zövqsüz geyinmiş cavan bir qadın idi; onun qırmızıyanaq ərinin ağ bakenbardları vardı; öz sinfinə mənsub adamların əksəriyyəti kimi mister Çəpmən də belə güman edirdi ki, hədsiz şadyanalıq edən adamlar tamamilə düşünmək qabiliyyəti olmayan adamlardır.

Dorian artıq bura gəlməyinə peşman olmuşdu; amma birdən ledi Narboronun gözü buxarının üstündəki iri qızılı tunc saatın əqrəblərinə sataşdı və qadın qışqırdı:

– Henri Votton gecikir! Bu bağışlanmazdır! Mən bilərəkdən ona bu gün səhər dəvətnamə göndərdim və o da söz verib ki, gələcək.

Henrinin gəlmək xəbəri Dorian bir qədər təskinlik verdi; o, qapının açıldığını və Henrinin yumşaq və musiqili səsinə eşidəndə onun peşmançılığı və darıxmağı bir göz qırpımında yox oldu; Henrinin məlahətli səsi onun qeyri-səmimi ürxahlığına, sanki, füsunkarlıq gətirdi.

Lakin Dorian naharda heç nə yeyə bilmədi. Qabağındakı boşqablar bir-birinin ardınca dəyişdirilirdi, amma o, əlini birinə də vurmurdu. Ledi Narboro elə hey onu məzəmmətləyir, “zavallı Adolf bu yeməkləri məxsusi olaraq sizin üçün hazırlayıb” deyərək tez-tez təkrar edirdi; lord Henri isə uzaqdan dostuna göz qoyur, onun sakitcə oturmağına, dalgın görünməyinə təəccüb edirdi. Xidmətçi Dorian tez-tez şampan şərabı süzürdü, o da bakalı götürüb başına çəkir, sanki, susuzluğunu yatırırdı.

– Dorian, – stola quş əti veriləndə, nəhayət, lord Henri səsləndi. – Sizə nə olub bu gün? Elə bil, tamam başqa adam olmusunuz!

– Görünür, eşqə mübtəla olub! – ledi Narboro uca səslə dedi. – Və qorxur ki, mənə desə, onu qısqanaram. Düz də edir. Əlbəttə, mən qısqanaram onu!

– Əzizim ledi Narboro! – Dorian gülümsədi. – Düz bir həftədir mən heç kəsə vurulmamışam. Hə, hə, madam de Ferrol şəhəri tərk edəndən bəri düz bir həftə olar heç kəsi sevmirəm...

– Ehey, mən başa düşürəm, necə ola bilər ki, siz kişilər belə bir qadına vurulursunuz?! – ledi Narboro vurğu ilə soruşdu. – Doğrusu, mən bunu anlamıram.

– Ledi Narboro, biz onu buna görə sevirik ki, o, sizi balaca qızcığaz kimi xatırlayır, – lord Henri əlavə etdi. – O qadın bizimlə sizin qısa donunuz arasındakı yeganə körpüdür.

– Oooo, lord Henri, o heç mənim qız donumu belə xatırlamır. Lakin mən onu otuz il bundan qabaq Vyanadan tanıyır və yaxşı xatırlayıram; o zaman o, dekolte1 geyərdi.

– Madam de Ferrol elə indi də dekolte geyir, – Henri zeytun götürüb cavab verdi,

– və o qəşəng donunu geyinəndə adama pis bir fransız romanının nəfis nəşrini xatırladır. Madam de Ferrol, doğrudan da, gözəl qadındır və ondan hər zaman nəsə bir sürpriz gözləmək olar... Onun ürəyi sevgilə doludur, ailə həyatına da çox meyilli bir qadındır! Üçüncü əri öləndən sonra o qadının saçları kədərdən tamamilə saraldı.

– Harri, eyib deyil, utanmırsınız? – Dorian ucadan söyləndi.

– Bu ki daha çox poetik bir izahatdır! – deyən ev sahibəsi güldü. – Amma lord Henri! Nə dediniz, üçüncü əri? Deməli, Ferrol onun dördüncü əridir, hə?

– Elədir ki var, ledi Narboro!

– Heç cür inanmıram!

– İnanmırsınız, mister Qreydən soruşun, onun ən yaxın dostlarından biridir!

– Düzdür, mister Qrey?

– Hər halda, o özü belə deyir, ledi Narboro! – Dorian cavab verdi. – Bir dəfə ondan soruşdum ki, Marqaret de Navarre kimi onun da öz ərlərinin ürəklərini balzamlayıb belində gəzdirmək fikri yoxdur ki... Mənə dedi ki, heç vaxt bunu etməz, çünki onun ərlərinin heç əzəldən ürəkləri olmayıb.

– Dörd ər! Burada deyərlər e, trop de ze1e1.

– Daha doğrusu, trop d'audace2. Mən elə onun özünə də belə dedim, – Dorian əlavə etdi.

– Oh, əzizim, o qadının kifayət qədər cəsarəti var, özü də hər şeyə çatar, arxayın olun! Bəs bu Ferrol necə adamdır? Mən onu tanımıram.

– Çox gözəl qadınların ərləri, adətən, kriminal aləmə mənsub olurlar, – deyə lord Henri şərabdan bir qurtum vurdu. Ledi Narboro yelpiyi ilə onu yüngülcə vurdu.

– Lord Henri, dünyayı-aləm sizi, doğrudan da, yüksək dərəcəli tərbiyəsiz adam hesab etməkdə haqlıdır. Mən buna heç də təəccüb eləmirəm.

– Doğrudan belədir? – lord Henri qaşlarını qaldıraraq soruşdu. – Görünür, siz o biri dünyanı nəzərdə tutursunuz? Bu dünya ilə isə mənim münasibətlərim əladır...

– Yox, Henri, mənim tanıdığım adamların hamısı deyir ki, siz çox təhlükəli adamsınız... – ledi Narboro başını bulaya-bulaya, az qala, çığırdı.

Lord Henri bir anlıq ciddi görkəm aldı. Sonra:

– Bu, sadəcə, biabırçılıqdır! – dedi. – İndi adamın dalınca danışmaq, özü də belə şeylər danışmaq camaatın adətidir... sözsüz, bunlar düzdür, tamamilə doğrudur...

– O, düzəlnə deyil! – Dorian stola əyilib ucadan bildirdi.

– Mən də bu fikirdəyəm, – ev sahibəsi gülə-gülə təsdiqlədi. – Lakin bura baxın, əgər siz hamınız madam de Ferrolun bu axmaqlıqlarından ağızdolusu danışib ona heyranlığınızı bildirirsinizsə, onda gərək mən də ikinci dəfə ərə gedim – dəstədən geri qalmamaq üçün, əlbəttə...

– Ledi Narboro, siz bir daha ərə getməyəcəksiniz, – lord Henri etiraz etdi. – Çünki siz ərdə ikən xoşbəxt olmusunuz... Adətən, qadınların birinci ərləri murdar olanda onlar ikinci dəfə ərə gedirlər... Kişidə isə tamam başqa cürdür. Kişi ikinci dəfə ona görə evlənir ki, o, birinci arvadını çox sevirmiş. Qadınlar izdivacda xoşbəxtlik axtarırlar, kişilər isə öz səadətini riskə qoyurlar.

– Narboro o qədər də yaxşı ər deyildi... – ev sahibəsi dedi.

– Əgər o, ideal olsaydı, siz onu sevməzdiniz, əzizim. Qadınlar bizi elə nöqsanlarımıza görə sevir. Əgər bu çatışmazlıqlar bizdə ifrat dərəcədə olursa, onlar yenə bizi bağışlayırlar. Hətta aqlımızı... Ledi Narboro, qorxuram bu danışdıqlarıma görə mənə bir daha ziyafətə dəvət etməyəsınız. Neyləmək olar, həqiqət budur...

– Elədir ki var, lord Henri. Əgər qadınlar siz kişiləri nöqsanlarınıza görə sevməsaydı, neyləyərdiniz, hə? Onda heç biriniz evlənmə bilməzdiniz, hamınız bədbəxt subay kimi qalardınız. Əlbəttə, bu da sizi özünüzü düzəltməyə, ya da dəyişdirməyə məcbur edə bilməzdi. İndi dəbdir, bütün evli kişilər subay kimidir, subay kişilər isə evli kimi gəzir...

– Fin de siècle!1 – lord Henri fransızca mızıldadı.

– Fin du globe!2 – ledi Narboro da fransızca ona etiraz etdi.

– Kaş elə dünyanın sonu olaydı! – Dorian ah çəkdi. – Həyat başdan-ayağa ümitsizlikdir.

– Ah! Mənim əzizim! – ledi Narboro əlcəklərini stolun üstünə qoyub dilləndi. – Mənə deməyin ki, həyatınızdan bezmısınız! Adam belə söz deyirsə, deməli, həyat onu bezdirib. Lord Henri çox əxlaqsız bir adamdır; bəzən mən də təəssüf edirəm ki, xeyirxah olmuşam; amma siz ayrı aləmsiniz, pis ola bilməzsınız... Bu, sizin üzünüzdən görünür. Mən sizə yaxşı bir arvad tapım gərək. Lord Henri, nə deyirsiniz, mister Qreyin evlənmək vaxtı deyilmi?

– Mən elə həmişə bunu deyirəm ona, ledi Narboro, – lord Henri təsdiq əlaməti olaraq başını tərpətdi.

– Deməli, biz ona münasib birini tapmalıyıq. Mən elə bu gün Debreti diqqətlə gəzib arayacağam, onun üçün gözəl xanımların siyahısını çıxaracağam.

– Yaşlarını da göstərəcəksiniz, ledi Narboro? – Dorian söhbətə sualla qoşuldu.

– Əlbəttə, göstərəcəyəm. Əlbəttə, bəzi düzəlişlərlə. Lakin belə işdə tələsməzlər. İstəyirəm ki, “Morning Post”da yazıldığı kimi, necə deyərlər, münasib izdivac olsun; siz və arvadınız xoşbəxt olasınız.

– Bizdə xoşbəxt izdivaclar barədə o qədər boş-boş söhbətlər edirlər ki! – lord Henri dedi. – Kişi hər hansı bir qadınla xoşbəxt ola bilər. Bu xoşbəxtlik o vaxta kimi olur ki, kişi artıq onu sevməsin.

– Siz nə abırsız adamsınız! – ledi Narboro öz stulunu geriye dartdı və başı ilə ledi Rukstona işarə etdi. – Lord Henri, siz tez-tez bura gəlib mənimlə nahar edin! Siz mənə o biri tonusverici vasitələrdən daha çox təsir edirsiniz. Hətta deyərdim ki, ser Andrenin mənə yazdığı o dərmanlardan da yaxşı təsir edirsiniz və mənə qabaqcadan deyin ki, siz burada kimləri görmək istəyirsiniz. Çalışaram sizin üçün daha maraqlı adamlar yığım buraya.

– Mən gələcəyi olan kişiləri və keçmişi olan qadınları sevirəm, – lord Henri cavab verdi. – Onda gərək siz tamam qadınlardan ibarət kampaniya yığasınız, eləmi?

– Qorxuram, elə də olsun! – ledi Narboro qəhqəhə çəkdi, sonra ayağa durub əlavə etdi: – Ledi Rukston, əzizim, min dəfə üzr istəyirəm, tez durdum, görmədim, siz hələ papirosunuzu çəkib qurtarmamısınız...

– Eybi yox, ledi Narboro. Narahat olmayın, onsuz da, mən həddən artıq çox çəkirəm. Azaldacağam bu yaxında.

– Ledi Rukston, siz Allah, lazım deyil, – lord Henri dilləndi. – Azaltmaq çox pis şeydir. Normada saxlamaq isə dadsız xörək kimi bir şeydir. İfrat çox isə sanki, bayram ziyafətidir.

Ledi Rukston maraqla ona baxdı.

– Lord Henri, siz vaxt tapıb mütləq mənim yanıma gəlin, bunu mənə təfərrüatı ilə izah edin. Sizin nəzəriyyəniz mənə maraqlı gəldi, – ledi Rukston deyib yemək otağından çıxdı.

– Deməli, belə... Biz indi yuxarı qalxırıq... – ledi Narboro qapı ağzından səsləndi.

– Siz də burada siyasətdən, qalmaqallardan az danışın, tez gəlin. Yoxsa orada hamımız dava salırıq...

Hamı gülüşdü. Xanımlar çıxandan sonra mizin küncündə oturan mister Çəpmən vüqarla ayağa qalxaraq gəlib lord Henrinin yanında oturdu. Dorian Qrey də lord Henriyə yaxın əyləşdi. Mister Çəpmən dərhal bərkdən Ümumilər Palatasındakı vəziyyətdən danışmağa, öz rəqiblərinə qarşı kinayəli sözlər deməyə başladı.

İngilis üçün ən müdhiş söz olan “doktrinaçı” sözü tez-tez onun ağzından çıxıb ətrafa yayılırdı. Mister Çəpmən ingilis bayrağını Fiki qülləsinin başına çıxarıb

sübut etməyə çalışırdı ki, Britaniya millətinin irsi kütlüyü (o, bunu, əlbəttə, “ingilis sağlam düşüncəsi” adlandırırdı) cəmiyyətin əsl dayaqıdır.

Lord Henri qocanın sözlərinə gülürdü; nəhayət, dönüb Doriana baxdı və soruşdu:

– Hə, dostum, deyin görüm necəsiniz? Nahar vaxtı nəyə gözümlə birtəhər dəyirdiniz!

– Mən yaxşıyam, Harri. Yorulmuşam bir qədər, vəssalam.

– Dünən gecə kefiniz çox yaxşıydı. Balaca hersoginyanı da valeh etmişdiniz. Qız mənə dedi ki, Selbiyə getmək istəyir.

– Söz verib ki, iyirmisində gəlsin.

– Monmout da onunla gələcək?

– Oh, əlbəttə ki!

– Bilirsən, o, məni boğaza yığıb; elə qızı da zinhara gətirib. Qız çox ağıllıdır; hətta deyərdim ki, qadın üçün bu qədər ağıl da çoxdur. Bircə şeyi çatışmır: qadın zəifliyinin müqayisəolunmaz füsunkarlığı. Təsəvvür edin ki, əgər qızıl müqəvvanın gildən hazırlanmış ayaqları olmasaydı, biz ona az qiymət qoyardıq. Hersoginyanın ayaqları gözəldir, lakin onlar gildən deyil. Onlar ağ çinidəndir. Onun ayaqları oddan-alovdan keçib; od-alovun məhv edə bilmədiyi şeyi od bərkidir. Bu balaca qadın həyatda az şey görməyib.

– O, çoxdan ərədir? – Dorian soruşdu.

– Özünün dediyinə görə, lap çoxdan. Perlərin kitabına görə, on il olar. Əlbəttə, on il Monmout kimi murdar adamla birgə yaşamaq bir əsr kimidir. Bəs Selbiyə daha kimlər gələcək?

– Villobilər ailəsi, sonra lord Ruqbi arvadıyla birlikdə gələcək. Daha sonra ledi Narboro, Cefri Klouston, bir sözlə, adətən, kimlər gəlir onlardır... Hə, bir də mən lord Qrotrianı da dəvət etmişəm.

– Hə, mənim ondan xoşum gəlir! – lord Henri razılıq etdi. – Çoxları onu sevmir, amma nəyə onda mənə xoş gələn cəhətlər tapıram. Bəzən görürsən ki, geyiminə görə forsu yerə-göyə sığmır, amma bu eyibini onun yaxşı təhsilli olması örtür. O, tamamilə müasir dünyagörüşünə malik bir adamdır.

– Harri, hələ məlum deyil o gələcək, ya yox! Ola bilsin, atasıyla Monte-Karloya getsin.

– Ah! Bu valideynlər necə də dözülməz xalqdır! Çalışın o gəlsin, onu dilə tutun...

Yeri gəlmişkən, Dorian, dünən siz məndən çox tez ayrıldınız... heç on bir olmamışdı. Məndən sonra nə iş gördünüz? Yəni belə erkən evə getdiniz?

Dorian gözlərini tələsik onun üzündə gəzdirdi, sonra tutuldu, dedi:

– Yox, Harri, mən evə, təxminən, üç olardı çatdım.

– Kluba getmişdiniz?

– Hə, oradaydım, – Dorian cavab verdi, sonra dodağını dişlədi. – Daha doğrusu, yox, orada deyildim. Şəhəri gəzirdim. Nə elədiyim, harada olduğum da yadımdan çıxıb. Harri, siz hər şeylə maraqlanırsınız! Həmişə bilmək istəyirsiniz ki, adam nə

iş görür. Mənsə çalışıram nə etdiyimi unudum. Əgər bilmək istəyirsinizsə, mən evə üçün yarisında getdim; açarı unutmuşdum, xidmətçini yuxudan durğuzdum, qapını açdı. İstəsəniz ondan soruşa bilərsiniz.

Lord Henri çiyinlərini çəkdi.

– Əziz dostum, bu nə sözdür, nəyimə lazımdır? Gəlin gedək qonaq otağına. Yox, yox, mister Çəpmən, mən şərri içmirəm. Dorian, sizə nəşə olub? Nə olub, mənə söyləyin! Siz bu gün özünüzdə deyilsiniz!

– Harri, xahiş edirəm, fikir verməyin! Bu gün kefim yoxdur və hər şey məni qıcıqlandırır. Mən sabah, ya da birisi gün sizə gələrəm. Mənim adımdan ledi Narboroya üzrxahlıq eləyin, mən yuxarı qalxmıyacağam. Evə gedirəm.

– Yaxşı, Dorian. Sabah sizi çaya dəvət edirəm. Gözləyəcəyəm. Hersoginya da gələcək.

– Çalışaram gəlim... – deyən Dorian çıxıb getdi.

Evə qayıdarkən yolboyu canını yenə qorxu hissi bürüdü; ona elə gəlirdi ki, qorxunu dəfn edib, amma yox, o, yenə qayıdıb Dorianə əzab verməyə başladı. Lord Henrinin təsadüfən verdiyi sual bir anlıq onun sakitliyini pozdu; lakin indi bu, ona lazım deyildi, o, özünü ələ almalıydı, təmkinini qorumalıydı. Təhlükəli dəlilləri məhv etmək qalırdı; bunları düşündükcə Dorianın bütün vücudu qorxudan titrəyirdi. O şeylərə toxunmaq belə onun üçün dəhşətli idi. Nə olur-olsun, o, bu işi də görməliydi. Kitabxanaya girərkən qapını içəridən bağladı, sonra Bazil Holvardın palto və sakvoyajını divarın içindəki gizli seyfindən götürdü. Buxarı guruhagurla yanırdı. Dorian ocağa əlavə bir-iki odun parçası atdı.

Mahud parçadan olan paltonun və alışıb yanan dəri sakvoyajın dəhşətli iyi vardı; mərhumun bütün şeylərinin yandırılması prosesi, təxminən, bir saat çəkdi. Axırda Dorianın ürəyi bulandı, başı gicəlləndi; sonra o, bir neçə Əlcəzair şamını mis kürədə yandırdı, əllərini və alnını ətirli sirkə ilə yudu.

Birdən göz bəbəkləri genişləndi; gözləri əcaib şəkildə parıldadı; Dorian əsəbi-əsəbi alt dodağını çeynəməyə başladı. Pəncərələrin arasında qarağacdən düzəldilmiş Florentin şkaflı vardı; şkaflın üstünə qiymətli fil sümüyü və daş-qaşlar taxılmışdı. Dorian tilsimə düşmüş adamlar kimi durub matdım-matdım şkafla baxırdı; şkafl həm onu cəlb edir, həm də qorxudurdu, elə bil, orada nəşə, onun həm can atdığı, həm də nifrət etdiyi bir şey gizlədilmişdi. O, dəli bir istəklə boğulurdu. Bir siqaret yandırdı, sonra onu tulladı. Göz qapaqları aşağı endi, uzun, yumşaq kirpikləri yanaqlarına toxundu; lakin o, hələ də tərpənmir, gözlərini də şkaflıdan ayıra bilmirdi. Nəhayət, durub şkafla yaxınlaşdı, onu açıb gizli yaycığı basdı; oradan yavaş-yavaş üçkünc bir yeşik çıxdı. Dorianın barmaqları ixtiyarsız ona toxundu, sonra o barmaqlar yeşiyin içinə girdi, oradan laklanmış balaca Çin mücrüsünü çıxartdı; mücrü qara-qızılı rəngdəydi, zərif əl işi idi, dalğavari ornamentləri, ipək bağlardan asılmış büllur muncuqları vardı, uclarına isə xırda

metal qotazlar bərkidilmişdi. Dorian mücrünü açdı. Onun içində mumaoxşar və çox qəribə, ağır iyi olan yaşıl bir pasta vardı. Bir anlıq yerində quruyub qaldı, tərəddüd etdi; üzündəki təbəssüm də, elə bil, dondu. Otaq çox istiydi, Dorian isə üşüyürdü; dönüb saata baxdı, on ikiyə iyirmi dəqiqə qalırdı. Mücrünü yerinə qoydu, şkaflı örtüdü və yataq otağına keçdi.

Gecəyarıdan keçmiş bürünc saatın zəngi çalınanda Dorian Qrey ayağa durdu, sadə paltarlarını geyindi, boynuna şərf doladı, bütün sifətini şərfin içində gizlədərək küçəyə çıxdı. Bond stritdə ikitəkərli at arabasına rast gəldi, əl eləyib çağırırdı və ünvanı pıçıltıyla sürücüyə söylədi. Sürücü başını buladı.

– Ora çox uzaqdır, ser! – bildirdi.

– Al, bu da sizin soveren¹, – Dorian dedi, – tez sürsəniz, birini də verəcəyəm...

– Baş üstə, ser, – sürücü cavab verdi, – bir saata oradasınız...

Dorian arabaya mindi, sürücü pulu cibinə qoyub atın başını döndərdi və çaya tərəf sürət götürdü.

ON ALTINCI FƏSİL

Hava soyumuşdu; yağış yağmağa başladı. Gecənin çiskin dumanında küçə lampalarının ölgün işıqları vahiməli görünürdü. Meyxanaların, demək olar ki, hamısı bağlanmışdı; onların qapısı ağzında yığışan kişi və qadınların qaranlıq kölgələri görünürdü. Bəzi meyxanalardan gurultulu qaqqıltı səsləri gəlirdi, bəzilərləndən isə sərxoş adamların donqultuları və söyüşləri eşidilirdi.

Dorian Qrey arabada yarızanmış halda şlyapasını alnına qədər dartıb böyük şəhərin mənfur iç üzünü izləyir, hərdənbir də ilk tanışlıq günündə lord Henrinin ona dediyi sözləri xatırlayıb dodaqucu təkrar edirdi: “Qəlbinizi duyğularla, duyğularınızı da qəlbiniz vasitəsilə müalicə edin”. Bəli, elə bütün sirr də bundadır! Dorian tez-tez elə bunları etməyə çalışıb; bundan sonra da belə edəcək. Tiryək çəkmək üçün qumarxanalar, pritonlar var, orada əylənmək olar; daha betər fahişəxanalar da var ki, orada da köhnə günahlar barədə xatirələri təzələri ilə dəfn etmək olar.

Saralmış kəlləyə bənzəyən ay lap yaxınlıqda, səmadən asılmışdı. Arabir nəhəng qara buludlar uzun caynaqlarını uzadıb ayın üzünü örtürdü. Küçə lampaları getdikcə azalır, küçələr isə darala-darala daha da tutqunlaşırdı. Hətta sürücü bir dəfə yolu azdı və təxminən, yarım mil geriye qayıtmalı oldu. At yorulmuşdu, gölməçələri şappıldada-şappıldada çapan heyvanın boynundan tərəf süzülürdü. Faytonun böyürlərindəki pəncərə şüşələri çöldən boz, seyrək duman qatları arasında itmişdi.

“Qəlbinizi duyğularla, duyğularınızı qəlbiniz vasitəsilə müalicə edin!” – bu sözlər Dorianın qulaqlarında elə hey səslənirdi. Hə, hə, onun qəlbi ölümçül xəstə idi; məgər onu duyğular sağalda bilərmi? Axı o, günahsız qan tökmüşdü! Bunu nə ilə yumaq olar, hə? Ah! Bu günah bağışlanmır! Amma əgər vicdan əzabı çəkirsənsə,

bağışlanmaq mümkün deyilsə, onda onu unut, sil onu xatirəndən, getsin birdəfəlik! Keçmişə öldür! İnsanı çalan ilan öldürdüyün kimi öldür keçmişə! Doğrudan axı, Bazilin nə haqqı vardı onunla belə danışmağa, hə? Onu kim vəkil tutub, nə haqla başqalarına hakimlik edirdi? O, elə dəhşətli sözlər deyirdi ki! O sözlərə kim dözərdi, hə?

Üçtəkrəli fayton yavaş-yavaş mənzilbaşına çatırdı; Dorian pəncərəni endirib sürücüyə qışqırdı ki, tələssin. O, tiryək çəkmək üçün yanırdı, dəhşətli dərəcədə yanırdı; boğazı qurumuş, hamar əlləri bükülüb qıc olmuşdu. Dorian öz əlağacı ilə ata güclü bir zərbə endirdi. Sürücü güldü və öz qamçısını da işə saldı. Dorian da güldü, lakin sürücü nə üçünsə susdu.

Yol uzandıqca uzanır, sanki, sonu görünmürdü. Darısqal küçələr şəbəkəsi geniş hörümçək torunu xatırladırdı. Küçələrin bir-birinə oxşaması adamı lap darıxdırırdı. Duman getdikcə qatılaşır, Dorianı isə vahimə basırdı.

Fayton kərpic zavodlarının yerləşdiyi kimsəsiz ərazilərdən ötdü. Duman seyrəlmişdi, zavodun uzunsov butulkalara bənzəyən kürəciklərini görmək olurdu; oradan yelpikvari narıncı alov dilləri qalxırdı. Faytona it hüddü, haradasa uzaqlardan, qaranlıq içindən yol azmış qağayı qışqırtısı eşidildi. Atın ayaqları nəyəsə ilişdi və o, kənara tullanıb dördnala çapmağa başladı.

Bir azdan onlar gilli yoldan burulub kələ-kötür yola çıxdılar; fayton guruldayırdı. Evlərin əksəriyyətinin pəncərələrindən işıq gəlmirdi, orada-burada isə işıq düşən pəncərə pərdələri arxasından tərپəşən fantastik siluətlər görünürdü. Dorian bu siluətlərə maraqla tamaşa edirdi; onlar yekə kuklalar kimi tərپəşir, canlı adamlar kimi hərəkət edirdilər. Dorian onlara nifrət etməyə başladı. Onun qəlbinə donuq bir kin qondu. Onlar tini burulan kimi açıq qapı ağzında durmuş bir qadın əl eləyib nəsə qışqırdı; bir az getmişdilər ki, iki kişi arabanın dalınca düşdü, onları, təxminən, yüz metr təqib etdi. Faytonçu onları qırmancla qovdu.

Deyirlər, ehtiraslı adam özünə qapananda düşünməyə məcbur olur. Əlbəttə, Dorian Qrey dodaqlarını çeynəyərək üzücü bir inadkarlıqla qəlb və duyğular barədə iblisənə sözləri təkrar-təkrar söyləyirdi və nəhayət, o, öz-özünə təlqin etdi ki, bu sözlər onun ruhunu tamamilə oxşayır və ehtiraslarına da bəraət verir; onsuz da, bu ehtiraslar bəraətsiz də onu idarə edirdi. Onun bütün beyin hüceyrələrində yalnız bir fikir dolaşırdı: həyata, yaşamağa olan dəli bir sevgi, insan iştahalarından ən qorxulusu bütün sinirlərini və bədəninin hər bir əzasını yerindən oynadır, titrədirdi. Şeyləri gerçəkləşdirdiyinə görə haçansa ona həqarətli görünən həyatın çirkinliyi indi ona elə həmin səbəbdən qiymətli olmuşdu. Çirkinlik yeganə gerçəklik olmuşdu. Səs-küylü küçə savaşıları, dava-dalaşlar, rüsvayçı və çirkin fahişəxanalar, əyyaşlıq və pozğunluq, oğru və quldurların alçaqlıqları – bütün bunlar cəmiyyətdə onun təxəyyülünə gözəl sənət əsərlərindən və nəğmələrin yel kimi gətirdiyi şirin xəyallardan daha güclü zərbələr endirmişdi. Bu çirkinliklər

Doriana lazım idi, çünki onlarda əyləncə, unutmazlıq vardı. Üç gündən sonra o, bütün keçmişin xatirələrindən xilas olacaqdı.

Sürücü qaranlıq bir döngəyə çatanda qəflətən faytonu saxladı; damlarından tüstü qalxan alçaq və köhnə evlərin üstündən gəmilərin qara dörələri görünürdü. Şəffaf yelkənlərə bənzəyən ağ duman yumağı gəmilərin üfüqi ağaclarına sarı qısılmışdı. – Haradasa buralardadır, ser, eləmi? – faytonçu boğuş səslə soruşdu.

Dorian səksəndi və dərhal pəncərədən küçəyə boylandı.

– Hə, buradır, – deyib cəld faytondan düşdü, sürücüyə söz verdiyi ikinci sovereni uzatdı, sonra tələsik addımlarla sahilboyu istiqamətinə getdi.

Uzaqdan hansısa iri ticarət gəmilərindən işıq gəlirdi. Işıqlar sayrışır və gölməçələrin üzünə yayılırdı. Yenə uzaqdan özgə sulara yollanan daş kömür dolu gəmilərin qırmızı parıltıları görünürdü; sürüşkən döşəmə yol yaş makintoş kimi işıldayırdı.

Dorian cəld sola buruldu; hərdən arxaya boylanıb əmin olmaq istəyirdi ki, onu izləyən yoxdur. Təxminən, yeddi-səkkiz dəqiqədən sonra o, köhnə, balaca bir evə çatdı; ev iki dağınıq fabrikin arasında yerləşirdi. Yuxarı mərtəbənin bir pəncərəsindən işıq gəlirdi. Dorian dayanıb qapını parolvari işarə ilə döydü. Bir azdan dəhlizdən ayaq səsləri gəldi və içəridən qapının cəftəsi açıldı. Qapı yavaş-yavaş açıldı və o, qapıda dumanlı görünən pota, tosqun adama heç nə demədən içəri keçdi; adam divara tərəf qısıldı və yol verdi ki, Dorian içəri girə bilsin. Dəhlizin başında çirkli, yaşıl pərdə asılmışdı; qapı açılan kimi külək pərdəni yellətdi. Dorian pərdəni aralayıb hündür olmayan uzun bir otağa daxil oldu; otaq üçüncüdərəcəli rəqs salonuna bənzəyirdi. Divardan yanan qaz odluqları asılmışdı; onların güclü işığı güzgüyə yapışmış milçəyi donuq və çəpinə göstərirdi. Alovun dilləri qaz odluqlarının üstündəki büzməli dəmir təbəqələri ora-bura yellədirdi; döşəməyə sarımtıl taxta kəpəyi səpilmişdi, üzərində çirkli ayaqqabı və dağılmış tünd-qırmızı şərabın izləri görünürdü. Yanan xırda dəmir peçlərin böyründə bir neçə malaylı çömbəlib oturmuşdu; bir-birilə deyib-gülür, beşdaş oynayır, ağ dişlərini bir-birinə şaqquldadıb qıcırırdılar. Küncdə sinəsini stola söykəyib başını əlləri üstünə qoymuş bir matros oturmuşdu; pis rənglənmiş pinti piştaxta arxasında iki yorğun qadın öz paltosunun qollarını şotka ilə iyrənə-iyrenə təmizləyən yaşlı bir kişiye sürtüşürdü. Dorian onların yanından ötəndə qadınlardan biri hırıldaya-hırıldaya yaşlı kişini göstərib dedi:

– Elə bilir bədənində qırmızı qarışıqlar gəzir!

Kişi qorxaraq qadına baxdı və sızıldamağa başladı.

Otağın qurtaracağında balaca bir pilləkən vardı, bu pilləkən qaranlıq, darısqal bir otağa aparırdı. Dorian pillələri qalxanda tiryəkin ətir saçan iyi burnuna dəydi. O, dərindən nəfəs aldı, qoxunu içinə çəkdi, burun pəreləri bu ləzzətdən titrədi. O, darısqal qaranlıq otağa girəndə lampa işığına sarı əyilən sarışın saçlı cavan bir

oğlan uzun, nazik bir tənbəki çubuğu yandırır; oğlan Dorian baxıb başını tərəddüdlə tərpətdi. Dorian pıçiltıyla dilləndi:

– Adrian, siz də buradasınız?

– Harada olmalıyam ki? – etinasız bir cavab gəldi. – Mənimlə heç kəs danışmaq istəmir, hətta əvvəlki dostlarım da məndən qaçırlar...

– Mənsə elə bilirdim siz İngiltərəni tərk etmisiniz...

– Darlington əlini ağdan – qaraya vurmur... Qardaşım, nəhayət, borc sənədimi ödədi... Corc da məndən küsüb... Eh... cəhənnəmə ki! – ah çəkdi. – Bax nə qədər ki bu kef var, dost-zad mənə lazım deyil! Amma mənim çoxlu dostum vardı ha! Dorian diksindi; o, cırıq döşəklərin üstünə səpələnmiş biçimsiz və qəribə şeylər, fiqurlar gördü; qıc olub burulmuş əllər və ayaqlar, açılmış ağızlar, donmuş göz bəbəkləri – bu mənzərə, sanki, onu tilsimlədi. Bu qəribə cənnət ləzzətində uyan adamların halı ona tanış idi; o həm də yaxşı bilirdi ki, bu dərdli cəhənnəm əzabı onlara yeni həzlərin sirrini öyrədir. İndi onlar özlərini xoşbəxt hiss edirlər, hətta onun özündən də xoşbəxt dirlər; o isə fikir və düşüncələr əsirinə çevrilib. Xatirə dəhşətli bir xəstəlikdir, adamın qəlbini yeyib-dağıdır. Onun gözləri önündə tez-tez Bazil Holvardın ona dikilən baxışları canlanırdı. Onları unuda bilmirdi və birdən hiss etdi ki, artıq burada qalmaq iqtidarında deyil; Adrian Sinqletonun burada olması onu karıxdırdı. O istəyirdi elə bir yerə getsin ki, onu orada heç kim tanımasın. O, öz-özündən qaçmaq istəyirdi. Ani sükutdan sonra, nəhayət, dilləndi:

– Mən başqa yerə gedirəm.

– Tərsənəyə gedirsiniz?

– Hə...

– Yəqin ki, o vəhşi pişik də oradadır... O qadını daha bura buraxmırlar.

Dorian çiynlərini çəkib dedi:

– Mənə nə? Bu sevən qadınlardan lap zinhara gəlmişəm... Nifrət edən qadınlar daha maraqlıdır. Həm də orada daha yaxşı tütün verirlər.

– Yox, elə buradakındandır...

– Nəsə oradakı mənim daha çox xoşuma gəlir. Gəlin gedək bir şey içək. Mən içmək istəyirəm.

– Yox, heç nə istəmirəm, – cavan oğlan imtina etdi.

– Eybi yox, içməzsınız, gəlin gedək!

Adrian Sinqleton tənbel-tənbel durdu və Dorianın ardınca bufetə getdi. Başında cırıq çalma, əynində yırtıq palto olan mulat onları salamladı və dişlərini iyrənc şəkildə ağartdı; brendi şüşəsini və bakalları onların qabağına qoydu. Piştaxta qabağında duran qadınlar dərhal onlara yaxınlaşdılar və başladılar söhbətə. Dorian arxasını qadınlara çevirdi və Adrian Sinqletona astadan nəsə dedi.

Qadınlardan biri malay kimi bürüşərək bic-bic güldü və o biri qadına baxıb istehzayla dedi:

– Bu gecə çox qürurluyuq, deyəsən?!

– Sən Allah, məni rahat burax! – Dorian qanrılıb qışqırdı. – Nə istəyirsən? Pul? Al, götür! Amma mənimlə danışma!

Bir anlıq qadının tutqun gözlərindən iki qırmızı qığılıcı püskürdü; sonra qığılıcılar dərhal söndü, gözlər yenə əvvəlki kimi xumarlandı və ölüvaycasına oğlana baxdı. Qadın başını silkələdi və piştaxtanın üstünə tullanmış monetləri acgözlüklə qamarladı. Rəfiqəsi həsədlə ona baxdı.

– Ora getməyin xeyri yoxdur, – Adrian Sinqleton etiraz etdi. – Mən ora getmək istəmirəm. Niyə axı gedim? Mən burada özümü daha yaxşı hiss edirəm.

– Sizə nəşə lazım olsa, yazarsınız mənə, yaxşıımı? – deyib Dorian susdu.

– Bəlkə də, yazdım...

– Onda gecəniz xeyrə qalsın, mən getdim.

– Yaxşı yol, – cavan oğlan dedi və burun dəsmalını çıxarıb ağız-burnunu silə-silə pilləkənləri qalxmağa başladı.

Dorian ağırılı-ağrılı onun dalınca baxdı, qapıya sarı yeridi. O, pərdəni aralayıb çıxanda arxadan bir qədər öncə pul verdiyi qadının kinayəli gülüşünü eşitdi.

Qadın xırıltılı səslə, sözləri çeynəyə-çeynəyə dedi:

– İblisdən əmələ gələn itilib gedir!

Dorian dönüb çımxırdı:

– Kəs səsini, fahişə!! Ağzını yum!

Qadın barmaqlarını şıqqıldadıb səsini daha da ucaltdı:

– Hə, istəyirsən səni “Gözəl şahzadə” çağırırsınlar?

Bu sözləri eşidən mürgülü dənizçi qəflətən ayılıb dəli kimi ətrafa baxmağa başladı; qapı çırpılıb örtüldükdən sonra dənizçi yerindən sıçrayıb çölə çıxdı və elə bil, onu kimsə təqib edirdi.

Dorian sahil boyunca çiskin yağış altında addımlayırdı; Adrian Sinqletona rast gəlməyi, nədənsə, onu çox həyəcanlandırmışdı və o, öz-özündən ürəyində soruşurdu ki, görəsən, Bazil Holvard doğru deyirdimi? Bazil düz onun gözünün içinə dedi ki, Adrianın cavan ömrünün məhv olması Dorianın işidir; Dorianın gözləri bir anlıq kədərlə doldu; və o, dərhal da ayıldı. Axı onun nə günahı vardı? Həyat çox qısadır; o qədər qısadır ki, adam öz üzərinə əlavə heç nə, başqalarının səhvlərini belə götürmək istəmir. Hər kəs öz həyatını yaşayır, necə istəyir yaşayır, özü də öz elədiklərinə cavab verir. Yalnız təəssüf edirsən ki, bəzən insan etdiyi bircə səhvinə görə bütün ömrü boyu əzab çəkir. Tale insanla hesab-kitabında insanın borcunu heç vaxt bağlamır.

Psixoloqların dediyinə görə, insanın həyatında elə anlar olur ki, günah işlətmək ehtirası (və ya adamların hesab elədikləri günah) adamı elə çulğayır ki, onun bədəninin hər bir əzələsində, beyninin hər bir hüceyrəsində təhlükəli instinktlər dolaşır. Belə anlarda kişi və qadınlar iradə azadlığını itirirlər. Onlar mexaniki olaraq ölümlərinə doğru gedirlər. Onların başqa çıxış yolları olmur; onların şüurları ya susur, ya da sadəcə, ehtiras qiyamına bir qədər də kömək

göstərilər. Teoloqlar bizə deyir ki, günahların ən dəhşətli itaətsizlik göstərmək, sözə baxmamaqdır. Axı o böyük Ruh – Şeytan göylərdən Yərə nə üçün qovulmuşdu? Qiyam qaldırdığına, itaət göstərmədiyinə görə!

Hər şeyə laqeyd iblisənə hisslərin əsirinə çevrilmiş murdar təxəyyülləri və üsyankar qəlbi ilə birgə iri addımlarla irəliləyən Dorian yalnız günahlarına bəraət qazandırmaq ehtirasları içindəydi; o, qaranlıq, üstüörtülü keçidə gəlib çatanda (həmin fahişəxanaya gedəndə o, yolu qısaltmaq üçün bu keçiddən tez-tez istifadə edərdi) qəflətən kimsə arxadan onun çiyinlərindən yapışdı və bir göz qırpmında onun boğazından yapışib divara dayadı. Dorian müdafiə olunmaq üçün xeyli səy göstərdi və vəhşi bir nərə çəkib boğazını onu tutan adamdan qurtardı; elə bu an o, tapança çaxmağının şaqqıltısını eşitdi; silah Dorianın düz alına tuşlanmışdı. O, qarşısında dayanmış enlikürək, gödəkboy bir kişini qaranlıqda güclə görə bildi.

– Nə istəyirsiniz? – az qala, boğula-boğula soruşdu.

– Sakit ol! – kişi əmr etdi. – Tərpənsən, vuracağam.

– Dəli olmusunuz? Mən sizə neyləmişəm?

– Siz Sibil Veynin həyatını məhv etmişiniz. Mən isə onun qardaşıyam. Mənim bacım özünü öldürdü. Bilirəm, onun ölümünə bais siz olmusunuz. Mən də söz vermişəm ki, sizi öldürüm. Neçə ildir, axtarırdım sizi, tapa bilmirdim. İziniz-tozunuz belə yox idi. Yalnız iki adam sizi təsvir edə bilərdi. Onlar da ölüb gediblər. Mən sizin barənizdə heç nə bilmirdim, bircə Sibilin sizi çağırdığı o sevimli addan başqa. O adı bacım vermişdi sizə. Bu gün təsadüfən o adı eşitdim. Sonuncu duanızı edin, indi gəbərdəcəyəm sizi!

Dorian Qreyin qorxudan rəngi ağardı. O kəkələdi:

– Mən ooo-nuuu tanımır-aaamm. Birinci dəfədir... eeeşidirəm. Siz dəli olmusunuz-nədir?

– Tez olun, günahınızı boynunuza alın! Yoxsa Ceyms Veyn deyiləm, sizi öldürməsəm! Bax sizə deyirəm, boynunuza alın!

Dəhşətli anlar yaşanırdı; Dorian bilmirdi nə desin, nə etsin.

– Diz üstə çökün! – Veyn bağırırdı. – Sizə bir dəqiqə vaxt verirəm, kəlmənizi deyın, Allahdan son istəyinizi diləyin, vəssalam. Mən bu gecə gəmiylə çıxıb gedirəm Hindistana, getməzdən əvvəl bu işi görməliyəm. Tez olun, bir dəqiqə vaxtınız var!

Dorianın əlləri yanına düşdü, dəhşət içində quruyub qaldı, bilmədi neyləsin.

Birdən beyninə ümidverici bir fikir girdi, ucadan dedi:

– Dayanın! Sizin bacınız nə vaxt ölüb? Neçə il keçib üstündən? Tez eləyin, mənə söyləyin!

– On səkkiz il! – dənizçi cavab verdi. – Niyə soruşursunuz? İllərin buna nə dəxli var?

– On səkkiz il! – Dorian təkrar edərək güldü. – On səkkiz il! Aparın məni işığa tutun, baxın mənim sifətimə!

Ceyms Veyn bir anlıq dayanıb Dorianın nə demək istədiyini anlamadı. Daha sonra o, Dorianı üstüörtülü arkadan sürüyüb küçə işığına tutdu. Duman və küləkdə fənər işığı nə qədər zəif olsa da, Dorianın sifətini əməlli-başlı işıqlatdı və Ceyms Veyn inandı ki, az qala, kobud bir səhv edəcəkmiş, adamı nahaqdan öldürəcəkmiş. Onun öldürmək istədiyi adamın üzü gənc bir oğlanın üzü kimi alışıb-yanır, lap yeniyetmə məsumluğu ilə gülürdü. Üzdən ona iyirmidən artıq yaş verməzdin. O zaman o adam onun bacısından bir balaca böyük ola bilərdi; aydın idi ki, bu, bacısının həyatını məhv etmiş həmin adam deyil.

O, Dorianı buraxıb geri çəkildi.

– Ah! Aman Allah! Mən nə edirəm? – qışqırdı. – Allah, Allah, az qala, sizi öldürmüşdüm!

Dorian dərindən nəfəs aldı və arxayın-arxayın dedi:

– Hə, hə, az qala, siz dəhşətli bir cinayət törədəcəkdiniz! – Ceymsə sərt-sərt baxdı, sonra əlavə etdi: – Qoy dərs olsun sizə! İnsan gərək qisas almağı öz boynuna götürməsin. Bunu Allahın ixtiyarına vermək lazımdır.

– Bağışlayın, ser, – Ceyms Veyn yavaşdan dedi. – Səhv etdim. O xarabada təsadüfən iki söz eşitdim və bu sözlər də məni çaşdırdı.

– Yaxşısı budur, evə gedib tapançanı gizlədəsiniz, yoxsa başınız bəlaya düşər... – Dorian dedi və dönüb tələsmədən yoluna davam etdi.

Ceyms Veyn səkidə durub hələ də özünə gələ bilmirdi. Onun bütün bədəni əsirdi. Bir azdan qara bir kölgə nəm divar boyunca sürüşüb işıq zolağında göründü və səssiz addımlarla dənizçiyə yaxınlaşdı və əlini Ceyms Veynin çiyninə qoydu.

Ceyms səksəndi və dərhal geriye qanrıldı. Tiryəkxanada olan bayaqkı qadınlardan biri idi.

– Onu niyə öldürmədin? – qadın ağzını, az qala, onun üzgün sifətinə yapışdırıb pıçıltıyla soruşdu. – Sən Dehlidən hövlnək ayrılıb çölə çıxanda bilirdim ki, onu təqib edəcəksən! Eh, səfeh oğlan! Gərək onu güllələyəydin! Onun çoxlu pulu var, çox pis adamdır!

– O, mən axtaran adam deyil! Mənə özgə adamın pulu da lazım deyil! Mən bir adamdan qisas almalıyam! İndi həmin adamın, təxminən qırx yaşı olmalıdır. Bu adam isə lap uşaqdır. Şükür Allaha, yaxşı ki, onu öldürmədim, yoxsa əllərim günahsız adamın qanına batardı!

Qadın acı-acı güldü və kinayə ilə dedi:

– Oğlan uşağına bax ha! Qorxuram belə olmaya! Bax, artıq on səkkiz ildir “Gözəl şahzadə” məni də bu yola sürükləyib!

– Yalan deyirsən! – Ceyms Veyn bağdırdı.

Qadın əllərini göyə qaldırdı.

– Allaha and olsun, düz deyirəm!

– Allaha and içirsən?

– Yalan deyirəmsə, dilim qurusun! O, bura gələn adamların ən alçağıdır! Deyirlər ki, o, öz qəlbini Şeytana satıb, nə var-nə var, üzü göyçək qalsın! Mən artıq on səkkiz ildir onu tanıyıram, heç dəyişməyib, necə var, elə də qalıb! Amma mən... mənə bir bax... – qadının dodaqları kədərli təbəssümlə aralandı.

– Deməli, and içirsən, eləmi?

– And içirəm ki, belədir! – qadın xırıltılı səslə cavab verdi, – amma mənə ələ vermə, ondan qorxuram. Gecəni qalmağa da mənə bir az pul ver!

Ceyms qəzəb içində söyüş yağdıra-yağdıra Dorian Qreyin getdiyi tərəfə götürüldü, lakin Dorian itmişdi. Ceyms geriye baxanda qadınların da heç birini küçədə görmədi.

ON YEDDİNCİ FƏSİL

Bir həftə sonra Dorian Qrey Selbi Royaldakı malikanəsində füsunkar hersoginya Monmaunla şüşəbənddə oturub şirin-şirin söhbət edirdi; hersoginya öz altmışyaşılı üzgün təsir bağışlayan əriylə bircə ona qonaq gəlmişdi. Çay dəstgahı başlamışdı; zərif çini qabların və gümüşü qab-qacağın üstünə krujevalı abajurun altından iri lampanın zəif işığı düşürdü; stol arxasında hersoginya sahibəlik edirdi. Onun ağ əlləri fincanların üstüylə uçurdu, al-qırmızı dodaqları isə təbəssümlə yumulub-açılırdı; görünür, Dorian onun qulağına nəsə yaxşı bir şey pıçıldadı, ona görə də hersoginya gülümsündü. Lord Henri hörmə kresloda yarıuzanmış halda oturub onlara göz qoyurdu. Ledi Narboro ərik rəngli divanda oturub özünü elə göstərirdi ki, guya, o, hersoqun söhbətinə qulaq asır; qoca hersoq isə ona öz kolleksiyası üçün bu yaxınlarda tapdığı Braziliya böcəyini təsvir edirdi. Smokinq geyinmiş üç cavan oğlan isə qadınlara xidmət edir, onlara piroq qoyurdu. Malikanəyə artıq on iki nəfər gəlmişdi, sabah da bir neçə qonaq gəlməliyi.

– Nə barədə danışırırsınız? – lord Henri stola yaxınlaşıb fincanını mizin üstünə qoydu. – Qledis, yəqin, Dorian sizə mənim planım barədə danışib, hər şeyi xaç suyuna salıb təzədən adlandırmaq planını deyirəm... Bu, çox yaxşı ideyadır...

– Henri, axı mən təzədən xaç suyuna salınmaq istəmirəm! – hersoginya gözəl baxışlarını Henrinin üzündə gəzdirdi. – Mən öz adımdan məmnunam və inanıram ki, mister Qrey də öz adından razıdır...

– Əzizim Qledis, mən heç vaxt sizin və Dorianın gözəl adlarını dünyada heç nəyə dəyişmərəm. Hər ikinizin adı çox gözəldir. Mən, əsasən, gül adlarını nəzərdə tuturam. Dünən mən butonyör¹ üçün səhləb çiçəyi dərdim. Əntiqə xal-xal çiçəkdir, ölümcül yeddi günah kimi cazibədardır. Bağbandan qeyri-ixtiyari soruşdum ki, bu çiçəyin adı nədir. Mənə dedi ki, bu, “Robinziana” sortlu gözəl bir güldür, ya da nəsə qulağa xoş gəlməyən bir şey dedi. Bu, kədərli bir həqiqətdir ki, biz şeylərə sevimli adlar verməyi yadırgamışıq. Axı söz hər şey deməkdir! Mənim heç vaxt davranış və hərəkətlərə iradəm olmur, amma sözə qarşı çox tələbkəram.

Elə buna görə də mən ədəbiyyatda vulqar realizmi sevmirəm. Hər şeyi öz adıyla çağıran insanı gərək məcbur edəsən ki, o həm də bu addan düzgün istifadə etsin. Bu, yeganə şeydir ki, insan onun üçün yaşayır.

– Yaxşı, onda biz sizi necə çağırıq, Harri? – hersoginya soruşdu.

– Onun adı Şahzadə Paradoksdur, – Dorian dedi.

– Bax bu, uğurlu tapıntı oldu! – hersoginya alqışladı.

– Belə bir adı daşımaq istəmirəm! – lord Henri kreslodə oturub gülə-gülə etiraz etdi. – Yarlıq yapışdı, vəssalam, sonra ondan qaça bilmirsən! Yox, yox, bu, mənlilik deyil, ondan imtina edirəm!

– Krallar sözlərindən dönmürlər, – gözəl qadın dodaqlarından zərif xəbərdarlıq səsi gəlirdi.

– Deməli, siz istəyirsiniz ki, mən öz taxt-tacımın müdafiəçisi olum?

– Bəli.

– Axı mən sabahın, gələcəyin həqiqətini bəyan edirəm!

– Mənsə bu günün səhvlərinə üstünlük verirəm, – qadın dedi.

– Qledis, siz məni tərk-silah edirsiniz! – Henri ucadan söylədi və qadının əhvali-ruhiyyəsinə qatıldı.

– Mən yalnız qalxanı əlinizdən alıb götürürəm, Harri, qılıncı yox.

– Mən gözəlliyə qarşı heç vaxt vuruşmuram, – Harri başını bulaya-bulaya dedi.

– Bu səhvdir, Harri! Mənə inanın! Siz gözəlliyi həddən artıq şişirdirsiniz.

– Bunu necə dilinizə gətirirsiniz? Əlbəttə, mən hesab edirəm ki, yaxşı adam olmaqdansa, gözəl olmaq daha yaxşıdır. Digər tərəfdən, o fikirlə də, ilk növbədə, razılaşım ki, yaramaz və çirkin adam olmaqdansa, elə yaxşı adam olmaq yaxşıdır.

– Belə çıxır ki, çirkinlik o yeddi ölümcül günahdan biridir? – hersoginya heyrətləndi. – Bəs axı siz elə indicə onları səhləb çiçəyi ilə müqayisə etdiniz?

– Qledis, çirkinlik yeddi günahdan biridir və Torilərin yaxşı bir nümayəndəsi kimi sizə də onların əhəmiyyətini azaltmaq lazım deyil. Pivə, Bibliya və o yeddi ölümcül günah bizim İngiltərəni necə var, eləcə də göstərir.

– Deməli, siz bizim ölkəmizi sevmirsiniz, hə?

– Mən onunla yaşayıram, nəfəs alıram burada...

– Ona görə ki, bu ölkəni söylə tənqid edəsiniz, hə? Ya da pisləyirsiniz?

– Bəs siz istərdinizmi mən Avropanın bizim ölkə barədəki fikirləri ilə razılaşım?

– Avropada bizim haqqımızda nə deyirlər axı?

– Deyirlər ki, Tartüf İngiltərəyə mühacir kimi gəlib və başlayıb burada ticarət mağazası açmağa...

– Harri, bu, sizin zarafatdır, hə?

– Bunu sizə bağışlayıram, istifadə edə bilərsiniz...

– Mən bu məzəli zarafatı neynirəm? Ondan istifadə edə bilmərəm... həqiqətə çox oxşayır!

- Qorxmayın! Bizim həmvətənlərimiz özlərini portretlərdə görəndə heç vaxt tanımırırlar.
- Axı onlar soyuqqanlı, praktik adamlardır...
- Daha doğrusu, hiyləgər və ehtiyatlı adamlardır. Onlar haqq-hesab tərtib edərkən (yəni balans tutarkən) öz axmaqlılıqlarını var-dövlətlə örtür, eyiblərini isə riyakarlıqla...
- Hər halda, keçmişdə biz böyük işlər görmüşük!
- Qledis, böyük işləri bizə sıırıyblar...
- Axı biz də onları şərəflə daşımışıq!
- ... Fond Birjasına qədər... vəssalam.
- Hersoginya başını yelləyib dedi:
- Mən millətin böyüklüyünə inanıram.
- Millət yalnız zirəkliyin və inadkarlığın qalıqlarıdır...
- Yox! Onda inkişaf var!
- Tənəzzül məni daha çox heyrləndirir.
- Bəs sənətdə, incəsənətdə necə? – Qledis tələsik soruşdu.
- Bu bir xəstəlikdir.
- Bəs sevgi-məhəbbətdə?
- Xülyadır.
- Din necə?
- Yayılmış saxta bir inam...
- Siz skeptik adamsınız.
- Qətiyyən yox! Skeptisizm inamın başlanğıcıdır.
- Bəs siz kimsiniz axı?
- Müəyyən etdinsə, deməli, onu məhdudlaşdırırsan.
- Ah, heç olmasa, mənə bir ipucu verin...
- İplər qırılır. Siz labirintdə azmaq təhlükəsi ilə üzləşə bilərsiniz.
- Siz məni dalana dirədiniz. Gəlin ayrı şeydən danışaq.
- Ən yaxşı mövzu elə ev sahibinin özüdür. Çox illər bundan qabaq onun adını dəyişdirib “Gözəl şahzadə” qoymuşdular...
- Ah! Bunu yadıma salmayın! – Dorian Qrey qışqırdı.
- Bizim ev sahibi bu gün yaman narahat görünür, – hersoginya qızardı. – Məncə, ona elə gəlir ki, Monmaunt mənimlə xalis elmi maraqlarından ötrü evlənib; məndə müasir kəpənəklərin ən yaxşı nümunəsini görə bildiyinə görə evlənib mənimlə...
- Lakin ümid edirəm ki, o, sizdən sancaq kimi istifadə etməyəcək, hersoginya! – Dorian gülə-gülə cavab verdi.
- Ah! Mister Dorian, artıq mənim qulluqçum bunu edir və hirslənəndə mənə sancaqlarını batırır.
- Bəs o, sizə niyə hirslənir belə, hersoginya?

– İndirəm sizi ki, boş-boş şeylərə görə, mister Qrey! Adətən, doqquza on dəqiqə işləmiş gəlirəm və ona deyirəm ki, doqquzun yarısına kimi vaxtım var, o, bu vaxta qədər məni geyindirməlidir.

– Nə pis xasiyyəti var! Siz ona xəbərdarlıq etməlisiniz!

– Bacarmıram, mister Qrey! Çünki o, mənim üçün yaxşı şlyapa formaları düşünüb tapır; mən birini ledi Histongilə gələndə qoymuşdum, yadınızdadır? Görürəm, unudubsunuz, amma nəzakət xətrinə özünü elə göstərirsiniz ki, guya, yadınıza düşür. Hə, bax mənim ev qulluqçum həmin o şlyapanı heç bir şeydən düzəldib. Elə bütün yaxşı şlyapalar heç nədən yaranır.

– Yaxşı ad qazanmaq da eynilə belədir, Qledis, – lord Henri onun sözünü kəsdi. – İnsan nə ilə özünü göstərib qabağa gedirsə, bununla o, düşməni qazanır. Bizdə yalnız qabiliyyətsiz, istedadsız adamlar populyar ola bilirlər.

– Bu, qadınlara aid deyil, Harri! – hersoginya çevik hərəkətlə cavab verdi. – Qadınlar dünyanı idarə edirlər. İndirəm sizi, biz qadınlar qabiliyyətsizliyə, istedadsız adamlara dözə bilmirik; biz qadınlar “qulağımızla sevirik...” – bunu kimsə deyib. Amma siz kişilər gözünüzlə sevirsiniz... Əlbəttə, əgər, ümumiyyətlə, sevirsinizsə...

– Mənə elə gəlir ki, biz elə həyatımız boyu bundan başqa heç nə eləmirik, – Dorian dodaqucu mızıldadı.

– Ah! Onda belə çıxır ki, siz heç kimi həqiqətdə sevmirsiniz, mister Qrey? – hersoginya bir qədər qəmli zarafatla cavab verdi.

– Mənim əziz Qledisim! – lord Henri ucadan dedi. – Bunu necə dilinizə gətirirsiniz? Sevgi təkrar olunmaqla qidalanır və yalnız təkrar olunma da incəsənətə meyl və həvəs oyadır. Bundan başqa, hər dəfə kimsə sevirsə, o, ilk dəfə sevir. Yəni adam sevəndə elə bilir birinci dəfədir sevir. Bu, bir növ, hər dəfə təkrar olunanda belə olur. Yəni ehtirasın predmeti dəyişir, ehtiras özü isə dəyişməz olaraq qalır, yeganə və təkrar olunmaz bir istək kimi qalır. Dəyişiklik yalnız onu şiddətləndirir. Həyat ən yaxşı halda insana yalnız bircə böyük an bağışlayır; və xoşbəxtliyin sirri də bundadır ki, sən gərək bu böyük anı mümkün qədər tez-tez yaşayasan.

– Hətta bu an səni yaralasa da belə, hə? – hersoginya ani sükutdan sonra soruşdu.

– Bəli, xüsusilə bu an səni yaralayanda, – lord Henri cavab verdi.

Hersoginya Dorian tərəf çöndü və qərribə baxışlarla onu süzdü.

– Mister Qrey, siz buna nə deyirsiniz? – qadın soruşdu.

Dorian bir qədər tərəddüd etdi, sonra başını irəli verib güldü və dedi:

– Mən həmişə Henriylə razıyam, hersoginya!

– Hətta düz deməsə belə, hə?

– O, heç vaxt səhv eləmir, hersoginya!

– Yaxşı, bəs onun fəlsəfəsi sənə xoşbəxtliyini tapmaqda kömək etdimi?

– Mən xoşbəxtliyi heç vaxt axtarmamışam. O, kimə lazımdır axı? Mən həzz və ləzzət axtarmışam.

– Sonda tapmısınızmi, mister Qrey?

– Tez-tez. Lap tez-tez...

Hersoginya ah çəkib dedi:

– Mən əmin-amanlıq axtarıram. Rahatlıq axtarıram. Bax indi mən bu saat gedib əynimi dəyişməsəm, onların ikisini də itirəcəyəm...

– Hersoginya, icazə verin, sizin üçün səhləb çiçəkləri dərim, – Dorian durub şüşəbənddən bağçaya düşdü.

Siz ona yaman əzilib-büzülürsünüz ha, Qledis! – lord Henri kuzeninə dedi. – Ehtiyatlı olun, o, çox cazibə

– Belə olmasaydı, mübarizə də olmazdı!

– Deməli, yunan yunanla görüşür, eləmi?

– Mən troyalıların tərəfindəyəm. Onlar qadın uğrunda vuruşublar.

– Onlar məğlub olublar.

– Əsirlikdən də dəhşətli şeylər olur! – qadın cavab verdi.

– Muğayat olun, yüyənsiz çapırsınız...

– Çapmaq elə həyatdır da! – qadın cavab verdi.

– Mən bunu bu gecə gündəliyimdə qeyd edəcəyəm!

– Nəyi qeyd edəcəksiniz?

– Yazacağam ki, əlini odda yandıran uşaq yenə oda can atır...

– Od mənə toxunmadı, Harri. Mənim qanadlarım salamatdır, görmürsən?

– Qanadlarınız sizin üçün uçmaqdan başqa hər şeyə yarayır...

– Görünür, şücaət kişilərdən qadınlara keçib. Bu, bizim üçün yeni bir yaşantıdır...

– Siz bilirsiniz ki, rəqibiniz var?

– Kimdir?

Lord Henri güldü, pıçıltıyla dedi:

– Ledi Narboro! O, Dorian vurulub!

– Siz məni qorxudursunuz! Qədim tarixə aludə olmaq biz romantiklər üçün fəlakətdir.

– Siz romantiksınız? Axı siz həmişə elmi metodlarla iş görürsünüz?!

– Bizi kişilər belə öyrədib!

– Öyrətməyinə öyrədiblər, amma indiyə kimi sizi öyrənə bilməyiblər.

– Yaxşı, onda bizi bir qadın kimi xarakterizə edin! – hersoginya bir qədər də mövzunu uzatmağa çalışdı.

– Siz qadınlar sirsiz sfinkslərsiz!

Hersoginya gülərək lord Henrini süzdü. Sonra Dorian işarə edib dedi:

– Bu mister Qrey harada qaldı? Gəlin gedək bağçaya, ona kömək edək. Axı nahara hansı rəngdə don geyinəcəyimi ona deməmişəm!

– Qledis, siz gərək onun dərdiyi çiçəklərin rənginə uyğun don geyinəsiniz.

– Onda bu, vaxtından qabaq təslim olmaq demək olar!

– İncəsənətdə romantika kulminasiya nöqtəsindən başlanır.

– Axı mən geriye çəkilmək üçün özümə yol tapmalıyam...

– Partianlar² kimi, hə?

– Partianları səhrələr xilas etdi. Mənsə bunu edə bilmərəm.

– Qadınlar üçün həmişə seçim mümkün olmur, – lord Henri cavab verdi, lakin bu vaxt bağçanın uzaq küncündən gurultu gəldi; sonra boğuş bir səs eşidildi, elə bil, nəşə tappıltı ilə yerə düşdü. Hamı həyəcanlandı. Hersoginya qorxu içində donub yerində qaldı. Lord Henri də qorxa-qorxa qaçıb palma ağaclarının yarpaqlarını araladı və gördü ki, Dorian Qrey üzüqoylu huşsuz halda yerə yığılıb. Dorianı dərhal qonaq otağına gətirib divana uzatdılar; bir azdan o, özünə gəldi və təəccüblə ətrafa baxdı.

– Nə olub? – o soruşdu. – Ah! Yadıma düşdü! Harri, mən sağ-salamatam? Dorian əsməyə başladı.

– Əlbəttə, əzizim, sağsan. Sadəcə, bayılmışdınız. Görünür, yorğunluqdadır. Yaxşı olar ki, nahara gəlməyin. Sizi əvəz edərdəm.

– Yox, mən gələcəyəm, – dedi, çətinliklə ayağa durdu. – Yaxşı olar ki, aşağı düşüm, tək qalmaq istəmirəm.

Dorian otağına keçib geyindi. Nahar süfrəsi arxasında Dorian özünü çox qayğısız və şən aparırdı; bu halın özündə dəli bir fədakarlıq da sezilirdi. Lakin o, hərdənbir dəhşət və qorxudan səksənir, yadına şüşəbəndin pəncərəsindən ağappaq dəsmal kimi sifətin – Ceyms Veynin sifətinin ona tuşlandığı anı salırdı: Ceyms Veyn onu izləyirdi.

ON SƏKKİZİNCİ FƏSİL

Növbəti gün Dorian evdən çölə çıxmıdı; günün çox hissəsini öz otağında keçirdi; həyata qarşı marağı sönsə də, ölüm barədə düşünəndə onu vahimə basırdı. Təqib olunması, izlənməsi, ona tələ qurulması fikrini heç cür başından çıxara bilmirdi; bu fikir onu əzir, ona işgəncə verir, dinclik vermirdi. Külək qapı və pəncərə pərdələrini bir balaca tərpedən kimi Dorian diksinirdi; quru yarpaqlar pəncərə şüşələrinə çırpılanda dərhal ölümü barədə düşünür, öldürüləcəyinin yaxınlaşdığını gözləri önünə gətirir və qəlbində dərin peşmançılıq hissləri oyanırdı. Gözlərini yuman kimi qarşısında, elə bil, o dənizçini görürdü; sanki, tərləmiş pəncərələrdən o adam Dorian baxır və yenidən ağır bir əlin onun ürəyindən tutub sıxacağı anların qorxusu canına hopurdu.

Ola bilsin ki, gecənin zülməti onun təxəyyülündə qisasçı kabusu canlandırır, gözləri qarşısına dəhşətli intiqam səhnəsini gətirirdi. Gerçəklik xaosdur, lakin insan təxəyyülünün fəaliyyətində nəşə sərt bir məntiq var. Yalnız təxəyyül və xəyalımız vicdanımızı məcbur edir ki, cinayətin dalınca düşüb onu daban-dabana

izləsin. Yalnız təxəyyülümüz bizim hər bir günahımızın mənfur nəticələrinin şəklini çəkir. Gerçək faktlar dünyasında günahkarlar cəzalandırılmaz; möminlər mükafatlandırılmaz. Güclülər uğur qazanır, zəiflər uğursuzluğa düşər olurlar. Bax belə! Bundan başqa, əgər yad bir adam evin həndəvərində dolanmışdısa, onu xidmətçi və gözətçilər mütləq görmüş olardılar. Şüşəbənd pəncərələrinin altındakı gül kərdilərində onun ayaq izləri qalardı, bağbanlar bu barədə dərhal ona məlumat verərdilər. Hə, hə, onu qara basıb! Yəqin, belədir! Sibil Veynin qardaşı onu öldürməyə gəlməmişdi. O, gəmiylə çıxıb gedib, Allah bilir haralarda, hansı sulara batıb qalacaq. Hə, əlbəttə, onun nə işi var burada?! O ki heç nə bilmir, Dorianı tanımır, tanıya da bilməzdi! “Gözəl şahzadə”nin gənclik maskası Dorianı xilas etmişdi!

Nəhayət, Dorian özünü inandırmağa çalışırdı ki, bütün bunlar qarabasmadır, sadəcə, onun gözlərinə görünmüşdür; lakin düşünəndə ki vicdan bax belə mənfur kabuslar doğura bilər və onları məcbur edə bilər ki, insanın gözü qarşısında canlansınlar, dəhşətə gəlirdi; əgər onun cinayətinin kölgələri gecə-gündüz hər künc-bucaqdan çıxıb ona baxsalar, onu məsxərəyə qoyub təhqir etsələr, ziyafətlərdə qulağına nəsə pıçıldasalar, yatanda gəlib üzünə buzlu barmaqlarıyla toxunsalar, bütün həyatı cəhənnəm əzabına dönməzmi?! Bunları düşünəndə Dorian qorxudan rəng verib-rəng alır, bütün bədənini soyuyurdu. Axı nə üçün o, özündən çıxıb dostunu öldürdü?! O səhnə yadına düşəndə az qalırdı ürəyi partlasın! O səhnə, elə bil, indi də gözlərinin qarşısında canlanır! Hadisənin hər bir dəhşətli təfərrüatı, elə bil, yaddaşında yenidən oyanır, daha qorxunc görünməyə başlayırdı! Onun cinayətinin zəhmli kölgəsi qanlı bürüncəkdə zamanın qədərsiz qaranlığından çıxıb Dorianı boylandırdı.

Saat altıda lord Henri gələndə gördü ki, Dorian ağlayır. O, qəm-qüssədən ürəyi partlayan adamlar kimi höknürtü vururdu.

Dorian yalnız üç gündən sonra evdən bayıra çıxmağa cürət etdi. Qış şəhərinin təmiz havasına qarışan şamağacıların ətri onun gümrahlığını və həyat eşqini yenidən oyatdı. Amma dirçəliş təkcə havayla bağlı deyildi; indi Dorianın bütün qəlbi ona uzun zaman dinclik verməyən, içini, az qala, darmadağın edən sonsuz iztirablarına qarşı üsyan edirdi. İncə qəlbli, həssas təbiətli insanlarda həmişə belə olur. Belə adamları ram olunmayan güclü ehtiraslar məhv edir. Bu ehtiraslar ya öldürür, ya da özləri ölür. Xırda dərdlər və cılız sevgi hissləri uzunömürlü olur. Böyük sevgi və böyük kədər isə izafi gücə malik olduqları üçün məhv olub gedir. Bundan əlavə, Dorian möhkəm əmin olmuşdu ki, o, öz sarsıdıcı təxəyyülünün qurbanıdır; və artıq öz qorxulu anlarını da təəssüf hissi ilə, bir qədər də etinasız duyğularla xatırlamağa başladı.

Şəhər yeməyindən sonra o, hersoginya ilə birlikdə düz bir saat bağçada gəzdi; daha sonra parkın içindən keçib ovçuların dolaşdığı yerə gəlib çıxdı. Çəmənliyin üstünü xırıltıdan quru qırov basmışdı. Səma ağzı üstə çevrilmiş mavi metaldan

olan fincana bənzəyirdi. Sakit gölün sahillərindəki qamışlığın ətrafını nazik buz qatları örtmüşdü.

Şamağacı meşəsinin kənarında Dorian hersoginyanın qardaşını, ser Cefri Kloustonu gördü; Klouston tüfəngindən iki boş patron çıxarırdı. Dorian ikitəkərli arabadan tullanıb düşəndə ekipaj xidmətçisinə atı evə aparmağı əmr etdi, özü isə kollarının və ayıdöşəyi pöhrəliklərinin arasıyla qonağına sarı getdi. Kloustona çatan kimi:

– Hə, Cefri, yaxşı ov eləyə bildiniz? – soruşdu.

– Bir o qədər yox, Dorian. Görünür, quşların çoxu uçub gedib açıqlığa. Məncə, lançdan sonra gəlsək yaxşıdır, həm də yerimizi dəyişərik. Bəlkə, oralarda bəxtimiz gətirə...

Dorian onunla bərabər addımlayırdı; meşənin canlı ətri, onun yaşıllıqları arasından bərq vuran günəşin qızılı və qırmızı zolaqları ağac gövdələrinin üzərinə düşür, hərdənbir meşədən eşidilən sürəkçilərin boğuc qışqırıqları və tüfəng çaxmaqlarının iti şaqqıltıları eşidilirdi; bir sözlə, hər şey onu vəcdə gətirir, fərəhləndirir və qəlbini ecazkar azadlıq duyğuları ilə doldururdu. Bu dəqiqələrdə onun bütün ruhunu qayğısız səadət və sevinc duyğuları bürümüşdü.

Qəflətən, təxminən, iyirmi yard aralıda ot basmış köhnə təpəciyin arxasından bir dovşan qaçdı; uzun, qara qulaqlarını şəkəylən dovşan arxa ayaqlarını uzadaraq qızılağac cəngəlliyinə tərəf güllə kimi götürüldü. Ser Cefri dərhal çiyindən asdığı tüfəngini götürdü, onu dovşana sarı tuşladı. Heyvanın heyvətedici ürək hərəkətləri Dorianı məftun etdi və o, dərhal qışqırdı:

– Cefri, onu vurmayın! Qoy yaşasın!

– Nə olub, Dorian, bu nə deməkdir? – Cefri güldü və dovşan cəngəlliyə girən anda o, güllə atdı. Bir anda iki tükürpərdici səs gəldi – yaralanmış dovşanın və bir də güclü ağrıdan inildəyən insanın səsi.

– Aman Allah! Mən, deyəsən, sürəkçini vurdum! – ser Cefri ufuldadı, sonra: – Bu eşşəyin orada nə ölümü var?! Hey, güllə atmayın! Adam yaralanıb! – öz nişançılarına üzünü tutub əlavə etdi.

Baş nişançı əlində dəyənək qaça-qaça yaxınlaşdı, ucadan soruşdu:

– Haradadır, ser? O haradadır?

Bütün zonada güllə səsləri dərhal kəsildi.

– Oradadır, – deyən ser Cefri acıqlı-acıqlı cəngəlliyə tərəf tələsdi. – Adamlarınızı niyə buralara soxursunuz, hə? Mənim bütün ovumu zəhrimara döndərdiniz!

Dorian gördü ki, hər ikisi budaqları əyə-əyə qamışlığın içinə girdi. Bir azdan gün işığının düşdüyü meşə kənarında onların insan cəsədini necə daşdığını gördü.

Dorian dəhşət içində üzünü çevirdi. Ona elə gəldi ki, bədbəxtlik onu hər yerdə təqib edir. O, ser Cefrinin nişançıdan adamın ölüb-ölmədiyini soruşduğunu eşitdi.

Nişançı cavab verdi ki, adam ölüb. Meşə birdən-birə canlandı, adamlar

tökülüşdülər, ayaq səsləri gurlaşdı, hay-küy qopdu. Sinəsi qırmızı iri bir qırqovul qanadlarını pırıldadaraq ağacların yuxarı budaqlarının arasıyla uçub getdi. Bu ağırlı dəqiqələr Doriana bitməyən əzablı saatlar kimi görünürdü və elə içindəki bu ağır yükü çəkərkən birdən kimsə əlini onun çiyninə qoydu. Hövlək dönüb qarşısında lord Henrini gördü.

– Dorian, – lord Henri dedi, – yaxşısı budur, onlara deyim ki, bu gün ovu dayandırınlar; belə vəziyyətdə ovu davam etdirmək yaramaz.

– Kaş bu ovu birdəfəlik qadağan edəydilər! – Dorian acı-acı dedi. – Bu çox amansız və murdar əyləncədir! O adam öl?..

Dorian sözünü axıradək deyə bilmədi.

– Hə, öldü... – lord Henri tamamladı. – Güllə onun sinəsini deşik-deşik edib.

Görünür, o, elə yerində keçinib. Gəlin, Dorian, gəlin gedək evə...

Onlar əsas xiyabanla dinib-danışmadan, təxminən, əlli yard getdilər. Nəhayət, Dorian lord Henriyə sarı dönüb ağır yük götürmüş adamlar kimi dedi:

– Bu, çox pis əlamətdir, Harri, çox pis!

– Nə demək istəyirsiniz? – lord Henri soruşdu, sonra dərhal özü də cavab verdi: – Hə, bu bədbəxt hadisəni deyirsiniz... Əzizim, neyləmək olar? O adamın öz səhvi idi... Güllənin qabağına niyə çıxırdı axı? Bir də axı bizdə nə günah var? Əlbəttə, Cefri üçün olduqca xoşagəlməz bir hadisə oldu; sürəkçiləri belə dəlmə-deşik eləmək də düzgün deyil. Adamlar nə düşünər? Deyərlər ki, Cefri yaxşı ovçu deyil. Axı o, sərrast ovçudur?! Nə isə... Gəlin bu barədə bir daha danışmayaq...

Dorian başını bulayıb dedi:

– Yox, Harri, ürəyimə damıb ki, bu, çox bəd əlamətdir. Nəsə, elə bilirəm dəhşətli bir şey olacaq. Ola bilsin ki, mənim başıma gəlsin...

Lord Henri güldü.

– Dünyada ən dəhşətli şey darıxmaqdır, – dedi. – Bax bu, Dorian, elə yeganə bağışlanmaz günahdır. Lakin bizi belə bir təhlükə gözləmir, əlbəttə, əgər bizim dostlarımız nahar vaxtı o bədbəxt hadisə barədə danışmasalar... Gərək onlara xəbərdarlıq edək ki, bu mövzu qadağandır... O ki qaldı əlamətə, deyim ki, heç bir əlamət-filan olmur, cəfəngiyatdır bu! Tale bizə müjdəçilər, ya da xəbərçilər göndərmir! Tale kifayət qədər müdrik və ya kifayət qədər amansızdır bu sarıdan! Bundan əlavə, Dorian, deyin görüm, sizi axı nə narahat edir, sizə nə ola bilər? Sizin hər şeyiniz, insanın arzuladığı nə varsa, hamısı varınıdız. Hamı sizə həsəd aparır, hər kəs sizin yerinizdə olmaq istərdi...

– Harri, mənə öz yerimi hər hansı birinə verməyə sevinərdim. Gülməyin, Harri, düz deyirəm. Bayaq ölən bədbəxt kəndli məndən daha xoşbəxtdir. Ölüm qorxulu deyil ki! Ölümün yaxınlaşması dəhşətdir. Mənə elə gəlir ki, ölümün mənfur qanadları artıq mənim başımın üzərində qara boğanaq kimi yellənir. Ah, ilahi! Məgər görmürsünüz ki, orada, ağacların arxasında hansısa adam gizlənib, məni güdür, məni gözləyir?

Lord Henri Dorianın titrəyən əlcəkli əlinin tuşlandığı istiqamətə baxdı və gülə-gülə dedi:

– Hə, görürəm. Bağbanı görürəm, sizi gözləyir. Məncə, o, sizdən soruşacaq ki, bu gün stola hansı çiçəklərdən dərib qoysun. Əzizim, sizin əsəbləriniz yaman gərilib! Şəhərə qayıdanda mütləq gəlin gedək, sizi öz həkimimə göstərim!

Dorian bağbanın onlara yaxınlaşdığını görən kimi rahatca nəfəs aldı. Bağban şlyapasını azca qaldırıb sıxıla-sıxıla lord Henriyə təzim etdi, salamlaşdı və cibindən bir məktub çıxarıb öz sahibinə uzatdı.

– Hersoginya ülyahəzrətləri dedi ki, cavab üçün gözləyim, – bağban pıçıldadı.

Dorian məktubu cibinə qoyub soyuqqanlı tərzdə dedi:

– Hersoginya ülyahəzrətlərinə deyin ki, mən indi gəlirəm...

Bağban cəld dönüb tələsik malikanəyə tərəf üz qoydu.

– Bu qadınlar riskli şeylər etməyi necə də sevirlər! – lord Henri gülə-gülə dedi. – Onlardakı bu keyfiyyəti çox xoşlayıram. Qadın dünyada hər kəslə eşqbazlıq etməyə hazırdır, ta o vaxta qədər ki, camaat duyuq düşsün.

– Harri, siz də riskli şeylər danışmağı xoşlayırsınız! Bu məsələdə isə çox səhv edirsiniz! Hersoginya mənim çox xoşuma gəlir, amma mən onu sevmirəm!

– O isə sizi çox sevir, amma deyim ki, sizdən heç də çox xoşu gəlmir. Buna görə də sizdən yaxşı cütlük çıxar...

– Siz dedi-qodu yaradırsınız, Harri! Özü də bu dedi-qodunun heç bir əsası yoxdur!

– Hər bir qeybətin, dedi-qodunun əsasını əxlaqsızlığa inam təşkil edir, – lord Henri siqaret yandırdı.

– Harri, siz bəlağətli sözlər naminə hər kəsi qurban verərsiniz!

– İnsanlar özləri qurbangaha çıxırlar ki, özlərini qurban versinlər.

– Kaş mən də sevə biləydim! – Dorian dərindən ah çəkdi, – lakin mənə elə gəlir ki, artıq bu qabiliyyətimi itirmişəm, istək və arzularımı tamam yaddan çıxarmışam. Mən həmişə həddən artıq özüm barədə düşünmüşəm. Mənim şəxsiyyətim artıq özümə yük olub. Mən qaçıb gizlənmək istəyirəm, hər şeyi unutmaq, hər kəsdən qaçmaq istəyirəm. Bura gəlməyim də lap axmaqlıq idi. Fikrim var ki, Harveyə teleqram göndərim, qoy yaxtanı hazırlasın; yaxtada adam özünü təhlükəsiz hiss edir.

– Nədən qorunursunuz, Dorian? Sizə nəsə bədbəxtlik üz verib, nəsə olub? Niyə susursunuz? Bilirsiniz ki, mən həmişə sizə kömək etməyə hazıram...

– Harri, mən sizə deyə bilmərəm; görünür, bütün bunlar mənim fantaziyamdır. Bayaqqı bədbəxt hadisə mənə pis təsir etdi, əhvalımı korladı. Hiss edirəm ki, mənim də başıma belə bir iş gələ bilər...

– Fikir verməyin! Bu bir cəfəngiyatdır!

– Bəlkə də, düz deyirsiniz! Amma bu hiss məni tərk etmir. Özümlə bacara bilmirəm. Ah, budur, hersoginya! Əsl Artemidadır, ingilis donunda! Biz qayıtdıq, hersoginya!

– Mister Qrey, mən artıq hər şeyi bilirəm, – hersoginya dedi. – Yazıq Cefri dilxor olub! Özü də deyirlər ki, siz ondan xahiş etmisiniz, dovşana güllə atmasın!

Təsadüfə bax e! Çox qəribədir!

– Hə, çox qəribədir! Heç özüm də bilmirəm necə oldu dedim ki, dovşanı vurmayın. Bəlkə də, sadəcə, şiltaqlıq idi. Dovşan elə sevimli görünürdü ki...

Amma çox nahaq sizə o adam barədə deyiblər. Dəhşətli hadisə idi...

– Acınacaqlı hadisədir, – lord Henri düzəliş etdi, – bunun heç psixoloji dəyəri yoxdur, maraqlı da deyil. Əgər Cefri onu bilərəkdən öldürsəydi, onda ayrı cür olardı! Hadisə son dərəcə maraq kəsb edərdi! O zaman mən, ümumiyyətlə, əsl qatillə böyük məmnuniyyətlə tanış olmaq istərdim!

– Harri, siz necə dəhşətli adamsınız! – hersoginya bağırdı. – Elə deyil, mister Qrey? Harri, ah, mister Qrey yenə də naxoşlayıb, deyəsən. Yıxılmaq istəyir... Dorian güclə özünü saxladı və gülümsündü.

– Boş şeydir, hersoginya, mənim sinirlərim yaman pozulub. Vəssalam. Görünür, bu gün çox gəzdim. Harri yenə nə dedi, eşitmədim. Pis söz danışdı? Sonra mənə deyərsiniz. İndi məni bağışlayın, gedim bir az uzanım.

Onlar gəzə-gəzə şüşəbənddən meydançaya çıxan enli pilləkənin yanına gəlib çatdılar. Dorian şüşə qapını açıb içəri girəndən sonra lord Henri hersoginyaya sarı dönüb yuxulu gözlərini qadına dikdi, soruşdu:

– Siz ona bərk vurulmusunuz?

Hersoginya bir qədər susdu, sonra gözlərini uzaqlara, mənzərəli yerlərə zilləyib cavab verdi:

– Bunu özüm də bilmək istərdim...

Lord Henri başını buladı.

– Bilmək sevgini öldürə bilər. Bizi valeh edən yalnız qeyri-müəyyənlikdir.

Dumanda şeylər qeyri-adi görünür.

– Axı dumanda yolunu aza bilərsən.

– Ah, əzizim Qledis, bütün yolların sonu eyni nöqtəyə dirənir.

– O nədir elə?

– Ümitsizlik. Hər şeyin sonu məyusluqdur.

– Mənim həyat yolum da ümitsizliklə başlayıb, – hersoginya ah çəkdi.

– O, sizə hersoq tacının içində gəlib.

– Mən bu çiylək yarpaqlarından bezmişəm.

– Onlar sizə yaraşır.

– Mən bu gül ləçəklərini yalnız camaat arasına çıxanda taxıram.

– Baxın, sonra onlar üçün darıxacaqsınız.

– Özümdə saxlayacağam hamısını...

- Monmauntun qulağına çata bilər...
- Qocalar qulaqdan bir az o məsələ...
- Doğrudanmı, o, heç vaxt sizi qısqanmır? – lord Henri təəccübləndi.
- Yox! Kaş bircə dəfə qısqanaydı!

Henri ətrafa göz gəzdirdi, sanki, nəşə arayırdı.

- Nə axtarırsınız? – hersoginya soruşdu.
- Folqanızdakı düyməni salıb itirmisiniz.

Hersoginya qəhqəhə çəkdi.

- Axı maska hələ üzümdən düşməyib.
- O, sizin gözlərinizi daha da sevimli edir, – lord Henri cavab verdi.

Qadın yenə güldü. Onun dodaqları arasından görünən dişləri qırmızı meyvənin içindəki ağ tumları xatırladırdı.

Yuxarıda Dorian Qrey öz otağında divanın üstündə uzanmışdı; onun bütün əzələləri qorxudan titrəyirdi. Həyat birdən-birə onun üçün dözülməz yük olmuşdu. Bədbəxt sürəkçinin dəhşətli ölümü, onun meşədə vəhşi heyvan kimi güllələnməsi Dorian öz həyatının sonu kimi görünürdü. O, lord Henrinin bayaqkı həyasız zarafatlarını da hissiz-duygusuz udmuşdu.

Saat beşdə zəngi basıb xidmətçini yanına çağırırdı və ona tapşırırdı ki, axşam sürət qatarı ilə şəhərə yollanacaq, şeylərini qablaşdırsın, doqquzun yarısına isə araba hazır olsun. O, qəti qərara gəldi ki, bir daha Selbidə bircə gecə belə qalmasın; bura kabus yuvasıdır, burda ölüm həтта gün işığında belə adamın başı üzərində dolaşır, meşədəki otların üstünə isə qan ləkələri düşüb.

O, lord Henriyə məktub yazdı; məktubda deyirdi ki, o, şəhərə, həkimlə məsləhətləşməyə gedir; Henridən xahiş edirdi ki, onun əvəzindən qonaqlarını əyləndirsin. O, məktubu yazıb qurtaranda qapı döyüldü, xidmətçi girib dedi ki, Dorianın baş sürəkçisi gəlib, onu görmək istəyir. Dorian dodaqlarını dişlədi, bir anlıq tərəddüddən sonra qaşqabağını töküb dedi:

– Qoy gəlsin!

Baş sürəkçi içəri girən kimi Dorian yeşikdən çek kitabçasını çıxarıb qənsərinə qoydu və qələmi götürərək dedi:

– Yəqin, siz bu gün səhərki o bədbəxt hadisəyə görə gəlmisiniz?

– Elədir ki var, ser!

– O yazıq evli idi? Onun ailəsi varmı? – Dorian ehtiyatla soruşdu. – Varsa, onda mən onları darda qoymaram, ehtiyaclarını ödəyərəm, onlara pul göndərəm.

Sizcə, nə qədər lazımdır?

– Ser, biz bilmirik o adam kimdir. Elə buna görə də cürət edib sizi narahat etdim.

– Bilmirsiniz? – Dorian narahat-narahat təzədən soruşdu. – Necə yəni? Məgər o, sizin adamlardan deyil?

– Xeyr, ser. Mən onu heç vaxt görməmişəm, tanımıram da. Əyin-başından görünür ki, dənizçidir.

Qələm əlindən düşdü. Qəflətən quruyub qaldı, elə bil, ürəyi dayandı.

– Dənizçidir? – yenə soruşdu. – Deyirsiniz dənizçidir, hə?

– Bəli, ser. Üz-gözündən, əyin-başından da bilinir. Qollarının hər ikisi tatuirovka ilə doludur.

– Üstündən bir şey tapılıb? – deyə Dorian sürəkçiyə tərəf əyilib gözlərini bərəltdi.

– Sənədi-filanı, adı, soyadı varmı?

– Xeyr, ser! Bir az pul, bir də altı patronlu tapança vardı üstündə... Adı-zadı yoxdur. Görünür, sadə ailədən çıxıb, amma abırlı adama oxşayırdı... Bizə elə gəlir ki, dənizçidir...

Dorian sıçradı. Canında dəhşətli bir ovuntu hissi duydu.

– Meyit haradadır? – qışqırdı. – Cəld olun! Mən onu görməliyəm!

– Onu tövləyə qoymuşuq, ser! Camaat cənazəni evində saxlamaq istəmir. Deyirlər ki, cənazə bədbəxtlik rəmzidir.

– Fermada, tövlədə deyirsiniz? Tez gedin oraya, mənə gözləyin, gəlirəm!

Mehtərlərdən birinə deyən, mənə at gətirsin... Ya da... yox... Mən özüm gedərəm tövləyə... Belə daha tez olar.

Heç on beş dəqiqə keçmədi ki, Dorian Qrey uzun xiyaban boyunca bacardığı qədər sürətlə at çapırdı. Ağaclar bir-bir arxada qalır, ürkək kölgələr yolboyu bir-birinə sarılırdı. Birdən at gözlənilmədən yana çevrildi, tanış ağ hasara sarı döndü; az qala, yəhər qarışıq Dorianı tullayacaqdı belindən. O, atın boynunu qamçıladi, heyvan, elə bil, ox kimi yayından çıxdı və havanı yara-yara irəli götürüldü. Atın ayaqları altındakı çınqıllar ətrafa uçurdu.

Nəhayət, o, fermaya çatdı. Həyətdə iki nəfər veyllənirdi; Dorian atdan düşüb yüyəni onlardan birinə verdi. Lap axırıncı tövlədən işıq gəlirdi. Elə bil, ürəyinə damdı ki, cənazə də oradadır. Tələsik həmin tövləyə sarı yeridi, qapı sürgüsünü itələdi; lakin içəri girmədi, bir anlıq tərəddüd etdi; fikirləşdi ki, bax o, bu dəqiqə elə bir kəşf edəcək ki, bu, ya ona əbədi dinclik gətirəcək, ya da elə ömrünün axırınadək ona iztirab verəcəkdir. Qapı cırıldadı və o, içəri girdi.

Meyit tövlənin uzaq küncündə uzadılmışdı, onu kisəyə qoymuşdular; əynində yondəmsiz köynək və mavi şalvar vardı. Üzünü ala-bəzək çit dəsmalla örtmüşdülər. Yanında butulkanın ağzına taxılmış yoğun şam yanırdı. Dorian qorxudan əsdi və ona elə gəldi ki, dəsmalı meyitin üzündən götürməyə cəsəreti çatmayacaq; tövlədə işləyən fəhlələrdən birini çağırıb dedi:

– Dəsmalı onun üzündən götürün, meyitə baxmaq istəyirəm!

Ferma işçisi dəsmalı götürəndən sonra Dorian bir qədər də yaxına gəldi və onun dodaqları sevincdən aralandı. Bu, meşədə güllə ilə öldürülən adam idi – Ceyms Veyn idi!

O, beləcə bir neçə dəqiqə durub sakitcə meyitə baxdı; Dorian evə qayıdıb gələndə gözləri yaşla doluydu; o, sevincindən ağlayırdı; sağ qaldığı üçün ağlayırdı!

ON DOQQUZUNCU FƏSİL

– Siz niyə mənə sübut eləməyə çalışırsınız ki, özünüzü yaxşı hiss etməyə başlayırsınız, hə? – lord Henri ağ barmaqlarını qızılgül suyu ilə dolu fincanın içinə salaraq səsinə ucaldı. – Siz tamam yaxşısınız. And için ki, dəyişməyəcəksiniz, belə də qalacaqsınız.

Dorian Qrey başını buladı.

– Yox, Harri, – dedi. – Mən çox ağır günahlar etmişəm həyatda. Bundan sonra bircə günah belə işlətməyəcəyəm! Dünəndən artıq xeyirxah işlərə başlamışam.

– Dünən harada idiniz ki?

– Kənddə idim. Tək getdim və orada xırda bir karvansarada qaldım. Yalnız qaldım.

– Əzizim, kənddə hər kəs xeyirxah ola bilər, – lord Henri gülümsədi. – Orada heç bir günah, şirnikləndirici, ya da azdırıcı deyil. Elə buna görə də kənddə yaşayan adamlar sivilizasiyadan tamam uzaq olurlar. Mədəniyyət isə elə şeydir ki, ona qovuşmaq o qədər də asan iş deyil. Ona qovuşmaq üçün iki yol var: ya mədəni olmalısan, ya da əxlaqsız! Kənd adamlarının isə bu iki yoldan heç birinə çıxışı yoxdur. Bax buna görə də onlar mömin olub, xeyirxahlıq durğunluğunda batıblar.

– Mədəniyyət və əxlaqsızlıq! – Dorian təkrar etdi. – Mən bunların hər ikisi ilə bağlı adamam; indi mənə çox dəhşətli gəlir ki, bunların ikisi də üst-üstə düşə bilər, ikisi də birləşə bilər. Bu barədə düşünmək qorxuludur. Yox, Harri, mən başqa adam olmaq istəyirəm. İndi mənim tamam yeni bir idealım var. Düşünürəm ki, mən artıq dəyişirəm.

– Axı siz mənə demədiniz, dünən hansı xeyirxah iş görmüsünüz? Ya da səhv etmirəmsə, dediniz, bir neçə xeyirxah iş görmüsünüz? – deyən lord Henri öz boşqabına təmizlənmiş qırmızı çiylək qoyub, üstünə şəkər tozu səpdi.

– Mən sizə deyərəm, Harri. Amma sizdən başqa heç kəsə deyə bilmərəm. Mən bir nəfəri bağışladım. Bəlkə də, bu, kiməsə mənasız görünə bilər, amma siz məni başa düşərsiniz. Bağışladığım adam qadındır; o da Sibil Veyn kimi çox gözəl və cazibədar idi. O, mənə Sibili xatırladırdı və bəlkə, elə buna görə də ilk baxışdan məni özünə cəlb etdi. Siz Sibili xatırlayırsınızmı? Ah, üstündən neçə illər keçib! Nə isə... O qadın, Hetti, əlbəttə, bizim təbəqədən deyil. O, adi bir kəndli qızı idi. Lakin mən, həqiqətən, ona vurulmuşdum və əmin idim ki, bu sevgidir! Bütün gözəl may ayı ərzində həftədə iki-üç dəfə qızın yanına gedirdim. Dünən bağda ona rast gəldim. Alma ağaclarının çiçəkləri onun saçlarına tökülmüşdü və o gülürdü. Biz bu gün səhər çıxıb getməli idik. Lakin qəflətən mən qərara gəldim ki, o qızı necə varsa – təmiz, pak, məsum gördüyüm vaxtlardakı kimi saxlayım, elə beləcə də qalsın burada, onu heç yerə aparmayım.

– Dorian, belə görürəm, bu təzə duyğu, ehtiras sizi çox məmnun edib, – lord Henri onun sözünü kəsdi. – Lakin sizin gələcək dinc həyatınızı əvəzinizə mən

tamamlaya bilərəm. Siz o qıza yaxşı məsləhət vermisiniz və onun qəlbini sındırmısınız. Bu, sizin müvətlə həyatınızın başlanğıcı olub.

– Harri, siz nə insafsız adamsınız! Siz gərək belə sözləri dilinizə gətirməyəsınız! Hettinin qəlbi sınmayıb. Əlbəttə, o ağladı, göz yaşı tökdü. Amma axı o, bakirə qaldı, mən onun namusuna toxunmadım! O, Perdita kimi yaşaya bilər, əzilmiş qızılgül bağçasında qalıb yaşaya bilər.

– Deyirsiniz, o, vəfasız Florizel üçün göz yaşı töksün, hə? – lord Henri kresloya yayılaraq gülə-gülə dedi. – Əzizim Dorian, sizdə hələ də uşaq sadələvhlüyü var! Siz elə bilirsiniz bu qız öz təbəqəsindən olan ürəyi istədiyi adamla indən belə sevişə biləcək? Onu çox kobud arabacıya, ya da kəndçi bir adama ərə verəcəklər. Lakin sizinlə tanışlıq və o qızın sizi sevməsi öz işini gördü; o, öz ərinə nifrət bəsləyəcək və özünü daim bədbəxt qadın kimi hiss edəcək. Əxlaqi baxımdan deyər bilmərəm ki, bu, sizin böyük fədakarlığınızdır. Hətta başlanğıc üçün bu, çox bəsitdir. Bundan başqa, siz necə biləcəksiniz ki, indi Hetti nə edir, bəlkə, elə o, Ofeliya kimi gölməçələrdə üzür, ətrafında da gözəl suzanbağlar, hə?

– Harri, bəsitdir, mən daha dözə bilmirəm! Siz hər şeyə lağ edirsiniz, sonra da özünüzdən ən dəhşətli faciə qondarırsınız! Sizə hər şeyi danışdığım üçün peşmanam. Nə deyirsiniz-deyin, onu bilirəm ki, mən düz hərəkət etmişəm. Bunu cəsarətlə deyirəm. Yazıq Hetti! Bu gün səhər fermanın yanında atla çapıb gedəndə onun pəncərədən boylanıb baxan çöhrəsini gördüm, yasəmən kimi idi, ağappaq. Gəlin bu barədə bir də danışmayaq və mənə də inandırmağa çalışmayın ki, ömrümdə atdığım ilk yaxşı addım, fədakarlıq və xeyirxah bir iş, əslində, cinayətdir. Mən yaxşı adam olmaq istəyirəm... Nə isə, bu barədə qurtaraq. Mənə özünüz barədə danışın. Şəhərdə nə var, nə yox? Nə danışirlər? Çoxdandır kluba getmirəm...

– Camaat hələ də yazıq Bazilin yoxa çıxmasından danışır!

– Mənsə elə bilirdim onlar artıq bu barədə danışmaqdan usanıblar, – Dorian özünə şərab süzə-süzə qaşlarını çataraq bic-bic Henriyə baxdı.

– Nə danışırırsınız, əzizim! Bu barədə, sadəcə, ay yarımdır danışirlər; amma bilirsən ki, bizim təbəqədən olan insanlar, adətən, bir mövzu barədə üç ay danışirlər. Onların ağı elə yalnız belə-belə şeylərə çatır. Əlbəttə, bu mövsümdə bəxtləri daha çox gətirib; danışmağa mövzuları çoxalıb – mənim boşanmağım, Alan Kəmpbellin intihar etməsi. İndi də Bazilin müəmmalı yoxa çıxması.

Skotlənd Yarıda təkidlə bildirirlər ki, noyabrın doqquzu gecə qatarı ilə Parisə gedən boz paltolu adam Bazil imiş; amma fransız polisləri xəbər veriblər ki, Bazil adlı adam Parisə gəlməyib. Yəqin, bir-iki həftədən sonra xəbər tutarıq ki, Bazili San-Fransiskoda görüblər. Deyilənə görə, qəşəng şəhərdir San-Fransisko; amma bunu da deyirlər ki, San-Fransiskoda o biri dünyanın əlamətləri var...

– Sizcə, Bazilə nə olub? – Dorian soruşdu və şərab dolu stəkanını qaldıraraq işığa tutdu, sonra bu mövzuda belə təmkin nümayiş etdirməsinə özü də mat qaldı.

– Bilmirəm, deyə bilmərəm. Əgər Bazil təcrid olunmağı seçibsə, bu, onun öz işidir. Əgər o, ölüksə, onda onun haqqında düşünmək belə istəmirəm. Ölüm yeganə şeydir ki, mən o barədə düşünəndə qorxuram; mən ölümə nifrət edirəm.

– Nə üçün axı? – Dorian tənbcəsinə soruşdu.

– Ona görə ki, – lord Henri sirkə flakonunu burnuna aparıb iylədi, sonra davam etməyə başladı, – bizim zamanədə insan ölümdən başqa hər şeyə dözə bilər. Ölüm və bayağılıq! Bax bu iki şeydir on doqquzuncu əsrin adamına anlaşılmaz və izahsız görünən. Gəl gedək, qəhvəmizi musiqi zalında içək, Dorian! Şopendən bir şey çalın mənim üçün! Mənim arvadımın qoşulub qaçdığı adam da Şopendən yaxşı şeylər çalırdı. Zavallı Viktoriya! Mən onu çox sevirdim, onsuz ev boş görünür. Əlbəttə, ailə həyatı yalnız vərdir, çox pis bir vərdir! Lakin insan ən pis vərdisindən belə çətinliklə ayrılır. Daha doğrusu, ən pis vərdisdən əl çəkmək daha çətinidir. Onlar insan şəxsiyyətinin ən mühüm hissəsidir.

Dorian heç nə demədi və durub sakitcə o biri otağa keçdi, piano arxasında oturub barmaqları ilə onun ağ və qara dilləri üzərində gəzişməyə başladı. Qəhvə içəri veriləndə o dayandı və lord Henridən soruşdu:

– Harri, sizcə, Bazili öldürə bilərlər? Bu heç ağılınıza gəlirmi?

Lord Henri əsnəyib dedi:

– Bazil tanınmış adam idi, həmişə də Voterberi saatı taxırdı, ucuzvari bir saat idi. Onu nə üçün öldürsünlər ki? Siz deyən ağıllı adam da deyildi ki, düşmənləri çox olsun. Əlbəttə, o, çox istedadlı rəssamdır, lakin Velaskesi çəkə bilən böyük rəssam... kütün birisi, darıxdırıcı adam da ola bilər. Bazil, doğrudan da, cansıxıcı adam idi. O, cəmi bir dəfə mənim marağıma səbəb olub, bu da çox illər bundan qabaq. O zaman Bazil mənə etiraf etdi ki, o, sizi çox sevir, siz onun ilham mənbəsiniz, siz onun yaradıcılığına stimül verirsiniz.

– Mən Bazili çox sevirdim, – Dorian kədərlə bildirdi. – Deməli, heç kimin ağılına gəlmir ki, onu öldürüblər?

– Bəzi qəzetlərdə bu versiya yazılıb. Mən isə buna inanmıram. Parisdə, əlbəttə, şübhəli yerlər var, amma Bazil elə yerlərə gedən adam deyil. Onda öyrənmək həvəsi, demək olar, yoxdur; bu, onun əsas çatışmayan cəhətidir.

– Harri, əgər desəm ki Bazili mən öldürmüşəm, nə deyərdiniz, hə? – Dorian bu sözləri deyərkən gözlərini lord Henriyə zillədi.

– Deyərdim ki, əziz dostum, siz özgə rolunda çıxış etməyə çalışırsınız... O xarakter sizə münasib deyil. Bütün cinayətlər qeyri-əxlaqidir, bütün əxlaqsızlıqlar da cinayətdir. Siz, Dorian, cinayət törədə bilməzsiniz, buna heç qabiliyyətiniz də yoxdur. Bağışlayın ki, belə bir qənaətlə sizin mənliyinizə toxundum, amma sizi əmin edirəm ki, bu bir həqiqətdir deyirəm. Cinayətkarlar hər zaman aşağı təbəqənin adamları olurlar, mən onları da heç mühakimə etmirəm. Mənə elə gəlir ki, onlar üçün cinayət nədirsə, bizim üçün də incəsənət elədir. Yəni sadəcə, həm cinayət, həm də incəsənət bir vasitədir, güclü hiss və duyğular bəxş edən vasitə!

– Güclü hiss və duyğular bəxş edən vasitə? Deməli, sizin sözünüzdən belə çıxır ki, insan bir dəfə cinayət etdisə, ikinci dəfə də etməyə qadirdir? Boş şeydir, Harri! – Oh! Kimsə bir şeyi tez-tez edirsə, deməli, ondan ləzzət alır... – deyə lord Henri güldü. – Bu da həyatın ən vacib sirlərindən biridir. Bununla belə, qətlə həmişə səhv bir addım hesab edirəm. Nahardan sonra insanlarla danışa bilmədiyən şeyləri heç vaxt eləmək lazım deyil! Nə isə, gəlin zavallı Bazil söhbətini bitirək. İnanmaq istərdim ki, onun sonu sizin güman etdiyiniz kimi çox romantik olsun. Lakin hər halda, mən buna inanmıram. Bəlkə də, o, omnibusdan Sena çayına düşüb və konduktor da bunu camaatdan gizlədib ki, başağrısı olmasın. Hə, düşünürəm ki, elə belə də olub. İndi, Allah bilir, o, Senanın lilli, yaşıl sularının dibində uzanıb, üstündən ağır yük gəmiləri keçir, saçlarına da uzun yosunlar ilişib. Bilirsiniz, Dorian, onun təsviri incəsənətdə bundan sonra nəşə yaratmasına inanmıram. Son on ildə onun yaratdığı əsərlər çox zəif idi...

Dorian cavab vermək əvəzinə ah çəkdi; lord Henri isə durub otağın o biri küncünə sarı yeridi və orada bambuq şüvülünün üstündə oturan nadir Yava tutuquşusunu tumarlamağa başladı. Onun barmaqları bu boz qanadlı, çəhrayı kəkilli və quyruqlu iri quşun belinə toxunan kimi ağ pərdəli göz qapaqlarını qara güzgü gözlərinin üstünə salladı və dala-qabağa yellənməyə başladı.

– Hə, belə işlər, Dorian, – lord Henri döndü, cibindən dəsmal çıxararaq söhbətinə davam etdi. – Onun şəkilləri, demək olar ki, çox zəif idi. Nəşə çatmır onlarda. Görünür, Bazil öz idealını itirib. Siz onunla yaxından dostluq edən dövrdə o, böyük rəssam idi. Sonra bu dövr qurtardı. Siz nə üçün aralandınız? Yəqin, o, sizi boğaza yığdı, hə? Əgər belə olubsa, Bazil bunu heç vaxt bağışlamazdı; çünki bütün darıxdırıcı adamlar belədir. Yeri gəlmişkən, onun çəkdiyi o gözəl portret necə oldu? Sizin portreti deyirəm! Bazil o şəkli çəkib qurtarandan bəri onu bir dəfə də görməmişəm. Oh! Yadıma gəlir, bir neçə il bundan qabaq siz mənə demişdiniz ki, onu Selbiyə göndərmisiniz, nəşə o şəkil ya yolda itib, ya da nəşə onu oğurlayıblar?.. Belə bir şey eşitmişdim sizdən... Tapılmadı, hə? Heyif! Bax əsl şedevr o portret idi! Yadıma gəlir ki, mən onu almaq istəyirdim. Heyif, o vaxt onu almadım. Gərək alaydım! Bu əsər Bazilin şah əsəriydi. O, bu əsəri yaradıcılığının çiçəkləndiyi bir dövrdə yaratmışdı. O vaxtdan bəri onun çəkdiyi şəkillər bir elə marağa səbəb olmayıb; o da ingilis təsviri sənət nümayəndələri kimi qarışıq şəkillər çəkir, yəni xoş niyyətlə pis işin qarışığından yaranan sənət nümunələri. Portretin itkin düşməsi barədə siz qəzetə elan vermisiniz? Gərək verəydiniz...

– Bilmirəm, yadımda deyil, Harri, – Dorian cavab verdi. – Deyəsən, vermişdim. Amma düzünü deyim, mənim o portretdən heç xoşum gəlmirdi. Ona görə nə qədər pozada oturdum, təəssüf edirəm. Bu barədə xatırlamaq belə istəmirəm. Bilmirəm bu söhbət niyə ortaya çıxdı?! Bilirsiniz, Harri, mən portretə baxanda həmişə hansısa pyesdəki misralar yadıma düşürdü; deyəsən, “Hamlet”dən idi...

Nəsə... necəydi o... hə... hə... “Kədərin rəngi kimi O surət də donuqdur... qəlbsizdir... Qəlbsiz sifət, kədərin rəngi kimi... Hə, hə, belə idi, deyəsən, Harri! Bax o portret də mənə bu duyğuları yaşadırdı.

Lord Henri gülüb dedi:

– Əgər insan həyata rəssam kimi yanaşsa, onun beyni olar onun qəlbi.

Dorain Qrey başını bulayıb pianoda yüngül bir akkord vurdu.

– Kədərin şəkli kimi, qəlbsiz sifət kimi, eləmi?

Lord Henri kresloya yayxandı, yarıqapalı gözlərinin ucuyla ona baxıb dedi:

– Yeri gəlmişkən, Dorian, əgər insanın ürəyi, qəlbi olmasa, bütün dünyanı qazansa belə, nə xeyri olacaq? Bunun nə faydası axı? Təsəvvür edin ki, insanın hər şeyi var, amma qəlbi yoxdur...

Musiqi dərhal kəsildi və Dorian gözlərini bərəldib lord Henriyə baxdı.

–Bunu məndən niyə soruşursan ki, Harri?

– Əzizim, – lord Henri qaşlarını təəccüblə çatıb davam etdi, – çünki düşünürəm ki, siz mənə cavab verə bilərsiniz. Başqa bir şey yoxdur. Ötən bazar günü mən parkdan keçirdim, gördüm ki, Marbl arkasının yanında bir topa adam yığılıb, üst-başlarından cır-cındır tökülürdü; onlar hansısa bir küçə moizəçisinə qulaq asırdılar. Mən yaxınlaşıb oradan ötəndə qəfildən qulağıma onun dediyi sözlər dəydi və moizəçinin sözlərinin həyəcanı məni, doğrusu, heyrtləndirdi;

Londonda belə küçə səhnələrinə tez-tez rast gəlmək olar. Təsəvvür edin: çiskinli bazar günü, makintoşda olan zavallı bir xristian, müxtəlif ölçülü çətirlər altından görünən saralıb-solmuş sifətlərin əhatəsi və nəhayət, havaya yayılan bu heyrtedici sözlər tarixi fəryad kimi adamı təsirləndirir; çox maraqlı və təsiredici sözlər idi. Mən həmin o “peyğəmbərə” demək istəyirdim ki, yalnız incəsənətin qəlbi var, amma insanınkı yoxdur. Lakin qorxdum ki, məni başa düşməsin.

– Yox, Harri, belə deyil! İnsanın qəlbi var, bu reallıqdır, özü də dəhşətli reallıqdır. Onu almaq olar, satmaq olar, dəyişmək olar. Onu zəhərləmək, yaxud da xilas etmək olar. Bizim hər birimizin qəlbi var. Mən bunu bilirəm.

– Siz buna tamamilə əminsiniz, Dorian?

– Tamamilə əminəm!

– Oh! Bu, yəqin, xülyadır! Nəyə lap çox inanırsansa, əslində, gerçəklikdə o yoxdur, mövcud deyil! İnamın bədbəxt aqibəti, təəssüf ki, belədir! Bizi buna sevgi öyrədir! Vay, vay, vay, Dorian, sizin necə ciddi və qüssəli simanız var?! Belə ciddi olmayın! Bizim zamanənin belə mövhumatçı olmağı nəyimizə lazımdır axı! Yox, biz daha qəlbin mövcudluğuna inanmayacağıq! Vəssalam! Mənim üçün bir şey çalın! Lirik bir şey çalın və mənə deyin görüm, cavan qalmağınızın sirri nədədir? Necə oldu ki, cavanlığınızı qoruyub saxlaya bildiniz? Burada bir sirr olmalıdır... Mən sizdən cəmi on yaş böyüyəm, görün nə kökə düşmüşəm? Qırıqlar basıb, solub-saralmışam... Siz, doğrudan da, gözəlsiniz, Dorian. Necə var, elə də qalmısınız, bu gecə isə daha füsunkar görünürsünüz... Sizi ilk dəfə gördüyüm gün

yadıma düşür, o gün necə də utancaq, məsum, qeyri-adi idiniz! Əlbəttə, siz dəyişmişiniz, amma xarici görkəminiz heç dəyişməyib. Mən sizin sirrinizi öyrənmək istərdim! Gəncliyimi qaytarmaq üçün mən dünyada nə desəniz edərdəm, yalnız gimnastikadan başqa. Erkən durmaqdan, yaxud sağlam həyat tərzini yaşamaqdan başqa!.. Gənclik! Onunla heç nəyi müqayisə etmək olmaz! “Cahil və təcrübəsiz gənclik” demək nə qədər axmaqlıqdır! Mən çox böyük hörmətlə o adamların mühakimə və fikirlərinə qulaq asıram ki, onlar məndən çox-çox cavandırlar. Gənclik bizi ötüb-keçib, həyat onlar üçün ən sehrli və möcüzəli qapılarını açır; yaşlı adamların isə həmişə əleyhinə olmuşam. Mən bunu prinsipə görə edirəm. Bax dünən baş verən hadisə barədə yaşlı adamlardan fikirlərini soruşsanız, onlar sizə 1820-ci illərdə hökm sürən və dəbdə olan mülahizələr söyləyəcək; o zaman kişilər uzun corablar geyir, hər şeyə inanır, demək olar ki, heç bir şey bilmirdilər. Ah, necə gözəl musiqidir, çalırınsınız! Yəqin, Şopen bunu majorkada yazıb, dənizin dalğaları onun villasına çırpılırmış, duzlu sıçrantılar pəncərələri döyəcəlmış. Çox romantikdir! Nə yaxşı ki, bizim tayı-bərabəri olmayan, müstəsna bir sənət növümüz var! Dayanmayın, çalın! Mənə elə gəlir ki, siz indi cavan Apollonsunuz, mənə, sizə qulaq asan Marsi... Dorian, mənim də öz dərdlərim var, onları heç sizə də demirəm. Qocalığın faciəsi onda deyil ki, insan qocalır; faciə bundadır ki, o, qəlbən cavan qalır... Hərdən özüm də öz səmimiyyətimə heyran qalıram! Ah, Dorian! Siz necə də xoşbəxtsiniz! Sizin həyatınız necə də gözəldir! Siz hər şeyin dadına baxmısınız! Siz üzüm şirələrini çıxarıb içmişiniz, üzümləri ağzınızda əzmisiniz... Sizdən heç nəyi gizlətməyiblər! Həyatın hər şeyini siz musiqi kimi qəbul etmişiniz, musiqi kimi! Buna görə də həyat sizi korlamayıb! Siz elə həmin Doriansınız, eynilə qalmısınız!

– Yox, Harri, mən həmin Dorian deyiləm!

– Siz elə həmin Doriansınız, bunu mən deyirəm! Maraqlıdır, görəsən, sizin sonrakı həyatınız necə olacaq? Amma özünüzü dəyişməklə onu korlamayın! İndi siz mükəmməl bir adamsınız. Baxın a, yarımçıq adam olmayın! İndi sizi heç nədə məzəmmət etmək olmaz! Başınızı bulamayın! Siz özünüz də bunu bilirsiniz! Özünüzü də aldatmayın, Dorian! Həyatı istək və niyyətlər idarə etmir! Həyat bizim sinir toxumalarımızdan, orqanizməimizin xüsusiyyətlərindən, yavaş-yavaş inkişaf edən hüceyrələrimizdən asılıdır; orada fikir və düşüncələrimiz gizlənir, arzu və istəklərimiz, ehtiraslarımız doğulur; məsələn, siz özünüzü güclü adam kimi təsəvvür edir və düşünürsünüz ki, təhlükəsiz vəziyyətdəsiniz; sizə heç bir şey təhlükə yaratmır. Lakin otaqdakı predmetlərin təsadüfi işıqlandırılması, yaxud səhər səmasının tonu, yaxud da haçansa sizin sevdiyiniz və xatirələrinizi oyadan bir ətir iyi yadınıza düşəndə və ya çoxdan unutduğunuz bir şerin misrasına kitabda yenidən rast gələndə, yaxud da çoxdan çalmadığınız bir musiqi parçası...

– bax bizim həyatımızın axarı bu xırdalıqlardan asılıdır, Dorian! Brauninq haradasa bu barədə yazır; bizim öz hisslərimiz də bunu təsdiq edir; məsələn, mən

haradasa bir balaca “ağ yasəmən” ətrinin qoxusunu hiss etdimsə, elə bil, həyatımın ən möcüzəli, heyvətəmiz bir ayını təzədən yaşayıram. Ah, kaş sizinlə yerimi dəyişə biləydim! Adamlar bizim ikimizi də mühakimə ediblər; lakin cəmiyyət həmişə sizə pərəstiş edib. Onlar hər zaman sizə pərəstiş edəcəklər. Siz bizim əsrimizin axtardığı adamsınız; həm də əsrimiz sizi tapdığı üçün qorxur. Mən şadam ki, siz heç vaxt heykəl-zad yonub düzəltməmişiniz, şəkil, portret çəkib-eləməmişiniz, ümumiyyətlə, özünüzdən nəsə bir şey yaratmamışınız. Sizin sənətiniz həyat olub. Siz özünüzü musiqiyə həsr etmişiniz. Sizin günləriniz isə sizin sonetləriniz olub.

Dorian piano arxasından durub əlini saçında gəzdirdi, bir anlıq sükutdan sonra pıçiltıyla dedi:

– Elədir, mənim həyatım gözəl keçib; lakin mən bir daha belə yaşamaq istəmirəm və mən bir daha belə bəlağətli nitqlər də eşitmək istəmirəm. Harri, siz mənə belə sözlər də deməyin! Siz mənim barəmdə çox şeyi bilmirsiniz. Əgər bilsəydiniz, yəqin ki, məndən üz döndərərdiniz. Gülürsünüz, hə? Gülməyin!

– Niyə çalmırsınız, Dorian? Oturun, çalın, xahiş edirəm, mənə yenə həmin o lirik parçanı çalın! Baxın, səmaya, o tutqun göylərə baxın, görün bal kimi sapsarı böyük ay necə süzür! O, sizi gözləyir, sizin çalmağınızı gözləyir, sizin o gözəl musiqi sədalarınız altında o ay Yerə yaxınlaşmaq istəyir. Çalmaq istəmirsiniz? Onda gəlin kluba gedək. Biz çox gözəl bir axşam yaşadığ, onu xoşluqla da bitirmək lazımdır. Klubda bir gənc oğlan olacaq, o, sizinlə tanış olmaqdan ötrü ölür! Bu, lord Puldur, Burnmautların böyük oğlunu deyirəm. O artıq eynən sizin kimi qalstuk taxır, yalvarır ki, onu sizinlə tanış edim. Sevimli cavandır, hətta bir suyu da sizə çəkir.

– Yox, getmirəm, – Dorianın üzünə kədər qondu, gözlərinin içində qəmli bir hüzn vardı. – Bu gün çox yorulmuşam, Harri. Kluba gedə bilmərəm. On birə qalıb, bir qədər tez yatmaq istəyirəm...

– Nə olar, Dorian, hələ tələsməyin, bir az da çalın. Siz heç vaxt belə gözəl çalmamışdınız! Bu gün, nəsə, xüsusilə təsirli çaldınız!

– Mən əməlisaleh adam olmağa qərar vermişəm, onun üçün belə gözəl çaldım, – Dorian gülümsündü. – Artıq yaxşılığa doğru bir qədər dəyişiklik baş verib...

– Bircə mənə qarşı dəyişməyin, Dorian! Biz sizinlə həmişə dost olacağıq!

– Amma siz, Harri, məni bir kitabla zəhərlədiniz, yadınızdadır? Mən bunu bağışlamayacağam! Harri, söz verin ki, siz o kitabı bir də başqa birisinə göndərməyəcəksiniz! Bu, zərərli kitabdır!

– Əzizim, siz, həqiqətən, əxlaqdan dəm vuran adam olmağa başlamısınız! Lap yeni məslək qəbul etmiş adamlar kimi olmusunuz, qorxuram əqidənizi dəyişib adamlara da deyəsiz ki, etdiyiniz günah əməllərinizdən yorulmusunuz, qoy onlar sizin günahları təkrar eləməsinlər. Yox, bu rol üçün siz daha yaxşı aktyorsunuz və bir də deyim ki, bütün bu cəhdlər faydasızdır. Sizinlə mən

kimiksə – oyuq! İkimiz də buyuq! Necə varıqsa, eləcə də qalacağıq! O ki qaldı kitaba, deyim ki, mən sizi “kitabla” heç vaxt zəhərləyə bilmərəm. Belə şeylər olmur həyatda. Sənət insanın fəaliyyətinə təsir etmir, əksinə, sənət insanın fəaliyyət istəyini dondurur, iflic edir. Sənət tamam neytral bir mövqe tutur. Belə deyək də, sizin dediyiniz o “əxlaqsız kitab”lar dünyaya elə dünyanın səhvlərini və qüsurlarını göstərən kitablardır. Vəssalam. Gəlin ədəbiyyat barədə mübahisələrimizi indi qoyaq qırağa. Sabah mənim yanıma gəlin. Saat on birdə mən at sürməyə gedəcəyəm, biz birlikdə gedə bilərik. Daha sonra isə mən sizi ledi Branksomgilə səhər yeməyinə apararam. O, çox sevimli qadındır və sizinlə də məsləhətləşmək istəyir; divar xalçası almaq istəyir. Xahiş edirəm, gəlin, gözləyəcəyəm! Ya da istəyirsiniz, gedərik bizim balaca hersoginyamızın yanına, orada səhər yeməyi yeyərik, hə? O deyir ki, Dorian tamam bizi unudub. Bəlkə, Qledisdən bezmisiniz? Mən bunu duymuşdum. Onun hazır cavablığı adamı təngə gətirir. Hər halda, on birə kimi gəlin bizə.

– Harri, məgər mən mütləq gəlməliyəm?

– Əlbəttə! İndi park daha gözəldir. O qədər yasəmənələr var ki! Sonuncu dəfə mən bu yasəmənləri sizinlə tanış olduğum il görmüşdüm!

– Yaxşı, gələrəm, saat on bir üçün orada olaram... Gecəniz xeyrə qalsın, Harri, – Dorian dedi; və qapıya çatanda o, bir anlıq ayaq saxladı və elə bil, daha nəşə demək istəyirdi, sonra ah çəkib otaqdan çıxdı.

İYİRMİNCİ FƏSİL

Gözəl, ilıq bir gecə idi; hava o qədər mülayim idi ki, Dorian küçəyə çıxanda paltosunu geyinmədi, əlinin üstünə atdı; ipək şərfini isə boğazına doladı. O, siqaret çəkə-çəkə evə tərəf gedirdi; birdən frak geyinmiş iki cavan onu ötüb-keçdi və onlardan birinin o birisinə pıçıltıyla dediyi “Ora bax, Dorian Qreydir!” sözlərini eşitdi və o, ötən günləri xatırladı; xatırladı ki, bir zamanlar adamlar onu tanıyıb bir-birinə işarə verəndə, o, öz adını eşidəndə, insanların ona baxdığını, onun barəsində danışdığını eşidib görəndə bundan məmnun olurdu. Bəs indi necə? O, öz adını tez-tez eşitməkdən yorulmuşdu; artıq bundan zinhara gəlmişdi. Həyatın əsas dadı-ləzzəti kənddədir; o, tez-tez o kəndə gedirdi, elə həmin kənddəki gözəllik bunda idi ki, onu orada heç kim tanımırdı. Onu sevən qıza da demişdi ki, yoxsuldur; qız da ona inanmışdı. Bir dəfə qıza dedi ki, o, keçmişdə əxlaqsız həyat sürüb; qız isə ona gülmüşdü və demişdi ki, əxlaqsız adamlar qoca və yaramaz olurlar. İlahi, o qızın gülüşlərini heç unuda bilmir! Qız güləndə elə bilirdin qaratoyuqdur, nəğmə oxuyur! O qızcığaz çit donunda və yanları enli şlyapasında necə də füsunkar görünürdü! O, sadə, avam bir kəndli qızıydı; lakin onun hər şeyi vardı, Dorianın itirmiş olduğu bütün şeylər o qızda vardı.

Dorian evə çatanda gördü ki, xidmətçisi hələ yatmayıb, onu gözləyir; o, xidmətçisinə dedi ki, gedib yatsın, özü isə kitabxanaya keçib divanın üstünə sərələndi; lord Henrinin bu gün ona söylədikləri barədə düşünməyə başladı. Görəsən, o, düz deyirdimi? Doğrudanmı, insan istəsə də, özünü dəyişdirə bilməz? Bu anlarda Dorian öz məsum yeniyetməlik çağlarını, lord Henrinin bir vaxtlar ona dediyi çirkəbə bulaşmayan “ağ-çəhrayı gəncliyi”ni həsrətlə xatırladı. O bilirdi ki, gəncliyini ləkələyib, əxlaqını pozub, təxəyyül və ehtiraslarına qol-qanad verib, mənaviyyatını tamam yaddan çıxarıb; onun ehtiras və zərərli meyilləri başqalarına da pis təsir etmiş, onların ölümünə səbəb olmuş və bu isə ona amansızcasına həzz və zövq vermişdi; axı onun ömrü, həyatı ən təmiz, ən məsum bir həyat idi, onun gələcəyi vardı, parlaq gələcəyi! Amma o neylədi? Öz gələcəyinin üstündən xətt çəkdi, onu ləkələdi. Doğrudanmı, bunları düzəltmək olmaz? Görəsən, bütün bunları düzəltmək üçün onun imkanı olacaqmı? Bəlkə, elə doğrudan da, dəyişməyin faydası yoxdur?

Ah! Nə üçün o, qürur və ehtiraslarının azğın anlarında göylərə üz tutub yalvardı; yalvardı ki, portret onun ağır günlərinin yükünü daşsın, özü isə gəncliyini, gözəlliyini qoruyub saxlasın!? Bax bütün faciələrin səbəbi də bunda idi, onun səhvi bunda oldu! Bax elə həmin anlarda o, öz həyatını məhv etdi! Daha yaxşı olardı ki, həyatda etdiyi hər bir günahına görə o, dərhal cəzalandırılaydı! Cəzada təmizlənmə var! Əslində, “Günahlarımıza görə bizi bağışla” deməzlər, “Cinayətimizə görə bizi cəzalandır!” deyərlər! Bəli, ədalətli Allahdan bunu diləmək lazımdır!

Stolun üstündə lord Henrinin Dorianə çoxdan bağışladığı bir güzgü vardı; güzgünün çərçivəsində həkk olunmuş şıltaq eşq allahları əvvəlki kimi gülür, əylənirdilər; Dorian güzgünü götürdü, sanki, o dəhşətli gecədəki kimi bir hal yaşadı – həmin gecə o, ilk dəfə portretdə dəyişiklik aşkarlamışdı; Dorian gözlərini güzgünün çərçivəsindəki naxışlara zillədi, gözləri yaşardı. Bir dəfə onu dəlicəsinə sevən bir nəfər Dorianə məktub yazmışdı, məktub bu sözlərlə qurtarırdı: “Dünya başqalaşdı, çünki biz gəldik dünyaya; biz fil sümüyündən və qızıldan yaranmışıq. Sizin dodaqlarınızın büküşləri və incəliyi dünya tarixini yenidən yazacaq”. İndi Dorianın yadına bax həmin o büt-pərəst sözlər düşdü; o, həmin sözləri elə hey dodaqucu təkrar etdi. Amma elə bir az sonra o, öz gözəlliyinə nifrət etməyə başladı; və o, güzgünü hirsle döşəməyə çıxaraq ayaqqabısının dabanı ilə xıncım-xıncım etdi. Onun həyatını məhv edən, zülmətə döndərən bu gözəllik oldu! Gözəllik və əbədi gənclik arzulamışdı özünə, amma onlar onu məhv etdi! Vaxt vardı, o yalvarırdı hər ikisi üçün! İndi... Onlar olmasaydı, bəlkə də, həyatı tərtəmiz, ləkəsiz qalardı! Demə, gözəllik bir maskaymış, gənclik isə məsxərə! Yaxşı, bəs ən yaxşı halda gənclik nə deməkdir? Gənclik – yaşıl, kal meyvə, gənclik – sadəlövhlik, səthi təəssüratlar və qeyri-

sağlam mülahizələr çağıdır! Bəs nə üçün o, gəncliyin libasını geyinmişdi?
Gənclik onu korlamışdı!

Yaxşısı budur, keçmiş barədə düşünməyəsən. Axı indi heç nəyi dəyişə bilməzsən. İndi gələcək barədə düşünmək lazımdır. Ceyms Veyn Selbidəki qəbiristanlıqda adsız bir qəbirdə uzanıb; Alan Kəmpbell laboratoriyada özünü güllələdi və ölümünün sirrini özü ilə qəbrə apardı; amma o, bu sirri istər-istəməz bildi. Bazil Holvardın yoxa çıxması barədə söz-söhbətlər də bitəcək, həyəcan və gərginliklər azalacaq; əslində, elə bu proses gedir. Deməli, onu heç bir təhlükə gözləmir. Əslinə qalanda onu üzən, sarsıdan Bazil Holvardın ölümü deyildi; onu sarsıdan, ona əzab verən öz qəlbinin ölümüydü; onun qəlbi ölmüşdü, canlı bədənində ölü bir ürək vardı! Bazil onun həyatını məhv edən bir portret çəkmişdi; Dorian da onu bağışlaya bilmədi! Deməli, elə bütün günahlar portretədir! Bundan başqa, Bazil ona nalayiq sözlər də demişdi, o, bunlara dözmüşdü... Qətl, sadəcə, onun qəzəbinin coşan vaxtına düşdü. Bəs Alan Kəmpbell? Onun intihar etməsi necə olsun? Bu, Alanın şəxsi işiydi, vəssalam! Ona nə aidiyyəti var axı?!

Yeni həyat! O, yeni həyat istəyirdi! O, yeni həyata başlamağa hazırlaşırıdı! Dorian söz vermişdi ki, bunu etsin; and içmişdi ki, bunu mütləq edəcək! Hətta yeni həyata artıq başlamışdı da! Hər halda, o, bakirə, məsum qızcığazı bağışladı, ona alicənablıq göstərdi! Bundan sonra heç vaxt məsum qızları yoldan çıxarmayacaq! O, namusla yaşayacaq!

Hetti Merton barədə düşünə-düşünə Dorian götür-qoy edirdi: bəlkə, ağzı bağlı otaqdakı portretə də dəyişikliklər yaranıb? Çox güman ki, portretin cizgiləri də dəyişsin! Yaxşılığa doğru dəyişsin! Hə, hə, ola bilsin ki, o da dəyişib, daha qorxulu deyil, daha onda şeytani cizgilər də yoxdur! Əgər Dorian özü dəyişibsə, Dorianın həyatı dəyişibsə, onda mütləq bu, portretə də özünü bürüzə verməlidir; şəklin üzündəki qırıqlar, günah və qüsurlar ləkələri getməlidir! O şeytani cizgilər, bəlkə də, yox olub! Qoy yuxarı qalxsın, getsin görsün portreti!

Dorian lampa götürdü və pilləkənlərlə sakitcə yuxarı qalxmağa başladı; otağın qapısını açanda dodaqları sevincdən aralandı, onun heyvətə gənc çöhrəsi işıq saçdı. Bəli, o indən belə əməlisaleh adam olacaq və bu mənfur portret də bir daha onu qorxu və dəhşət içində saxlamayacaq. Dorian hiss etdi ki, nəhayət, qəlbindən ağır bir yük götürülür.

Dorian səssiz addımlarla yavaş-yavaş içəri girdi, qapını, adəti üzrə, arxadan bağladı və portretin üstündən örtüyü götürdü. Elə bu an Doriandan dəhşətli bir qışqırtı, ağırlıq bir inilti qopdu. Portretə heç bir dəyişiklik baş verməmişdi! Şəklin yalnız gözlərindən bir qədər bəlik yağırdı, dodaqları istehzayla əyilmişdi. Portretəki adam əvvəlkindən də eybəcər hala düşmüşdü; qolundakı qırmızımtıl nəm daha parlaq görünürdü, elə bil, ora təptəzə qan sürtmüşdülər. Dorian titrəməyə başladı. Deməli, onu ömründə ilk dəfə xeyirxah iş görməyə sövq edən yalnız quruca şöhrətpərəstlik hissiymiş! Ya da lord Henrinin rüşxəndlə dediği

kimi, bu, yeni bir duyğu yaşamaq istəyindən başqa bir şey deyilmiş! Ya da bəlkə, elə bu, bəzən bizim özümüzdən də xeyirxah olan hərəkətləri etməyə məcbur edən gözə soxulmaq cəhdidir? Ya bəlkə, elə bunların hamısının cəmidir? Axı nə üçün şəklin üstündəki qan ləkələri çoxalıb? Bu ləkələr qırıqlı barmaqların üstüylə sürüşüb gedir, elə bil, dəhşətli yoluxucu xəstəlik kimi yayılır... Portretin ayaq hissələrində də qan vardı; bəlkə, elə qan onun əllərinə oradan damıb, hə? O biri əlində də qan var axı?! O biri əlində Bazili öldürən bıçağı tutmamışdı! Bu nədir belə, cinayəti boynuna alsınmı? Bu, nəyin əlamətidir belə? Yəni o, Dorian, cinayəti boynuna alıb özünü polisə təhvil verməlidir? Şüurlu olaraq ölümə getməlidir? Dorian güldü. Çox pis fikirdir! Bundan əlavə, əgər gedib cinayəti boynuna alsa belə ona kim inanacaq? Öldürülmüş adamın heç bir izi-tozu yoxdur! Dəlil-sübut üçün heç nə qalmayıb! Bazilə məxsus hər şey məhv edildi, yandırıldı! O özü yandırdı hamısını! Əgər, həqiqətən, boynuna alsa, camaat ona dəli deyəcək! Yox, əgər təkid etsə, israr etsə ki Bazili o öldürüb, onda onu dəlilər evinə aparıb qoyarlar.

Axı etiraf etmək onun borcu idi; hamının qarşısında günahını boynuna almaq onun borcu idi; camaatın qınağı, məzəmməti, cəzası rüsvayçılıqdır! Qadir Allah var və o böyük Yaradan insanları vicdan, səsində qulaq asmağa çağırır; Allah-taala buyurur ki, insan gərək öz günahını göyün və yerin qarşısında boynuna alsın, etiraf etsin; və o, Dorian, bu günahlarını etiraf etməyincə heç bir şey onu təmizləyə bilməz, heç nə onu təzələyə bilməz! Onun günahı, cinayəti? Nə dedin, cinayət? Dorian çiynlərini çəkdi. Bazil Holvardın ölümü onun üçün bütün əhəmiyyətini itirmişdi. O, Hetti Mertonu düşünürdü. Bax o güzgü, o ədalətsiz güzgü yalan deyir! Günahkar onun qəlbinin güzgüsüydü! Özünə vurğunluq? Bəlkə, hər şeyi bilmək həvəsi? Ya bəlkə, riyakarlıq? Doğrudanmı onun fədakarlığında bunlardan heç biri olmamışdı? Bəlkə, elə yalnız bu hisslər idi onu fədakarlığa sövq edən, hə? Yox! Yalandır! Onun fədakarlığında daha çox şeylər vardı. Hər halda, Dorian belə gəldi.

Yox! O, şöhrətpərəstliyinə görə Hettiyə rəhm etmişdi; o, öz xeyirxahlığını riyakarlıq donuna bürümüşdü. Hər şeyi bilmək həvəsiydi onu fədakarlığa sürükləyən! Bax indicə o, hər şeyi dürüst anladı.

Bəs bu qətl hadisəsini neyləyək? Məgər bu da onu ömrü boyu beləcə təqib etməlidir? Görəsən, doğrudanmı, keçmiş ona daim ağır yük olacaq? Bəlkə, elə yaxşısı budur, etiraf etsin cinayəti? Heç vaxt! Onun əleyhinə işləyən bircə dəlil var, düzdür, çox zəif dəlildir, amma var – o da portretdir! Portreti məhv etmək lazımdır, vəssalam! Axı portreti nə üçün bu qədər saxlayıb, hə? Əvvəllər şəkllə baxanda xoşhallanırdı; görürdü ki, portret onun əvəzinə dəyişir, yaşlaşır, qocalır. Bu prosesin özü ona ləzzət verirdi. Son zamanlar isə bu ləzzət heç ürəyincə deyildi, portret onu gecələr yatmağa qoymur; ona işgəncədən başqa nə verir ki?

O, şəhərdən çıxanda fikri-zikri evdə qalırdı, qorxurdu ki, kimsə çıxıb portretə baxar, onun eybəcər olduğunu görər. Elə portret barədə düşüncələr onu bir dəqiqə belə rahat buraxmayıb, onun bütün həyatını zəhərə döndərüb; sevinə bilmir, əylənə bilmir, hətta onun ehtiraslarına da ələm gətirib. Portret, elə bil, onun vicdanıdır.

Hə, hə, vicdanıdır onun! O, bu portreti məhv etməlidir, vəssalam!

Dorian ətrafa göz gəzdirdi, bıçağı gördü; o, bu bıçaqla Bazil Holvardı öldürmüşdü! Dorian bu bıçağı neçə dəfə təmizləmişdi; bıçağın üstündə heç bir ləkə-filan qalmamışdı, o parıldayırdı. Bu bıçaq rəssamı öldürmüşdü, qoy onun yaratdığı əsəri də öldürsün! Qoy bu bıçaq onunla bağlı nə varsa, hər şeyi məhv etsin! Keçmiş də öldürsün! Keçmiş öldürəndən sonra Dorian Qrey azadlığa çıxacaq! O, kabus gətirən eybəcər qəlb həyatını öldürəcək! Və bu dəhşətli, qorxunc narahatlıqlara, təhlükə qoxulu ehtiyat tədbirlərinə də birdəfəlik son qoyular! Dorian yenidən dinc həyatına başlayar...

O, bıçağı götürüb portretə soxdu. Elə bir dəhşətli çığırtı qopdu ki, səsə aşağıdakı xidmətçilər oyanıb bayıra çıxdılar. Nəsə ağır bir şey tappıltı ilə yerə yıxıldı; küçədən keçən iki nəfər dayanıb böyük evin yuxarı mərtəbəsindəki işıq gələn pəncərəyə sarı baxdı; sonra onlar polis çağırmağa getdilər və bir azdan polislə birlikdə qayıtdılar. Polis nəfəri bir neçə dəfə zəngi basdı, içəridən heç bir cavab gəlmədi. Bütün ev qaranlıq içindəydi, bircə yuxarıdakı pəncərədən işıq gəlirdi. Bir qədər gözlədikdən sonra polis nəfəri qapıdan geri çəkildi və qonşunun artırmasında durub evi güdməyə başladı.

– Bu ev kimindir, konstabl?1 – bayaqkı iki nəfərdən biri polisdən soruşdu.

– Mister Dorian Qreyin evidir, ser.

Bayaqkı adamlar bir-birinə baxdılar; sonra istehza ilə gülərək çıxıb getdilər.

Onlardan biri Henri Aştonun dayısı idi.

Evin içində, xidmətçilər yatan tərəfdə yarıçılpaq adamlar həyəcan içində bir-biri ilə pıçıldaşırdılar; yaşlı qadın, missis Lif əllərini dizlərinə vurub ağlayırdı; Frensis meyit kimi ağarmışdı.

Təxminən, on beş dəqiqədən sonra Frensis faytonçunu və nökərlərdən birini çağırırdı; üçü də ayaqlarının ucunda pilləkənləri qalxdı. Yuxarıdakı otağın qapısını döydülər, cavab gəlmədi. Başladılar bərkdən çağırmağa. Doriandan hay gəlmədi. Nəhayət, qapını sındırmağa çalışdılar, bir şey çıxmadı; sonra yuxarıya, dama qalxıb oradan balkona düşdülər. Rəzələr köhnə olduğundan pəncərələr asanlıqla açıldı.

Otağa girəndə onlar öz sahiblərinin divardan asılmış, sonuncu dəfə gördükləri gözəl simasını əks etdirən portretini gördülər; Dorianın ən gözəl gənclik çağının təsviri sehrli təbəssümlə onlara baxırdı. Döşəmədə isə ürəyinin başına bıçaq soxulmuş bir meyit uzanmışdı; frak geyinmişdi, üzü qırışmış, solğun və eybəcər bir adam idi. Xidmətçilər onu yalnız barmağındakı üzüklərdən tanıdılar.

